

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Candidatus Abbreviatus Jurisprudentiae Sacrae, Hoc Est,
Juris Canonici, Secundum Gregorii Papae IX. Libros V.
Decretalium Explanati Summa, Seu Compendium**

Pichler, Vitus

Augustae Vindel., 1733

[Liber I.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63440](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63440)

PROLEGO- MENA.

SUMMARIUM.

1. *Fus variè accipitur.*
2. *Quid sit Fus Naturale. An sit immutabile.*
3. *Quid & quotuplex sit Fus Positivum.*
4. *Quid & quotuplex Fus Divinum.*
5. *Quid Fus Gentium propriè & impropriè dictum.*
6. *Quid & quotuplex sit Fus Civile, quibus libris comprehensum, & quomodo allegetur. Aliquod datur etiam extra Corpus Juris.*
7. *Quid Fus Canonicum, ejus finis, & objectum.*
8. *Quibus libris comprehendatur, & quomodo citetur.*
9. *Quam habeat authoritatem Decretum Gratiani.*
10. *Quam reliqua 5. volumina in Corpore Juris Canonici contenta. Ubi etiam de Rubrica.*

Pars I.

A

II. Quam

11. *Quam habeat Tridentinum, & alia Concilia:*
12. *Declarationes Cardinalium:*
13. 14. 15. *Regula Cancellaria: Decisiones Rota: & Bullarium Magnum.*
16. *Quando Jus Canonicum sit observandam in utroque Foro.*
17. *Jus Canonicum subinde suppletur à Jure Civili, & vicissim Jus Civile à Canonico.*

I

Missis aliis *Juris* acceptio-
bus notatu digniores sunt I.
quando jus sumitur pro pote-
state aliquid agendi aut omit-
tendi, vel alterum obligandi
ad aliquid dandum, facien-
dum, vel omittendum, voca-

turque *jus activum*, cui respondens ex parte alte-
rius obligatio dandi, faciendi, vel omittendi ali-
quid, appellatur *jus passivum*, vel debitum. Si
autem illa potestas alios obligandi ad aliquam
actionem vel omissionem principaliter respicit
bonum & utilitatem obligantis, nominatur *jus*
proprietas, ac aliud est *jus in re*, seu *reale*, quan-
do nempe res ipsa alicui est devincta seu obligata,
paritque *actionem realem*, vi cujus rem talem tan-
quam suam potest coram Judice persequi, & vin-
dicare à quocunque illius possessore vel deten-
tore: aliud verò *jus ad rem*, seu *personale*, quan-
do nimirum non ipsa res, immediatè alicui est de-
vincta, sed persona, sive ex contractu vel quasi
contractu, sive ex delicto vel quasi-delicto,

paritque *actionem personalem*, seu *condictionem*, id est, jus cogendi personam in Judicio, ut satisfaciat. Siquis habeat tale jus in re seu reale proprietatis, quod ordinariè per traditionem aut apprehensionem actualem acquiritur, non per contractum vel conventionem, ut possit liberè disponere de re, utendo, destruendo, alienando, ita ut per neminem propter jus, quod habet in tali re, impediri à libera dispositione possit, nuncupatur *dominium plenum*: si verò disponere valeat de re non perfectè, sed solùm vel de substantia & proprietate, uti dominus directus in re feudali aut emphytevtica, vel solùm de fructibus & utilitate illius, uti feudatarius aut emphytevtia, vel alius quoque in eadem re jus habet, propter quod liberè de illa disponere nequeat, dicitur *dominium imperfectum*, seu *non-plenum*, uti feudum, emphytevtis, *fidei commissum*, aut *jurarealia*, uti servitutes, & possessio effectivè sumpta, seu pro jure, quod oritur ex rei detentione, vocaturque *possessio Juris*.

2. Sumitur *Jus* pro Jurisprudencia, seu Juris, nempe Canonum & Legum, scientia, quam Ulpianus *l. 1. ff. de I. & I.* vocat *artem equi & boni*, Imperator verò, nempe Justinianus, *§. 1. Inst. eod.* appellat *Divinarum atque Humanarum rerum notitiam, justis atque injustis scientiam*. ex quo textu apparet præstantia Jurisprudenciæ.

3. Et huic loco præpriissimè accipitur *Jus* pro Regula Justis, seu pro Canone vel Lege. Et in hoc sensu *Jus* dividitur in Naturale & Positivum: istud verò in Divinum & Humanum: hoc verò in *Jus Gentium, Civile, & Canonicum*.

2 Dico I. *Jus Naturale* rectè dicitur esse *voluntas DEI* necessariò obligantis, intimata per *lumen rationis*, à *DEO* ut *authore Naturæ* omnibus *insitum*. Sicut enim promulgatio Legis Humanæ non est tota lex, ita & lumen rationis, per quod nobis innotescit voluntas DEI obligantis, non est totum *Jus Naturale*, sed solum unà cum DEI voluntate partialiter illud constituit. Definitum paulò antè *Jus Naturale* est propriè & absolute tale, quia præcipit illa, quæ sunt intrinsecè bona & essentialiter, uti sunt colere & amare DEUM, obedire eidem præcipienti &c. atque ideo necessariò facienda: ac econtra prohibet intrinsecè & essentialiter mala, uti sunt blasphemare vel odisse DEUM, peierare, mentiri &c. atque ideo necessariò omittenda. Atque hoc *Jus Naturale absolutum* est *immutabile*, ita ut nec DEUS in ea dispensare valeat, cum essentias rerum mutare non possit, nec ex essentialiter honesto facere inhonestum, aut ex essentialiter vel intrinsecè inhonesto facere honestum vel bonum. Dixi, *absolutum*; nam aliud *Jus Naturale* est *conditionatum*, seu sub certis conditionibus tantum obligans, vel in certis tantum circumstantiis; quod contingit, quando materia Juris Naturalis dependet à dominio vel potestate DEI, aut Magistratûs humani, vel etiam hominis privati, obligationem, quæ aliàs esset Juris Naturalis, liberè remittentis, vel licentiam dantis: sic occisio innocentis tantum est prohibita Jure naturali conditionato, nisi nempe DEUS, in cujus dominio pleno est vita hominum, dederit potestatem occidendi innocentem: sic rem alienam, postquam

quam præscripseris, licitè retines, quia Jus Naturale retentionem tantùm prohibet sub conditione, nisi Magistratus, in cujus dominio alto sunt res subditorum, per leges suas ex justa causa transferat dominium rerum ab uno in alium: sic licitè non solvis, quod alteri promissisti, vel ex contractu debes, si promissarius vel creditor sponte tibi remittat; quia Jus Naturale solùm sub hac conditione te adstringit, nisi alter, in cujus potestate hoc est, tibi obligationem remiserit: sic, quia obligatio juramenti vel voti tantùm est Juris Naturalis ac Divini sub conditione, nisi Superior Ecclesiasticus in lege humana, quam quis sibi per juramentum vel votum posuit, tollat hanc legem humanam, in quam Superior potestatem obtinet, per dispensationem; hac enim lege sublata, cui innititur obligatio Naturalis & Divina juramenti vel voti, consecutivè cessat obligatio juramenti vel voti. Atque hoc Jus Naturale conditionatum dici potest *mutabile*, nimirum mutatione impropriâ & indirectâ, eò quòd per mutatas circumstantias, vel certas condiciones positas, mutetur materia vel objectum Juris Naturalis: consequenter nec Jus Naturale amplius obligat, vel potius pro circumstantiis mutatæ materiæ, vel sub hujusmodi conditionibus positis, nunquam obligavit: & hinc mutatio dicitur solùm impropria vel indirecta. Sic etiam Jus Naturale *permittens* aliquid non datur pro circumstantiis, in quibus illud prohibetur vel præcipitur à Lege Positiva, Divina vel Humana. Porro ad Jus Naturale non modò pertinent principia & dictamina quædam generalia, uti sunt, *declina*

à malo: fac bonum: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris &c. Sed etiam alia, quæ ex illis in particulari per necessariam consequentiam vel evidenter deducuntur, uti sunt, *DEUM esse colendum, parentes honorandos, non occidendum, non pejerandum, non furandum, non adulterandum &c.* Adeoque tam præcepta affirmativa, quàm negativa, circa materiam particularem.

3 Dico 2. Jus Positivum vocatur, quod aliquid ponit ultra ea, quæ Jus Naturale præcipit, vel prohibet, vel permittit: Si DEUS aliquid liberè superaddat, est *Positivum Divinum*: si homo, est *Positivum Humanum*. Adeoque Jus Positivum liberâ DEI vel hominum voluntate introductum est, vi cujus præcipiuntur vel prohibentur non intrinsecè & necessariò bona aut mala) hæc enim ad Jus Naturale pertinent, & necessariò præcipiuntur, quia bona, vel prohibentur, quia mala sunt) sed ex libera Legislatoris dispositione; cum potuissent non præcipi, non prohiberi.

4 Dico 3. *Jus Divinum* (nempe *Positivum*; nam Naturale, quamvis etiam sit à DEO, ut Auctore Naturæ cordibus nostris insitum, ordinariè non appellatur Divinum, quamvis revera sit) est, quod à DEO ipso latum, & promulgatum est vel per Moysen & Prophetas in antiquo Testamento, vel à Christo DEO-homine, ejusque Apostolis, in novo Testamento, sive dein scriptum sive traditum sit. Itaque *Jus Divinum* est Verbum DEI, & præcepta in utriusque Testamenti tabulis, seu Scripturis Sacris comprehensa, vel per Traditionem Divinam propagata. Verus Testamentum, quod duravit usque ad Christi adven-

adven-

adventum & mortem, complectebatur triplicis generis præcepta. 1. *Ceremonialia*, quæ præscribebant Modos DEUM colendi, maximè per Sacrificia & multiplicis generis hostias. 2. *Judicialia*, quæ ordinabant regimen Politicum Republicæ Judaicæ, præsertim in ordine ad administrandam justitiam tam in causis Criminalibus, quàm in Civilibus. 3. *Moralia*, nempe Decalogi, & similia; quamvis enim hæc sint Juris Naturalis, & in eo fundentur, tamen ut eorum, vim efficacius & clarius cognoscerent passionibus excæcati mortales, illa specialiter etiam, & sensibili modo promulgare voluit DEUS. *Ceremonialia* potissimum in *Levitico* sunt prodita: *Judicialia* verò in *Exodo*. Utraque sunt abrogata, & exspirârunt per mortem Christi, ut Catholici omnes intelligunt c. 7. *Hebr.* ibi: *translatio sacerdoti necesse fuit, ut etiam legis translatio fieret.* Concordat c. 3. *de constit.* *Moralia* tamen perseverârunt, utpote Juris Naturalis. *Opponunt* Hæretici: Papistæ tenentur observare discrimen ciborum, abstinendo à carnibus die Veneris &c. sicut olim Judæi abstinere debebant à carne suilla: ergo apud Catholicos viget adhuc lex ceremonialis. R. Imprimis Catholici non observant illud discrimen ciborum, quod Judæi, quia non prohibent carnem suillam tantum, & semper, sed omnem carnem at certis tantum diebus. Dein etsi idem omnino observarent, non tamen observarent ut præceptum ceremoniale antiquæ legis, sed tanquam legem in novo Testamento de novo latam ab Ecclesia.

§ Dico 4. *Jus Gentium*, propriè dictum, est, quo Gentes quà tales mutua obligatione, ex consensu tacito vel expresso sibi imposita, consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem eorum felicitatem & commercium pertinent. Vel brevius: est Jus ab hominibus pro commodo humani commercii inventum. Ad hoc pertinet jus legationum, vi cujus admittuntur legati, & dimittuntur incolumes: jus Belli ad vindicandam injuriam, vel damnum ab alio populo illatum, vi cujus Bellum debet priùs denuntiari per facialem, antequam inchoetur: fœdera pacis & induciarum, cum rationabiliter petuntur: jus commercii quæstufosi apud exteras & non hostiles nationes &c. Necesse tamen non est, ut omnes simpliciter gentes conspirent, modò aliquæ, magis morata, ita consocientur. Et hinc barbaræ gentes, quas nunquam consensisse facta contraria probant, Jure Gentium non obligantur. Sed unde provenit obligatio Juris Gentium, cum hæc in se ipsas jurisdictionem vel potestatem legislativam non habeant, sed singulæ gentes sint supremæ Potestates, nec aliis, seu simul seu seorsim sumptis, subjectæ? *¶* Ex illo principio Juris Naturalis: *fides data est servanda*: fidem autem Gentes dederunt sibi mutuo, dum convenerunt vel expressis verbis in quædam mutua commercia, vel tacitè moribus. aut usu constanti, quo modo posteriori plerumque fit, & promulgatur. Jus hoc differt à Jure Naturali. 1. Quia ortum habet à libera gentium plurium voluntate, non à DEO ut conditore naturæ humanæ. 2. Quia non obligat Gentes, nisi quæ illud receperunt vel volun-

lun-

honestate expressa, vel tacita per usum & consuetudinem declarata. 3. Quia, quæ præcipit vel prohibet, non sunt intrinsecè ac essentialiter honesta aut inhonesta, sed contingenter tantùm &c. Dixi, *Jus Gentium propriè dictum*; aliqua enim dicuntur in communi usu esse Juris Gentium, quod propriè tale non est, quia citra ullam obligationem recepta sunt apud & inter Gentes vel omnes, vel complures saltem, uti usus panis pro cibo, constructio ædium munitio civitatum, rerum divisio seu dominiorum distinctio, contractus non pauci, uti emptio-venditio, locatio-conductio, & plerique modi acquirendi, quæ, sicut pro fine non habent communem Gentium inter se felicitatem, ita nec mutuam inter illas obligationem inducunt, sine qua, tanquam necessario effectu, tamen nulla datur lex seu Jus propriè dictum.

Dico §. Jus Civile in §. 1. *Inst. de I. N. G.* 6
& C. dicitur esse, quod quisque Populus vel Civitas sibi proprium constituit. Per autonoma-
fiam, & ex recepto usu, per illud intelligitur *Jus Romanorum*. Fundatur proximè in voluntate
Legislatoris humani, remotè autem in illo prin-
cipio naturali: *Legislatori juste imperanti paren-
dum est*. Respicit tantùm unius Reipublicæ bo-
num, & particularis communitatis felicitatem:
per quod differt à Jure Gentium. Dividitur in
Commune, quod apud nos hodie est *Romanum*,
vel potiùs *Romano-Germanicum*, atque obligat
omnes Imperii Romano-Germanici provincias,
urbes, & populos. Et in *Particulare*, seu *Sta-
tutarium*, quod est vel Provinciale, *Landts-
Recht*.

A §

Recht/

Recht/ vel *Municipale*, *Stadt-oder Burgerrecht/* eòquòd tantùm unius provinciæ vel Civitatis Imperialis subditos adstringat, uti Jus Bavaricum, Saxonicum, Lubecense. Jus Romanum commune pro diversitate Conditorum fortiebatur varia nomina, & modò *Lex*, modò *Plebiscitum*, modò *Senatusconsultum*, modò *Responsa Prudentum*, modò *Edictum Pratoris*, modò *Placitum Principis*, vel *Constitutio* appellabatur; quamvis hodie communi usu omnes hæ ordinationes promiscuè vocari soleant *leges*. Et quia Populus hodie non ampliùs habet potestatem leges ferendi, sic describi potest Jus Civile: est Jus Positivum, autoritate Principis, vel Magistratùs Sæcularis conditum, ad Politicam Reipublicæ Civilis gubernationem, pacem, ac felicitatem temporalem civium conservandam & promovendam immediatè ordinatum. Libri, in quibus continetur Jus Civile commune, vocantur.

Corpus Juris Civilis, quod complectitur quatuor volumina. 1. Institutiones. 2. Digesta. 3. Codicem. 4. Authenticum seu Novellas. Quibus additur *Feudum*, seu duo libri Feudorum. *Institutiones* (vel *Instituta*) sunt quasi quoddam compendium legum, prima elementa Scientiæ Legalis exhibens, autoritate Justiniani Imperatoris senioris, qui antonomastice *Imperator* salutatur à Juris-peritis, ex *Digestis* & *Codice* Justiniano antiquo, aliisque antiquioribus Constitutionibus collectum, ac in quatuor libros, certis titulis & paragraphis distinctos, divisum. Quando citatio fit ex Institutionibus, primo loco ponitur *§.* deinde *titulus*, in hunc modum.

dum. §. *inter eas. Instituti. de nuptiis.* vel loco initii §. ponitur numerus. v. g. §. 2. *inst. de nuptiis.* vel ponitur & initium & numerus, sic: §. *inter eas 2. inst. de nuptiis.* Siquid allegetur, quod habetur initio tituli ante §. ponitur *pr.* quod denotat principium. v. g. *pr. inst. de nuptiis.* Institutiones nonnunquam exprimuntur per unicam litteram *I.* vel *S.*

Digesta, Græcè Pandectæ, vocantur, quia Imperator omnia veterum Jurisconsultorum Responsa, quibus auctoritatem Juris tribuit, in 50. libros digessit, in tria volumina dispersitos. 1. Vocatur *Digestum vetus,* constans 24. libris. 2. *Digestum Infortiatum,* fortè sic dictum, quia continet Leges de Testamentis & ultimis voluntatibus, quæ sunt fortissimæ, vel quia versatur circa *fortuitas* successiones: complectitur 14. libros. 3. *Digestum Novum,* quod absolvitur 12. libris. Hi libri habent plures titulos, tituli *leges,* & *leges* longiores sub se §. §. Quando citantur *Digesta,* formatur duplex §. vel majuscula littera *D.* vel Græca littera π . primo loco allegatur lex per litteram *l.* deinde initium, vel numerus, vel initium & numerus simul legis, subinde etiam §. si lex sit longior, tum additur §. demum *titulus* libri seu Rubrica, hoc modo: *l. Juris Gentium 7. §. ait Prætor 7. ff. de Pactis.* vel: *l. 7. §. 7. ff. de Pactis.* vel *l. Juris gentium. §. ait Prætor. ff. de Pactis.* Subinde post §. si longior sit, additur *V. h. e.* verbum, ubi res habetur, v. g. *l. 7. §. 6. v. Sed cum ff. de Pactis.*

Codex modernus, & Justinianus, quem ex triplici Codice antiquiori, Gregoriano, Hermo-
gei-

geniano, & Theodosiano concinnavit Justinianus, quædam ex illis expungens, alias autem & suas & antecessorum leges inserens, complectitur 12. libros. Modus citandi ferè est idem, qui in Digestis, nisi quòd loco *ff.* ponatur *C.* vel *Cod.* & quòd subinde Codex per majus *C.* statim allegetur primo loco, Speciale est, quòd, si lex aliqua in lib. X. XI. & XII. comprehensa citatur, addi soleat numerus libri, hac ratione: *l. 1. C. de Jure Fisci lib. 10.* Cæterùm quasdam *Novellas* (nempe Constitutiones Imperatorias) in epitomen redactas quibusdam titulis Codicis inseruit Irnerius, quæ appellantur *Authenticæ*, & sic citantur: *Auth. bona damnatorum C. de bonis proscriptorum.* vel sic: *l. generaliter C. de Episc. & Cleric. auth.* Hæ authenticæ in tantum obtinent vim Juris, in quantum cum suo fonte consonant.

Authenticum (alio nomine *Novella*) continet novem *Authenticas Collationes*, quæ distinguuntur in *titulos & capita*, quandoque etiam in *ss.* Vocantur hæ constitutiones *Novellæ*, vel *Jus Novissimum*, quia eas fecit Justinianus post Codicem suum editum. Modus allegandi est hujusmodi: *Nov. (vel N.) 118. c. 2. v. si autem.* Vel: *cap. si igitur 2. v. si autem Nov. 118.* vel: *Nov. 118. de heredib. ab intestato.* Vel: *in Authentico de heredib. ab intest. cap. si igitur collat. 9.* Vel: *authenticæ de heredib. ab intest. collat. 9. tit. 1. c. 2.* Notandum tamen, quòd, quando citantur *authenticæ*, plerumque non intelligantur istæ, sed aliæ, quas diximus Codici esse insertas ab Irnerio: istæ sub nomine *Novell.* allegari solent, quæ sunt numerò 168.

Feu-

Feudum, seu liber (vel potiùs duo libri feudorum) comprehendit consuetudines feudales, partim ex observationibus, quas initiò collegerunt sine ordine duo Consules Mediolanenses, Gerardus Niger, & Obertus de Orto, partim ex Constitutionibus quibusdam Imperatorum, Conradi II. Henrici II. Lotharii III. Friderici I. depromptas. Dividuntur hi libri in *titulos*, isti in *capitula* (alii vocant *capita*) hæc rursus in *§§*. Quando citantur, ponuntur initiò libri feudorum per unum *F.* vel duplex *FF.* majus, vel vocem *Feud.* quamvis subinde etiã priùs *cap.* exprimatur, vel etiã *Feud.* vel *F.* omninò omittatur, expressò tamen titulò, in hunc modum: *F. 1. tit. 8. cap. 2.* vel: *1. FF. tit. 8. cap. 2.* vel: *cap. 2. de successione feudi. §. in alio.* vel: *cap. filia. §. in alio. de successione feudi.* vel: *c. 2. de successione feudi in usibus feudorum* (aut *consuetudinibus feudorum.*) Post hos duos libros subjungitur alius, qui vocatur *quintus* de feudis: qui omnes obtinent vim Juris, exceptis textibus, qui post libri II. titulum § 8. usque ad librum V. existant, quia adjecti sunt à Cujacio & aliis Jurisconsultis Papiensibus, Juris condendi potestate destitutis, nisi & his auctoritatem tribuat usus & consuetudo.

Præter recitata Juris Civilis volumina dantur adhuc aliæ Constitutiones, vim Juris obtinentes in Imperio Romano-Germanico, in ordinario *Corpore Juris* non clausæ, ut 1. Bulla Aurea, per *B. A.* citari solita. 2. Capitulatio Cæsarea. 3. Pax Profana. 4. Pax Religiosa, nempe Pacificatio Passaviensis de anno

1552. firmata Augustæ anno 1555. & extensa per Instrumentum Pacis Osnaburgensis, quod per *P. O.* exprimi solet, anno 1648. in qua certarum Sectarum, nempe initio Lutheranae, postmodum & Calvinianae, liberorum exercitium in Imperio permissum est præter Religionem Catholicam. 5. Ordinatio Judicii Camerae Imperialis. 6. Ordinatio Judicii Aulico-Imperialis. 7. Nemesis, seu Ordinatio Criminalis Carolina, vulgò *die Peinliche Hals-Gerichts-Ordnung* Caroli V. 8. Recessus Imperii, per initiales litteras majusculas *R. J.* denotari soliti, quos etiam Constitutiones Imperii nominant.

- 9 Dico 6. *Jus Canonicum*, à Græca voce *κανών*, Latine, regulam denotante, appellatum, quia continet regulas ab Ecclesia propositas ad Christiani populi actiones in ordine ad felicitatem supernaturalem dirigendas, sic describi potest: est Jus Positivum à Summis Pontificibus, Ecclesiae Catholicae nomine traditum, vel constitutum, vel approbatum, quo actiones & mores Christianorum ad cultum Divinum, ad ordinem politicum in statu Ecclesiastico, ad pacem & justitiam in populo fideli conservandam & augendam, ultimato autem ad finem supernaturalem aeternae beatitudinis diriguntur. Unde differt à Jure Civili ex parte causae efficientis, quae est Summus Pontifex, Christi in terris Vicarius; ex parte subjecti, seu illorum, qui Jure Canonico obligantur, qui sunt omnes omnino Christiani per totum Orbem diffusi, quousque nulla potestas Saecularis per suas leges se potest extendere; atque

atque ex parte finis, qui est homines dirigere ad DEUM per fidem & pia opera, ad honestè vivendum secum ipso, justè cum proximo, ac ultimato ad beatitudinem animæ supernaturalem & æternam consequendam. Ex quo præstantissimo fine elucet eminens præstantia, utilitas, ac necessitas Juris *Canonici*, quod etiam appellatur *Pontificium, Ecclesiasticum, Sacrum*. Et cum ex fine suo principali & immediato dirigat actiones fidelium ad rectè piè & justè vivendum, patet, quòd *Habitus Canonici* sit directivus, consequenter *practicus*, actiones verò fidelium, quas immediatè dirigit, sint ejus *objectum materiale* immediatum & principale, eò quòd actus elicit *Juris Canonici* sint *Regulæ, Canones, leges, præcepta*. Unde meliùs vocatur *Prudentia*, quæ est species virtutis intellectualis practica, sicuti *Ars*, vel potiùs *Jurisprudentia*, quàm *Scientia*, cum non tam cognitionem vel demonstrationem veritatis per suos actus intendat, quàm directionem morum & actionum humanarum.

Dico 7. Jus Canonicum in *Corpore Juris*, prout 8
defacto circumfertur, clausum continet sex volumina. 1. Decretum Gratiani. 2. Quinque libros Decretalium Gregorij Papæ IX. 3. Sextum Decretalium Bonifacii VIII. 4. Clementinas constitutiones Clementis V. 5. Extravagantes Joannis XXII. 6. Extravagantes Communes. Dixi, *pro-ut defacto circumfertur*; nam antehac solum Gratiani Decretum erat in Corpore Juris Canonici, exclusis etiam Decretalibus Gregorij IX. & ideo, quando eorum fiebat citatio, addebatur vox *extra*, vel ejus loco littera X. x. ut indicaretur, *titulum*

&

& *capitulum* citatum non in *Decreto* reperiri, sed extra illud. v. g. *c. dilectus 19. extra de Præben- dis.* quod & hodie, sed rarò, à quibusdam obser- vatur: sicut, quando fit citatio ex sexto Decreta- lium, addi solet ac debet *in 6. v. g. c. licet de se- pulturis in 6. h. e. in sexto.*

Decretum, quod Gratianus, Monachus Bono- niensis Ord. S. Benedicti, circa annum 1151. ex SS. Litteris, SS. Patrum sententiis, Summorum Pontificum variis Responsis, & Conciliorum tum Generalium tum Particularium decretis, quin & ex Juris Civilis quibusdam textibus, collegit, illud- que, quia ad conciliandos textus in speciem con- trarios suam quandoque sententiam adjecit, *Con- cordiam discordantium Canonum* appellavit, di- viditur in tres Partes. Prima complectitur 101. *distinctiones*, divisas in *canones*, vel, ut à quibus- dam vocantur, *capitula*, atque sic citari solent: *can. Jus Gentium 9. D. 1. vel can. 9. D. 1. vel D. 1. can. Jus gentium 9. vel Dist. 1. c. 9. vel c. 9. dist. 1.* Secunda pars continet 36. *causas*, seu casus con- troversos, quarum ferè singulæ habent plures *quæstiones*, istæ autem *canones*, quos iterum aliqui vocant *capitula*. Citantur sic. *can. si justus 30. caus. 1. q. 1. vel c. si justus. 1. q. 1. vel 1. q. 1. can. si justus. §. quia per illum.* Nota, vocabulum *causa* sæpissime non exprimi scriptò, licet pronuntiarì debeat: ut autem scias, num cifra indicet nume- rum *causæ* vel *canonis*, attendere debes, utrum statim sequatur littera *q.* seu *quæstio*; si enim se- quitur *q.* præcedens cifra, etiam solitariè posita, significat quotam *causæ*, non *canonis*. v. g. 2. q. 3. *c. Euphemium.* Rursus nota, *causæ 33. quæ- stio-*

tionem tertiam subdividi in septem *distinctiones*, de *Pœnitentia* tractantes, quæ sic allegantur: *can. homicidiorum 24. d. 1. de Pœnit.* vel *c. homicidiorum. dist. 1. de Pœnit.* vel *de Pœnit. d. 1. c. homicidiorum.* Tertia pars inscribitur de *Consecratione*, & habet 5. *distinctiones*, divisas in *canones*, quos iterum aliqui appellant *capitula*. Modus citandi est hujusmodi: *can. Filius DEI 8. dist. 4. de Consecrat.* vel *can. filius DEI d. 4. de Consecratione.* vel *de consecr. d. 4. c. 8.* In fine Decreti recensentur *Canones Pœnitentiales* numerò 47. in quibus pro gravioribus criminibus publicis statuitur certum tempus & modus agendi pœnitentiam: sed horum Canonum rigor hoc tempore antiquatus & ferè abolitus est. Sequuntur postea *Canones Apostolorum*, sic dicti, quia ab ipsis Apostolis traditi sunt: eos collegit S. Clemens Pontifex Romanus, D. Petri discipulus. In *Corpore Juris* nostri recensentur 84. quamvis Baronius recensent tantum 52. tanquam Authenticos cum Turriano (qui integrum de iis librum conscripsit) & ingens opinionum varietas circa illorum numerum reperitur apud Auctores. Aliqui abierunt in desuetudinem, ut *canon 36.* ubi jubetur, ut bis in anno celebretur Episcoporum Synodus: nec enim faciunt Jus Divinum, sed solùm Ecclesiasticum, utpote ab Apostolis solùm ut Ecclesiæ Prælati conditi.

Decretales (intellige *epistola* variorum Pontificum, ad propositas sibi quæstiones respondentium) jussu & auctoritate Gregorii IX. per S. Raymondum de Penniafort Ord. S. Dominici, Pœnitentiarium ejusdem Pontificis, collectæ & vulgatæ

anno 1230. constant ex 5. libris, divisus in *Titulos*, qui ordinariè sub *Rubrica*, quæ præmittitur, habent plura *capitula*. Et hi libri explicantur in scholis tanquam Jus Ecclesiasticum Universale, in Foro & Judiciis observandum. Citari solent hoc modo: *c. super litteris 20. X. vel: c. 20. de Rescriptis. vel: c. super litteris de Rescr.* In libro I. post generalia principia Juris agitur præcipuè de modo constituendi Prælatos, & ordinandi personas Ecclesiasticas, ipsùmque Judicem Ecclesiasticum: in II. Processu Judiciali: in III. de Clericorum tum Sæcularium tum Regularium vita, rebus, obligationibus: in IV. de Sponsalibus & Matrimonio: in V. de Delictis, eorùmque Pœnis. Quæ omnia in dictis V. libris Decretalium comprehensa exprimere solent unico hoc versu: *Judex: Judicium: Clerus: Sponsalia: Crimen.*

Sextus Decretalium, ita appellatus, quod quinque libris Gregorii IX. tanquam complementum additus sit à Bonifacio VIII. circa annum 1300. collectus fuit ex Summorum Pontificum, Gregorio IX. posteriorum, Rescriptis & Constitutionibus, item ex duorum Conciliorum Generalium Lugdunensium Decretis: complectitur pariter 5. libros, qui rursus dividuntur in *Titulos* (eosdem quidem, quos habent 5. libri Decretalium Gregorii IX. at non omnes, cum plures sint omissi) isti autem in *capitula*: unde & eadem hic citandi ratio observatur, additis tamen in fine vocibus *in sexto*, seu *in 6.* nimirum sic: *ut quis 25. de Electione in 6. vel: cap. un. de Bigamis in 6.* Si verò prius ex libris Gregor. IX. fuit aliquid citatum, & quidem ex eodem titulo, v. g. *de Electione*, non amplius

plius reperitur *titulus*, sed ponitur illius loco vox *eodem*. v. g. *c. 25. eod. in 6.* Id quod etiam observatur, quando prius fuit aliquid citatum ex Jure Civili, postea ex Jure Canonico, vel vicissim, quando utrumque Jus habet *titulos* ejusdem rationis. v. g. *l. 19. seqq. ff. de Procuratorib. c. 2. eod. in 6.*

Clementina (constitutiones) auctorem habent Clementem V. qui eas vel ante-vel in-vel post Concilium generale Viennense in Gallis anno 1310. celebratum à se latas compilari jussit, sed morte præventus non vulgavit: publicavit tamen ejus Successor Joannes XXII. Avenione residens anno 1317. Constant itidem 5. libris, iisdem *titulis*, licet paucioribus, qui rursus dividuntur in *capitula*. Citantur hoc modo: *Clem. un.* (unica) *de renunt.* vel: *Clem. cum illusio de renunt.* vel: *c. un. de renunt. in Clementinis.* vel: *de renunt. cum illusio in Clement.*

Extravagantes Joannis XXII. sic appellatæ, quia diu extra *Corpus Juris*, quasi incerta fede vagabantur, & à dicto Joanne sunt editæ numero viginti, habent iterum 5. libros, distributos in eosdem *titulos*, sed valde paucos, & in *capitula*, more *Clementinarum*, *Decretales imitantium*. in quarum modum etiam citantur, nempe sic: *Extravag. Ioan. XXII. 3. de V. S.* (h. e. de verborum *significatione*) vel *Extrav. ad conditorem 3. Io. XXII. de V. S.* vel: *c. ad conditorem de V. S. in Extravagant. Io. XXII.* Pro voce *Extravag.* subinde ponitur syllaba *ex.* vel littera *X.*

Extravagantes Communes, sic nominatæ, quia à pluribus Pontificibus editæ, adeoque pluribus

communes sunt, & diu extra *Corpus Juris* vagantur; habent itidem 5. libros, & communes cum Decretalibus *titulos*, licet pauciores. Citari solent sicut Extravagantes *Joan. XXII.* cum hoc solo discrimine, quod loco *Joannis XXII.* addatur *commun.* vel *inter communes.* vel *in commun.* v. g. *extrav. ambitiosa int. commun. de reb. Eccles. non alien.* vel: *c. ambitiosa, int. extrav. comm. de reb. Eccl. non alien.* vel: *in extrav. comm. ambitiosa de rebus Eccl. non alien. &c.*

Atque ex his Partibus constat hodie *Corpus Juris Canonici*; nam *Liber VII.* (septimus) *Decretalium* constans ex Constitutionibus posteriorum Pontificum, à Petro Mathæo J. C. Lugdunensi collectus, licet Corpori Juris sit insertus, pars tamen Juris Canonici non est, nec vim Juris Canonici obtinet, cum ista collectio non sit facta alicujus Pontificis auctoritate, sed solum illam habent vim, quam independenter ab ista collectione obtinent, sicut Bullæ, quæ continentur in *Bullario*, de quo postea. Pariter Pars Juris Canonici non sunt *Institutiones Juris Canonici* à Lanceiloto J. C. conscriptæ, & *Corpori Juris* adjici solitæ. Idem judicium est de *Glossa*, & *Notis*, quæ reperiuntur in Corpore Juris *Glossato*, vel *Notis illustrato*. *Glossa*, quæ est uberior textuum explicatio in margine appositæ, facta est ab Accursio J. C. *Notæ* autem adjectæ à Dionysio Gothofredo J. C. quando in textu vel *Glossa* occurrit littera I. significat *infra*, quando littera S. significat *suprà*, quando littera C. significat *contrà*. *Glossa* fundat quidem magnam auctoritatem & probabilitatem, ita ut cujuslibet alterius Doctoris opinioni præ-

præferenda sit, cedit tamen plurium Doctorum consensui, vel etiam unius Doctoris opinioni, si hæc meliori nitatur Juris fundamento, ubi adversatur Glossæ.

Extra *Corpus Juris Canonici* dantur adhuc & aliæ sanctiones Canonicae, nimirum 1. liber Concilii Tridentini. 2. Bullarium Magnum, uti & aliæ Bullæ, quæ itentidem à Summis Pontificibus eduntur. 3. Regulæ Cancellario Apostolicæ. 4. Declarationes Cardinalium. 5. Decisiones Rotæ Romanæ. Quæ quantam habeant auctoritatem, declarandum quoque est, prius tamen de iis, quæ exstant in *Corpore Juris* tanquam partes illius.

Dico 7. *Decretum* Gratiani per se non habet auctoritatem legalem, seu vim Juris decisivi in Foro & Scholis; quamvis in eo contenta retineant vim illam, quam habent fontes, ex quibus desumpta sunt; quia Compiler Gratianus, utpote vir privatus, caruit potestate legis condendæ, nec ejus operi auctoritatem legalem ullus Pontificum attribuit. Illud tamen jussu Gregorii XIII. ab erroribus ita purgatum est, ut Canones in Gratiani Decreto contenti censeantur esse conformes fontibus, seu scriptis originalibus, ex quibus collecti sunt. Unde si textus, in dicto Decreto repertus, ex *SS. litteris* sit desumptus, habet auctoritatem Divinam: si ex *Conciliis Generalibus*, vel *particularibus* quidem, specialiter tamen approbatis à Pontifice aliquo, vel ex *Decretis Summorum Pontificum*, vim legis Ecclesiasticæ: si ex *SS. Patribus*, majorem quidem probabilitatem, quam aliorum Doctorum sententiæ, non tamen vim legis.

legis, quia SS. PP. in materia disputabili censentur esse instar Doctorum privatorum: si ex *Constitutionibus Imperatorum*, vel *Jure Civili*, tunc obtinent vim juris in foro etiam Ecclesiastico, quando supplet defectum Juris Canonici, nec immunitati Ecclesiasticæ contrarium statuit, nihilque determinat circa res & personas Ecclesiasticas, vel quando approbatur ab Ecclesia, aut communi usu: si Gratianus de suo aliquid addit, propriam dicendo sententiam, facit probabilitatem, sicut judicium alterius viri periti.

10 Dico 8. Reliqua 5. Volumina in *Corpore Juris Canonici* comprehensa, nempe 5. Decretales, sextus Decretalium, Clementinæ, Extravagantes Joan. XXII. & Extravagantes communes, imò singuli illorum textus decisivi pollent auctoritate legali, nisi vim Juris amiserint per consuetudinem contrariam, vel per constitutionem recentiore. Ratio; quia hæc volumina (& singuli eorum textus decisivi) à Legislatore Ecclesiastico edita, vel approbata sunt in vim Juris, ac per modum legum ad dirigendas actiones Christianorum.

Quæres, quid sit *Rubrica*, & cujus auctoritatis? R. 1. Rubrica sic dicta, quia, olim saltem, rubris exprimi solebat litteris, est duplex, una *titulorum*, alia *canonum & capitulorum*. Neutra in Decreto Gratiani habet vim Juris, quia auctorem non habent Summum Pontificem, imò nec Gratianum, sed alium ignotum, potestate legislativa destitutum. R. 2. Rubrica *titulorum* (seu ipsi tituli) in aliis Juris Canonici voluminibus, si contineat sensum seu orationem perfectam, v. g.
hæc,

hæc, ut *Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur*, obtinet auctoritatem legalem: non verò, si orationem perfectam non contineat, uti hæc: *de constitutionibus: de consuetudine: de postulando* &c. licet & istæ in dubio habeant magnam auctoritatem interpretativam & declarativam. v. g. ex eo, quod *c. cum Monasterium de Elect.* ponatur in titulo *de Electione*, non *de Postulatione*, rectè inferitur, quod in casu dicti capituli fuerit celebrata Electio, non Postulatio. Gloss. *in d. c. v. postulantis*. Et hinc dicitur *rubrum explicare nigrum*. §. 3. Rubricæ Capitulorum, quæ continent summam brevem materiæ in textu subiecto comprehensæ, atque ideo etiam *Summarium* vel *Summaria* appellantur, vim Juris non fortiuntur, nisi in quantum concordant cum textu subsequenti, adeoque doctrinales tantummodo sunt, quia additæ sunt non à Pontificibus Legislativam potestatem habentibus, sed à variis Doctoribus, uti Abbate Panarmitano, Joanne Andreae &c. pro majori legentium commoditate.

Dico 9. *Concilium Tridentinum*, quod anno 1545. inchoatum, & 1563. finitum, complures Fidei articulos contra Lutheranos & Calvinistas definiit, simulque plurima ac saluberrima fecit morum decreta. Quoad articulos Fidei definitos est infallibilis auctoritatis, & ab omnibus Christianis ubique recipi, atque constanter retineri debet, utpote congregatum, directum, & approbatum à Papa, infallibili in rebus Fidei Doctore; quoad *Decreta morum & reformationes* autem pollet auctoritate Legali, & Jus Novissimum ac universale constituit, ubicunque promulgatum,

vel contraria consuetudine aut privilegiò Aposto-
 licò derogatum ei non est; cùm in Ecclesia DEI
 non sit major potestas legislativa, quàm Concili-
 um Generale suo Capiti, Romano Pontifici, uni-
 tum. Et hæc intelligenda quoque veniunt de aliis
Conciliis Generalibus Legitimis, qualia octodecim
 à Concilio Nicæno I. usque ad Tridentinum cele-
 brata sunt, & à me recensita in *Cursu Theologia*
Polemica, quem in aliis quoque materiis, Juri Ca-
 nonico affinis, utiliter inspicies propter Hære-
 ticos, quibus circumdamur. Aliud est de Conci-
 liis Particularibus, nempe unius tantùm Nationis,
 Provinciæ, vel Diocesis; hæc enim, præterquam
 quòd nullos Fidei articulos definire valeant, leges
 & decreta morum ac statuta non pro universali
 Ecclesia, sed solùm pro certa natione, provincia,
 diocesi condere possunt, nisi à Pontifice approba-
 ta & recepta fuerint pro tota Ecclesia: sic à Leone
 IV. *can. 1. dist. 20.* recepta & approbata sunt An-
 cyranum, Neo-Cæsareense, Gangrense, Antioche-
 num, Laodicense, & quædam alia. Cæterùm
Concilia Generalia Legitima sunt, quæ congre-
 gantur autoritate Summi Pontificis, convocatis
 omnibus Christiani Orbis Episcopis (licet non
 omnibus comparentibus) quibus præsidet Papa
 vel per se, vel per suos Legatos. Unde & *Oecu-
 menica*, quasi Orbis terræ Concilia, dicuntur,
 aut *Plenaria*. Econtra *Particularia* sunt, cele-
 brantur convocatis solùm certi districtus Episco-
 pis aut Clericis. Quando à Papa, vel Patriarcha
 seu Primato aliquo, convocantur integræ Natio-
 nis vel Regni Episcopi, dicuntur *Nationalia*:
 quando ab Archiepiscopo convocantur sui Episco-
 pi

pi suffraganei, Abbates, & Clerici totius Provin-
ciæ, *Provincialia*: & quando ab Episcopo con-
vocantur Abbates & Clerici suæ diœcesis, *Diœce-
sana vel Episcopalia*.

Dico 10. *Declarationes S. Congregationis Car- I 2
dinalium*, qui nempe constituti sunt à Papa *Inter-
pretes* Concilii Tridentini quoad decreta morum,
ademptâ omnibus aliis facultate Glossas, annota-
tiones, commentarios, & quodvis interpretatio-
nis genus in præfatum Concilium edendi, proba-
bilius tunc faciunt Jus universale (aliàs certè non)
si sint *comprehensiva*, h. e. comprehendantur in
verbis Concilii, seu si sint secundum propriam &
communi usu receptam verborum significatio-
nem, atque eam solummodo declarent, non ex-
tendant, ac insuper Papâ priùs consultò, hujusque
expressò in litteris nomine datæ sint, uti statuit
Sixtus V. & Gregor. XIV. Card. de Luca *in Annot.
ad Conc. Trid. disc. 1. n. 17.* Notat autem Pel-
lizar. *Man. tr. 4. n. 108.* ex Salas, quòd Cardina-
les rarò consulant Pontificem. Requiritur præ-
terea. ut producantur in forma Authentica, h. e.
ut sigillò S. Congregationis Cardinalium mu-
nitæ, & à Cardinale Præfeto, ac Secretariò
subscriptæ sint, ut ordinavit Urbanus VIII. anno
1631. Card. de Luc. *lo. cit.* Pelliz. *lo. cit.* Si
proin habeant has tres conditiones, sunt declara-
tiones authenticæ, & vim Juris obtinent, saltem
si dentur generaliter & sine restrictione tacita vel
expressa ad certum locum; quia censentur esse
datæ ab ipso Pontifice: id quod confirmat quo-
que Praxis, præsertim Rotæ Romanæ, dictas de-
clarationes reverenter & absque ambiguitate re-

ipientis, & meritò, quia, si sint comprehensivæ, censentur esse ipsum Jus Tridentini, jam antecederet conditum & promulgatum debitè, ad quod retrotrahuntur etiam quoad casus præteritos, *arg. Nov. 145. inf.* non verò Jus Novum. Idem ferè dicendum est de aliarum Congregationum Romanarum, uti Congregationis *super negotiis Episcoporum & Regularium*, Congregationis *Rituum*, Congregationis *de Judice librorum prohibitorum*, Congregationis *de propaganda Fide*, Congregationis *S. Officii Inquisitionis* contra Hæreticam pravitatem &c. declarationibus, quòd nempe tunc tantùm fortiantur vim Juris, quando explicant Jus Commune, nempe si habeant tres prædictas conditiones. Cæterum Sanch. Salas, Fagnan. alii DD. apud & cum P. Schmalzgrueber *in dissertat. proxm. n. 386.* observant, haud ægrè deferri dictarum Congregationum declarationibus, licèt sigillo & subscriptione debita munitæ non producantur, modò referantur à probatis Doctoribus, & aliunde non reddantur suspectæ, v. g. quòd à Jure Communi, proprietate verborum, vel recta ratione recedant; tunc enim in praxi ab iis non facilè recedendum esse ajunt.

- 13 Dico II. *Regula Cancellariæ*, hoc nōmine appellatæ, vel quòd magna earum pars concernat expeditionem litterarum Apostolicarum, quæ fit in Cancellaria Papali, vel quòd in Cancellaria Apostolica publicentur, vim Juris universalis non obtinent quoad ea, quæ spectant ad expeditionem litterarum in Cancellaria faciendam, sed solos Cancellariæ Officiales ligant: bene tamen quoad illa, quæ generaliter statuunt, v. g. de refer-

servationibus & resignationibus Beneficiorum, de dispensationibus & Indulgentiis impetrandis, de triennali & annali possessore beneficii &c. etiam observandæ in Judicio, modò producantur impetratæ à S. R. E. Vice-Cancellario sub plumbo. Chokier in *earundem Regular. Rubr. n. 22. 23.* Id præterea speciale habent hæ Regulæ, quòd in morte Summi Pontificis expirent, ac Sede Papali vacante nullam retineant vim, donec à Successore iterum resuscitentur & re assumantur vel omnes, vel aliquæ tantùm, vel etiam quibusdam additis, ad libitum recens electi Pontificis, qui altero mox ab electione die eas instaurare solet. Neque extra Curiam Romanam promulgari solent, sicut aliæ Leges; imò effectum nullitatis actûs in contrarium gesti sortiuntur etiam ante hanc publicationem. Initium sumpsisse dicuntur circa tempora Joannis XXII.

Dico 12. *Decisiones Rotæ*, quæ nihil est aliud 14
quàm Tribunal Romani Pontificis ad decidendas causas litigiosas ordinatum, constans ex 12. Prælatiis, partim Italis & Hispanis, partim Gallis & Germanis, iisque in Jure versatissimis, qui vocantur *Auditores Rotæ*, eò quòd in orbem sedentes audiant controversias ad se delatas, examinent, & dirimant, faciunt quidem jus inter Partes litigantes, sicut aliæ sententiæ Judiciales, non tamen inter alios, vel Jus universale; quia huic tribunalì non reperitur concessa potestas Legem vel Jus novum condendi. Ferè sicut decisiones Camerae Imperialis non faciunt Jus, nisi inter Partes litigantes, licet majoris censeantur esse auctoritatis, quàm inferiorum Tribunalium, &, si plures ex-
stant

stant uniformes super eadem quæstione, indicant consuetudinem & stylum Curia, cui & alii Iudices non immerito se conformant, uti & Doctores.

15 Dico 13. *Bullarium*, ut vocant, *Magnum*, quod auspicio Sixti V. primitus vulgatum à Laërtio Cherubino J.C. Romano, & postea ab ejus filio Angelo Maria Cherubino continuatum & augmentatum, diversas Romanorum Pontificum Bullas & constitutiones extravagantes complectitur, majori auctoritate præditum non est, quàm Bullæ, in Bullarium non relatæ, utpote à nullo Pontificum in vim Juris approbatum. Sed quam auctoritatem debemus tribuere Bullis extravagantibus in Bullario non contentis, & post illius vulgationem hinc inde editis, & quæ hodieum adhuc emanant? Resp. Si de illis certò constet, & sint promulgatæ pro tota Ecclesia debitò modò, faciunt Jus universale: at quia sæpe de iis non certò & legitimè constat, an nempe verè & sine subreptione emanaverint, item an suis originalibus concordent exempla, quæ circumferuntur, an pro tota Ecclesia latæ, promulgatæ, & usu receptæ sint, sæpe Juris auctoritate destituuntur, & negliguntur. Vid. Card. Tuschus *litt. E. conc. 679. n. 1. 2.* Cæterùm *Bulla* Pontificia differt à *Brevi* Apostolico per hoc, quòd illa sit scriptura in membrana, plumbo de funibus pendente munita, salutationem cum narratione, & concessionem Papæ &c. continens: istud verò sit diploma seu rescriptum à Papa (aut Pœnitentiario Magno.) emanatum, sitque scriptura modica in parvis concessa negotiis, in papyro frequenter scribi solita, cerâ

cerâ rubrâ annulôque Piscatoris sigillata, ac signô Secretarii notata, & subscripta.

Dico 14. Jus Canonicum (non Civile, si hoc 16 discrepat ab illo) in utroque foro, Ecclesiastico & Seculari, observandum est 1. quando agitur de Ecclesiis, personis, vel rebus Ecclesiasticis. per *c. 10. de constit. c. 4. de censib. in 6.* Ratio est, quia Legislator Sæcularis nullam in his causis habet jurisdictionem, ut ex claris textibus tenent omnes. 2. Quando agitur de rebus spiritualibus, v. g. de Matrimonio & aliis Sacramentis, de beneficiis Ecclesiasticis & Decimis &c. *c. 2. de judic. c. 12. de sent. excom. in 6.* Ratio est eadem. 3. Quando agitur de peccato. *c. fin. de præscript.* Ratio; quia, ubi agitur de peccato coram DEO, agitur de re salutem animæ spiritualem concernente.

Dico 15. Quando agitur de materia profana, 17 Clericos, aut animarum salutem non concernente, v. g. de Contractibus, Testamentis, actibus civilibus &c. & Jus Canonicum discrepat à Jure Civili, quodlibet est observandum in suo foro, Canonicum in Ecclesiastico, & territorio temporali Papæ, Civile in Politico & sæculari. *arg. can. 6. dist. 96. c. 7. & 13. qui filii sint legit.* Ratio est, quia in hujusmodi materiis nec Potestas Sæcularis ab Ecclesiastica, nec ista dependet à sæculari, ac neutra alteri subordinata.

Dico 16. Quando Jus Canonicum in materia 18 profana nihil decernit, vel tantùm dubiè, Jus verò Civile circa illam disponit clarè, sequi oportet Jus Civile in foro etiam Ecclesiastico: & vicissim, quando Jus Civile nihil decernit vel tantùm dubiè, Jus verò Canonicum disponit clarè,
stan.

standum est decisioni Juris Canonici in utroque foro. Ita regulæ instar tradunt Doctores ex *c. 1. de N. O. N.* ibi: *sicut leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum Principium constitutionibus adjuvantur.* Itaque Jus Civile supplet defectum Juris Canonici, & Jus Canonicum supplet defectum Juris Civilis, quando desunt propriæ leges. Dixi, *in materia profana*: nam si Jus Civile aliquid disponat circa res vel personas Ecclesiasticas, nullius est auctoritatis, nisi ejus leges contineant merum favorem vel privilegium, uti *in auth. Item nulla C. de Episc. & Cleric.* ubi Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ pronuntiantur exemptæ ab exactionibus & oneribus per sæculares Magistratus imponendis; talis enim favor, nullum onus habens annexum, in concedente non requirit jurisdictionem, sed etiam non subdito concedi potest: vel nisi tales leges Juris Civilis à Jure Canonico vel expressè sint approbatæ, vel Ecclesiæ usû receptæ: sic Jus Canonicum approbavit leges civiles de cognatione legali; Matrimonium dirimente.

Rubr. & c. un. de cognat. legali.

TITULUS I.

De Summa Trinitate, & Fide
Catholica.

SUMMARIUM.

1. Quid de SS. Trinitate, & præcipuis Fidei nostræ Mysteriis credendum.
2. Quid intelligatur per Fidem Catholicam.
3. Quinam teneantur edere professionem Fidei.
4. Quam pœnam incurrant illam omittentes.

Cum Juris Canonici finis sit fideles dirigere ad DEUM, unum & trinum, per quem Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt. Prov. 8. & ad felicitatem supernaturalem, quæ non nisi per Fidem supernaturalem, cognoscitur, & per media Divinitus revelata obtinetur, rectè ante omnia de Fide Catholica, ejusque præcipuo objecto, Summa Trinitate, initium capitur. Per Summam Trinitatem intelligitur ens increatum, ineffabile, unum & simplex in Natura seu essentia, subsistens tamen in tribus Personis (Patre, Filio, & Spiritu S.) quæ quidem inter se realiter distinguuntur, cum essentia tamen Divina in se simplicissima realiter identificantur. Sicut autem datur distinctio in Personis, ita & in proprietatibus Personalibus atque prædicatis Relativis, ut vocant, quæ sunt generare, generari, procedere. Nam Natura Divina nec generat, nec generatur, nec procedit, sed Pater generat, Filius generatur à Patre, & Spiritus S. procedit.

dit

dit ab utroque, Patre & Filio, tanquam ab uno principio (non à duplici) adeoque ab una spiratione activa. Omnes autem tres Personæ sunt consubstantiales, coæquales, quælibet omnipotens, æterna, immensa, DEUS &c. non tamen tres sunt Dii, immensi, æterni, omnipotentes &c. sed unus unicus. Unum itaque DEUM in Trinitate, & Trinitatem in unitate venerari oportet, ut nos docet & jubet Fides Catholica in *Symbolo S. Athanasii, in c. firmiter. c. damnamus. h. t. x. c. un. in 6. & Clem. un. eod.* Ubi & alia Fidei nostræ mysteria præcipua specificantur, & nobis credenda proponuntur, uti secundam Trinitatis personam, DEI Filium, Patri consubstantialem, assumpsisse Naturam humanam, ac in ea pro nobis passum, & mortuum esse, resurrexisse, ascendisse in cælum &c. in Sacrificio Missæ offerri & immolari Jesum Christum sub specie panis & vini, in corpus & sanguinem Christi per veram transubstantiationem conversi: dari unam Sanctam Catholicam Ecclesiam, extra quam nulla salus speranda, & quæ sit infallibilis in definiendis ac declarandis Fidei veræ articulis, à DEO revelatis &c. Unde saltem implicite ac generaliter credenda sunt prorsus omnino firmissimè, quæ ab Ecclesia Catholica proponuntur credenda, nimirum ab Ecclesiæ supremo capite, Christi in terris Vicario, sive dein proponat in Conciliis Generalibus, sive extra illa, loquens tamen *ex Cathedra*, ut ajunt, h. e. invocato DEI auxiliò, & debitâ diligentia adhibitâ, intendens docere totam Ecclesiam tanquam Caput Ecclesiæ, & Pastor universalis ab ipso Christo constitutus.

Per

Per *Fidem* hic non intelligitur actus Fidei, quo
 firmissimè amplectimur per assensum ea, quæ Di-
 vinitus revelata nobis ab Ecclesia proponuntur
 credenda, sed objectum Fidei, sive res à DEO reve-
 lata, & à nobis credendæ; adedque intelligitur
 Fides objectiva, imò Fides maximè hic sumitur
 pro summa, & collectione præcipuorum Fidei
 nostræ articulorum, quos Ecclesia non solum à no-
 bis credi in specie cupit interiùs, sed etiam à qui-
 busdam per publicam professionem teneri exte-
 riùs præcipit; quos articulos Concilium Triden-
 tinum, & Pius IV. qui illud confirmavit, in cer-
 tam formulam redegit, secundùm quam hodie
 Professio Fidei externa & publica à quibusdam
 quandoque fieri debet, uti dicemus. Per *Catho-
 licam* verò, quæ vox idem sonat, ac *universalis*,
 intelligitur illa fides, quam tenet & tradit Ecclesia
Romana; hæc enim sola est, & semper vocata
 fuit Catholica, seu universalis, teste S. Augustino
lib. de vera Relig. c. 7. etiam ab inimicis & Adver-
 sariis suis: quod hodie adhuc videmus;
 siquidem moderni Hæretici, utut honorificum hoc
 nomen summopere invideant Ecclesiæ Romanæ,
 ejusque membris, tamen, si intelligi velint, *Catho-
 licam*, appellare debent, ac solent: sic in *Instru-
 mento Pacis Monasteriensis* Romanæ Ecclesiæ
 additi plusquam octuagies appellantur *Catholici*,
 nescio qua vi adigente, cæteri verò vocantur *Aca-
 tholici, Protestantes, Reformati, Confessioni Au-
 gustana addicti* &c. nec immeritò, quia teste Vin-
 centio Lirmensi, Doctore antiquissimo, *lib. cont.
 Hareses. c. 3. verè proprièque Catholicum est tene-
 re, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus*

creditum est. Sola autem Ecclesia Romana fuit *ubique* & per totum mundum diffusa, existit *semper* à temporibus Christi, veræ Ecclesiæ auctoris, & quod credidit unus ejus verus alumnus, credidēre *omnes*, atque sic sola fuit, & adhuc est, Catholica seu universalis quoad locum, tempus, & doctrinæ unitatem, adeoque est illa Ecclesia, contra quam portæ inferi nunquam prævaluerunt, nec deinceps prævalebunt, juxta Christi promissionem *Matth. 16.*

3 Dico 1. Publicam Fidei Catholicæ professionem juxta Formulam Tridentini, & Pii IV. cum juramento, se in Ecclesiæ Romanæ obedientia permanfuros, edere tenentur sequentes. 1. Promovendi ad Episcopatus, in prima Synodo Provinciali, cui interfuerint. 2. Provisi de Canonicatibus & Dignitatibus in Ecclesia Cathedrali intra duos menses à die pacificæ & fructiferæ possessionis. 3. Provisi de beneficiis, curam animarum habentibus, pariter intra duos menses à die adeptæ possessionis. *Trid. sess. 25. c. 2. de ref. & sess. 24. c. 12. de ref.* Rursus 4. Prælati Regulares, & 5. non tantum Doctores, Magistri, Regentes, & quicumque artem aut disciplinam, sacram vel profanam, docere vel profiteri volunt, sed etiam qui ad gradus litterarios, & *licentiam* docendi in Academiis promoveri cupiunt, ubi nempe Constitutiones *Injunctum* Pii IV. & *in Sacrosancta* Pii V. sunt usu receptæ.

4 Dico 2. Provisi de Canonicatu vel Dignitate in Ecclesia Cathedrali, item provisi de beneficio curato, si intra duos menses ab adeptâ possessione culpabiliter omiserint edere Professionem Fidei,

non

non possunt fructus facere suos post illud bimestre perceptos, donec dictam Professionem emittant, sed eos non obstante Professione postea secuta tenentur erogare in pauperes, aut in Ecclesiæ fabricam. 2. Probabilius etiam ante sententiam Judicis. Pars prima habetur Trident. *sess. 24. c. 12. de ref. cit.* Altera probatur ex eodem Trident. quia noluit, ut provisori faciant fructus suos post bimestre perceptos, nisi sub conditione intra id temporis emissæ professionis: ergo isti fructus, post lapsum duorum mensium percepti, donec emittatur Professio Fidei, non sunt in absoluto dominio provisorum: ergo sunt res aliena: atqui res aliena debet restitui ante omnem sententiam: ergo. *Objicies* cum Sanch. Barb. & P. Wiestner *h. t. n. 48.* Tridentinum privans fructibus ob non emissam Professionem Fidei est lex pœnalis: sed lex pœnalis non obligat ante sententiam Judicis, saltem declaratoriam criminis. *arg. c. 19. de Hæretic. in 6.* ergo. *Resp. neg. ma.* non enim tam est lex pœnalis, quàm conventionalis & conditionalis: quia fructus non concedit, nisi *sub conditione* emissæ intra duos menses Professionis: ferè sicut contrahentes subinde adjiciunt suis conventionibus certas condiciones, sub quibus, & non aliter, velint transferre dominium rei in alterum.

TITULUS II.

De Constitutionibus.

SUMMARIUM.

1. Constitutiones sunt leges. Differunt à præceptis.
2. Quid sit lex.
3. 4. 5. 6. Quæ ejus materia. An etiam actus interni.
7. Quæ forma.
8. 9. Promulgatio est de essentia legis. Fieri debet probabiliter in singulis Provinciis, ut ubique obliget lex Ecclesiastica universalis.
10. Acceptatio legis non est de ejus essentia.
11. 12. Quæ sit causa finalis, efficiens, & effectus legis.
13. Leges Ecclesiasticas universales fert Papa solus.
14. Particulares etiam inferiores Prælati.
15. Leges Civiles Universales Imperator, at non solus.
16. Particulares, seu Statuta, Principes & Status Imperii, etiam Furi Communi contrarias.
17. Potestas Legislativa tam Ecclesiastica quàm Sacularis restringitur ad suum forum.
18. Omnis Legislato humanus obligare potest per legem suam etiam in conscientia.
19. Imò omnis lex, etiam humana necessariò obligat in conscientia saltem ad aliquid.
20. Quis sit effectus legis irritantis.
21. 22. Lex simpliciter prohibens non hoc ipso irritat actum.

23. *Lex simpliciter irritans actum non hoc ipso irritat eundem pro foro etiam interno.*
24. *Quod sit subiectum legis. Quotuplex ejus cessatio.*
25. *Legislator an teneatur legibus suis.*
26. *An pueri & puella legibus humanis. An ebrii ignorantes legem &c.*
27. *An Peregrini legibus locorum, ubi morantur:*
28. *An legibus sui domicilii.*
29. *An vagi legibus locorum, ad quæ veniunt.*
30. *An Clerici legibus civilibus.*
31. 32. *Quomodo Lex interpretanda & intelligenda.*
33. *An per interpretationem extendi possit.*
34. *An quoque epikia habeat locum.*
35. *Quotuplex sit interpretatio legis.*
36. *Quando Lex cesset cessante fine.*
37. *Quis in lege dispensare possit.*
38. *An valide sine justa causa.*
39. *Quæ ignorantia excuset ab observantia legis.*
40. *Et an metus.*
41. *Nec illa, nec iste impedit effectum Legis irritantis.*

§. I.

De essentia: causa Materiali: Formali: & Finali Legis.

Per Constitutiones in Rubrica positas intelliguntur *leges*, quo vocabulo, utpote breviori, deinceps utemur: *lex* quidem

sæpe sumitur pro Jure Civili, ut à SS. Canonibus distincto, & ideo Juris Civilis Interpretes appellantur *legista*: at nos sumimus in ampliori significatione, prout complectitur Jura tam Ecclesiastica quàm Civilia. Unde apparet, quàm nobilem iste Titulus tradat materiam, utpote per totum Jus utrumque diffusam, & generalia principia, non modò Juristis, sed etiam Theologis, scitu perneccessaria complectentem, ac per aliquot SS. explicandam. Differt *Lex à Præcepto*, seu *mandato* 1. Quòd lex detur communitati quàm tali, præceptum verò homini privato, & personis singularibus. 2. Quòd lex sit ex se perpetua, præceptum verò expiret per mortem tum præcipientis, tum ejus, cui datum est. 3. Quòd lex immediatè afficiat locum, & territorium Legislatoris, præceptum verò adhæreat ipsis personis immediatè. Nihilominus tamen Lex & Præceptum quandoque sumuntur pro synonymis, uti & Statutum ac Jus; quamvis *Statutum* strictè dictum denotet legem particularem, à Principe subordinato, vel Magistratu civitatis, pro loco particulari latam, *Jus* verò à Supremo Principe, plures Magistratus sibi subordinatos habente, pro tota amplitudine sui territorii universaliter constitutam.

- 2 Dico I. Lex, nempe positiva Humana, est ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam Communitatis habet, promulgata. S. Thomas 1. 2. q. 90. art. 4. in C. & cum eo communis. Sensus est iste: *Lex est rationabile decretum Superioris legitimi, subjectam sibi communitatem obligare volentis ad aliquid faciendum vel omittendum communis boni gratiâ, legitimè promul-*

mulgatum. Unde de essentia Legis est 1. ut procedat à Superiore jurisdictionem & potestatem legislativam obtinente. 2. ut sit honesta, & rationabilis, nec repugnans Juri Naturali aut Divino. 3. Ut sit possibilis, nec nimis ardua. 4. Ut respiciat integram communitatem. 5. Ut sit utilis communitati. 6. Ut superior intendat obligare ad aliquid; aliàs enim foret consilium, non lex. 7. Ut sit promulgata. Sed quia de promulgatione, uti & acceptatione communitatis, est aliquod dubium, postea de his ponemus speciales assertiones. Neque dictis obstat, quòd detur lex *permittens*: lex autem permittens non obliget. 2. quòd multæ leges tendant in bonum privatorum hominum, puta pupillorum, minorennium, mulierum, Nobilium &c. nam &c. ad 1. lex permittens non obligat quidem illum, cui aliquid permittit; obligat tamen alios, ne illum impediant à faciendo vel omittendo id, quod ipsi permittitur à lege. Ad 2. Hoc ipso, quòd lex favoreat pupillis, minoribus, mulieribus &c. saltem indirectè & mediatè cedit in bonum commune seu communitatis, quia hujus interest has personas defendi privilegiis specialibus. Deinde hujusmodi leges non attendunt bonum singulare personarum, quà talium, sed sub aliqua ratione communi, prout omnes pupilli &c. constituunt aliquam communitatem. Cæterùm licèt aliquæ sanctiones existant, quæ sunt directæ ad unam personam singularem, & ad casum particularem, hoc ipso tamen, quòd relatæ sint in Corpus Juris Communis, se extendunt ad omnes casus similes qua-

rumcunque personarum, & vim legis communis
fortiuntur.

3 Dico 2. *Causa materialis*, seu materia legis
sunt actiones hominum, quæ vel præcipiuntur,
vel prohibentur, vel permittuntur, vel puniuntur.
l. 7. ff. de legib. hi enim quatuor actus legis ibi ex-
primuntur, verbis: *legis virtus hæc est imperare,
vetare, permittere, punire.* Adeoque Lex omnis
vel est præcipiens, vel prohibens, vel permittens,
vel puniens (ut est pœnalis) humanas actiones,
bonas, vel malas, vel saltem indifferentes ex se.

4 Dico 3. Legis Humanæ objectum seu materia
directè probabiliùs non sunt actus merè interni;
adeoque præcipi vel prohiberi per se & directè
nequeunt. Ita ingens agmen cum S. Thoma *1. 2.
q. 100. a. 9.* & P. Suarez. *l. 3. de Legib. c. 13. n.
2. & l. 4. c. 12. n. 4.* contra *gl. in Clem. 1. de Hæ-
ret. §. verùm v. eo ipso.* Adrian. Rosell. Clarum,
Baldum, Jo. Cardenas & plurimos alios. Prob.
I. negativè; quia hucusque nondum sufficienter
probatum est, quòd DEUS vel Christus dederit
Magistratui Humano, vel Politico vel Ecclesiasti-
co, potestatem præcipiendi per se & directè ac so-
litariè actus internos; cùm per actus externos, si
ritè fiant, felicitas humana sufficienter obtineri
possit, licèt per accidens ad actus externos ritè
ponendos requirantur actus interni, propter quod
indirectè præcipi possunt à Lege Humana. *2. ex c.
34. de Simonia,* ubi Pontifex fatetur: *nobis datum
est de manifestis tantummodo judicare.* Et *can.
cogitationis dist. 1. de Pœnit.* dicitur: *nemo pa-
titur cogitationis pœnam,* nempe in foro humano.
Unde 3. Potestas legislativa debet esse conjuncta

CUM

eum potestate coactiva, seu punitiva transgredientium leges; aliàs est inefficax teste Aristotele *l. 3. Ethic. c. 5.* ergo legem ferens debet posse cognoscere transgressionem legis: sed legis actum merè internum respicientis, transgressionem Legislator humanus cognoscere nequit: ergo actus merè internus est extra sphaeram potestatis humanæ, nil nisi sensibile cognoscentis.

Objic. I. Ecclesia exercet jurisdictionem in actus merè internos, v. g. absolvendo à peccatis merè internis & pravis cogitationibus, dispensando in voto merè interno &c. ergo non est, cur negetur eidem potestas ferendi legem de actibus merè internis; cum in hos habeat jurisdictionem.

2. præcipit *devotam & attentam* Breviarii recitationem. *c. dolentes de Celebr. Miss.* præcipit Confessionem validam peccatorum, & Communionem annuam reverentem, & non sacrilegam in paschate, ut patet ex propositionibus ab Alexandro VII. & Innoc. XI. damnatis, contrarium asserentibus: Sed devotio ac attentio in precibus, dolor animi ad validam confessionem necessarius, & pro Communionem Eucharistica requisita reverentia & debita animæ dispositio, sunt actus interni: ergo. 3. Confessio dolorosa peccatorum, & devota Communionem vel oratio sunt actus mixti, h. e. involvunt simul actum externum & internum: cum ergo Ecclesia præcipiat directè hos actus mixtos, præcipit simul directè actus internos. 4. Utique potuisset Ecclesia priùs præcipere actum merè externum, v. g. orationem vocalem, dein ex intervallo superaddere præceptum de attentione interna: sed hoc modo ad-

jecisset directè præceptum actûs merè interni.
 5. Jus Ecclesiasticum directè spectat finem super-
 naturalem: sed iste non potest obtineri sine acti-
 bus internis fidei, spei, charitatis &c. ergo 6. In-
 noc. XI. in virtute S. obedientiæ prohibet, ne
 quis propositiones à se damnatas deducat ad
 praxin, inter quas tamen aliquæ versantur circa
 actus internos, v. g. hæc: *non tenemur proxi-
 mum diligere actu interno & formali*: ergo pro-
 hibetur omissio amoris interni directè. 7. Nostra
 ratio tertia supponit falsum, nempe omnem le-
 gem humanam debere esse *coactivam* simul, &
 non merè *directivam*, nam leges Civiles respectu
 Clericorum habent tantum vim directivam, non
 coactivam vel coërcitivam: ergo.

8. Ad 1. *dist. antec.* exercet jurisdictionem &
 potestatem legislativam in actus merè internos,
 absolvendo à peccatis internis, dispensando in
 votis internis. *N. ant.* Non legislativam, sed ex-
 traordinariam pro foro interno tantum à DEO
 & Christo specialiter ipsi concessam, & nomine
 DEI exercendam, non nomine proprio. *C. ant.*
 & *N. conf.* Jurisdictio pro foro interno legisla-
 tiva, de qua hic quæritur, non est, utpote non
 contentiosa, sed voluntaria. Ad 2. His exemplis
 plus non probatur, quàm quòd Ecclesia indirectè
 possit præcipere vel prohibere actus internos, de
 quo postea. Ad 3. Ecclesia præcipiendo actus
 mixtos ex interno & externo præcipit quemlibet
 eo modo, quo potest, nempe externum directè,
 internum indirectè. Ad 4. Quando Ecclesia ex
 intervallo præciperet actum internum cum exter-
 no conjugendum, iterum indirectè tantum præci-
 peret,

peret, cum necdum probatum sit, directè, vel solitariè, eum cadere defacto posse sub legem humanam. Ad 5. *dist. ma.* spectat finem supernaturalem, vi legis Ecclesiasticæ procurandum per actus externos tantum. *c. ma.* per actus internos directè ab Ecclesia præceptos vel præceptibiles. *n. ma.* Argumentum hoc rursus plùs non probat, quàm quòd actus interni à Jure Ecclesiastico præcipi possint indirectè, in quantum nempe sine his actus externi ritè, & ut oportet, poni nequeunt. Ad 6. Innocentius XI. solùm declaravit, ad quid obliget Jus Divinum & Naturale circa dilectionem proximi, & DEI, non posuit novam legem humanam, cum hujus materia esse nequeant actus merè interni. Ad 7. Quamvis potestas *directiva* speculativè loquendo sit separabilis à *coactiva*, non tamen moraliter, & juxta præsentem DEI ordinationem, Suar. *l. 4. de LL. c. 12. n. 8.* Clerici neque vi *directiva*, quatenus hæc est vis obligandi à Potestate Sæculari descendens, obligantur lege Civili, quamvis obligentur ex decentia Naturali. quam aliqui vocant vim *directivam*.

Dico 4. Possunt tamen à Legislatore Humano ⁶ præcipi vel prohiberi actus interni indirectè & concomitanter, quatenus nimirum necessarii sunt ad actum externum in suo esse physico vel morali ritè ponendum. v. g. ut contractus in suo esse physico ritè ponatur, debet liberè & cum consensu interno poni: ut Sacramentum in ratione morali ritè conficiatur, requiritur intentio faciendi id, quod Christus instituit: ut oratio ritè peragatur, opus est attentione aliqua interna &c. & qui istos actus internos non poneret, peccaret contra legem

legem Ecclesiæ. Ita cum Suar. l. 4. cit. c. 13. d. n. 5. communior contra Vasquez, Sylv. Dian. & alios, quorum sententiam Filliuc. & Layman censent probabilem. Ratio est, quia præcipi actum internum indirectè & concomitanter nihil est aliud, quàm illum præcipi quidem, at non immediatè ratione sui, sed ratione actûs externi, ad quem ritè ponendum necessarius est internus: sed Ecclesia ita præcipere potest, & defacto ita præcipit, uti patet in lege de devota recitatione Breviarii, & similibus. Idem procedit de lege vel præcepto, quo præcipitur intentio applicandi ad certum finem v. g. Sacrificium Missæ, orationes, vel gratis administrandi Baptisum, digne suscipiendi Sacramenta &c. quamvis enim hujusmodi intentio ad hos actus externos in suo esse physico vel morali ritè ponendos non sit intrinsicè & absolutè necessaria, tamen extrinsecè cum iisdem connectitur, ut fiant certò modò; & ideo hujusmodi intentio saltem est necessaria ad aliquod esse morale actûs externi. Suar. lo. cit.

Dico 5. Causa formalis, seu forma Legis, sunt
 7 signa externa, quibus voluntatem suam obligandi Legislator manifestat, & promulgat subditis. Hæc autem signa & verba debent esse talia, ut clarè indicent, legislatorem non suadere tantùm, sed præcipere ac jubere, qualia verba sunt, *præcipimus, mandamus, obligamus, prohibemus, interdiciamus, teneantur, necesse est, non liceat, nemo possit &c.* Si sint verba dubiæ obligationis, uti hæc, *statuimus, ordinamus, sancimus, decrevimus, volumus &c.* ex circumstantiis, v. g. ex consuetudine loci, materiæ gravitate vel necessitate &c.

col-

colligendum erit, an Superior obligare intendit, nec ne: si omnibus consideratis maneat dubium de voluntate obligandi, non pro lege, sed pro consilio haberi debet; cum subditorum libertas sit in possessione. Dixi, & promulgat subditis: quare ad formam Legis spectat etiam promulgatio, & quidem talis, quæ apta sit populo & toti communitati voluntatem Legislatoris, obligare intendentis, notam facere, uti quæ fit per vocem præconis, aut per programma in publico loco affixum. Nec sufficit solennis constitutio legis in consistoria Principis vel decretum in Senatu factum, vel Consiliariis intimatum; cum lex essentialiter respiciat totum populum & communitatem, atque ideo necesse sit, ut legislator tanquam persona publica modò publicò seu modò communitati accommodatò illi loquatur publicè, ac voluntatem suam taliter promulget, ut innotescere communitati valeat ratione modi, quo fit promulgatio prædicta requiratur solùm ut conditio ex parte populi, qui obligari non potest, nisi legem cognoscat; vel an requiratur etiam ex parte legis, ita ut hæc essentialiter non sit completa, nisi debitò modò sit promulgata: Seu an spectet ad formam legis accidentalem tantùm, vel ad substantialem. Ad hoc

Dico 6. Promulgatio legis est de essentia legis, & necessaria non tantùm per modum conditionis ex parte hominis, qui sine notitiâ legis obligari nequit, sed etiam ex parte ipsius legis, ita ut ista vim obligandi completam obtineat per promulgationem tanquam partem essentialem. Ita communis cum Suarez *de legib. l. 1. c. 11. n. 3. 6.* Ratio:

tio:

tio; quia lex est regula totius communitatis, & locutio Principis vel legislatoris ad communitatem & totum populum directa, ita ut ab omnibus subditis intelligi possit. per *l. 9. C. de legib.* ibi: *leges Sacratissima, qua constringunt hominum vi- tas, intelligi ab omnibus debent:* sed locutio hæc publica Principis essentialiter involvit signum vel verba, voluntatis obligandi manifestativa, nec apta est ab omnibus percipi ista voluntas obligandi sine hujusmodi signo vel verbis: ergo lex essentialiter involvit pro parte signum vel verba, quibus manifestatur, vel promulgatur lex: ergo promulgatio est de essentia legis. Confirmatur ex definitione legis suprâ data, quæ involvit promulgationem: *ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.* Unde promulgatio legis se non habet ad obligandum, sicut applicatio ignis se habet ad urendum; nam promulgatio partialiter tribuit vim obligandi, non verò applicatio vim urendi. Postquam verò promulgatio legis debite facta est, statim in actu primo obligat omnes, cum totam vim obligandi jam sit consecuta; non verò in actu secundo illos, ad quos notitia non pervenit; quæ proin notitia requiritur solum per modum conditionis, ut detur obligatio in actu secundo; quamvis enim omnes jam sint obligati, per accidens tamen ignorantes legem sunt excusati, ita ut contraveniendo non peccent.

9 Quæres, an lex universalis à supremo Principe lata censeatur debite promulgata, ut vim obligandi statim obtineat in omnibus provinciis, quamprimum fuerit per Præconem aut publicum programma affixum promulgata in sola Ur-

be

be præcipua, supremi Principis Sede? R. I. loquendo de lege Civili, pro toto Imperio lata, non statim obligat; sed debet promulgari in singulis provinciis Imperii, ac insuper expectari fluxus duorum mensium ab hac promulgatione facta. Ita quoad utrumque ordinatur in *Rubrica & cap. 1. Novell. 66.* Ratio est, ut tollatur confusio, & ne aliqui citius, alii serius obligari incipiant. Unde infertur, incolas illius provinciæ, in qua nondum promulgata est lex, licet sciant alibi esse promulgatam, non obligari; nec illos subditos, in quorum provincia jam facta est promulgatio, ante lapsum duorum mensium, licet in notitiam legis jam prius venerint.

R. 2. Loquendo de lege Ecclesiastica universalis probabile admodum esse, eandem solemnitatem promulgationis regulariter requiri, ita ut non obliget in Provinciis & Diocæsibus, antequam in iis fiat specialis promulgatio, & ab hoc fluxerint duo menses. Gloss. in *c. 2. h. t. v. ante prohibitionem.* & in *c. 1. de concess. præb. in 6.* Abb. Armill. Sotus, Becan. Less. *de J. & J. l. 2. c. 22. dubit. 13.* Nicol. Serar. *disp. de legibus à n. 56.* Molina *tr. 2. de J. & J. d. 395. à n. 6.* Zypæus *Anal. Jur. Pontif. ad h. t. n. 1.* Gibalin. *de Scient. Canon. l. 7. c. 2. q. 1.* Nav. in *Manual. c. 23. n. 44.* & utramque sententiam ex Nav. & Alex. communem dici notat Cherubinus in *Compendio Bullar. to 3. ad Constit. 95.* Prob. I. ex communi regula in *c. 1. de N. O. N.* tradita, vicujus Jus Canonicum sequitur leges Civiles, ubi ipsum nihil clarè disponit, disponunt tamen leges Civiles in re non spirituali, aut peccatum vel im-

mu-

munitatem Ecclesiasticam non concernente. 2. ex c. 13. de Penit. & remiss. ubi statuitur, pœnam in Medicos ibi decretam non incurri, antequam *Praelati locorum* particularium illam legem promulgaverint. 3. ex Bulla Pii IV. *Sicut ad Sacrarum*, ubi Pontifex vult, decreta Concilii Tridentini non obligare ante lapsum 3. mensium à finito Concilio, & nisi in singulis parochiis fuerit promulgatum priùs, subjungens hanc rationem, *quia Jure etiam communi sancitum est, ut constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant*; ergo approbat Leges Civiles. Neque dicas, hæc exempla ex c. 13. cit. & Bulla Pii IV. desumpta non esse approbationem Juris Civilis, sed *exceptionem* à viâ ordinaria, per quam firmatur potius regula in contrarium, ac tacitè insinuat, obligationem Legis Ecclesiasticæ statim, ubi Romæ fuerit promulgata, seu publicè affixa in *Campo Flora* ut solet fieri, vel ad *valvas Basilicæ Apostolorum*, induci per totum mundum Christianum, nisi Pontifex specialiter velit, ut promulgetur in singulis provinciis vel diœcesibus, vel nisi statuatur certum obligationis inchoandæ terminum. Negatur enim, quòd sint exceptiones à communi regula; sed sunt potius declarationes recepti generaliter Juris Civilis pro casibus, in quibus Jus Canonicum nihil diversi statuit, adeoque sunt exempla hujus approbationis: quòd indè etiam confirmatur, quòd Pontifices *ordinariè* non statim solent obligare post promulgationem Romanam, & ubique intra idem tempus, sed bimestre pro regionibus intra montanis & Italiæ vicinioribus, quadrimestre autem pro ultra-montanis

ad

ad inducendam obligationem statuere. 4. Ex ratione; quia eadem videtur pugnare ratio pro Lege Ecclesiastica, quæ induxit Imperatores pro novis Legibus Civilibus totum Imperium spectantibus, ut nimirum vitetur confusio, & alii non obligentur citius; præsertim cum in particularibus locis dari possint speciales rationes, propter quas Episcopi Diocesum justè se possint opponere novæ legi: & hinc expedit ut Papa non obliget, nisi priùs per Episcopos, qui meliùs nòrunt mores & indolem suorum subditorum, aliasque circumstantias particulares, caret promulgari, & aliquo tempore post promulgationem suspendat obligationem. Cæterùm in legibus *reservationem casuum* continentibus, privilegiorum vel Indulgentiarum *revocatoriis*, contractus, Matrimonium, & alios actus *irritantibus* &c. etiam Adversarii passim nobiscum sentiunt. Dixi tamen, *regulariter*; nisi nempe Papa per specialem clausulam indicet, se statim & ubique post promulgationem Romanam obligare velle: vel nisi usus & actualis observantia alicujus legis suppleat vicem promulgationis particularis: sic *Bulla Cæna*, & *Regula Cancellaria* obligant apud nos, licèt specialiter non promulgentur apud nos,

Objic. 1. Papa non dependet in suis legibus ferendis à modo promulgandi. à legibus Civilibus præscripto: ergo, 2. Pro opposita sententia stat praxis & stylus Curia Romanæ. R. ad 1. *dist antec.* non dependet dependentiâ necessitatis. *C. ant.* dependentiâ ultroneæ acceptationis. *N. ant. & conf.* Ad 2. esto. quòd forsan praxis moderna Curia Romanæ, fundantis se in proba-

Pars I.

D

bili-

bilitate opinionis contrariæ, pro foro externo ita iudicet; in foro tamen interno propterea non prohibentur subditi nostram benigniorem sequi sententiam, verè probabilem. Non igitur eadem est necessariò praxis in foro interno, quæ fortè est Romæ in foro externo, ut apud Palao p. 1. tr. 3. disp. 1. pu. 12. n. 3. docent Valentia, Reginald. Menoch. Imò Gibalinus *loc. cit.* fusè ostendit, praxim veteris Ecclesiæ pro nostra stetit se sententia.

10 Dico 7. Acceptatio legis humanæ, si sumatur pro consensu populi in legem constituendam, non est de essentia legis, extra statum Democraticum, seu ubi suprema potestas non est penes totum populum. 2. Neque si sumatur pro voluntate recipiendi legem, à Principe vel Magistratu promulgatam. 3. Ad durationem tamen & stabilitatem legis accidentaliter necessaria est acceptatio populi, vel potiùs actualis observatio legis. Pars 1. sumitur ex l. 1. pr. ff. de constit. Princ. ubi habetur, quòd populus, penes quem olim erat suprema potestas, etiam legislativa, hanc postea absolutè transfulerit in Principem in statu Monarchico. Idem dic, quòd transfulerit ad optimates seu Proceres in statu Aristocratico. In statu autem Ecclesiastico potestas legislativa nunquam fuit penes populum, sed à Christo immediatè Summo Pontifici, à quo etiam derivata est in Episcopos pro suis Diocæsis, cum limitatione tamen, ne contra Jus Commune legem ferant: ergo leges in sui constitutione non dependent ab acceptatione vel consensu populi. Pars 2. ex propositione ab Alexandro VII. damnata hujus

tene-

tenoris: *populus non peccat, etsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam: ergo leges obligant; consequenter totam habent essentiam, antequam recipiantur à populo; aliàs non peccaret non recipiendo: ergo voluntas recipiendi legem non est de ratione legis. Et si hæc populi acceptatio requireretur, exigua planè foret potestas legislatorum, qui præcisè tantum possent, quantum vellet populus: quòd non tam esset regere populum, quàm regi ab ipso. Pars 3. ex l. 32. ff. de legib. ibi: *cùm ipsæ leges nulla alia ex causa nos teneant, quàm quòd iudicio populi receptæ sint.* item ex can. 3. d. 4. ibi: *leges instituuntur, cùm promulgantur: firmantur, cùm moribus utentium approbantur: sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ sunt; ita moribus utentium ipsæ leges confirmantur.* Atque in hoc sensu verum est axioma: *lex non acceptata non obligat;* uti contingit multis Bullis Pontificiis tum in Germania, tum aliis locis. Si lex nunquam fuit deducta in usum; cessavit per *desuetudinem*: si aliquando viguit ejus observantia, & postea vigere desiit, cessavit per *consuetudinem*: plus tamen temporis requiritur ad consuetudinem, quàm ad desuetudinem legi contrariam.*

Objic. suavior est modus regendi populum, si ad inducendam vim obligandi legum requiratur consensus & acceptatio populi: ergo dicendum, quòd populus sub conditione sui consensus translulerit potestatem legislativam in Principes, & Magistratus. &. Non tam attendi debet, quis modus regendi sit suavior; quàm qui sit efficacior,

cior, & bono communi utilior: sed longè efficacior & utilior modus regendi est, si populus, ex quo longè plures averfari solent leges etiam utilissimas reipublicæ, in leges constituendas consentire non debeat, sed latas à Principibus recipere: unde sub conditione sui consensus prudenter non potuit transferre suam potestatem legislativam in Principes: certè de tali conditione non fit mentio in *l. 1. cit. & §. 6. Inst. de I. N. G. & C.* ubi populus suam potestatem in Principes sæculares transtulisse refertur.

- ¶ I Dico 8. Causa finalis legis est bonum commune, seu utilitas publica, quam velut finem omnis lex spectare debet. Patet ex *can. 2. d. 4.* & definitione legis. Unde quando lex desinit esse utilis communitati, cessat & ipsa.

§. II.

De Causa efficiente, & effectu legis.

- ¶ 2 Sicut *causa efficiens* legis est legislator, seu ille, penes quem est condere leges, potestate gubernativa seu jurisdictione legislativa instructum in alios tanquam subditos, seu in integram communitatem perfectam; ita *effectus* præcipuus omnis legis est obligatio subditorum in conscientia saltem ad aliquid. *l. 2. ff. l. 3. C. de legib.* Vis obligandi sub culpa vocatur *vis directiva* legis, & vis obligandi ad pœnam appellatur *vis coactiva*. Præter obligationem, quam lex inducit ad aliquid faciendum vel omittendum, & ad pœnam subeundam, quam infligit lex *pœnalis*, datur adhuc subinde alius effectus, nempe irritatio seu nullitas actus.

actus, quam statuit lex *irritans*. De his omnibus modò agendum.

Dico 1. Leges Ecclesiasticas universales, quibus obligentur omnes Christiani per totum mundum, ferre potest Papa, & quidem solus, Probat: quia Summus Pontifex est successor S. Petri, cui Christus ipse, & quidem soli independenter à reliquis Apostolis, licet præsentibus, dedit universalem potestatem gubernandi totam Ecclesiam, adeoque jurisdictionem in omnes Ecclesiam ingressos per Baptismum, Catholicos & Hæreticos, ubicunque exstiterint, per illa verba *Matth. 16. tibi dabo claves regni cælorum, super te ædificabo Ecclesiam meam, quodcunque ligaveris super terram, sive legibus sive alio vinculo.* Item *Jo. 21. pasce oves meas,* illimitatè omnes.

Dico 2. Leges Ecclesiasticas particulares pro suis Ecclesiis, provinciis, diœcesibus, & districtibus suæ curæ postorali commissis condere possunt. 1. Cardinales. 2. Legati Sedis Apostolicæ. 3. Patriarchæ, Prælates, Archiepiscopi, & Episcopi. 4. Abbates & Prælati alii jurisdictionem quasi-Episcopalem obtinentes. Sumuntur hæc ex *c. 2. 11. de majorit. c. fin. de offic. legati. c. 2. h. t. in 6. cum can. 4. seqq. caus. 9. q. 3. & c. 6. de statu Monachorum,* Idem concessum est Conciliis particularibus. *can. 6. d. 18. Capitulo Cathedrali Sede Episcopali vacante. c. 11. 14. de majorit. & communitatibus Religiosis, sive per solum caput, sive per membra in Capitulo vel congregatione Capiti unita. Innoc. in c. 7. de stat. Monach. quia nempe his omnibus competit jurisdictione & potestas gubernativa alicujus communitatis. Limitatur*

etur tamen horum omnium potestas 1, quòd nequeant statuta vel leges facere Juri Communi Pontificio contrarias, aut statutis à Pontifice confirmatis adversantes; cùm inferior secundùm *Clem. 2. de Elect. pr.* nequeat immutare legem Superioris. 2. Quòd eorum potestas se non extendat ad res gravioris momenti, utpote quæ Summo Pontifici in signum supremæ potestatis reservantur. vel propter arduitatem sublimius tribunal requirunt. per plures *can. 6. 18. c. majores de Baptis. c. 1. de translat. Epis. c. fin. de Offic. Vicar. in 6.* cujusmodi causæ sunt, quæ pertinent ad declarationem articulorum Fidei, vel ad Statum Universalis Ecclesiæ, ad canonizationem Sanctorum, ad uniendos vel dividendos Episcopatus, ad translationes Episcoporum, ad Matrimonii impedimenta dirimentia &c.

15 Dico 3, Leges Civiles universales, seu totum Imperium Romanum obligantes, ferre potest Imperator vel solus, ut olim. *l. 1. & ult. C. de legib.* vel cum consensu Statuum Imperii, ut hodie; cùm ipsi successu temporis ita restricta sit potestas legislativa ab Imperii Principibus & Statibus partim in *Imperii Recessibus*, partim in *Capitulationibus*, ut vocant, seu pactis publicis cum eligendo in Imperatorem iniri solitis. Cùm enim Imperatores initio à populo, postea à Proceribus Imperii suam potestatem obtinuerint, ac obtineant, ab his limitari & restringi potest: non verò potestas Pontificis, utpote qui non à populo fidei, vel ab Episcopis eam accepit, sed immediatè à Christo Domino. Eandem cum Imperatore potestatem ferendi leges obtinent Reges.

ges, Principes, & optimates Reipublicæ, Superiorem in temporalibus non agnoscentes, pro suis regnis & provinciis sibi subiectis. per l. 9. ff. de J. & J.

Dico 4. Leges Civiles particulares, seu statuta localia, pro suis territoriis condere possunt Principes & Status Imperii, tam Ecclesiastici quàm Sæculares, uti Electores, Episcopi, Principes, Civitates liberæ & Status immediati Imperii; & quidem etiam Juri Communi contraria. Sumitur ex l. 9. cit. ibi: *quod quisque populus ipse sibi Jus constituit, id ipsius proprium civitatis est.* Suffragatur praxis & consuetudo, in qua fundatur illud vulgatum: *quivis Imperii Status tantum potest in suo territorio, quantum Imperator in Imperio,* exceptis tamen iis, quæ Imperatori in signum eminentiæ specialiter sunt reservata. Ergo, inferes, potuerunt etiam Episcopi ferre leges Juri Communi Pontificio adversantes. R. non sequitur, quia Jus Canonicum id non concedit inferioribus Prælati & Episcopis, bene tamen Jus Civile Statibus Imperii. *Urgebis:* per consuetudinem potest derogari Juri Communi Ecclesiastico in loco particulari: ergo etiam per Episcopum talis loci. R. n. conf. Quia consuetudo rationabilis fulcitur consensu saltem legali Papæ. c. fin. de consuet. statutum verò Episcopi non fulcitur tali consensu Papæ, imò reprobatur expressè *Clem. 2. de Elect.*

Dico 5. Nec Imperator, vel ullus Princeps Sæcularis, ferre potest leges concernentes Ecclesiam, rem sacram vel spiritualem, causas pias, aut personas Ecclesiasticas, præsertim si his onerosæ sint.

2. Nec Summus Pontifex (minùs inferior ille

Prælatu Ecclesiasticu) per se & directè leges circa res temporales & personas Sæculares extra suum territorium temporale. Pars prior constat tum ex *c. 7. 10. h. t. c. 49. de sent. excomm. Bulla Cœna casu 18.* Suffragatur, & id agnoscit etiam Jus Civile in *Auth. Cassa C. d. SS. Eccles.* tum ex defectu jurisdictionis in Ecclesiam, res sacras, & personas Ecclesiasticas, utpote Jure tam Divino quàm Ecclesiastico exemptas à jurisdictione Laicali. *Trid. sess. 25. c. 20. de reform.* Hinc Principes Laici non possunt Ecclesiasticis personis imponere collectas, angarias, vectigalia &c. auferre jus hæreditariæ successionis, auferre potestatem emendi bona immobilia à Sæcularibus, aut his prohibere, ne ea illis vendant &c. Si dicas, rationem & bonum publicum exigere tales leges, præsertim ne bona immobilia veniant ad manus mortuas, & sic nervus ferè omnis & optimus subtrahatur Reipublicæ politicæ; repono, si ita se res haberet, & verè tales circumstantiæ adessent, recurrendum foret ad Summum Pontificem, qui re ad se delata, & justitiâ legis cognitâ, facilè in illam consentiet: & tunc Laici obtinebunt finem suum licitè ac validè. Neque tantum periculi versatur in eo, quòd bona immobilia ad Ecclesias vel personas Ecclesiasticas deveniant, uti passim clamatur; quia non permittuntur transire ad illas sine pristino onere concurrendi ad necessitates Reipublicæ politicæ. Accedit, quòd teste experientia tantundem, vel plus bonorum temporalium à personis Ecclesiasticis, præsertim ad Episcopatum evectis &c. perveniat ad Laicos, præsertim Nobiles familias, quàm ab his ad illas: ut nihil dicam
de

de pauperibus. Pars posterior sumitur *ex can 8. d. 10.* ubi Nicolaus I. asserit, Christum Ecclesiasticæ & Politicæ Potestatis officia discrevisse, nec Pontificem sæcularibus se debere negotiis immiscere, & *ex can. 6. d. 96.* ibi: *cum ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium usurpavit.* Ratio, quia nec Christus, nec Principes Sæculares potestatem ferendi leges circa res & personas sæculares Pontifici extra suum territorium unquam tribuisse leguntur. Addidi tamen, *per se & directe*; nam per accidens & indirectè competit Papæ leges Imperatorum & Regum iniquas, libertati Ecclesiasticæ præjudiciosas, & peccatum foventes, corrigere.

Dico 6. Legislato humanus, Civilis æquè ac 18
Ecclesiasticus, per leges suas obligare potest subditos sub peccato in conscientia coram DEO. Ita Catholici omnes contra modernos hæreticos libertatis, ut jactant, Evangelicæ assertores, ut nempe jugum Summi Pontificis excutiant, ejusque legibus se liberent. Ratio est clara, quia Legislato humanus quilibet agit vices DEI. *Prov. 8. Luc. 10. Matth. 18. Non enim est potestas, nisi à DEO. Rom. 13.* ergo Legislato humanus quilibet fert leges nomine & auctoritate DEI, & qui his legibus non paret, mediatè agit contra legem DEI, & Juris Naturalis, præcipientis, ut Superiori justè imperanti pareatur: *qui resistit potestati, DEI ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Potestas enim DEI minister est - - ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam:*

tiam: verba & mandata sunt D. Pauli *Rom. 13.* Idem jubet D. Petrus *ep. 1. c. 2.* *subjecti igitur estote propter DEUM, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum; quia sic est voluntas DEI.* Quis igitur dubitet de doctrina Fidei Christianæ tam patheticè in SS. Litteris expressæ, quòd sit obligatio in conscientia & sub peccato coram DEO parendi legislatoribus humanis, tam Sæcularibus quàm Ecclesiasticis, justè ac justa præcipientibus? ergo & penes hos est potestas sic obligandi.

Objic. Peccatum in conscientia consistit in actu voluntatis merè interno: sed juxta nos Legislatores humanus non potest, saltem directè, præcipere actum merè internum: ergo. *ꝛ.* Syllogismus tam est vitiosus, quàm non ad rem; si enim velis inferre legitimam conclusionem, debet esse hæc: ergo Legislatores humanus non potest præcipere peccatum in conscientia; quod quidem est verissimum; at non ad intentum tuum, aut contra nos. *In forma* negatur suppositum *Minoris*, quòd Legislatores humanus obligando in conscientia directè præcipiat actum merè internum; præcipiendo enim actum externum hoc ipso obligat in conscientia ad ponendum actum externum, non multùm sollicitus, qua mentis interna dispositione subditus ponat vel non ponat actum externum.

19 Dico 7. Omnis lex, etiam humana, necessariò obligat in conscientia, saltem ad aliquid. *Suar. de legib. l. 3. c. 22.* *Glettle in select. qq. p. 1. q. 3. n. 4.* *Gibal. Palao &c.* Ratio; quia lex essentialiter differt à consilio per hoc, quòd obliget ad aliquid; non verò consilium, uti fatentur omnes:

si au-

si autem obliget, hoc ipso obligat in conscientia & coram DEO; quia Jus Divinum & Naturale, quæ utique obligant in conscientia & coram DEO, præcipiunt, ut obediatur legitimo Superiori aliquid justè præcipienti vel prohibenti per legem suam, ut vidimus in assertionem præcedente. Confirmatur. Si aliqua lex non obligaret in conscientia, ea esset vel lex purè pœnalis, vel lex irritans seu valorem auferens actui, v. g. Testamento non secundùm ordinationem Legislatoris factò, vel fundata in falsa præsumptione. Sed & istæ leges obligant in conscientia, saltem ad aliquid, & quidem I. *Lex purè pœnalis*, quia, licet non obliget ad actum, vel omissionem, v. g. venationis, directè intentam, obligat tamen conscientia ad pœnam subeundam, si delinquenti imponatur propter culpam Juridicam; imò & Judicem inferiorem obligat in conscientia, ut pœnam à lege determinatam infligat. Dixi, *purè pœnalis*, quæ nimirum præcisè statuit pœnam, & nihil prohibet, vel præcipit, ut si sic sonet: *qui exportaverit frumentum ex provincia, 50. florenis mulctabitur:* vel si consuetudo aut communis sensus declaret legem, quòd præcisè ad pœnam obliget: si verò fit pœnalis mixta, seu præter pœnam statutam aliquid prohibeat vel præcipiat, ut si dicat: *nemo exportet frumentum, & qui exportaverit, solvet mulctam 50. florenorum;* per se obligat in conscientia ad utrumque, & ad non exportandum, & ad pœnam, si quis exportaverit, & condemnatus fuerit; nisi nempe lex pœnalis fuerit mixta disjunctivè hoc modo tendens: *vel nemo exportet, vel si exportaverit, 50. solvet;* tunc enim ad so-

lam

iam pœnam obligaret in conscientia. 2. *Lex irritans*, licet non obliget ad certas solemnitates, sine quibus voluit actum, v. g. testamentum esse nullum & irritum, adhibendas, obligat tamen in conscientia. ut actum sine requisitis solemnitatibus nulliter gerens eum non defendat ut validum, & ut Judex ei vires non tribuat. 3. *Lex fundata in falsa præsumptione* obligat tamdiu quamdiu manet lex; nam potest lex fundari in præsumptione dupliciter. 1. In præsumptione *universalis periculi*, v. g. fraudum, peccatorum, incommo-
dorum &c. uti lex requirens ad valorem Matrimonii præsentiam parochi & 2. vel 3. testium, item lex requirens 7. testes ad valorem testamenti. 2. In præsumptione *particularis facti*, qualitatibus, culpæ, negligentiae &c. uti lex præcipiens redditionem debiti conjugalis post contractum Matrimonium. In priori casu, licet in casu particulari periculum fraudis, vel peccati &c. non subesset, & eatenus præsumptio respectu alicujus in particulari esset falsa nihilominus maneret adhuc lex generaliter præsumens periculum (quod generaliter datur verè, & eatenus præsumptio non est falsa) consequenter obligaret etiam in casu particulari, in quo periculum non datur per accidens. In posteriori autem, quando id, quod lex præsumit, in casu particulari non datur, non amplius manet lex, & ideo nec obligat. & hinc, si post contractum Matrimonium putatitia conjunx resciat impedimentum dirimens Matrimonii, v. g. affinitatis, non tenetur parère legi Ecclesiasticæ etiam sub excommunicatione præcipienti redditionem debiti conjugalis, imò non
potest;

potest: quia Matrimonium, quod præsumit lex validum in hoc particulari casu, revera non est validum. Sic sententia Judicis te condemnantis ad solvendum, quod scis te non debere, te non obligat in conscientia; quia fundatur in præsumptione falsa particularis debiti.

Objic. Obligatio legis totaliter pendet à voluntate legislatoris, obligare intendentis: ergo in ejus arbitrio est obligare, vel non: ergo potest dari lex, quæ in conscientia non obliget. *ꝛ.* Pendet quoad existentiam, h. e. legislator potest ferre vel non ferre legem, & sic obligare vel non obligare. *C. antec.* quoad essentiam, ita ut posita semel lex obliget in conscientia vel non. *n. antec.* & ultimam *conseq.* Id etiam concedo, in arbitrio Legislatoris humani esse, ut in re gravi obliget sub peccato levi; quamvis non vicissim, ut in re levi obliget sub gravi, ut docet communis.

Dico 8. Lex irritans actum contra legem celebratum reddit irritum, seu nullum, aut invalidum. 2. & quidem *ipso Jure*, seu *ipso facto*. h. e. ante ministerium & sententiam Judicis, si vel directè irritet actum per verba nullitatem vel irritationem importantia, qualia sunt: *irritus sit: non valeat: robur non habeat: pro infecto habeatur: nullam obligationem inducat: teneatur acceptum restituere in conscientia &c.* vel si indirectè nullitatem talem statuatur inhabilitando personas ad gerendum actum, aut solennitatem per modum formæ substantialis, aut aliquid per modum *conditionis sine qua non* requirendo. 3. Non autem *ipso Jure*, vel *facto*, si requirat ad nullitatem indu-

cen-

cendam ministerium Judicis, vel declarantis, actum esse nulliter gestum sine qua declaratione non vult actum haberi pro nullo, vel per sententiam rescindentis, ut si dicat: *irritetur: annulletur: rescindatur: pronuntietur nullus &c.* Idem contingit, quando lex irritat pœnaliter, seu in pœnam principaliter, licet utatur verbis directe nullitatem ipso Jure incursum denotantibus; quia pœna regulariter non incurritur sine sententia Judicis, ut nec ab ignorantibus, pœnam statutam esse. 4. Si legislator irritet actum principaliter in pœnam delicti, vocatur & est *irritatio pœnalis*, uti juxta me est irritatio Matrimonii propter impedimentum Criminis, utpote principaliter in pœnam introductum: si verò principaliter propter bonum commune, vel certarum personarum, vocatur & est irritatio *non pœnalis*, ac incurritur etiam ab ignorantibus legem. Ratio horum omnium patet ex intelligentia terminorum, & modo loquendi apud Auctores usitato.

21 Dico 9. Lex simpliciter prohibens aliquem actum, & non addens clausulam irritantem, nec personas reddens ad agendum inhabiles, actum non facit irritum, sed solum illicitum. Ita cum plerisque Theologis & Canonistis, Felino, Innoc. & Suar. l. 5. de legib. c. 25. n. 169. ubi hanc sententiam putat communiter esse receptam, contra Baldum & Legistas innumeros, contra Pavormit. P. König, & alios Canonistas; quorum tamen non pauci nobiscum sentiunt quoad leges Juris Canonici, licet dissentiant quoad leges Juris Civilis; quod discrimen omnino consideratione dignum esse patebit ex sequentibus. De Jure Canonico

non

non magna est difficultas, utpote in quo generalis regula in *c. 16. de Regularib.* traditur hæc: *multa fieri prohibentur, quæ, si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*: ergo tamdiu pro validis habenda sunt omnia, quæ de Jure Canonico prohibentur, quamdiu non ostenditur, expressè vel tacitè, irritationem esse adjectam prohibitioni, ut patet etiam ex variis exemplis: sic Matrimonium clandestinum olim in *c. fin. de cland. despons.* fuit quidem prohibitum, at non irritum: sic hodie contractum cum voto simplici castitatis, aut alio impedimento impediendo, est quidem prohibitum, at non irritum: sic susceptio Ordinum Sacrorum multis, imò omnibus irregularibus est prohibita, non tamen invalida &c. Accedit ratio efficax: *prohibere actum, & irritare actum, sunt effectus valde diversi, & separabiles, sicut actum esse illicitum, & esse invalidum sunt prorsus diversa, ut patet in allatis exemplis: ergo lex simpliciter prohibens sistendo in verbis merè prohibitoriis non est hoc ipso irritans.* Confirmatur: irritatio omnis est odiosa, & repugnans naturæ actûs, utpote qui de Jure naturæ est validus: ergo verbum *prohibendi* non debet extendi ad effectum *irritandi*, quem ex se non significat. per *c. 15. de R. J. in 6.* præsertim cum *in obscuris minimum sit sequendum. c. 30. eod.* Interim tamen

Objic. 1. & opponitur regula 64. eod. Quæ contra Jus sunt, debent utique pro infectis haberi: ergo de Jure Canonico generaliter sunt irrita, quæcunque sunt prohibita. 2. Lex Naturalis prohibendo actum facit illum irritum: ergo & Lex Positiva. ¶ Ad 1. ut concordentur Ju-

ra, & salvetur allata ratio pro nostra assertione satis evidens, *dist. antec.* quæ contra Jus irritans fiunt. *C. antec.* quæ solum contra Jus prohibens. *N. antec.* Imò & hæc pro *infectis* habentur, h. e. pro infirmis, ita ut Judex talem actum possit ac debeat dissolvere & rescindere, adeoque facere, quasi factus non fuisset, & vires post rescissionem nullas habeat amplius. Dices: Matrimonium, & Ordines sacri, contra legem prohibentem suscepti, non possunt rescindi, & in dicto sensu pro infectis aut non susceptis haberi. Repono: possunt dissolvi aut rescindi secundum quid à Judice Ecclesiastico, nempe conjuges separando ad tempus, ordinatos suspendendo ab exercitio Ordinis. Ad 2. *N. ant.* nam Jus Naturale generaliter non irritat actum, quem prohibet, sed, ut docet Suar. & Sanch. tantum in duobus casibus irritat. 1. quando actus fit ab eo, qui caret potestate eum celebrandi, ut si quis donet rem non suam. 2. quando actus perpetuam continet malitiam, & ipsa etiam executio turpitudinem, ut si quis paciscatur de fornicatione committenda, de usuris illicitis accipiendis; nam ad illicitum non potest dari obligatio, & talium usurarum acceptio, imò & retentio perseverat esse licita.

22 Quæres, an idem procedat etiam de Jure Civili? *ꝛ.* De hoc major est difficultas; quia ibi reperitur unus & alter textus, qui per modum regulæ generalis videntur statuere, omnia, quæ prohibentur à legibus Civilibus, hoc ipso esse irrita; nisi nempe ex verbis legum, vel aliunde colligi possit, quòd stent in sola prohibitione, uti v. g. contingit in *l. 1. §. biduum ff. quan-*

quando appellandum, ubi sententia sub conditione ferri prohibetur, sic tamen lata valet; & in l. 15, ff. de R. V. ubi prohibetur res vendita iterum vendi alteri, venditio tamen altera si accedat traditio, valet ac tenet. Generaliter autem Jus Civile videtur statuere claris verbis oppositum; siquidem in l. non dubium 5. C. de legib. sic ait: *nulum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus secutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente, --- ut ea, quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habeantur, licet legislator fieri prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est &c.* Concordat. l. 6. C. de Pactis. ibi: *pacta, quæ contra leges constitutionesque fiunt, nullam vim habere indubitati Juris est.* Hæc Juris Civilis tam clara dispositio cogit me, ut cum Suar. l. 5. c. 28. n. 9. de legib. & Laym. c. 1. 6. de legib. n. 3. 6. loqui, & limitare cogar traditam superius doctrinam. Dico proin: lex prohibens actum de Jure Civili eundem non hoc ipso irritat *cum effectu* in foro etiam externo, antequam à Judice declaretur aut judicetur irritus actus. Ratio sic interpretandi allegatos textus est 1. quod l. non dubium cit. non dicat, actum absolutè esse nullum, sed *nullum videri volumus*, h. e. declarari, judicari nullum. 2. quod dicat, *pro infectis habeantur* (*nullam vim habeant*, ut ait l. 6. cit.) nempe in Judicio juxta can. 10. d. 10. ibi: *quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur.* 3. Quod interferat, *nec pœnas insertas legibus evitabit*: ergo de irratione pœnali, quæ ante sententiam non incurritur,

Pars I.

E

in-

intelligenda est. 4. Quòd hoc modo Jus Civile aliquàlter concilietur cum Jure Canonico, secundùm quòd lex prohibens non est hoc ipso irritans, ut satis clarè ostendimus: debet autem fieri conciliatio Jurium, quantum potest, ac specialiter in hac materia ideo, quòd. §. planè sint prorsus diversa prohibere, & irritare actum: si ergo propter dictas leges absolutè negari non posse videatur, actum contra leges factum de Jure Civili esse irritum, saltem limitandum est Jus Civile in tantum, ut non censeatur per prohibitionem actus illum irritare in effectu, antequam Judex declaret nullum: quæ tamen declaratio id habet singulare à sententia Judicis rescissoria actus prohibiti quòd illa declaratio retrahat nullitatem ad tempus, quo celebratus est actus, ita ut retro etiam habeatur pro nulliter gesto: sententia rescissoria autem nullitatem inducat, & vim actui auferat à tempore, quo per Judicem rescissus est. Denique cum aliis fortè etiam responderi ad dictas leges posset, de Jure Civili actus prohibitos esse quidem irritos in tantum, ut non pariant actionem civilem efficacem, non tamen esse ita irritos, ut non subsistant, & obligationem naturalem non pariant.

23 Dico 10. Lex simpliciter irritans actum non hoc ipso irritat pro foro interno, nisi addat clausulam, ex qua colligi possit, quòd etiam irritet pro foro interno, & obligationem in conscientia tollat: vel nisi Judicis sententia declaraverit nullitatem actus. Abb. Innoc. Fel. Wading. Molin. Sichard. Clarus, Suar. Less. Mant. Fachin. P. Wiestner *ad tit. de Elect. à n. 191.* ubi adhuc alios allegat. Laym. *loc. cit. n. 9.* contra Vasq. Bonac. Dian.

Dian. Dicast. Azor. Covarruy. Menoch. Arnold. Rath. Engel, & recentiores Jurisconsultos passim. Prob. 1. Irritatio pro foro interno & externo simul est effectus diversus & separabilis ab irritatione pro foro externo tantum, uti est innegabile: ergo lex simpliciter irritans, & nihil dicens de irritatione pro foro interno, pro hoc foro non irritat, partim quia lex irritans actum ipso Jure recedit à Jure Naturali, quo solo spectato actus foret validus pro utroque foro: ergo est odiosa & strictæ interpretationis, adeoque non extendenda ad forum internum; partim quia *in obscuris minimum est sequendum. c. 30. de R. I. in 6. h. e.* quod minus obligat vel gravat: partim quia sæpe ad obtinendum finem legis sufficit, modò actus pro foro externo sit irritatus; tunc enim Judex jam tenetur eum pronuntiare nullum, eique omnem vim auferre, post quam sententiam declaratoriam fateor nasci obligationem in foro etiam interno parendi. Prob. 2. Aliquæ leges, præsertim Juris Canonici, quando irritant actum, subinde addunt clausulam, qua insinuant irritationem etiam pro foro interno, v. g. dicendo: *etiam in foro animæ non suffragetur: quod obtentum est, non valeat retineri: viribus careat absque omni alia declaratione &c.* ergo. Ubi similis clausula non reperitur, rectè censetur legislator non irritare pro foro interno.

Objic. 1. Lex justa pro foro externo, est etiam justa pro interno, ut habet receptum axioma: ergo etiam lex irritans pro foro externo est etiam irritans pro interno. 2. Lex irritans actum aufert ipsi valorem, consequenter omnem obligatio-

nem, etiam naturalem: ergo talis actus nec in foro conscientiae obligat. 3. Lex irritans actum reddit homines inhabiles ad illum ponendum; sed actus gestus ab inhabili, & potestatem gerendi non habente, idem est, ac actus omnino non gestus: ergo. *R.* ad I. *c. antec. n. conf.* & paritatem; quia non potest dari lex iusta, quae non pariat obligationem in conscientia saltem ad aliquid, ad quod nempe obligare intendit, adeoque sensus est primae propositionis: lex iusta pro foro externo obligat etiam pro foro interno, quod est verum: at irritatio pro foro externo tantum, dari potest absque irritatione pro foro interno, ut nemo negat: ergo lex irritans simpliciter, vel pro foro externo, licet iuste, non hoc ipso est irritans pro interno; quia sunt effectus separabiles. Ad 2. *dist. antec.* aufert omnem obligationem, etiam naturalem, si lex irritet vel valorem actui auferat pro utroque foro per clausulam id denotantem, vel si irritet actum ex natura sua irrefcindibilem, uti est Matrimonium, & Professio Religiosa. *c. antec.* Si tantum simpliciter irritet, & actus ex se sit rescindibilis. *n. antec. & conf.* Ad 3. *dist. ma.* reddit homines inhabiles ad agendum, vel potestatem agendi adimit, quando id exprimit, uti exprimit Tridentinum Matrimonia clandestina irritans. *c. ma.* quando non exprimit. *n. ma.*

§. III.

De Subjecto, Interpretatione, & Cessatione Legis.

Subjectum legis sunt homines, rationis & doli capaces, ac Legislatoribus subditi, ut omnes fa-
ten-

rentur. Unde infantes & amentes non obligantur legibus; nec Ecclesiasticis infideles, seu non baptizati. *c. 8. de divort.* uti Judæi, Gentiles, Turcæ, Pagani &c. *Interpretatio* legis est declaratio illius, quousque nimirum se extendat. *Cessatio* legis autem datur, quando obligare desinit, quod fit vel *irritatione*, quando ipse Legislator statim initio vult, ut neminem obligare incipiat: vel *abrogatione*, quando, postquam obligare cœpit, totaliter omnem vim obligandi rursus amittit, vel per revocationem Superioris expressam, aut per legem, consuetudinẽve ei contrariam: vel *derogatione*, quando lex uno ex dictis modis quoad aliquam partem tollitur: vel *cessatione partis constitutiva* legis, ut si cesset finis totaliter, vel ejus materia reddatur impossibilis, inhonesta &c. vel *privilegiõ*, quo unus vel plures eximuntur ab observatione legis stabiliter: vel *dispensatione*, qua unus vel plures eximuntur ab observatione non stabiliter, sed plerumque quoad unum vel plures tantummodo actus. Hic de duplici tantummodo, quo cessat lex, nempe ratione finis cessantis, & dispensatione, quæ dicitur esse *relaxatio legis publica auctoritate facta pro aliquo particulari casu vel persona, manente interim aliorum obligatione.* Suar. *de legib. l. 6. c. 10.* agemus, uti & de *Ignorantia*, ac *Metu*, quibus per accidens aliqui excusantur ab observatione legum, aliàs obligati.

Dico I. Legislato Princeps non obligatur legibus quã suis, licet sæpe obligetur vel ex Jure Naturali, vel ex decentia. Prob. I. ex *l. 31. ff. de LL.* ibi: *Princeps legibus solutus est.* & *l. 23. ff. de Legat. III.* ibi: *decet enim tantã Majestati*

cas servare leges, quibus ipse solutus esse videtur.
 Prob. 2. Obligatio legis humanæ tota pendet à jurisdictione & voluntate Legislatoris: sed iste in se ipsum jurisdictionem non habet, nec efficaciter se potest velle obligare, quia ipsi liberum est semper pro libitu se eximere ab obligatione legis, à sua voluntate penitus dependentis. Dixi I. *quà suis*; si enim idem præcipiat Jus Divinum vel Naturale, quod ipse, utique obligatur, sicut alii, obedire DEO & Naturæ. Dixi 2. *Licet sape obligetur vel ex Jure Naturali*, v. g. ex Justitia Commutativa, uti adhibere solennitates ad contractus, quos celebrat cum subditis, vel taxam mercibus à se præscriptam observare, vel ratione scandali, cum exemplum Principis plurimum valeat in populo ad observantiam vel transgressionem legum. Dixi 3. *vel ex decentia* seu æquitate naturali, quando nempe leges respiciunt materiam communem, & Legislatori æquè ac Subditis convenientem. Atque in hoc sensu intelligenda est l. 4. C. de LL. *digna vox est Majestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri.* & can. 2. d. 9. ubi affirmatur, *Principem legibus teneri suis.* Unde Pontifex non audiens Sacrum die festo non quidem peccat contra legem Ecclesiasticam, utpote suam, potest tamen peccare contra Jus Naturale ratione scandali, vel venialiter contra decentiam, & Justitiam Legalem, quæ obligat, ut Caput se conformet Corpori, & pars toti. can. 2. d. 8. Sic testamentum Principis absque solennitatibus à se præscriptis conditum utique valeret, imò & licitum

licitum foret per se, licet per accidens fortè fieri
posset illicitum.

Dico 2. Pueri & puellæ ante 7. ætatis annum 26
completum non obligantur legibus humanis sub
culpa, bene tamen post illum completum, licet
non statim sub pœna saltem ordinaria, per se.
Ita communis. Pars 1. fundatur in eo, quòd or-
dinariè ante ætatis annum septimum non censean-
tur capaces rationis & doli, leges autem humanæ
non attendant ad ea, quæ per accidens & rarò
contingunt; licet Jus Naturale & Divinum obli-
gent, quando citiùs per accidens adest usus ratio-
tionis sufficiens. Pars 2. in eodem principio,
quòd post septennium præsumatur adeste usus ra-
tionis, & Jura attendant ea, quæ communiter
evenire solent. Pars 3. in c. 1. & 2. de delict.
pueror. ubi pœnis à Jure Humano decretis non sub-
jiciuntur impuberes, imò de Jure Civili pœna or-
dinaria regulariter mitiganda est, quamdiu delin-
quunt minores. l. 37. ff. de minor. Ebrii, &
dormientes, item ignorantes legem, eâ quidem
obligantur, sed per accidens excusantur à peccato
formali, si eam transgrediantur. Eodem modo
infantes, & perpetuò amentes, licet non obligen-
tur legibus Humanis, comprehenduntur tamen
sub legibus Divinis & Naturalibus, quamvis per
accidens excusentur ab illis, ut agendo contrà non
peccent formaliter. Unde infertur, dictis perso-
nis apponere carnes in die Jejunii non esse quidem
illicitum, quia à legibus Humanis non compre-
henduntur, non verò licitum esse eas concitare ad
blasphemias, actus lascivos &c.

Dico 3. Peregrini (h. e. qui è loco Domicilii 27

E 4

sunt

sunt egressi, & alibi transeunt vel commorantur, non fixo ibidem domiciliò, vel quasi-domiciliò) non obligantur legibus particularibus locorum, ubi transeunt vel morantur, saltem regulariter. Valde communis cum Sanch. & Laym. contra Navar. & Suar. aliòsque. Ratio; quia peregrini & advenæ non subsunt jurisdictioni Magistratum, in quorum territoriis existunt. Unde si veneris ad locum, ubi est festum particulare, quod in loco tui domicili non celebratur, non teneris audire Sacrum per se. Dixi, *saltem regulariter*; nam obligari possunt per accidens. 1. Ratione scandali, quod fortè darent in loco, ubi commorantur, ignorantibus suam exemptionem ab observatione legis. 2. Si in tali loco existent leges in ipsos peregrinos latæ; his enim ultro se subicere censentur, qui talem locum adveniunt, v. g. ad solvenda vectigalia &c. 3. Si in tali loco delinquant, vel celebrent contractus; tunc enim fortuntur forum, & fiunt subiecti ratione delicti, vel contractus. 4. Possunt in tali loco confiteri, & sic alienæ jurisdictioni, quam Parochus loci, vel alii Confessarii, ex tacito consensu proprii Pastoris peregrinorum in hos obtinent delegatam in tali casu, se subicere.

Objic. illud axioma: *si fueris Romæ, Romano vivito more; si fueris alibi, vivito sicut ibi.* Ad quam fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva, ait S. Aug. *can. 11, d. 12.* R. ista dicta habent rationem consilii propter convenientiam, non præcepti: vel intelligenda sunt de casu, quo quis jam est fortitus domicilium, vel celebrat contractum, vel timor scandali &c. observantiam exigit. Possunt

sunt igitur peregrini sentire commoda locorum, ubi existunt, licet per se non teneantur ad onera legum; quia hæc Magistratus loci propter defectum jurisdictionis illis nequit imponere.

Dico 4. Iidem peregrini, seu forenses, neque 28 obligantur legibus sui domicilii aut patriæ, si tales leges non obligent in loco, ubi morantur vel transeunt. Communis ex *c. 2. h. t. in 6.* ibi: *extra territorium jus dicenti impune non paretur.* Leges nimirum non obligant nisi subditos, & quia respiciunt territorium, extra illud existentes non amplius sunt subditi, licet essent, si egressi non forent è territorio, ubi habent domicilium. *Domicilium* habere dicitur, qui in aliquo loco habitare actualiter cepit cum animo ibidem perpetuò manendi: *quasi-domicilium*, qui in loco habitare actualiter cepit cum animo non perpetuò, sed tantum per notabilem anni partem ibidem subsistendi, v. g. per dimidium, vel majus anni tempus, vel per plures annos: sic Studiosi in Academiis, famuli, & milites præfidiarii in urbibus obtinent quasi-domicilium. Igitur ad utrumque obtinendum requiritur animus, & factum seu actualis habitatio cæpta, copulativè. *Objic.* 1. Si peregrinus non obligatur legibus sui domicilii, tunc veniens ad locum, ubi dispensatum est in esu carnis tempore Jejunii Quadragesimalis, poterit ibi vesci carnibus, licet in loco sui domicilii vel quasi non sit dispensatum. 2. quòd talis etiam ex hoc solo fine, ut possit comedere carnes, in talem locum licitè egrediatur: sed hæc sunt absurda, & in casu ultimo etiam ageretur in fraudem legis: ergo. R. Ad utrumque negando, hæc es-

se absurda; cur enim aliquis non possit uti privilegio & favore loci, ad quem defertur, cum leges sui loci ultra territorium se non extendant, eumque non ligent? Dein in fraudem legis non agit, qui utitur jure suo: sed, qui egreditur in alium locum etiam ex dicto fine, utitur jure suo; quia egressus ex hoc fine ipsi nusquam reperitur esse prohibitus.

29 Dico 5. Neque vagi (qui nempe nullibi habent verum domicilium, vel quasi-domicilium, ut quidam nundinatores, & circumforanei) tenentur legibus particularibus locorum, ad quæ deveniunt. Ratio; quia ex nullo capite sunt subjecti quoad has leges, æquè parùm ac peregrini. Dissentit tamen fortè communior Doctorum, qui sic *Obijciunt*: hoc modo vagi nullis omnino adstringuntur legibus, sed sunt exleges, consequenter non satis gubernantur ad suam salutem obtinendam, &c. Id non sequi; nam vagi baptizati saltem universalibus Ecclesiæ legibus adstringuntur, alii autem (uti & baptizati) saltem obligantur legibus Divinis & Naturalibus, quæ sufficiunt ad eos gubernandos, quantum requirit salus tum illorum, tum Reipublicæ. Adde, quod legibus particularibus subinde obligentur ratione scandali, ratione delicti, vel contractûs, si ibi delinquant vel contrahant, item legibus, quæ sunt latæ pro extraneis ad certum locum accedentibus.

30 Dico 6. Clerici obligantur vi directiva iis legibus Civilibus, quæ nec lædunt immunitatem Ecclesiasticam, nec dedecent eorum statum, v. g. quæ formam præscribunt contractibus, taxam ponunt mercibus, exportari prohibent frumenta &c.

at

at non vi legum Civilium, cum ab his exempti sint exemptione & immunitate personali; sed vel ex æquitate & decentia naturali, ut aliqui volunt cum Vasquez, vel ex voluntate saltem tacita Summi Pontificis, quam videtur exigere æquitas naturalis, & Reipublicæ quies.

Dico 7. Lex odiosa strictè, favorabilis autem 31
latè est interpretanda, quantum patitur proprietas verborum. Communis ex regula Juris 15. de R. I. in 6. ibi: *odia restringi, & favores convenit ampliori.* Sic in lege favorabili nomine Civium veniunt etiam Clerici, & nomine Clericorum etiam Episcopi; non item in odiosa. At quia in eadem lege sæpe concurrunt odium & favor, ut quando in *can. si quis suadente. 17. q. 4.* statuitur excommunicatio tanquam pœna in percussores Clericorum, in quorum favorem lata est lex, difficultas est in discernendo, an lex pro odiosa vel favorabili habenda sit. Juxta Covarruv. & alios lex *Odiosa* absolutè dicenda est, quæ secundum intentionem legislatoris principaliter spectat alicujus odium, secundariò autem alterius favorem, *Favorabilis* vicissim, quæ principaliter alicujus favorem, secundariò alterius spectat odium. In dubio lex habenda est pro favorabili, quia de Principe potiùs beneficium, quàm onus præsumendum est. Si verò odium & favor, quos continet eadem lex, separari ab invicem possunt, tum, quatenus uni favet, favorabilis, quatenus alterum premit, odiosa dicenda est. Lex odiosa duas potissimum species sub se continet, *pœnalem* & *irritantem*, de quibus dictum §. præcedente.

Dico 8. Verba legis accipienda sunt in propria 32

pria

pria significatione, communi usu recepta. 2. præprimis autem juxta mentem legislatoris unde unde elucescentem. 3. atque ita, ut non deroget legi prius existenti, si cum hac conciliari possit. Ita communis quoad omnia. Ratio regulæ primæ est, quia ex verbis in propria significatione acceptis mens legislatoris optimè cognoscitur: secundæ, quia mens legislatoris est anima & virtus legis: unde illud *can. humanæ aures. 22. q. 5. non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni*: quare non tam verba, quàm voluntas legislatoris attendi debet: tertiæ, quia correctio Juris & contrarietas omni modo evitanda est.

33 Dico 9. Per interpretationem possunt quidem & debent Judices in judicando extendere leges ad casus vel personas, non expressas, ob paritatem vel similitudinem rationis. 2. non tamen privati homines regulariter in ordine ad asserendam obligationem in foro conscientiæ. 3. licet generaliter ab omnibus possit lex extendi ad casus similes vel etiam majores propter identitatem rationis, modo latè & aliquo saltem modo significantur per verba legis, præsertim si verba legis sunt generalia: vel materia favorabilis: vel cogit evitatio absurditatis, quæ sequeretur, nisi fieret extensio: in correlativis; quod enim de uno correlativo est dispositum, censetur etiam dispositum de altero: in æquiparatis à Jure: in connexis: in subordinatis, quando nempe unum se habet ut pars, alterum ut totum, unum ut continens, alterum ut contentum &c. Pars I. sumitur ex *l. 10. 12. 13. ff. de LL.* ubi redditur hæc ratio, quia non possunt omnes casus & causæ singulatim exprimi in legibus:

bus: cùm ergo Judices debeant omnes casus & causas decidere, debent à casu simili, qui exprimitur à Jure, vel à paritate rationis juvari, proinde extendere legem possunt, vel, ubi aliunde non habent sufficiens fundamentum decidendi, debent: unde axioma: *casus similis expresso à lege non censetur omissus*. Pars 2. colligitur tum inde, quòd *ratio legis non sit lex*, ut habet commune effatum, tum ex eo, quòd penes privatos homines non sit illa necessitas, quæ apud Judices, legem extendendi ad casus similes. Pars 3. ex *l. 9. §. 2. ff. de Edendo. & l. 32. ff. ad l. Aquil.* ex quibus deduxerunt DD. hanc regulam: *ubi est eadem ratio, ibi debet esse eadem Juris dispositio* exceptis tamen legibus odiosis & pœnalibus, ubi etiam propter identitatem vel etiam majoritatem rationis non est facienda extensio) quia, ubi eadem prorsus ratio reperitur in aliis quoque casibus & personis similibus, persona vel casus, in lege positus, censetur poni potiùs per modum exempli, quàm restrictionis ad hanc personam vel casum duntaxat. Cæterùm in casibus, ubi reperitur correlatio, vel connexio tanta, ut unum reperiat in altero tanquam pars in toto, aut contentum in continente, tanquam minus in majore, vel ubi sequitur absurdum, si non fiat extensio legis, etiam leges *odiosæ* per interpretationem extendendæ sunt. Sicut autem dantur causæ extendendi legem, ut vidimus, ita dantur causæ eam restringendi, nempe 1. si lex est odiosa vel pœnalis. 2. si specialis ratio insinuata in lege non reperiat in aliis casibus & personis, sed tantùm in expressis à Jure. 3. evitatio absurditatis securæ,

turæ nisi lex restringeretur. 4. cessatio causæ ad æquatæ, quam spectabat legislator.

34 Dico 10. Per epijkiam (quæ est species interpretationis, *aquitas* latinè dicta, magis mentem quàm verba legislatoris attendens, & indicans, credibile non esse, quòd legislator in his circumstantiis obligare velit, licèt casus in verbis legis aliàs comprehendatur) licitè à quolibet restringitur lex omnis (excepta irritante) modò adfit iusta causa credendi, mentem legislatoris non fuisse in & pro his circumstantiis obligare. Sumitur ex l. 8. C. de Judic. ibi: *placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiã, aequitatísque, quàm stricti Juris, rationem.* & l. 90. ff. de R. I. ibi: *in omnibus quidem, maximè tamen in Jure, aequitas spectanda est.* Sic monialibus clausuræ adstrictis per epijkiam licitum est egredi in casu incendi, hostilis incursionis &c. & fugere; aliàs enim lex clausuræ evaderet nimis dura. Ratio assertionis est; quia legislator non potuit omnes circumstantias & eventus prævidere aut exprimere in lege, sed debuit particulares casus prudentiũ judicio, ex æquo bono procedentium, relinquere.

35 Dico 11. Si interpretatio legis fit à Legislatore, vel ejus Successore aut Superiore, vocatur *authentica*, & habet vim legis, si ritè promulgetur. Si inducta est per consuetudinem vel usum, dicitur *usualis*, & optima legum dubiarum interpretis, ac vim legis obtinet, si de ea satis constet. Si autem provenit à Doctõribus, vel Judicibus, vel etiam ab homine privato & docto in tali materia, appellatur *doctrinalis*, quæ legem

non

non facit, quamvis eam sequi liceat. Et de hac
ferè hucusque sermo fuit.

Dico 12. Lex cessat cessante fine intrinseco & 36
adæquato legis respectu communitatis. Plerique
cum S. Thoma 1. 2. q. 90. a. 2. Ratio petitur ex
definitione legis, ex qua patet, quòd essentialiter
pro fine habeat bonum communitatis: ergo hoc
cessante cessat aliquid essentialiter legis: ergo &
ipsa lex. Ex hoc capite cessarunt leges ceremo-
niales Veteris Testamenti. Si finis extrinsecus
tantùm legis cessaret, uti v. g. maceratio corporis
respectu legis jejunii, non cessaret lex: & si finis
partialis solùm cessaret, nempe in uno vel altero
articulo legis, non desineret totaliter, sed tan-
tùm quoad illum articulum; nam *utile per inutile
non debet vitari. c. 37. de R. J. in 6.* Demum si
finis legis solùm cessaret respectu unius tantùm
vel paucorum, maneret tamen respectu majoris
partis communitatis, v. g. periculum rixarum,
quod spectat lex prohibens noctu gestari arma,
pariter non cessaret.

Dico 13. Dispensare in lege potest, qui tulit: 37
ejusque successor: & in jurisdictione superior.
Clarent ista per se. Non verò inferior in lege Su-
perioris, nisi expressè vel tacitè ipsi specialiter sit
concessum. Communis contra Covar. & Sotum.
Constat ex c. 16. de major. & adhuc clariùs ex c.
15. de tempor. ord. & Clem. 2. de Elect. Expressè
conceditur dispensandi potestas Episcopo tan-
quam *ordinario*, quando Jus indefinitè dicit, *di-
spensari posse*, quia Papam posse, per se manifestum
est: tanquam *delegato* Pontificis in Trid. *sess. 24. c.
6. de ref.* quoad irregularitates ex delicto occulto
ortas.

ortas. Tacitè autem, quando in aliqua materia valde frequentes occurrunt casus, in quibus opus est dispensatione, v.g. in jejuniis & festis, quia prudenter præsumitur de mente Pontificis, quòd fidelibus non velint imponere tantum onus recurrenti toties ad se &c. *Objic.* commune axioma: *quilibet Episcopus potest in sua diœcesi, quod Papa in tota Ecclesia.* R. potest ea, quæ sunt præter Jus Comune & Leges Pontificias, non quæ contra: imò nec illa potest omnia, uti pro sua diœcesi canonizare Sanctos, dispensare in Matrimonio Rato &c.

38 Dico 14. Sine justa causa Legislatoꝝ ipse in sua lege dispensat quidem validè. 2. at non licitè. 3. inferior autem in lege superioris, in qua ipsi dispensare concessum, nec validè nec licitè. Pars 1. videtur certa, si Legislatoꝝ sciat, non adesse justam causam; quia lex pendet ab ejus voluntate, & hinc etiam totaliter abrogare absolutè potest validè: ergo à fortiori dispensare cum uno vel altero. Pars 2. probatur tum ex Trid. *f. 25. c. 18. de ref.* tum ex ratione, quia talis Legislatoꝝ imprudenter abutitur sua potestate. Pars 3. ex hac ratione; quia inferior sine justa causa dispensans in lege Superioris transgreditur limites suæ potestatis, sibi concessæ non ad temerè, sed ad prudenter dispensandum: sed qui transgreditur limites potestatis suæ, agit invalidè. *c. 22. de rescr. l. 5. ff. mandati.* Cæterùm si dispensans ex errore probabili putavit adesse justam causam, reipsa tamen non adfuit, censent plerique dispensationem valere. Sicut in dubio, an adsit justa causa, Superior potest, & sic exigente suavi regimine Ecclesiæ, debet inclinare in partem benigno-

gniolem; aliàs enim, si de sufficientia causæ certò constare deberet, anxii Superiores ferè nunquam auderent dispensare. Porrò potestas dispensandi, præsertim ordinaria, vel universaliter delegata, amplæ interpretationis est, utpote favorabilis; cùm ex una parte sit necessaria bono communi, ex altera verò Juri Communi non repugnet. Licèt econtra ipsæ dispensationes sint strictæ interpretationis, utpote exorbitantes à Jure, ac odiosæ, atque ideo vocentur *vulnera legum*.

Dico I 5. Ignorantia invincibilis Humanæ legis, 39 etiam manifestæ, excusat transgredientem à culpa formali, & pœna pro foro interno. per *c. 2. h. t. in 6. & l. fin. ff. de decretis ab ordine faciendis*. Ratio, quia ignorantia tollit voluntarium, cùm nihil sit volitum, nisi cognitum: sed, quod voluntarium non est, formaliter & coram DEO peccaminosum non est: & ubi culpa non est, nec pœna locum habet. *c. 23. de R. J. in 6. Dixi I. invincibilis*, seu inculpabilis, probabilis, quæ nimirum morali diligentia vinci non potuit vel deponi, ut si nihil tibi incidat, v.g. quòd hodie lex jubeat observari jejunium, vel nullam apprehendisti obligationem inquirendi, vel incidit quidem, at post diligentem inquisitionem tibi non innotescit. Si verò sit *vincibilis* seu culpabilis, quæ nimirum deponi potuit, & debuit ob apprehensam obligationem inquirendi in veritatem, non excusaris à culpa, & pœna pro foro interno; multò minùs, si ignorantia fuit crassa, supina, & valde culpabilis; licèt pœnam pro foro externo etiam tali casu non incurras, si lex, pœnam etiam secundariò statuens,

utatur similibus verbis: qui *scienter, temerè, præsumptuosè, contumaciter* hoc vel illud fecerit; ut ut alias ignorantia crassa, supina, vincibilis pro foro saltem externo in Jure æquiparetur scientia, & adhuc magis, si sit affectata. Dixi 2. *etiam manifesta*; quia coram DEO invincibilis *ignorantia Juris manifesti*, seu legis certò existentis, est absque culpa. At pro foro externo ignorantia Juris manifesti ignorantem regulariter non excusat à culpa Juridica, uti nec à pœna; quia leges Humanæ facta promulgatione, præsumuntur sciri ab omnibus: ergo tamdiu habentur pro reis, qui illas transgrediuntur, donec probaverint ignorantiam inculpabilem; quod non faciliè fiet contra præsumptionem Juris in contrarium; nam *regula est, Juris ignorantiam cuique nocere, facti verò ignorantiam non nocere*, ait *l. regula §. sed Juris ff. de J. & F. J.* Nec permittitur legum ignorantia. *l. penult. C. eod.* Accedit praxis tribunalium. In quibusdam tamen personis toleratur ignorantia Juris, & scientia non præsumitur, si se scivisse legem inficientur, quales sunt minores 25. annis: milites: rustici: mulieres, saltem quando certant de damno vitando. Et has personas excusat ignorantia legis humanæ, etiam certæ aliàs, à culpa Juridica, & pœna.

40 Dico 16. Metus, vel periculum, gravis mali, v. g. jacturæ in vita, membris, fama, fortunis &c. regulariter excusat ab observatione legis, merè Humanæ, & quidem in utroque foro. Communis. Colligitur ex *c. 2. de observ. jejun. c. 31. de sent. excomm.* Ratio; quia Legislator humanus nec vult, nec potest per se, cum tam gravi incom-

mo-

modo obligare subditos, nempe extra casum, publicum bonum respicientem; cum lex humana non debeat esse nimis ardua, nimirumque difficilis infirmitati humanæ. Interim tamen, si cum lege humana concurreret lex naturalis, idem prohibens vel præciens, nullus metus excusaret ab observatione legis, etiam humanæ, utpote urgentis observationem legis naturalis. *c. 31. cit. in fin.* Sic, si quis in contemptum Religionis Catholicæ per minas mortis te impelleret ad comedendas carnes die Veneris, comedendo peccares contra legem Ecclesiasticam simul & naturalem. Atque in hoc sensu verum est illud *c. 5. de his, quæ vi, licet metus attenuet culpam* (quia minuit voluntarium) *non tamen eam prorsus excludit*, propter stringens Jus Naturale.

Dico 17. Nec ignorantia invincibilis, nec metus ullus, impedit effectum legis irritantis non pœnalis, quæ nimirum irritat actum non principaliter in pœnam, sed principaliter ob bonum publicum. Ratio, quia bonum publicum exigit, actus uniformiter fieri, & quamvis ignorantia, vel metus gravis, excusare possit à culpa, legis tamen irritantis valorem tollere nequit, aut irritationem, quæ non in pœnam propter culpam est statuta, impedire. Adde, quod actus sine sua forma substantiali nunquam subsistere possit. Sic validum non est Matrimonium clandestinum, licet ignoraveris legem Tridentini irritantem illud, aut licet metu mortis adactus esses ad clandestine contrahendum.

TITULUS III.

De Rescriptis.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid, & quotuplex sit Rescriptum.*
3. *Quibus modis vitietur.*
4. 5. *Dolo obtentum semper est nullum totaliter.*
6. *Sine dolo, sub-vel obreptitiè tamen, impetratum Rescriptum Gratia irritum, Justitiæ autem irritabile est, si suppressa veritas vel expressa falsitas habet rationem causæ finalis*
7. *Quanam in petitione Rescripti exprimi debeant.*
8. *Quomodo interpretanda sint Rescripta.*
9. *A quibus & quomodo danda executioni.*
10. *An expirent cum concedente.*

I **R**escriptum, quasi *responsum scriptum*, dicitur à rescribendo, ac in genere sumptum comprehendit omnia responsa scriptò data, etiam à privatis: *specificè* autem & in sensu Juris denotat responsa à Summo Principe, videlicet à Papa, vel ab Imperatore, in scripto expedita: si hæc latè accipiantur, comprehendunt omnia *secundùm, præter, & contra Jus Commune* emanata. Si *strictè*, solùm illa, quæ *secundùm Jus* dantur, illud vel explicando, si dubium sit, vel observari mandando, si clarum. In sensu lato & *stricto*

stricto consideratum sic describi potest: *est responsum Principis (supremi) scripto datum ad instantiam vel supplicantis vel consulentis.* Communis ex *l. fin. C. de diversis rescr.* Si in rescripto reperiatur clausula, *motu proprio*, indè non sequitur, quòd instantia, vel supplicatio vel consultatio, non præcesserit, sed solum indicatur, quòd Princeps magis motu proprio & sua clementiâ, quàm precibus & alicujus instantiâ, inductus sit ad dandum rescriptum. Habet tamen illa clausula hunc effectum, quòd vitium *subreptionis* opponi rescripto non possit. Ex verbis, *vel supplicantis vel consulentis*, colligitur

Divisio in Rescriptum Gratiae & Justitiæ, *Rescriptum Gratiae* est, quo conceditur alicui favor, gratia, Indulgentiæ, Beneficium, privilegium, exemptio ad ejus supplicationem. *Rescriptum Justitiæ* seu *ad lites*, ut etiam vocatur, est, quo vel ad consultationem alicujus explicatur Jus dubium, vel ad petitionem delegatur Judex ad decisionem alicujus litis, aut aliàs jubetur administrari Justitia. Inter alias differentias inter utrumque est etiam hæc, quòd Rescriptum *gratiæ* valorem ac vim suam obtineat à die *data*, quamprimum nempe expeditum est v. g. in *Dataria Romana. c. 7. & 9. h. t.* econtra Rescriptum *Justitiæ* vim & valorem suum non statim à die; quo expeditum est, sed primùm à die vel tempore *præsentatæ* vim & valorem suum consequitur, h. e. quo litteræ sunt actu præsentatæ Judici delegato. *c. 12. & 59. de appellat.* Expeditionem juxta stylum Romanum præcedit subscriptio supplicationis pro gratia, dum Pontifex sub-

scribit supplicationi unicum verbum *fiat*, & supplicationi pro decernenda Iustitia verbum *placet*, additâ initiali litterâ sui nominis. Necessaria nihilominus tamen adhuc est expeditio litterarum Apostolicarum, sine quibus gratia nondum dicitur *collata*, sed *conferenda*. Dein Rescripta Gratiæ solent bullari cum filo serico rubro & croceo, atque dirigi ad Ordinarios locorum: Rescripta verò Iustitiæ expediri cum filo cannabis, in quo pendet plumbum, & mitti ad ipsos Iudices delegatos.

- 3 Dico I. Rescriptum vitatur I. per hoc, quòd non sit debite formatum juxta stylum Curie, v. g. si in Rescripto Pontificis non exprimatur ejus nomen; si non annus Incarnationis & Pontificatus, si dies expeditionis non per integras voces, sed per cifras & notas numerorum: si rescribens debito nomine non compellet illos, ad quos mittit; nam Papa rescribens Episcopos confirmatos vocat *venerabiles fratres*, Imperatorem, Principes, cæterosque fideles omnes appellat *dilectos filios* &c. si contineat solæcismum non excusabilem contra latinitatem: si contineat rasuram, cancellationem, vel deletionem litterarum in loco substantiali, id est, in conclusione, seu in parte dispositiva, nisi facta sit in ipsa Cancellaria; quod præsumitur, si Rescriptum adhuc clausum, in quo reperitur rasura, fuerit Ordinario exhibitum. Communis. Vitatur 2. Si careat clausula, *si preces veritate nitantur*, vel æquivalente, quæ in Rescriptis Cæsareis exprimi debet. *l. fin. C. de div. rescr.* in Pontificiis autem, ubi non exprimitur, subintelligitur, *c. 2. b. t.* Si careat clausula, *salvo iure*

jure tertii, aut simili. si Rescriptum cedat in præjudicium tertii; quia Princeps non solet derogare juri alieno, nisi id exprimat. Si careat clausula derogatoria, *non obstantibus quibuscunque privilegiis &c.* casu quo rescriptum derogat alienis privilegiis. De clausulis derogatoriis nota, eas, non sufficere ad derogandum prioribus dispositionibus, clausula *prægnante* seu *derogatoriâ derogatarum* instructis, vi cujus derogatum est derogatoriis subsequentibus, nisi nimirum expressa fiat mentio derogatoria clausulæ prægnantis seu derogatoriæ derogatarum, *c. 28. h. t.* Begundellius *V. clausula Apostolica*, ubi tamen addit, juxta aliquos non opus esse hac expressione de stylo Curia. Vitiatur 3. Si adversetur Juri Communi, aut consuetudini legitimè præscriptæ, vel recepto stylo Curia; nisi id exprimat. *c. 15. de offic. deleg. c. 6. de confirm. util. l. fin. cit Nov. 134. c. 6.* Item si impetretur post transactionem jam initam à Partibus: si contra sententiam & post appellationem desertam: si lite pendente, & quidem in præjudicium litis; si nempe horum non fiat expressa mentio in Rescripto. *l. 16. C. de transact. l. fin. C. sententiam rescindi non posse. c. 1. & fin. ut lite pend.* Vitiatur 4. per subreptionem & obreptionem *subreptio* dicitur, quando suppressitur vel reticetur verum à supplicante, quod debeat exprimi: *obreptio*, quando exprimitur & narratur falsum aliquid.

Dico 2. Rescriptum tam justitiæ quàm gratiæ, per dolum sub-vel obreptitiè obtentum, est ipso Jure nullum, & vitiatur totaliter, etiamsi suppressio veri, vel expressio falsi, non fuerit causa finalis,

modò tamen pertineat ad substantiam rei petita. Desumitur ex c. 15. h. t. ibi : *mendax precator penitus careat impetratis ; quia fraus & dolus ei patrocinari non debent.* Consonat. c. 20. eod. qui *per fraudem vel malitiam falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in sua perversitatis poenam nullum ex illis litteris commodum consequantur.* Dixi 1. *tam justitiæ quàm gratiæ ;* quamvis enim cit. cc. determinatè loquantur de Rescriptis justitiæ, ex communi tamen DD. calculo extenduntur etiam ad Rescripta gratiæ ex ratione à fortiori, quia Rescripta gratiæ sunt magis odiosa in Jure, utpote contraria plerumque, vel saltem non conformia Juri Communi, illudque relaxant. Dixi 2. *per dolum ;* quid tenendum, si ob-vel subreptio contingat innocenter, vel ex errore inculpabili, dicitur postea. Dixi 3. *ipso Jure nullum :* de Rescripto gratiæ nemo dubitat : Rescriptum justitiæ verò P. Krimer, Schambogen, & alii putant solum esse irritandum per exceptionem ; melius tamen Gonzal. & alii censent, pariter esse irritum propter verba textum citatorum : *careat penitus impetratis : nullum commodum consequantur.* Dixi 4. *Vitiatur totaliter,* ita nimirum, ut nulla ex parte profit impetranti : proin si Rescriptum contineat plures partes, five fiat connexæ inter se, five non, quoad omnes carebit effectu, quia Jura sic videntur indistinctè velle : *penitus careat : nullum commodum consequantur.* Dissentiunt Sanch. & P. Wiestner pro casu, quo partes Rescripti inter se non sunt connexæ, & ab invicem dependentes. Dixi 5. *etiamsi suppressio veri vel expressio falsi non fuerit causa finalis ;* quia citati textus,

tus, ubi agunt de dolosa impetratione, non distinguunt inter causam finalem & impulsivam; sicut tamen *cit. c. 20.* diligenter distinguit, ubi agit de impetratione non dolosa. Dissentire iterum videtur P. Wiestner *h.t. n. 42.* cum Covarruv. *Causa finalis* dicitur esse illa, propter quam, tanquam motivum principale, Princeps concedit Rescriptum, & sine qua non concederet; an talis sit, colligi debet vel ex stylo curiæ, vel more Principis, vel iudiciò prudentis viri, maximè Iudicis. Si unica tantummodo causa fuit à supplicante expressa, censetur esse finalis, cum Princeps sine omni causa non censeatur dare Rescriptum. Idem est, si una tantum ex pluribus causis allegatis movere Principem prudenter possit, eaque falsa sit. *Causa impulsiva* autem est, qua absente Princeps nihilominus concessisset Rescriptum quoad substantiam saltem in forma communi, quamvis non ita promptè, vel non in ea forma & modo accidentali, quo concessit defacto. Sumunt DD. ex *c. 20. cit.* ubi pro causa finali habetur, si Princeps *nullas prorsus litteras dedisset*: ergo non finalis, sed impulsiva tantum erit, si aliquas dedisset litteras illa etiam absente, licet non prorsus eodem modo, vel non tam promptè.

Objic. 1. In *l. 2. C. si contra Jus* habetur, quòd Rescriptum Principis mendaciò impetratum valeat quoad iudicem in eo datum: ergo Rescriptum iustitiæ non vitiatur totaliter per obreptionem dolosam. *2. Utile per inutile non debet vitiari. c. 37. de R. J. in 6.* ergo nec Rescriptum quoad partem, in qua dolus non intervenit, sed preces veritate nituntur. *3. dispositiones aliæ, v. g. legata non*

vitiantur, si sola causa impulsiva non subsistat. *l. 72. §. 6. ff. de condit. & demonstr.* ergo nec Rescripta per dolum obtenta, si sola causa impulsiva non subsistat; quia, licet falsa sit causa merè impulsiva, manet tamen adhuc voluntas absolute concedendi Rescripta. **4.** Nihil interest, an Rescriptum dicatur esse nullum ipso Jure, an verò irritandum ope exceptionis: ergo malè fuit à nobis adhibita distinctio. **R.** Ad 1. ibi sermo non est de mendacio doloso, sed per ignorantiam vel errorem commisso, ut interpretatur Panormit. vel sermo est non de Judice per Rescriptum delegato, sed de Judice ordinario, cujus jurisdictioni suberant litigantes, qui non vi Rescripti, sed vi jurisdictionis suæ ordinariæ poterat de causa cognoscere, cum à Superiore non fuerit inhibitus, ut fortè meliùs explicat glossa. Ad 2. regula illa locum non habet, ubi lex, vel voluntas legislatoris totum actum, totum negotium, totam gratiam invalidat, ut *l. c. 15. & c. 20. cirt.* totum Rescriptum penitus carere effectu, & nullum inde commodum obtineri voluerunt. Fateor tamen oppositam sententiam esse verè probabilem, maximè ideo, quia pœnæ non videntur, extendendæ, ubi partes Rescripti non sunt invicem connexæ. Ad 3. *trans. antec. dist. conf.* si falsitas, quæ habet rationem causæ impulsivæ, insperfa est petitioni per ignorantiam vel simplicitatem. *C. conf.* si scienter, per dolum vel malitiam. *N. conf.* nempe in *perverfitatis pœnam*, ut ait textus. Ad 4. Interest enim vero: si enim Rescriptum justitiæ sit ipso Jure nullum, Acta Judicis delegati sunt invalida, licet nihil opponatur: si verò irritari solum posset de
ope

ope exceptionis, valent, si Pars se non opponat, vel excipiat contra Rescriptum. Si Rescriptum gratiæ ipso Jure foret nullum, impetrans nunquam illo frui: si autem irritandum duntaxat, tandiu frui, quamdiu nihil opponitur, posset. Sed adverte, Rescripta gratiæ, si habeant vitium, plerumque ipso Jure irrita esse, Rescripta justitiæ verò ordinariè solùm ope exceptionis irritanda. Unde

Dico 3. Rescripta gratiæ, per ob- vel subreptionem non fraudulentam vel dolosam obtenta, sunt irrita ipso Jure, si falsitas expressa, vel qualitas aut circumstantia, quæ intrinsecè ad rem pertinet, suppressa vel reticita habeat rationem causæ finalis, sine qua non fuissent concessa. 2. Rescripta verò justitiæ sunt tantùm irritabilia ope exceptionis. Pars prior fundatur in *c. 31. h. t. & c. 23. de prob. in 6.* & in hac ratione, quòd Rescripta gratiæ tribuant impetranti aliquod jus completè statim, & negotium quasi definiant. Posterior in *c. 9. & 23. h. t.* & in ratione contraria; quia Rescripta justitiæ solùm præparant negotium dato Judice, qui merita causæ examinet, & jus per sententiam primùm tribuat ei, cui deberi deprehendet. Dixi 1. *non fraudulentam*, h. e. ex errore, ignorantia, simplicitate factam. Dixi 2. *qua intrinsecè ad rem pertinet*; si enim expressa falsitas non concernat materiam in Rescripto contentam, ut si impetrans se falsò dixerit nobilem, gradu literario conspicuum &c. & hæc qualitas non requiratur tanquam conditio necessaria ad impetrandum, quod petitur; vel si suppressa veritas solùm extrinsecè se habeat ad id, quod petitur,

6

tur,

tur, ut si petens sit reus criminis, quod per se exprimi non debet, illudque reticeat; valet Rescriptum, etiamsi Princeps cognita veritate Rescriptum non concessisset. Dixi 3. *si habeat rationem causa finalis*; si enim esset tantum *causa impulsiva*, nec irritum, nec irritabile propterea foret Rescriptum, licet ea esset falsa, quia non deficit consensus concedentis. Excipiunt tamen multi cum Covaruv. casum, quo causa impulsiva falsa induxit Principem ad dandum Rescriptum *gratia* in alia forma & modo, quam quo dedisset cognita veritate: quam opinionem nonnemo vocat communem. Cæterum in dubio æquali, utrum causa Rescripti concessi fuerit finalis vel impulsiva, præsumendum est posterius, & standum pro valore Rescripti. *arg. c. 25. de V.S. post medium ibi: profectò sic intelligenda sunt verba, ut res, de qua agitur, valere possit potius, quam perire, cum potius præsumendum, ut actus valeat, quam ut pereat.*

7 Quæres, quid petens Rescriptum exprimere debeat in sua supplica? R. 1. si petatur Rescriptum *justitiæ*, vel *ad lites*, debet exprimi Rescriptum anterius, si quod obtentum sit in eadem causa: distantia Rei à loco Judicii ultra diætam, si ille tantum distet: conditio personæ privilegiatæ, si contra talem impetretur Rescriptum: lis pendens, & Judex, si causa jam sit inchoata in Judicio: sententia lata, vel appellatio interposita, si alterutrum jam contigit: transactio, vel laudum, si alterutro modo causa jam sit finita: diffamatio, si petatur inquisitio specialis contra aliquem. R. 2. Si petatur Rescriptum *gratiæ* in causa Beneficii Ecclesiastici obtinendi, debet exprimi beneficium etiam

etiam tenue, vel jus ad aliquod beneficium, si tale jam habeat petens: qualitas beneficii antè obtenti, & valor: modus, quo vacare cœpit beneficium, quod petitur: jus, si quod alius ad illud habeat: possessio, etiam colorata, imò & detentio non notoriè injusta, qua alius occupavit beneficium idem: Rescriptum antè, si quod vel ipse petens, vel alius jam obtinuit super idem beneficium: patrimonium, quod habet petens, si petat Rescriptum *in forma pauperum*: habilitas, vel potius inhabilitas, propter quam, si non dispensetur, petens est incapax, si petitur & datur Rescriptum *in forma gratiosa*, non *in forma dignum*, ut appellantur: denique nomen Sancti Ecclesiæ, in qua est beneficium, nisi sit Ecclesia Cathedralis; nunc enim sufficit hanc exprimere. DD. passim tum ad *Regulas Cancellariæ* tum ad *h. t.*

Dico 4. Rescripta sunt interpretanda secundum mentem rescribentis per verba in propria 8 significatione accepta, & clausulas adjectas, quæ diligenter observari debent, insinuata, sicut de legibus dictum *Titulo* præcedente; nam Rescripta sunt leges particulares. In dubio tamen Rescripta gratiæ sunt regulariter strictè interpretanda: vel enim respiciunt beneficium, quod petitur? (cujusmodi Rescripta beneficialia principaliter veniunt nomine Rescriptorum gratiæ) & patet ex *c. 4. de præb. in 6.* cum sint *ambitiosa*, ut ibi dicitur: vel sunt dispensationes, & contra Jus Commune? & sumitur ex *c. 28. de R. J. in 6. § l. 141. ff. eod.* Nisi nempe sit dispensatio motu proprio, vel intuitu utilitatis publicæ concessa, vel clausa in **Corpore Juris.** Sic etiam alia Rescripta gratiæ, quæ

quæ non sunt contra Jus Commune, neque contra jus tertii privati, latæ sunt interpretationis. per *c. 15. de R. J. in 6.* Rescripta justitiæ ita debent accipi, ut concordent Juri Communi, imò, si non exprimant saltem generaliter, quòd intendant derogare Juri Communi, & eidem contraria sint, sunt omnino nulla: si verò mentionem Juris Communis faciant, strictæ sunt interpretationis tanquam odiosa. *c. 15. cit.* Sicut omnia Rescripta *ad lites*, quibus datur Judex delegatus, strictè accipi debent, ita ut non extendantur ad personas & causas in iis non expressas. *c. 40. de offic. deleg.* quia derogant jurisdictioni Judicis ordinarii loci, & fovent potius, quàm tollant lites.

9 Dico 5. Executio Rescriptorum, quæ dantur à Papa ejusve Legatis, & causæ cognitionem requirunt ac jurisdictionem, committi de Jure deberet personis habentibus dignitatem Ecclesiasticam, vel saltem Canonicatum in Ecclesia Cathedrali, vel Superioribus Regularium. *c. 11. h. t. in 6. Clem. 2. eod.* Verùm Episcopus, cujus tamen litteræ non sunt propriè dictum Rescriptum, sed *Responsa*, vel *littera commissionis*, aut *absolutionis* vocantur, executionem committere potest cuilibet idoneo Clerico. Executoribus autem incumbit diligenter inquirere, an Rescriptum non sit vitiosum, an preces veritate nitantur, item clausulas accuratè observare, & executionem Rescriptorum beneficialium ultra 30. dies non differre &c.

Dico 6. Rescripta justitiæ expirant cum cedente, si nempe Rescribens moriatur *re adhuc integra*, h. e. antequam initium executionis factum sit. Rescripta gratiæ autem durant, etiam si,

etiamsi Rescribens moriatur re adhuc integra. Membrum 1. colligitur ex *c. 20. & 30. de offic. deleg.* Membrum 2. ex *c. 9. eod. in 6, c. 36. de Prab. in 6. & c. 16. de R. J. in 6.* ibi: *decet concessum à Principe beneficium esse mansurum.* Excipe, nisi Princeps aliud insinuet, v. g. per hanc aut similem clausulam: *quamdiu voluero: usque ad beneplacitum meum & c. c. 5. h. t. in 6.* Sed contra hoc *Objic.* ergo etiam exspirabit Rescriptum gratiæ cum Papa concedente, si is adjecit has clausulas: *quamdiu Papa voluerit: usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ.* Vel 2. Si adjecit has clausulas: *donec revocavero: quamdiu aliter non disposuero: sed hæc sunt falsa.* per *c. 5. cit. & ibi: gl. R.* Negando omnes has sequelas; quia Sedes Apostolica nunquam moritur, nec Papa in genere. In duobus ultimis exemplis concedens alligat cessationem gratiæ ad expressam revocationem positivam, & actum voluntatis in contrarium: qualis actus aut positiva revocatio per mortem concedentis non ponitur: sicut tamen, si gratiam restrinxit *ad suum beneplacitum, vel quamdiu voluerit,* cum ipso extinguitur beneplacitum ejus, & voluntas semel posita.

TITULUS IV.

De Consuetudine.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. *Quid, & quotuplex sit Consuetudo.*

4. 5.

4. 5. *Etiā consuetudo contra legem debet esse rationabilis.*
6. *Quales & quot actus:*
7. *Quale tempus requirat consuetudo.*
8. *Quomodo per legem derogetur consuetudini.*
9. *Quomodo probetur consuetudo.*

I **C**onsuetudo (Germanicè ein altes Herkommen: Gebrauch: Gewohnheit) legem imitatur, imò vim legis obtinet, & dupliciter sumi potest. 1. *Materialiter* seu *causaliter* pro ipso usu diuturno & actibus à populo frequentatis, & dicitur *consuetudo facti*, de qua *can. 5. d. 1.* sic ait: *Vocatur autem consuetudo, quia in communi est usu.* 2. *Formaliter*, seu pro ipso Jure seu lege ex actibus populi frequentatis resultante. De hac

- 2 Dico I. Consuetudo est *Jus non scriptum, diuturnis populi moribus, & cum aliquo Legislatoris consensu, introductum.* Ita quoad sensum communis ex *can. cit. & l. 32. 33. 35. ff. de legib.* Dicitur I. *Jus*, ut indicetur, ad consuetudinem requiri plerasque conditiones, ad legem necessarias, cum sit lex: scilicet debet esse honesta: possibilis: utilis communitati: rationabilis: & obligationem inducens, vel declarans, vel tollens. 2. *Non scriptum*, per quod differt à lege scripta: nec definit esse Jus non scriptum, licet postea, etiam jussu Principis vel Magistratùs, redigatur in scripturam. 3. *Moribus*, h. e. per actus plures uniformiter exercitos: per quod iterum differt à lege; nam hæc unico actu seu volitione Legislatoris debite promulgata introducitur. 4. *Diuturnis*, h. e.

h. e. debito tempore continuatis sine interruptione. §. *Populi*, h. e. communitatis perfectæ vel totius, vel saltem majoris partis, eorum nempe, quos talis res, circa quam dantur actus frequentati, concernit. *Perfecta*, inquam, quæ nimirum moraliter unita ab uno capite gubernatur cum potestate publica jurisdictionis, & communium bonorum participatione: qualis censetur esse integra provincia, diœcesis, districtus, non verò una vel altera familia, domus, vel alia hujusmodi modica & imperfecta communitas, cujus membra diriguntur non ad commune bonum omnium, sed solum ad patrisfamilias v. g. privatam bonum. 6. *cum aliquo legislatoris consensu*; quia, cum consuetudo habeat rationem legis, lex autem non constituatur, nisi per voluntatem ejus, qui habet potestatem legislativam, quæ non reperitur in populo extra statum democraticum, legislatoris consensum aliquem, sive *personalem* tacitum, sive *legalem*, qui à legislatore in Lege vel Jure exprimitur, requiri clarum est. Et iste consensus legis datur pro omni consuetudine rationabili, legitime præscripta, & diuturnis populi moribus uniformiter operantis firmata, clarè expressus in *c. fin. h. t. & l. 32. cit. & l. fin. C. quæ sit longa consuet.* generaliter omnem hujusmodi consuetudinem approbantibus, licet legislator eam ne sciat quidem, & ideo personaliter nec expressè nec tacitè in eam consentiat. 7. *Introductum*, quod duplici modo fieri potest: *per viam conniventia*, si legislator populi mores sciat & dissimulet, quo casu personaliter tacitè consentit; si enim expressè approbaret, esset potius lex à legislatore immediatè

Pars I.

G

intro-

introducā, quā per mores populi: dein *per viam praescriptionis*, si nempe legislator mores populi debito tempore & modo continuatos ignorer: quo casu datur consensus ejus legalis, nullo modo personalis. Ceterū *consuetudo* & *observantia* saepe confunduntur, sed strictè loquendo observantia & usus est potiùs causa, consuetudo autem ejus effectus indè ortus. *Stylus Curia & Fori* est species consuetudinis, nimirum consuetudo certae curiae, vel tribunalis, quae observatur in Judiciis in certis causis, vel quoad certam scribendi aut procedendi formam.

3 Dico 2, Consuetudo alia est *secundum legem scriptam*, ac *observantia* potiùs, vel *consuetudo facti* meretur dici; quia non inducit novum Jus, sed legem priùs latam actuali executione confirmat, vel dubiam declarat; & de hac consuetudine dicitur *l. 37. ff. de LL. & c. 8. h. t. consuetudo est optima legum interpret.* Alia est *prater legem*, quae nimirum Jus novum constituit, ubi non datur lex scripta; & de hac dicitur in *can. 5. cit.* quod fit *Jus, quod pro lege suscipitur, ubi deficit lex*, nempe pro casibus, quos Jura scripta non decidunt. Alia demum *contra Jus*, per quam Jus aliquod antè existens abrogatur, & tollitur vel simpliciter vel secundum partem. Et hinc directè non inducit Jus obligans, sed permissivum, vi cujus licet fit, vel omittitur, quod stante lege fieri non potuisset. Omitto reliquas divisiones consuetudinis, quas, quia lex est, cum lege scripta ferè communes habet.

4 Dico 3. Etiam consuetudo contra legem debet esse rationabilis, saltem negativè, h. e. non debet

ad

adversari Juri Naturali, aut Divino, aut Humano specialiter reprobanti consuetudinem ut corruptelam morum, vel ut secum ferentem in moribus nimiam licentiam; quamvis, ut verum fatear, vix possibile sit, ut consuetudo in prædictis non peccans, non simul fiat *positive* rationabilis propter aliquam rationem generalem, v. g. quod stante consuetudine legis abrogatoriâ diminuat legum copia, tollantur conscientiarum laquei, adeoque populus regatur suavius, minuantur lites &c. Probatur assertio 1. ex *c. fin. h. t. c. 2. eod. in 6. l. 1. C. quæ sit longa consuetudo.* 2. à pari cum lege scripta, ad quam sufficit rationabilitas negativa; quæ enim ratio specialis positiva reperitur in lege, 7. testes ad valorem Testamenti præcisè requirente? cure enim non 6. vel 8. testes exigit? in dubio præsumitur consuetudo esse rationabilis, sicut lex.

Objic. 1. Quod est contra aliquid rationabile, non potest esse rationabile: sed consuetudo contra legem est contra aliquid rationabile, nempe contra legem, quæ essentialiter est rationabilis: ergo. 2. Actus contra legem sunt peccaminosi: ergo non sunt rationabiles: ergo neque consuetudo ex illis orta potest esse rationabilis. 3. Consuetudo legi aut rationi prævalere non potest. *l. 2. C. eod. ferè idem habetur c. 3. & 7. h. t.* ergo consuetudo contra legem non potest esse rationabilis, ita ut legem abroget. 4. Consuetudo debet esse legitime præscripta. *c. fin. eod.* ergo debet introduci cum bona fide, quam requirit omnis præscriptio: sed bona fides non potest esse in iis, qui scienter transgrediuntur legem, eamque per

actus contrarios tollere intendunt: ergo. *R.* Ad
 1. *retorq. argum.* in lege scripta posteriori con-
 tra legem anteriorem lata, per quam juxta omnes
 abrogari potest lex prior: sicut ergo lex legi con-
 traria potest esse rationabilis, ita & consuetudo
 legi contraria. *In forma dist. ma.* quod est con-
 tra aliquid rationabile tam in facto esse, quam in
 fieri, non potest esse rationabile. *C. ma.* quod tan-
 tum in fieri, non in facto esse, est contra aliquid
 rationabile. *N. ma.* Quando consuetudo per actus
 frequentatos populi, tempus, & consensum ali-
 quem legislatoris est completa, seu in facto esse,
 non amplius est contra legem, utpote quæ tunc
 jam cessavit, adeoque non amplius contra aliquid
 rationabile.

Ad 2. *dist. illatum* eodem modo: ergo con-
 suetudo in fieri non est rationabilis *C.* in facto esse.
N. Viderint alii, quid respondeant, qui cum Azor.
 Laym. Pirhing, Engel, contra Suar. Sal. Lug. ne-
 gant, per actus peccaminosos posse introduci con-
 suetudinem; dum enim respondent, primos legis
 transgressores cum scientia legis non abrogare le-
 gem, sed primùm posteriores, qui successu tem-
 poris bona fide non observant legem, eò quòd
 per errorem putent, antecessores suos licitè egisse
 contra legem vel propter dispensationem, vel
 alium honestum titulum. Hæc enim responsio
 non videtur Juribus conformis; partim quia con-
 suetudo sine consensu populi non introducitur,
 cum sit *tacita civium conventio*, uti appellatur
l. 35. ff. de LL. & diuturni mores consensu uten-
tium approbati legem imitari dicantur §. 9. Inst. de
I. N. G. & C. ergo actus, ex quibus fit consue-
 tudo,

rudo, debent esse voluntarii, quales non sunt, qui procedunt ex ignorantia aut errore, quo iudicatur aut putatur lex non existere, contra quam tendunt; cum nihil adeo sit contrarium consensui voluntario, quam ignorantia & error. *l. 15. ff. de Jurisd.* & qui errant, non consentiunt. *l. 116. §. 2. ff. de R. I.* partim quia actus non operantur ultra intentionem agentium, ut habet receptum axioma ex *l. 19. ff. de reb. cred.* & de essentia legis cujuscunque est, ut ponatur cum intentione obligandi, vel obligationem tollendi, si est contra legem præexistentem: ergo, nisi agentes contra legem sciant legem existere, eamque velint abrogare seu expressè seu tacitè, eam non abrogant, neque consuetudinem efficiunt. Sicut igitur actus *meræ facultatis* (v. g. devotionis, vel liberalitatis) & absque opinione obligationis positi, ut ut diutissimè frequentati, non efficiunt consuetudinem legalem & obligatoriam *præter Jus*, v. g. usus universalis aspergendi se aquâ benedictâ in ingressu Ecclesiæ, quotidie audiendi Sacrum &c. quia nimirum actus non operantur ultra intentionem agentium. Ita actus contra legem non cogitanti, & cum opinione, legem non existere, positi nunquam efficiunt consuetudinem legalem & deobligatoriam *contra Jus* propter eandem rationem, & simul alteram, quòd tales actus non sint voluntarii contra legem, nec indicent consensum populi in abrogationem legis. Unde actus, per quos introducitur consuetudo contra legem, non tantùm possunt esse peccaminosi, sed etiam regulariter debent esse, quamdiu consuetudo est in fieri: quando autem actus sunt debito tempore &

modo continuati, accedit consensus aliquis legislatoris, & consuetudo ponitur in facto esse, seu completa, atque tunc actus incipiunt esse liciti, cum lex cessaverit, utpote facta inutilis, imò noxia communitati, si ejus observantiam urgere velle legislator, evaderet.

Ad 3. *dist. ant.* prævalere non potest consuetudo debitis conditionibus destituta, *C. ant. in prædita*, si nempe sit rationabilis & legitimè præscripta. *N. ant. & conf.* propter clarum textum in *c. fin. h. t.* Ad 4. vel est sermo de consuetudine *præscriptiva*, quæ tamen propriè consuetudo non est, sed præscriptio, quæ non communitatem quætalem, sed privatos respicit? & tunc utique requiritur bona fides, & exclusio peccati in præscribente: & de ista hic sermo non est. Vel de consuetudine *legali*, qua scienter contravenitur legi ad eam abrogandam à majori saltem parte communitatis; & tunc non requiritur bona fides aut exclusio peccati in contraveniente communitate, quamdiu nempe consuetudo est in fieri, ut cum Suar. Vasq. Lug. Barb. Haun. de Baffis &c. docet P. Wiestner *h. n. 35.* Unde, quando in *d. c. fin.* ad consuetudinem requiritur, ut sit *legitimè præscripta*, non denotatur, quòd ad consuetudinem requirantur omnes conditiones ad veram præscriptionem necessariæ, sed tantùm una vel altera, nempe quòd habere debeat actus diuturno tempore, & sine interruptione frequentatos, sicut Præscriptio: in aliis autem differt *Consuetudo* à *Præscriptione*, nimirum quòd hæc detur solùm inter personas privatas & particulares, ita ut, licèt contra communitatem currat, tamen ista consideretur

non

non ut communitas, sed ut persona privata: quod requirat titulum & bonam fidem, item tempus à Jure claris terminis determinatum; quod secum ferat lucrum unius, & damnum vel gravamen alterius &c. quæ omnia non sunt necessaria ad consuetudinem legalem.

Dico 4. Actus ad introducendam consuetudinem necessarii non tantum debent esse voluntarii, & cum intentione introducendi consuetudinem positi, ut paulò antè ostendi, sed etiam frequentati, seu non unus aut duo, sed plurès, ac tot, ut ex iis arbitriò prudentis, vel Judicis, colligi possit consensus communitatis in consuetudinem, uti desumitur ex *§. 9. cit. l. 33. 35. ff. de LL. l. 1. & 2. l. qua sit longa consuet. ubi requiruntur actus diuturni, frequentes, longævi*; quia verò numerum eorum non exprimunt Jura, optimè relinquitur arbitrio Judicis, & extra Judicium viri prudentis, quot hinc & nunc necessarii sint ad colligendum populi consensum. per *l. 10. seqq. ff. de legib. l. 137. §. 2. ff. de V. O.* Præterea debent actus uniformiter, & sine interruptione, à majori saltem parte communitatis esse positi, quia aliàs non sufficienter constaret de conformi consensu & tacita conventionè populi, quam Jura requirunt. Denique debent esse notorii propter eandem rationem. Non tamen est necesse, ut sint notorii notorietate Juris, h. e. publicati in Judicio contradictorio, sed sufficit, notorietas facti, si nempe fiant præsentibus & scientibus multis.

Dico 5. Tempus ad complendam consuetudinem debet esse continuum. 2. Regulariter tamen sufficit longum, seu 10. annorum. Pars prior con-

stat in dè, quòd, ubi Jura simpliciter requirunt ali-
quod tempus, istud debeat esse continuum, seu
non interruptum, ut patet in Præscriptione, anno
Novitiatûs ante Professionem Religiosam &c. qua-
re si major pars communitatis ageret adversus con-
suetudinem, nondum completam, etiam unico
tantum actu, vel si Superior puniret aliquando
transgressores legis &c. tempus censeretur inter-
ruptum, & consuetudo deberet de novo inchoari.
Posterior exinde, quòd Jura, quamvis clarè non
determinent 10. annos, tamen videantur require-
re tempus longum. *l. 32. l. 35. ff. de LL. l. 1. 2. C.
qua sit longa consuet.* ubi consuetudinem vocant
longam, longævam, inveteratam &c. sed tempus lon-
gum in Jure sunt ordinariè 10. anni. per *l. 11. C.
de præscript. long. temp.* Atque sic communiter te-
nent Civilistæ, &, quia Jus Canonicum nihil de-
terminat, plurimi etiam Canonistæ; quia tale
tempus ipsis videtur sufficere ad declarandam po-
puli voluntatem, quòd hoc vel illud pro lege ob-
servari velit, aut hanc vel illam legem abrogari.
Quamvis alii cum Menoch. & Lauterbachio relin-
quant, forte non malè, longitudinem temporis,
ad consuetudinem complendam necessari, arbi-
trio prudentis Judicis; cum ratio dicet, plus tem-
poris requiri ad consuetudinem in rebus magni
momenti vel præjudicii, quàm in levioribus. *Ob-
jic.* Ad præscriptionem contra Ecclesiam vel bona
Ecclesiæ requiruntur 40. anni. *c. 6. & 15. de Præ-
script.* ergo etiam ad præscriptionem contra legem
Ecclesiasticam. *R. N. cons.* quando enim contra
Ecclesiam præscribitur, tunc dominium vel jus ali-
quod, ad utilitatem Ecclesiæ pertinens, tollitur,

&

& propter hoc præjudicium Ecclesiæ SS. Canones 40. vel plures annos requirunt: at ex consuetudine contra legem Ecclesiasticam, utpote quæ non utilitatem Ecclesiæ concernit, sed subditorum, nullum Ecclesia patitur præjudicium.

Dico 6. Quando lex habet clausulam, qua derogat consuetudini simpliciter, v. g. dicendo, *non obstante consuetudine contraria*, solùm intelligenda est de consuetudine jam existente tempore legis, non de futura. 2. Quando autem derogat consuetudini futuræ contra legem, illam verò non reprobatur tanquam corruptelam, vel ut irrationabilem, non facit, quò minùs contraria consuetudo introduci possit. 3. Si verò ut corruptelam &c. damnet vel reprobet, etiam consuetudini futuræ omnem vim adimit, nisi mutantur circumstantiæ, & post talem legem nova causa emergat, propter quam consuetudo reprobata evadere possit rationabilis. 4. Si lex abroget vel reprobet consuetudinem in genere, non comprehenditur immemorialis. 5. Neque consuetudo particularis actu existens in aliquo loco, si Princeps universalis talem legem ponat. Pars 1. quæ supponit rectè, quòd Legislator per legem consuetudini contrariam possit hanc tollere, si velit, juxta *c. 1. de constit. & c. 9. h. t.* probatur indè, quòd lex talis solùm videatur velle consuetudinem sibi contrariam abrogare: sed consuetudo futura, & nondum existens tempore legis, non est legi contraria; cùm non-ens nullas habeat qualitates, adeoque nec contrarietatem. Ita verior cum Abb. Bart. Suar. König. *gl. in Clem. 7. de Elect. v. consuetudinem.* contra communiorem. Pars 2. sumitur

ex *c. 1. 3. 7. 9. fin. x. & c. 2. h. t. in 6.* quia nimirum omni legi humanæ, consequenter & consuetudinem futuram simpliciter prohibenti, sicut per legem oppositam, derogari potest per consuetudinem, pari passu cum lege ambulantem. Pars 3. ex ratione, quia, si non mutantur circumstantiæ, consuetudo manet irrationabilis, quam irrationabilitatem habet vel ex Jure Naturali, vel ex Jure Positivo: sic reprobantur consuetudines, quæ adversantur bonis moribus, aut bono communi, aut immunitati Ecclesiasticæ, reali aut personali, vel enervant disciplinam Ecclesiasticam, vel vergunt in præjudicium Ecclesiarum & *c. 5. 10. h. t. c. 4. de Immunit. Ecclesiar. c. 49. de Sent. Excomm.* Si autem mutantur circumstantiæ, & nova causa superveniens reddat consuetudinem rationabilem, nihil impedit, quò minùs tali lege non obstante introduci valeat. Pars 4. ex *c. 26. de V. S.* ubi consuetudo immemorialis æquiparatur privilegio, & ideo specialem mentionem requirit, nisi nempe consuetudo sit contra Jus Naturale aut Divinum, aut nisi Jus Humanum etiam immemoriam prohibeat vel reprobet. Pars 5. ex eo, quòd Princeps censetur ignorare consuetudines particulares locorum: ergo non censetur illas velle abrogare, nisi earum mentionem facit, saltem terminis generalibus, v. g. dicendo: *non obstante quacunque consuetudine*; cùm nihil sit volitum, nisi cognitum. Aliud est, si non supremus Princeps, sed inferior, & proprius alicujus territorii dominus, ferat legem pro suo territorio derogantem consuetudini talis loci; cùm præsumatur scire

eire consuetudinem sui territorii, v. g. provinciae
vel Episcopatus communem.

Dico 7. Ut consuetudo vim habeat in iudicio, 9
debet ab allegante convincenter probari. *c. 8. h. t.*
l. 1. C. qua sit longa consuet. cum consuetudo sit
facti. Probatum autem vel per litteras publicas,
uti sunt Instrumenta publica, aut acta Judicialia,
aut per testes saltem duos, qui in tali communitate
uniformiter, & multis scientibus, debitoque tem-
pore aliquid observatum esse, se vidisse testari de-
bent: vel per famam publicam. Unus Doctor,
etiam excellens, pro foro externo non concluden-
ter, sed solum praesumptivè probat consuetudi-
nem. Ceterum probatio consuetudinis *contra*
claram legem à Doctoribus dicitur esse difficillima.
Bart. Bald. Abb. Menoch. *conf. 179. n. 3.* imò à
quibusdam etiam impossibilis, uti ab Hostiensis &
Cravetta *conf. 886. n. 15.* allegante plures; ni-
mirum propter tot condiciones, quas talis con-
suetudo requirit, & propter resistantiam, vel pos-
sessionem legis.

TITULUS V.

De Postulatione Prælatorum.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Postulatio, & quomodo differat ab
Electione.
2. Quinam postulare, & postulari possint.
3. 4. Postulatio requirit solennitates, quas Ele-
ctio.

Postu-

I **P**ostulatio, Juridicè & huic loco propriè accepta, est Capituli vel Collegii, jus eligendi Prælatum Ecclesiasticum habentis, concors petitio, ad Superiorem destinata, ut aliquem admittat ad Prælaturam Ecclesiasticam, qui propter aliquem defectum de Jure Communi eligibilis non est, licèt cæteroquin dignus & habilis sit. *Concors* erit, si saltem major pars Capitularium conspiret, & omnes postulent, nulli eligant: vel si duæ partes tertiæ conspirent in unum, v.g. ex I 5. Canonicis 10. ubi aliqui postulationem, aliqui electionem facere intendunt. *Postulatio* est duplex, *solemnis*, quando quis postulatur à Superiore, qui super omni impedimento, quo laborat postulatus, dispensare potest, uti ferè solus Papa. *Simplex*, quando quis postulatur à Superiore, qui super impedimento dispensare non potest, requiritur tamen ejus consensus, ut postulatus acceptare possit Prælaturam; uti si Religiosus assumatur in Episcopum, vel in Prælatum alterius Monasterii, ubi Professionem non emisit. Postquam verò Superior consensit, & dedit licentiam, eligi potest talis Religiosus subditus, non ampliùs postulari; cùm nullo labore alio impedimento, ut suppono, Juris Communis: si verò Superior nondum dedit consensum, postulari talis potest ac debet à suo Superiore, nimirum postulatione simplici. Sed de hac non ampliùs erit sermo. Quamvis autem tam *Postulatio* quàm *Electio* tendant ad eundem finem, & in *can. 14. d. 63.* confundantur, secundùm Jura tamen recentiora in multis differunt; nam I. *postulatio* est via extraordinaria

ria

ria perveniendi ad Prælaturas, electio autem ordinaria. 2. Postulatio supponit in postulato defectum vel impedimentum Canonicum, in quo tamen dispensari potest & solet, non electio. 3. Innititur gratiæ, non tamen ita, ut Superior non teneatur vi officii postulatum admittere, si dignus aliàs sit: electio autem innititur justitiæ, & electus habet jus rigorosum, ut confirmetur. 4. Postulatio *admittitur*: electio *confirmatur* secundum terminos Juris: interim tamen admissio postulati habet vim electionis confirmatæ, ita ut confirmatione alia opus non sit. 5. Postulantes, quamdiu postulatio Superiori non fuit præsentata, variare, & illam revocare possunt, quia præsentato necdum est acquisitum jus: eligentes verò nequeunt revocare electionem factam. 6. Postulandus, si concurrat cum eligendo, debet habere duas tertias suffragiorum: electus verò solum unum suffragium ultra unam tertiam: hinc si ex 24. suffragiis 9. conspirent in eligendum, & 15. in postulandum, valet electio. *c. 40. de Elect.* Aliud est, si postulatio concurrat cum postulatione, h. e. si omnes postulent; tunc enim sufficit major pars Capituli; sicut, quando electio concurrat cum electione, sufficit majoritas votorum, & requiritur.

Dico 1. Postulare possunt omnes, & soli illi, qui eligere Prælatum. 2. Postulari autem soli, qui laborant aliquo impedimento Canonico. 3. Non tamen omnes aliquo impedimento laborantes. Pars 1. colligitur ex *c. 4. h. t.* Pars 2. inde, quòd per hoc differat postulatio ab electione, quòd persona promovenda propter impedimentum eligi nequeat: & hinc dici consuevit:

nec postulandus potest eligi, nec eligendus postulari. Postulari proin possunt ac debent laborantes defectu natalium: atatis, modò sint 27. annorum, si postulentur ad Episcopatum: præscripti Ordinis Sacri: & vinculo spiritualis Matrimonii suis Ecclesiis aliis, quibus præsunt, adstricti, uti Episcopi confirmati, etiam *Titulares*, ut vocant, seu in partibus infidelium, carentes Clero & Populo. Pars 3. ex *c. 2. de Bigamis. c. 10. de Renunt. c. 1. & Extrav. un. int. com. h. t. &c.* & ex eò, quòd in quibusdam impedimentis non possit dispensare Superior, uti sunt impedimenta Juris Naturalis & Divini, vel non soleat, quali impedimento laborant bigami: spurii in sensu Canonico, seu ex damnato coitu nati: temerarii violatores interdicti: falsarii: Simoniaci: infames ratione delicti: Religiosi mendicantes ad Ecclesiam Sæcularem Cathedrali inferiorem &c. DD. passim.

- 3 Dico 2. In Postulatione probabiliùs spectato Jure Communi observari debet forma & solennitas, quæ in *c. 42. de Elect.* præscribitur pro Electione. Qualis autem hæc sit, videre potes *tit. seq. n. 18.* Ita Panorm. Innoc. P. Wiestner *h. n. 23.* contra Host. Sylv. & Pirh. *h. n. 31.* Layman variavit. Prob. 1. quia Postulatio est quasi pars Electionis, huic subrogata, vel accessoria: sed dispositio Juris de uno, in quo alterum continetur velut pars, est extendenda etiam ad istud alterum: subrogatum sapit naturam ejus, cui subrogatur. *text. & DD. in l. 24. ff. de mort. caus. donat. & accessorium sequitur suum principale. c. 42. de R. J. in 6.* ergo. Prob. 2. Postulatio non exigit minorem

rem

De Postulatione Prælat. III

rem accuratorem & circumspicionem, quàm Electio; imò majorem, quia tendit ad promotionem alicujus de Jure impediti: ergo eadem, imò major est ratio requirendi solennitates Juris in Postulatione, quàm in Electione: ergo.

Dico 3. Qui scienter postulant indignum: qui repetunt postulationem indigni temerè factam, & jam semel rejectam: & qui in litteris Postulationis non exprimunt omnes defectus illius, quem postulant: hi omnes pro ea vice privati existunt jure postulandi, consequenter & eligendi. Colliguntur hæc ex *c. 1. 2. h. t. & c. 20. de Elect.* atque ex paritate cum Electione indigni. Interveniente igitur sententia declaratoria hujus delicti ad innocentes Capitulares, utut paucos, qui non consenserunt in postulationem indigni &c. sed expressè contradixerunt, pro illa vice pertinet provisio.

TITULUS VI.

De Electione, & Electi potestate.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Electio.*
2. 4. *Quanam deceat, & oporteat illi præmittere.*
3. *An & qualem tractatum liceat præmittere.*
5. *Quinam ad Electionem vocandi sint.*
6. *An absentes possint constituere procuratorem.*
7. 8. *Quo tempore & loco facienda sit Electio.*
9. 10. *Quinam possint eligere ad Prælaturam Eccles.*
11. 12. *An etiam Laici.*

13. *Quinam possint eligi.*
14. *An etiam indignus.*
15. *An iste, si eligatur, licitè acceptet Prælatu-
ram.*
16. *Est obligatio eligendi digniorem.*
17. *Modus eligendi est triplex.*
18. *si fiat per scrutinium, requiruntur 5. actus.*
19. *Quid circa hanc formam adhuc observandum.*
20. 21. *Quid observandum in forma compromissi.*
22. *Electio debet esse libera.*
23. *An & quomodo impugnari possit.*
24. *Debet intimari electo intra certum tempus.*
25. *Et ab hoc acceptari, vel repudiari.*
26. *Non tamen statim administrari Prælatura.*
27. *Sed petere debet Confirmationem prius.*
28. *Quid consequatur per Confirmationem.*
29. *Confirmatus debet petere Consecrationem, vel
benedictionem.*
30. *Quid per illam consequatur.*

I **E**lectio latissimè sumitur pro quacunque institutione, provisione, vel assumptione Clerici ad Beneficium Ecclesiasticum: latè autem pro collatione cujuscunque dignitatis Ecclesiasticæ intervenientibus plurium suffragiis, & accedente legitimi superioris confirmatione: *strictè* demum & huic loco propriissime pro vocatione personæ habilis ad dignitatem Pastoralem, seu ad Prælaturam in Ecclesia aliqua primam, facta per suffragia Capitularium, & subsequentem Superioris confirmationem. Et hæc definitur esse *Canonica*
VOCA-

vocatio personæ idoneæ ad Prælaturam vacantem per vota legitimorum Electorum, auctoritate Superioris confirmanda. Ita plerique ex c. 7. & 42. h. t. Per hoc, quòd fiat per *vota*, seu suffragia eligentium, maximè differt à libera collatione, præsentatione, institutione, & aliis beneficia acquirendi modis, de quibus agitur in *lib. III.* Votum dicitur etiam *vox*, & est duplex, *activa*, quam habet, qui potest eligere, & *passiva*, quam habet, qui potest eligi. Ut ordinatè procedamus, dicemus, quæ ante-in- & post Electionem observanda sunt.

§. I.

De observandis ante Electionem.

Antequam procedatur ad actualem electionem, decet præmittere preces per civitatem indicendas pro bono Pastore obtinendo, ipso autem electionis die cantari Missam de Spiritu S. in loco electionis ab Electoribus recitari hymnum, *Veni Creator Spiritus.* per testes vel instrumenta doceri, omnes legitimè esse vocatos, non comparentes de contumacia, priùs per unum nomine Capituli accusatâ, condemnari &c. prout moris est in singulis Ecclesiis. 2

Quæres, an liceat præmittere *tractatum* aliquem, antequam fiat electio? R. distinguendo 3 inter duplicem Tractatum: unus est, quo Capitulares præviè tractant & deliberant de una vel pluribus personis, quæ præ cæteris dignæ videantur; & quem tenere modum vel formam eligendi

Pars I.

H

pla-

placeat adhibere. Et iste tractatus omnino illicitus est, non tamen necessarius; quamvis enim in electione Summi Pontificis præscribatur *can. 1. d. 23.* de aliis verò electionibus non probatur necessitas talis tractatus, licet ex *c. 30. h. t.* ubi illius fit mentio, eruatur, quòd possit præmitti; dum autem in *c. 55. eod.* videtur requiri tractatus hujusmodi, ibi tamen per tractatum intelligitur longe aliud, nempe *collatio* suffragiorum, post scrutinium faciendâ, quam utique necessariam esse docuimus infra de *Scrutinio in §. 2.* Alter tractatus, qui communiter vocatur *Capitulatio*, est, quo Capitulares inter se paciscuntur super quibusdam articulis ab eligendo observandis circa Ecclesiæ regimen, rerumque & jurium ad eam pertinentium administrationem. Et iste tractatus tunc est illicitus, imò & validus, non obstante, quòd electuri forte juramentò firmare intendant, quando per illos articulos præjudicatur vel Ecclesiæ, vel Prælato eligendo, v. g. si Capitulares eligendum obligare intendant, ut de sua mensa aliquos fructus cedat sibi, vel aliis, aut quando inde minuitur ejus jurisdictio, aut mutatur Ecclesiæ status &c. Patet ex *tit. Ne Sede vac. & ex Constit. Ecclesia* ab Innoc. XII. 22. Sept. 1695. edita, ubi simul adjectum Capitulationi juramentum declaratur irritum, attentantes verò privantur ipso facto illius rei, cujus causâ jurârunt, jussu & commo, atque Censuris feriuntur. Ratio autem est, quia pacta hujusmodi præjudiciosa tendunt ad obligationem rei illicitæ, ac SS. Canonibus adversæ; consequenter, cum ad illicitum implicet obligatio, subsistere & valere nequeunt, non obstante jurament-

to, quod pariter nullum est Jure tum Naturali, cum non possit vinculum esse iniquitatis, tum Positivo *cit.* Constitutionis Innocentii XII. Confirmatur ex eo, quòd inferior leges & onera nequeat imponere Superiori: sed Capitulum per hujusmodi Capitulationem, futuro Prælato vel Episcopo præjudiciosam, id facere attentaret, cum sit inferius Prælato vel Episcopo. Consuetudo, quæ dicitur passim vigere, præmittendi Capitulationes, solùm tunc & eatenus valet, quando & quatenus non cedunt in præjudicium Ecclesiæ vel Electi.

Necessarium verò est ante electionem statuere 4
diem electionis, & absentes Capitulares, jus eligendi habentes, debitè vocare (de quo statim) non tamen vivente adhuc priore Prælato, vel ante ejus sepulturam, imò nec ante tertium depositionis diem hæc validè fiunt, uti nec ullus tractatus de nova electione *capitulariter* institui potest. *can. 7. d. 79. c. 36. h. t.* Justis autem persolutis præsentibus Capitulares capitulariter congregati decernunt diem electioni, eamque absentibus significant, & secundùm morem Ecclesiæ ad novam vocant electionem, nisi ex particulari consuetudine id ad solum Decanum, vel Capituli seniorem, pertineat.

Dico I. Vocandi ad electionem sunt non modo 5
præsentes, sed etiam absentes, *qui debent, volunt, & commodè possunt interresse.* Textus expressus in *c. quia propter. 42. h. t.* Ratio est clara, quia nemo privandus est suo jure invitatus & sine justa causa: sed, qui *debent* interresse electioni, habent jus ferendi suffragium: & si *volunt* inter-

esse, excluduntur inviti: atque si *commode possunt* comparere, non adest justa causa eos excludendi. Unde vocandi non sunt, qui jure eligendi, v. g. propter censuram, privati existunt: qui sponte suo juri renuntiant: qui tam remote distant, ut consideratis locorum & temporis circumstantiis arbitrio prudentium commodè adesse nequeant & citra periculum Ecclesiæ, ex diuturna dilatione electionis imminens. Si unus, vel plures, qui vocari debuissent, non sunt vocati, possunt agere, si velint, de contemptu ad irritandam electionem, licet fortè jam à Superiore confirmatam. *c. 28, 36. eod.* Sed agere debent intra terminum à Jure præscriptum pro facienda electione, aliàs non ampliùs audiuntur; sicut illi, qui publicò edictò ante confirmationem electionis moniti hanc non impugnârunt; quia censentur suo juri renuntiâsse. Cæterum si plures, quàm tertia pars electorum, non fuissent vocati per contemptum, v. g. sex de 15. electoribus, electio non irritanda, sed ipso Jure irrita foret, propter defectum potestatis eligendi, quæ residet in duabus saltem partibus jus suffragii habentium, qui volunt & possunt eligere, ut cum Abb. docent communiter.

- 6 Quæres, an absens, legitimè impeditus, possit constituere procuratorem, qui loco sui ferat suffragium? R. Potest. per *c. 42. cit. §. illud autem.* & quidem vel cum mandato speciali de certa persona nomine constituentis eligenda: vel cum mandato generali, vi cujus arbitrio procuratoris relinquit personæ suo nomine eligendæ determinationem, quam nimirum judicat esse dignissimam,

nam, ut aded non possit procurator alium suo, & alium constituentis uomine in hoc casu eligere. nec alium procuratorem sibi substituere; sicut tamen utrumque potest in priori casu. Debet tamen constitui procurator, qui est membrum Capituli; nam extraneum, quamvis possit, non tenetur admittere Capitulum. *c. 46. h. t. in 6.*

Dico 2, Tempus, intra quod facienda est electio in Ecclesiis Cathedralibus & Regularibus à Jure præscriptum sunt 3, menses à die notæ vacationis, & justo impedimento cessante. *c. 41. h. t.* In aliis Ecclesiis autem, Dignitatibus, & Beneficiis, tam electivis quàm collativis, sunt 6. menses. per *c. 2. de concess. præb. c. 26. h. t. in 6.* & si electus iterum renuntiet, vel ante confirmationem moriatur, rursus incipit de novo dictum tempus. Cur autem minus tempus in Ecclesiis Cathedralibus & Regularibus sit præscriptum, ratio est; quia in his Prælati obtinent jurisdictionem ordinariam & generalem, etiam fori externi, in Clericos & Religiosos, aliósque subditos, non verò (de Jure Communi) inferiorum Ecclesiarum Prælati & Rectores, ac proinde majus in illis, quàm in his, ex diuturniore vacatura immineret periculum damni. Quòd si intra trimestre (vel semestrem) cessante legitimo impedimento non fieret electio aut provisio, jus eligendi, aut providendi, pro illa vice amitteretur ipso Jure, & ad proximum Superiorem devolveretur, cujus nimirum est confirmare electum.

Dico 3. locus, intra quem fieri debet electio, est ambitus Ecclesiæ suo pastore viduatæ, nimirum locus Capituli, vel Chorus, vel aliud honestum conclave juxta cujuslibet Ecclesiæ consuetudi-

nem, nisi gravis causa aliud exigat. *c. 28. h. t.* Secus si fieret, electio vel esset irrita, vel saltem irritabilis, utpote facta contra SS. Canones. per *c. 18. h. t. in 6.*

- 9 Dico 4. Eligere Prælatum Ecclesiasticum de Jure Communi Recentiori possunt, seu vocem activam obtinent, soli Capitulares Ecclesiæ vacantis, nimirum Canonici in Sæcularibus, Religiosi in Regularibus Ecclesiis. *Can. 3. 4. caus. 18. q. 2. c. 8. de consuet. c. 1. c. 14. h. t.* Unde Clerici, vel Beneficiati, vel Regulares, qui non sunt de *Capitulo* vel *Conventu*, quibus vocibus intelligitur collegium Clericorum vel Religiosorum communi sigillo utentium, & communem Syndicum constituere valentium. *arg. c. 14. de Excess. Pralat.* jus eligendi non habent. Dixi I. *de Jure Communi*; nam jure speciali vel extraordinario privilegii, consuetudinis, præscriptionis, foundationis aut unanimis electorum consensûs, etiam aliis competere potest. 2. *Recentiori*: nam secundùm antiquiores canones per alios quoque solebant constitui Prælati & Episcopi, sicut hodie in quibusdam provinciis nominari à Regibus & Imperatore. 3. *Ecclesia vacantis*; unde Capitulares aliarum Ecclesiarum, tanquam extranei, non admittuntur per se.
- 10 Dico 5. Non tamen omnes Capitulares semper sunt admittendi ad electionem, quos nimirum Jus vel inhabiles reddit, uti I. impuberes. 2. nondum initiatos Ordine Subdiaconatûs, 3. excommunicatos, suspensos ab officio, personaliter interdictos (nimirum non toleratos, vel toleratos quidem, sed per exceptionem repulsos) 4. temerè violantes interdictum locale per celebrationem

tionem Missæ. §. absentes sine legitimo impedimento, quibus nec permittitur constituere procuratorem &c. Sumuntur hæc ex *c. 3. 2. h. t. in 6. Clem. 2. de atat. & qualit. cum Trid. s. 22. c. 4. de ref. c. un. ne Sede vac. in 6. c. 18. de sent. excomm. in 6. c. 42. h. t. &c.* Vel quos privat jure eligendi, saltem pro una vice, propter delicta, vel negligentiam, uti sunt 1. qui scienter postulant, vel eligunt indignum. 2. Qui ad Episcopatum scienter postulant minorem 27. annis. 3. Qui eligunt per abusum sæcularis potestatis contra libertatem Ecclesiasticam, h. e. qui scienter & sponte petunt vel admittunt laicos ad coëligendum, vel immittentes se electioni cum autoritate & interessentes tolerant. 4. Qui præscripto tempore non perficiunt electionem. 5. Qui eam attentant contra formam in *c. 42. h. t. præscriptam.* Habentur hæc *c. 1. de postul. Præl. juncto c. 7. x. & in 6. h. t. Extrav. un. h. t. int. Comm. c. 41. c. 42. 43. 56. eod.* Porro si aliqua tantum Capituli pars (etiam major) privetur propter hujusmodi delictum jure eligendi, istud manet adhuc penes reliquos innocentes.

Quæres, an Laici eligere possint Prælatum Ecclesiasticum? R. Seclusò privilegiò Summi Pontificis speciali sunt ita inhabiles, ut alio modo (nimirum consuetudine, præscriptione, consensu eligentium, vel inferioris Prælati) ad id habilitari nequeant. Ita Catholici contra Hæreticos, qui pertinaciter contendunt, populo competere jus eligendi pastores suos Jure Divino. Sumitur ex *c. 2. 43. 51. h. t.* Ratio; quia jus eligendi Prælatum Ecclesiasticum est jus spirituale, seu jus tra-

standi negotium spirituale, quo nimirum agitur de persona promovenda ad curam animarum, ad salutem æternam ac supernaturalem adducendarum: sed Laici *c. 2. de Judic.* pronuntiantur inhabiles ad tractanda negotia spiritualia, ita ut nec possessionis vel quasi hujusmodi potestatis sint capaces: ergo. Nihil tamen impedit, quò minus laici tanquam protectores, vel testes, vel notarii interesse electioni valeant, aut vi privilegii etiam tanquam Principum sæcularium Commissarii, uti in Bavaria vi Concordatorum, cum Pontifice initorum, intersunt electionibus Prælatorum, maxime Regularium.

- 12 *Objic.* 1. Laici sunt capaces juris præsentandi Clericos ad beneficia Ecclesiastica: ergo & juris eligendi ad Prælaturas Ecclesiasticas; cùm illud sit æquè spirituale ac istud, & tendat ad similem finem. 2. Quidquid acquiri potest per privilegium, etiam acquiri potest per consuetudinem & præscriptionem immemorabilem, ut habet commune brocardicum *ex c. 26. de V. S.* desumptum: ergo jus eligendi laicis acquiri potest etiam per consuetudinem vel præscriptionem. 3. Electio Episcoporum olim fiebat non à Clero tantum, sed etiam à populo. *can. 13. 18. 34. d. 63.* Id quod S. Cyprianus *ep. 68.* dicit esse traditionem Divinam & Apostolicam: ergo. *¶ Ad 1. N. conf.* quia ad jus præsentandi Papa universaliter habilitavit laicos. *c. 1. 2. 7. 10. 25. de Jure patr. c. fin. de concess. præb.* non verò generaliter habilitasse legitur ad jus eligendi. Ad 2. Illud axioma limitandum est sic: nisi Jus resistat consuetudini vel præscriptioni, & acquirere volentem reddat possessionis

sessionis incapacem, uti Laicos reddit incapaces quoad jura spiritualia. Ad 3. Populus quidem olim interfuit electionibus Episcoporum, at non dando suffragium, vel eligendo, sed vel postulando, vel nominando aliquem à Clero postea eligendum, vel ferendo testimonium de qualitatibus eligendorum, vel consentiendo in electionem à Clero factam. *can. 1. d. 62. can. 12. 26. d. 63.* Et hoc, non plus voluit S. Cyprianus, per *traditionem Divinam & Apostolicam* non intelligendo præceptum Divinum aut Apostolicum, sed usum & morem, quo tum in Veteri Testamento, tum in Novo (ex gratuita Apostolorum & Pontificum permissione) electionibus interfuit populus.

Dico 6. Eligi possunt, seu vocem passivam **13** obtinent omnes & soli digni. *c. 7. h. t. x. c. 7. & 37. eod. in 6.* Per *dignos* intelliguntur, qui nullò impedimentò Juris Naturalis, uti infantes, amentes, & rationis usu destituti, vel Juris Divini, uti sceminae, vel Juris Ecclesiastici, uti legitimis natalibus aut ætate carentes, laborant. De Jure Ecclesiastico autem multi sunt indigni & ineligibiles redditi, nimirum 1. vel propter *defectum*, uti carentes debita ætate, nempe 30. annorum in ordine ad Episcopatum, & 25. annos nondum ingressi in ordine ad inferiores Dignitates, & Parochias: illegitimi: illiterati, & ad Episcopatum, qui in Theologia vei Jure Canonico Licentiatii aut Doctores non sunt, vel saltem testimoniò alicujus Academiae non judicantur idonei ad alios docendos: debito Ordine Sacro non initiati: Neophyti Novitii in ordine ad Prælaturas Regulares: & quicumque irregulares ex aliquo defectu. 2. Vel

propter *delictum*, uti consentientes in sui electionem per abusum Sæcularis potestatis: ambitiosi, qui nempe in sui electionem ut jam factam consenserunt ante formatum & publicatum communis electionis decretum: intrusi. h. e. qui sine titulo & Canonica institutione Prælaturam, vel aliud beneficium, propria auctoritate accipiunt, vel retinent: Simoniaci: ac universim infames propter crimen notorium, sive infamia Juris sive Facti sit. *c. 43. 46. h. t. c. 5. eod. in 6. c. 23. 27. 33. Extrav. 2. de Simon. int. comm. c. 11. de excess. Præl. cum. c. 87. de R. J. in 6.* Denique 3. vel propter *Censuras*, uti excommunicati quicunque (etiam tolerati, quia per tolerationem ipsis censuratis nullum voluit præstare commodum Martinus V. *in Extrav. Ad evitanda*) suspensi, etiam à beneficio tantum: personaliter interdicti: violatores interdicti localis per celebrationem Missæ. *c. 7. & fin. de Clerico excom. c. 8. de consuet. c. 18. de sent. excom. in 6.* Quò etiam referendi sunt omnes irregulares ex delicto; quamvis enim non exstet textus generaliter loquens de omnibus irregularibus, ratio tamen id evincit; quia nullus irregularis est habilis ad officium administrandum: beneficium verò (uti & Prælatuæ Ecclesiasticæ) datur propter officium. *c. fin. de Rescr. in 6.* Adstipulatur communis DD. sensus.

- 14 Quæres, an electio indigni irrita sit ipso Jure?
 R. I. affirmativè, si sint indigni & ineligibiles ex defectu, cum tales debeant postulari, & electio postulandi sit irrita. *c. 20. h. t.* vel si ratione censurarum: propter Jura citata (excepta excommunicatione minore) R. 2. Si ex delicto sint ineli-

gibi-

gibiles, tunc, quando nullitatem exprimit Jus, ut apud intrusos, Simoniacos, & infames. *q. 3.* Idem est de irregularibus ex delicto: irritanda tamen erit electio, ubi irritatio ipso Jure non est statuta in taliter irregulares; quia Superior electionem contra Juris prohibitionem factam confirmare nequit. *arg. c. 1. de atat. & qualit.* Quamvis Pontifex dispensativè possit admirtere.

Petes ulteriùs, an indignus propter defectum **15** vel impedimentum Juris Humani, cujus electio pro foro externo est irrita, licitè acceptet, vel retineat Prælaturam, vel aliud beneficium? *q. Si impedimentum est occultum, & electus per exceptionem vel sententiam non repellitur, affirmativè.* Ita enim in simili propter defectum formæ substantialis à Jure Humano *c. 42. h. t.* introductæ respondet P. Wiestner *h. t. n. 191.* cum Innoc. Panormit. Fel. Jo. Andr. Sylv. Navar. Laym. Pasferino. Pirhing *h. n. 101.* contra Suarez, Barbof. & alios magni nominis DD. Probatur illis argumentis, quibus ad *Tit. II. de Constitut. n. 33.* probatum est, actum simpliciter à Jure irritatum non hoc ipso nullum esse pro foro interno; ac simul indè, quòd non reperiatur lex prohibens acceptance & retentionem Prælaturæ vel beneficii, si indignitas fundetur solùm in Jure humano, Jus quidem prohibet electoribus, ne eligant indignum, sed non adimit vocem activam, licèt passivam auferat indigno, & faciat ineligibilem, sed ordinariè tantùm pro foro externo, ubi nempe electionem non irritat simul etiam pro foro interno.

Dico 7. Licèt validè eligatur dignus, non ta- **16** men licitè, sed est obligatio per se gravis eligendi digni-

digniore ad Prælaturas Ecclesiasticas, sicut & ad beneficia Curata. Trid. *sess. 6. & sess. 24. c. 1. de ref.* Dixi 1. *per se.* nam à peccato, saltem mortali, excusantur electores, si modicum sit discrimen inter dignum & digniorem: si dignior utilius occupetur, vel reservetur ad aliam Prælaturam vel beneficium brevi vacaturum: si dignior non credatur diu permanens in Prælatura vel beneficio: si non satis sit certum, & manifestum, quis sit dignior. Dixi 2. *digniorem*, per quem intelligitur ille, qui pensatis omnibus creditur utilior fore Ecclesiæ; quam majorem dignitatem pro varietate circumstantiarum facere potest modò major probitas vitæ, modò major zelus animarum, modò major scientia, modò major dexteritas agendi & prudentia, modò major nobilitas & potentia, qualis est apud Magnatum & Principum filios.

§. II.

De Observandis in ipsa Electione.

- 17 Præcipue est observandus modus & forma eligendi, quem præscribit *c. quia propter, 42. h. t.* desumptum ex Concil. Lateran. cujus tenor sic habet: *quia propter diversas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis: statuimus, ut, cum electio fuerit celebranda, presentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commodè interresse, assumantur tres de Collegio fide digni, qui secreta & sigil-*

figillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi: nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto: ut is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel major & sanior pars Capituli consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesia viduata provideant de Pastore. Aliter electio facta non valeat: nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem, absque vitio celebrata. Qui verò contra præscriptas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur. Ex quo textu apparet, tres formas electionis approbari. 1. Quæ fit per secretam votorum collectionem, factam à tribus ad id prius electis, ac denuntiationem illius, in quem major pars conspiraverit; & vocatur *Scrutinium*. 2. Quæ fit per commissam viris idoneis potestatem; & appellatur *Compromissum*. 3. Quæ fit per unanimum omnium electorum, nullo præcedente tractatu, consensionem in unum; & dicitur *quasi-inspiratio Divina*, edquodd aliquo modo similis sit veræ inspirationi divinæ per revelationem specialem, quo modo S. Niclaus, & S. Ambrosius, olim non sine prodigio fuerunt electi in Episcopos. Una ex dictis formis necessariò adhiberi debet juxta præscriptum *d. c. 42.* ita ut aliàs electio non valeat, & eligentes pro illa vice amittant (per sententiam tamen præviam) jus eligendi. De *quasi-inspiratione Divina*, quia rara est, & si contingat, difficultatem non habet, nihil ulterius dicendum, bene tamen de *Scrutinio*, & *Compromisso*. Itaque

Dico

18 Dico I. Ad formam Scrutini per *c. cit.* requiruntur 5. actus sine morali interruptione se se consequentes hoc ordine. 1. *Electio Scrutatorum*; qui quidem ab omnibus electoribus capitulariter congregatis ex ipso gremio, non plures vel pauciores, quàm tres, eligi quocunque modo priùs deberent ad colligenda, & fideliter annotanda, atque conferenda, pronuntiandaque vota; per consuetudinem tamen introduci potest, ut electio Scrutatorum non pertineat ad totum Collegium, sed ad quosdam tantùm digniores Collegii; sicut probabile est numerum augeri vel minui posse, ubi Collegium vel magis vel minùs est numerosum, item extraneos, qui non sunt de gremio, assumi, modò Clerici sint. 2. *Secreta Suffragiorum Collectio*, quam facere debent Scrutatores; hi enim à singulis, ita ut reliquis non innotescat, cui quis dederit suum suffragium, exquirere debent vota, sive scriptò per schedam clausam, sive per vivam vocem, sive alio modo data, explorando etiam (si viva voce dentur) quo Zelo & ob quæ merita dentur, eaque statim annotare scriptò per se vel per tabellionem, nempe tum ad faciliorem memoriam tum ad probationem. Ipsi autem Scrutatores, si sint de Collegio, & voce activa præditi, vel statim in initio, vel saltem post receptum votum illius, qui Collegio præest, à se ipsis mutuo excipere debent. 3. *Publicatio Scrutini*; dum nempe unus Scrutatorum collecta secretò suffragia statim manifestat (nam collectio secreta votorum juxta etymologiam suam vocatur *Scrutinium*) An verò publicandus tantùm sit numerus votorum & eligentium, v. g. dicendo;

vota,

vota, quæ à DD. Capitularibus exquisivimus, sunt universim 24. vel etiam exprimendum, in quot, & quas personas vota colliment, pendet ex consuetudine locorum. Mihi utiliùs fieri secundum videtur. Facta hac publicatione Scrutinii electores functi sunt suò officio, ita ut, quatenus sunt personæ singulares, non ampliùs habeant, quod agant, nec mutare suum votum valeant, vel accedere alteri parti, quæ plura tulit suffragia, nondum tamen sufficientia seu absolutè majora, & sic ejus electionem complere *per accessum*, ut vocant. *c. 58. h. t.* quamvis accessus locum habeat in electione Summi Pontificis, & Abbatissarum. *c. 6. h. t. c. 43. eod. in 6.* Possunt tamen electores (si electio est facta in discordia, h. e. si vota fuerunt ita dispersa in plures, ut nullus tulerit ad Canonicam electionem sufficientia) vel ad novum Scrutinium procedere, vel in alios communi consensu compromittere, qui soli eligant. 4. *Collatio suffragiorum*, nimirum *numeri ad numerum*, ut appareat, quis à majori parte sit electus: *Zeli ad Zelum*, ut appareat, quis à saniori parte electus sit: & *meriti ad meritum*, ut, si duo concurrerent, appareat, quis eorum sit dignior. Interim major pars præsumitur etiam sanior, nisi clarè appareat, vel ostendatur, electum à majori parte esse indignum seu inhabilem, vel majorem partem esse muneribus corruptam &c. *c. 57. h. t.* Quod si probaretur, præferendus foret electus à minori & saniori parte. *c. 22. eod.* cùm tali casu totum jus & potestas eligendi fuisset penes partem minorem. Ut autem aliquis censeatur esse electus per
majo-

majora, seu *Cenonicè*, debet habere *absolutè* *majora* respectu totius Capituli & omnium suffragia ferentium, & non tantum *comparativè* *majora* habito respectu ad coelectos, quibus etiam aliqua vota obtigerunt. Seu debet habere ultra medietatem votorum, comparatione facta ad eligentes, non ad coelectos. *c. 55. eod. & c. 23. in 6.* Unde si electores 24. tulissent suffragia, 13. deberent conspirare in unum. 5. *Decretum electionis communis*, quod mox formari debet, & solenniter promulgari, siquis sufficientem sortitus est numerum votorum. Nempe quærendum est ex Capitularibus, an placeat electum publicari? si respondeant, *placet*, communis electio est *decreta*, proin qui prius à singulis, nunc est *communiter* electus ab omnibus. Et hæc electio communis, seu decretum solenniter promulgari debet, seu is publicari, qui fuit Canonice electus, v. g. in hunc modum: *Ego NN. nomine meo, & eligentium, mihi que consentientium, invocata gratia Spiritus S. in Episcopum hujus Ecclesia N. eligo, & electum coram vobis pronuntio* (hic ponitur nomen electi) *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Sufficit quidem hanc publicationem fieri coram solis Capitularibus, modò non occultetur populo; expedit tamen, ut etiam ex loco publico denuntietur populo. Debet autem promulgatio fieri ab uno, sive is sit Præses Capituli, sive unus ex Scrutatoribus, sive alius ad id constitutus à Capitulo, nomine omnium. *c. 21. eod. in 6.*

- 19 Circa hanc formam notandum adhuc est
I. quòd electio Summi Pontificis multa ha-
beat

beat specialia, quæ, quia, nullum apud nos usum
habent, omittuntur sine dispendio. Id tamen ob-
servo, quod Summo Pontifici, præcisè adhuc à
Cardinalibus electo, nullum impedimentum vel
defectus Juris Ecclesiastici opponi possit, nisi tale
quid sit, quod tollat substantiam & libertatem
electionis. Si verò electioni Cardinalium jam
accessit acceptatio Ecclesiæ, quæ est ultimata &
absoluta electio, ac quasi confirmatio prioris, nul-
lum prorsus impedimentum Juris Humani eidem
opponi potest, cum fanet omnes defectus tam
electionis quàm electi ex Jure humano descenden-
tes. Utrum verò opponi possit impedimentum
Juris Divini aut Naturalis, qualia sunt, non esse ma-
rem, non esse baptizatum, vel manifestè esse
hæreticum, disputatur. Quidquid tamen sit, sive
DEUS permittere possit, ut eligatur tali impedi-
mento laborans, sive non, certum tamen est, quod
DEUS etiam talem Pontificem putatitium (si pos-
sibilis esset) deberet reddere *infallibilem*, supposito,
quod aliquid definiret, vel præciperet toti
Ecclesiæ. Notandum 2. quamvis electiones Præ-
latorum & præfectarum Regularium regulandæ
sint secundùm præcepta Juris Canonici, nisi aliud
præscribant Statuta Ordinum vel Monasteriorum,
privilegia, aut consuetudines, non tamen ita
scrupulosè & quoad omnes apices observandum
est *c. 42. cit.* ut cum aliis monet P. Wiestner *h. t.*
n. 222. Insuper Jus Canonicum aliqua speciali-
ter ordinavit circa electiones Regularium, uti in
specie Tridentinum *sess. 25. c. 6. de Regular.* ubi
vetuit, ne *unquam publicentur eligentium nomi-
na* tam in ipsa electione, quàm postea, tam ab

Pars I.

I

ipsis

ipsis eligentibus, quàm à Scrutatoribus. Secus si fiat, electio tamen non semper est invalida, sed tunc tantùm, quando ante electionem vel major pars eligentium, vel unus cum consensu majoris partis manifestat suum suffragium, vel quando ex propalatione unius suffragii promoveri posse judicatur electio certæ personæ, ut notant DD. Plura tamen specialia de electione Abbatissarum & Priorissarum in Jure ordinata reperiuntur, ut
 1. quòd eligenda debeat esse virgo, saltem communiter existimata, 40. annos egressa, & per 8. annos post Professionem laudabiliter versata, nisi tantæ ætatis, quæ digna foret, non reperiretur, tunc enim 30. ætatis, & 5. anni Professionis possent sufficere. 2. Quòd electa per discordiam debeat habere duas tertias, saltem per accessum, qui in his permittitur, quando electa jam semel obtinuit majora absolutè. 3. Quòd contra electam in discordia, etiamsi per accessum sortita duas tertias, & jam confirmata & benedicta sit, Moniales adhuc agere possint vel per denuntiationem vel per accusationem, si velint &c. vid. c. 43. h. t. in 6.

20 Dico 2. Ad formam Compromissi requiritur 1. ut in hunc modum consentiant omnes & singuli electores, nemine discrepante. per c. 29. de R. J. in 6. ibi: *quod omnes tangit, ab omnibus, approbari debet.* Sed in Compromisso res tangit omnes & singulos Capitulares, quia agitur de vocis activæ usu, quo nullus invitus privari debet. 2. Ut compromissarii, seu in quos compromittitur, & transfertur potestas eligendi (sive sint de gremio, sive extranei; nam & extranei assumi possunt.

sunt. *c. 8. h. t. runit. junct. gl. v. contulerint.*) accuratè observent modum sibi præscriptum; siquidem ipsis committi potest vel *absolutè* potestas eligendi quemcumque idoneum, & tunc etiam extraneum possunt eligere, & modum eligendi, quemcumque voluerint, tenere: vel *limitatè*, ut nempe adhibeant priùs unius vel plurium consilium: aut ut eligant illum, quem requisitis secretò singulorum Capitularium votis à majori parte invenerint nominatum: qui ultimus modus participat aliquid de Scrutinio, & ideo *mixtus* est, approbatus tamen *c. 32. h. t.* aut denique sic, ut nullus ex compromissariis eligatur; nam si non expressè Capitulum prohibeat, possunt compromissarii (si plures sint constituti, & non unus tantum, ut fieri posset) unum ex se ipsis eligere. per *c. 30. eod. in 6.* cum officium suum nemini debeat esse damnosum: imò compromissarius, postquam ab uno vel pluribus collegis suis se electum esse novit, sibi ipsi dare suffragium, suique electionem complere permittitur *c. 33. h. t.* modò non utatur verbis: *eligo*, vel, *coëligo me ipsum*, sed his: *consentio alterius voto*, vel, *electioni de me facta*; talis enim non propriè eligit se ipsum, nec oritur à se ipso, nec judicat vel testatur in propria, causa, & de sua dignitate, sed potius aliorum de se judicium & testimonium approbat, eorùmq; suffragium acceptat consentiendo & accedendo. Nec est paritas cum Scrutinio, in quo nulli conceditur suum sibi dare suffragium; quia in hoc nullus scit, an ab uno vel pluribus jam tulerit suffragium, cum vota dentur secretò; in Compromisso autem dentur audientibus compromissariis. 3. Requiritur, ut ex com-

promissariis conspiret absolute major pars, sicut in Scrutinio. per *c. 23. eod. in 6. v. g.* ex tribus duobus, ex quinque tres: & hinc consultum est, ut compromissarii numero impares constituentur, ne suffragiorum æqualis prodeat numerus, & sic frustretur Compromissum. 4. Ut fiat electio communis, ab uno ex compromissariis promulganda. *c. 21. eod. in 6.* sicut in Scrutinio decretum electionis commune, ab uno promulgandum nomine omnium, dicendo in singulari, *ego &c.* (non *nos*) *eligo &c.*

- 21 Circa hanc formam notandum adhuc, quòd Compromissum finiatur 1. per revocationem re adhuc integra factam. h. e. antequam ullus tractatus de certa persona eligenda inchoatus, vel nominatio facta sit. 2. Per lapsum temporis à Capitulo vel Jure præscripti. 3. Per factam electionem, etiamsi hæc non sortiatur effectum, v. g. si electus non acceptet, vel renuntiet iterum juri suo, si elegerint indignum, sive scienter sive ignoranter. *c. 30. 41. x. 37. eod. in 6.* Et in his casibus jus eligendi redit iterum ad Capitulum.
- 22 Dico 3. Electio debet esse libera à vi & metu, ita ut, si extorqueatur gravi metu instigante ad certam aliquam personam eligendam, ipso Jure sit nulla. *c. 14. h. t.* & excommunicationem ipso facto incurrant, qui vexant, vel vexari mandant eos, qui non eligunt certam personam, quam ipsi volunt. *c. 12. eod. in 6.* & ibi glossa. Quod etiam extenditur ad extorquentes postulationem, confirmationem, institutionem certæ personæ; quia hæc lex est favorabilis Ecclesiarum libertati.
- 23 Dico 4. Qui sciunt aliquod impedimentum electi

electi, vel notârunt, formam electionis non ritè observatam esse, possunt vel ipso electionis actu durante, vel eo finito, contra eam protestari, vel appellare ad Superiorem, aut ad Summum Pontificem. *c. 22. h. t.* Appellans tamen debet opponenda in instrumentum publicum redigere, eique inferere juramentum coram personis authenticis præstitum, quo juret, se vera credere, & se probare posse, quæ objicere cogitat: item, si appellat ad Papam, intra mensem à die appellationis interpositæ vel per se vel per procuratorem iter Romanum aggredi &c. Vid. *c. 1. 4. 11. 19. 20. 38. 41. eod. in 6. cum Clem. 4. eod.*

§. II.

De observandis post Electionem.

Hæc præcipuè sunt 5. nimirum 1. intimatio. 2. acceptatio electionis. 3. petitio confirmationis. 4. ipsa confirmatio electi. 5. ejusdem confirmati consecratio, vel benedictio. Accidentalibus, uti deductio electi ad Ecclesiam, inthronizatio seu collocatio electi in throno Episcopali, cantatio Hymni Ambrosiani *Te DEUM laudamus. &c.* relinquuntur cujuslibet Ecclesiæ consuetudini.

Dico I. Electionem Canonicè factam debent, 24 seclusò impedimentò, saltem intra 8. dies electores intimare electo, hujusque consensum petere sub gravibus pœnis. *c. 16. h. t. in 6.* nempe privationis potestatis prosequendi electionem, & suspensionis triennalis.

25 Dico 2. Electus tenetur intra mensem, ab intimata sibi electione numerandum, eam acceptare, vel illi renunciare, ita, ut, si intra hoc tempus non acceptet, omne jus per electionem quæsitum amittat. *c. 6. eod. in 6.* Si renunciaret, posset tamen intra illum mensem, si electores interea non processerint ad alium eligendum, mutare mentem & acceptare, sicut semel acceptatam electionem iterum repudiare pro arbitrio suo. Per *mensem* intelliguntur tot dies, quot habet ille mensis, quo fuit intimata electio: proinde, si aliquot dies tempore intimationis jam fluxissent de mense, suppleri deberent ex diebus sequentis mensis. *arg. c. 2. de suppl. negl.* Id quod etiam intelligendum monent DD. de aliis casibus, in quibus de Jure conceditur unus vel plures menses. Cæterum electus, qui laborat impedimento Juris humani tantum, eoque occulto, probabiliter licite acceptat Prælaturam, ut *§. preced.* jam dictum; quia non sufficienter probatur obligatio, admodum difficilis, vel se ipsum diffamandi defectum suum prodendo, vel carendi Prælaturæ & honore per electionem delato. Quamvis autem per acceptationem acquirat electus majus jus, quam consecutus est per electionem Canonicam, vi cuius electores non poterant recedere ab electione, & alium eligere, cum per acceptationem accedat consensui Ecclesiæ tanquam sponsæ per Electores expresso consensus electi tanquam sponsi, & sic quasi sponsalia de futuro inter ipsum & Ecclesiam constituentur; illud tamen necdum est jus in re, & quasi-dominium in Prælatura, sed solum jus ad rem adhuc, licet magis perfectum & auctum. per

en. 15

c. 3. h. t. & c. 16. de accusat. nam sponsalia de futuro tribuunt non jus in re, sed jus ad rem duntaxat. Unde

Dico 3. Electus etiam post acceptatam electionem regulariter non obtinet potestatem administrandi Ecclesiam tam in temporalibus quàm in spiritualibus, quamdiu non est confirmatus, ita ut, si se ingereret, etiam sub titulo œconomi tantùm, vel procuratoris &c. per se vel per alium, in administrationem, v. g. recipiendo census, debita, homagium &c. judicando, excommunicando, à censuris absolvendo &c. amitteret ipso facto (accedente tamen sententia declaratoria) jus per electionem sibi quæsitum, ejusque gesta essent rescindenda. *c. 9. c. 17. h. t. c. 5. eod. in 6. & Extrav. 1. int. com. eod.* Interim tamen in *c. 44. §. cœterùm h. t.* conceditur Episcopis in concordia electis (quibus nempe nihil opponitur) multùm distantibus Româ, & extra Italiam existentibus, ac Romæ confirmandis, administratio ante obtentam confirmationem: qua tamen indulgentia Episcopî Germaniæ non uti solere dicuntur.

Dico 4. Electus tenetur intra 3. menses, à consensu in electionem computandos, petere confirmationem à legitimo Superiore; aliàs enim privatur jure per electionem acceptatam quæsito. *c. 6. h. t. in 6.* Imò Episcopi & Prælati Regulares, quorum confirmatio spectat ad Sedem Apostolicam, deberent personaliter (nisi justa causa excusaret) venire Romam, & intra mensem primum arripere iter Romanum. *c. 44. cit. c. 16. eod. in 6.* Episcopi tamen Germaniæ satisfaciunt, si totum Electionis, & Examinis (nam super qui-

busdam qualitatibus prius examinandi sunt Episcopi, & Prælati promovendi) processum mittant Romam. *Constit. Onus Apostolica* Gregor. XIV. Dixi 1. *tenetur*; nam confirmatio est necessaria. *c. 3. & 7. h. t.* nisi per privilegium sit remissa, uti apud Generales & Præpositos Ordinum Mendicantium, vel per consuetudinem, uti apud inferiores Dignitates, v. g. Decanatum electivum introduci potest, abrogata. Sicut autem electus petere, ita vicissim Superior dare regulariter tenetur confirmationem, si nempe electus sit dignus, & electio valida. *c. 3. cit.* Dixi 2. à legitimo Superiore, scilicet illo, cui immediatè subjecta est Dignitas vel Ecclesia electiva. per *can. fin. d. 64. c. 32. h. t.* Episcopi tamen Germaniæ confirmandi sunt à Summo Pontifice, ut Concordata Germaniæ disponunt.

Antequam verò petatur confirmatio, citandi sunt contradicere volentes, & quidem, si adsit coelectus, vel alius electioni se opponens, nominatim, ad agendam causam; si verò nullus talis adsit, & electio facta in concordia, per edictum generale valvis Ecclesiæ affixum, peremptoriè & simul assignato die, quo comparere debeant contradicere volentes: secus confirmatio est ipso jure irrita. *c. fin. h. t. in 6.* Antequam verò Superior det confirmationem, debet diligenter inquirere in Electi qualitates, quas intelliget ex testimonio Episcopum examinantis, vel electo diu conviventium, & in formam electionis adhibitam, quam cognoscet ex decreto vel instrumento electionis. *c. 3. 19. 40. 44. h. t. Trid. s. 22. c. 2. & s. 24. c. 1. de ref.* Si electum deprehendat indignum, debet

debet repellere, si electionis formam non debite observatam esse advertat, cassare electionem sub pœna privationis juris confirmandi proximum successorem. *c. 44. cit.*

Dico 5. Confirmatus per confirmationem consequitur 1. jus in re, seu quasi-dominium in Prælatura; imò per eam conjugium spirituale inter ipsum & Ecclesiam fit *Ratum*. 2. Potestatem plenæ administrationis & jurisdictionis in temporalibus & spiritualibus, exceptis tamen actibus *Ordinis* Episcopalis, & quæ Episcopo competunt jure speciali, puta privilegii vel delegationis. 3. Jus petendi investituram, seu solennem installationem, & corporalem introductionem in possessionem Prælaturæ, nisi vi consuetudinis, vel specialis clausulæ, hanc possit capere per se ipsum. 4. Titulum *Episcopi*, cum addito tamen *Electi*, simulque privilegium, vi cujus Episcopi non consentur interdicti vel suspensi, nisi fiat expressa ipsorum mentio, eligendi Confessarium &c. Sumuntur hæc ex *c. 1. de transl. Episc. c. 15. h. t.* & communi DD.

Dico 6. Confirmatus Episcopus intra tres menses ab impetrata confirmatione debet suscipere consecrationem ab alio Episcopo; secus tenetur restituere fructus perceptos; &, si intra 3. alios menses iterum non suscipiat, ipso jure privatus est Ecclesiâ suâ. *Trid. sess. 23. c. 2. de ref.* Dixi 1. *Episcopus*; nam inferiores Prælati, uti Abbates, sive Regulares sive Sæculares, non consecrantur, sed benedicuntur ab Episcopo, si non sint Exempti, secus à Pontifice, vel ejus substituto, sicut Episcopi Germaniæ, qui confirmantur à Pontifice Romano,

& consecratorem ab isto designatum habere debent. Imò Abbatissæ (quæ quidem non omnes benedicuntur, sed tantùm perpetuæ, non verò temporales, nisi aliud habeat consuetudo vel statutum) si sunt sub jurisdictione Superiorum sui Ordinis, à Generali, vel Provinciali, vel ab Abbate, cui sub sunt, benedicuntur. Dixi 2. *Consecrationem*, quæ ex *can. 7. d. 23. & c. un. de Sacra Unct.* cum communi sic describi potest: *Est impositio manuum super caput electi & confirmati Episcopi sub certis verbis, inunctione chrismatis, ac aliis ceremoniis* (quas videre est in Pontificali Romano) *facta à legitimo Consecratore, tanquam Ministro.* Probabilius est Sacramentum; & sola manuum impositio pertinet ad substantiam consecrationis Episcopalis, ut habet verior & propè certa sententia contra Francum & Sylvium. Differt à *benedictione* Abbatum &c. quòd in hac non interveniat unctio sacri chrismatis, & impositio manuum, quæ quidem adhibetur, non sit Sacramentalis, sed tantùm deprecatoria, nec ultra benedicentem requirat assistentiam duorum Episcoporum vel Abbatum. Præterea benedictio inferioribus Prælatibus & Abbatibus non tantopere necessaria est, quantopere consecratio Episcopis; nam si illi ter eam humiliter petant, & non impetrent, vel si per consuetudinem in aliquo loco sit abrogata, totum officium exercere etiam sine illa possunt. *c. 1. de suppl. neglig.* actus quoque *Ordinis*, uti est benedicere populo solenniter, consecrare sacra vasa, suis subditis Regularibus primam Tonsuram & Minores Ordines conferre, quos aliàs sine benedictione extra dictos casus exercere nequeunt. Sufficit quoque, si benedi-

mediationem petant & obtineant intra spatium unius anni à die electionis. *Clem. 2. de stat. Monach. §. statuimus junct. gl.*

Dixi denique 3. *ab alio Episcopo*, cui tamen de Jure debent assistere alii duo Episcopi. *can. fin. d. 51. can. 1. Apostol.* vel, ex dispensatione Papæ aut vi consuetudinis, duo Abbates, aut alii in dignitate Ecclesiastica constituti sacerdotes. Ex quo, uti & ex communi DD. ac praxi colligitur, numerum ternarium Episcoporum ad consecrationem Episcopi non absolute necessariam esse: nec sufficienter probatur ista necessitas. Confirmatur indè, quòd Pontificale Romanum semper faciat mentionem *Consecratoris* in singulari, duos autem reliquos appellet *assistentes*; quorum igitur cooperatio, & impositio manûs est ritus solum accidentalis.

Objic. I. In *can. 5. d. 68.* dicitur: *quòd autem Episcopi non sint, qui minùs, quàm à tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet.* 2. Joannes III. Papa ad *Epp. Germ. & Gall.* scripsit: *Omnia maxima Concilia affirmant, eum non esse Episcopum, qui minùs, quàm à tribus Episcopis, auctoritate etiam Metropolitanis, fuerit factus.* R. ad 1. ibi à numero Episcoporum excluduntur tantùm Chor-Episcopi, non quia à tribus Episcopis non sunt ordinati, sed quia omnino in Episcopos non sunt ordinati, sed solum in sacerdotes cum potestate tamen conferendi Minores Ordines, sicut hodie hæc potestas confertur Abbatibus. Ad 2. Quamvis auctoritate Metropolitanis, seu Archiepiscopi, numerus Episcoporum in consecratione Episcopali nequeat imminui, ut libenter fateor, potuit

tamen à Papa, vel dispensante, vel consuetudinem approbante.

- 30 Dico 7. Episcopus consecratus per consecrationem consequitur 1. appellationem *Episcopi* sine addito *electi*. 2. Consummationem conjugii spiritualis cum sua Ecclesia. 3. Plenitudinem Officii Episcopalis, ita ut etiam actus *Ordinis* Episcopalis, uti est conficere sacrum *chrisma*, benedicere virgines, consecrare Ecclesias & sacra vasa, conferre Sacramenta Confirmationis & Ordinis &c. exercere valeat per se ipsum; nam per alium etiam *Confirmatus* tantum potest, scilicet hanc potestatem delegando alteri Episcopo pro sua diœcesi, v. g. Suffraganeo; siquidem delegare est actus *jurisdictionis*, quam consequitur per Confirmationem. Sumuntur hi tres effectus ex *c. 8. de his, quæ fiunt à Præl. c. fin. de transl. Episc. & c. 15. h. t.* De mum beneficia, quæ promotus in Episcopum prius habuit, primùm vacare incipiunt post adeptam consecrationem, vel per lapsum temporis ad eam petendam præfixi. *c. 7. eod. §. cum verò.*

TITULUS VII.

De Translatione Episcopi.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit translatio Episcopi.*
2. 3. *Quid ad illam requiratur.*

Trans-

Translatio, quæ tertius est modus perveniendi ad Dignitates & Prælaturas Ecclesiasticas, est alicujus personæ ab una Ecclesia ad aliam mutatio, facta Superioris auctoritate, & iusta de causa. *can. 11. 34. 35. caus. 7. q. 1.*

Dico I. Ut possit Episcopus jam confirmatus, vel hoc superiores Prælati, ad aliam Ecclesiam transferri, opus est consensu & auctoritate Summi Pontificis. 2. Hujus tamen auctoritate transferri valet etiam jam consecratus. Pars I. constat ex *c. 2. h. t.* ubi redditur hæc ratio, quod inter Episcopum (eoque superiores Prælatos) detur conjugium spirituale, quod per Confirmationem fit *Ratum* cum sua Ecclesia; sicut per Consecrationem evadit *Consummatum. c. fin. eod.* Matrimonii autem Rati dissolvere vinculum ad solum Pontificem pertinet. *Objic.* Archiepiscopus potest eum, qui post obtentam confirmationem negligit per 5. menses petere consecrationem, compellere, ut cedat Episcopatu. *can. 1. d. 100.* ergo etiam Archiepiscopus potest dissolvere Matrimonium spirituale Ratum. *R. dist. conf.* potestate specialiter pro hoc casu sibi concessâ à Summo Pontifice. *c. conf.* independenter à concessione speciali ejusdem. *n. conf.*

Pars 2. Constat ex praxi & communi sensu DD. *Objic.* Matrimonium carnale consummatum nec auctoritate Pontificis est dissolubile: ergo nec spirituale, quod per consecrationem efficitur *consummatum*; cum Matrimonii spiritualis vinculum sit fortius, quàm carnalis. *c. 2. cit. R. n. conf.* quia dissolutio Matrimonii spiritualis consummati Papæ est à DEO concessa *Matth. 16.* ut declaratur

ratur

ratur *c. 2. & 3. h. t.* sicut per renuntiationem vel depositionem Episcopi *consecrati* juxta omnes dis-
solvi potest hoc vinculum; licet Matrimonii car-
nalis consummati dissolutio non reperitur con-
cessa Pontifici, uti nec per renuntiationem con-
jugibus. Matrimonium spirituale non simpliciter
est vinculum fortius quam carnale, ac in ra-
tione insolubilitatis, ut patet ex renuntiatione
&c. sed secundum quid tantum, & partim quia
ratione spiritualitatis est dignius, partim quia
ratione characteris spiritualis, quem imprimis
consecratio Episcopalis, operatur fortius.

- 3 Dico 2. Ut fiat valida translatio, requiritur
etiam consensus translati vel transferendi. Ra-
tio est clara; quia per translationem Episcopi, vel
inferioris Prælati aut beneficiati, confertur
& obtinetur nova Prælatura vel beneficium:
sed ab invito, & non consentiente, obtineri
nequit jus reale vel quasi dominium ullius rei,
consequenter nec Prælaturæ vel beneficii. In
Episcopis specialis adhuc datur ratio; quia isti per
translationem Matrimonium spirituale contrahunt
cum nova Ecclesia, quod sine consensu Sponsi va-
lidè non fit. *c. 21. de Elect.*

TITULUS VIII.

De Authoritate & usu Pallii.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid sit Pallium, & quis ejus effectus.*
3. 4. *Quando peti debeat, ac eò uti liceat.*

Per

Per *Pallium* hic intelligitur *singulare & præcipuum eminentiorum Episcoporum* (nempe Archiepiscoporum omnium, & quorundam Episcoporum ex privilegio vel consuetudine, uti Ostiensis propè Romam, Dolensis in Gallia, Bambergensis in Germania &c.) *insigne & ornamentum, Pontificalis officii plenitudinem designans, de Corpore S. Petri sumptum*; quia nempe significat quasi particulam Ecclesiasticæ potestatis, quæ in Episcopos descendit originaliter à S. Petro. Unde & à solo Pontifice, D. Petri Successore, conferitur. Ejus materia est alba ovium lana contexta, referens formam coronæ vel circuli, pectus & humeros circummeuntis, ac quatuor nigris vel rubris crucibus distincti, anteriore parte non nihil dependente. Est privilegium personale, nec ad successores transfertur, sed Pallium obtinens cum eo sepeliri debet. *c. 2. h. t.* Si verò transferatur ad alium Archiepiscopatum, debet petere novum Pallium. *c. 4. de Postulat.*

Dico 1. Pallium ab iis, quibus de Jure vel consuetudine competit, debet intra 3. menses à die consecrationis instanter peti sub pœna privationis suæ dignitatis & potestatis, nec tamen priùs conceditur, quàm juramentum fidelitatis præstiterint Romanæ Sedi. *can. 1. 2. 4. d. 100.*

Dico 2. Archiepiscopi per Pallium consequuntur 1. appellationem *Archiepiscopi. c. 3. h. t.* priùs enim solùm dicuntur *Metropolitani. 2. iidem* (uti & Episcopi eminentiores) obtinent plenitudinem suæ potestatis. *c. 3. cit.* nam ante obtentum Pallium non licet ipsis exercere actus *Ordinis Episcopalis majores*, qui nempe inter Missarum solennia, vel
in

in ornamentis Pontificalibus obiri solent, uti conficere Chrifma, dedicare Ecclefias, consecrare Epifcopos, ordinare Clericos &c. *c. 28. §. prate-rea de Elect.*

- 4 Dico 3. Papa uti Palliô potest ubique per totam Christianitatem, & quovis die, si velit. *c. 4. h. t.* econtra Archiepifcopis & aliis, jus Pallii habentibus, ejus ufus non conceditur ubique & semper, sed tantum in fuis Ecclefiis & inter Miffarum folennia, certisque tantum diebus, nempe folennibus. *c. 1. 4. 5. 6. & fin. h. t. can. 8. d. 100.* Ratio difparitatis eft, quod Pontifex in totam Christianitatem ubique obtineat jurisdictionem illimitatam, ac ubique & semper ipfi incumbat officium & follicitudo pastoralis, cujus fignum & actus eft ufus Pallii; inferiores autem folum *vocati fint in partem follicitudinis, non in plenitudinem potestatis. c. 4. cit.* & pro fuis tantum Ecclefiis jurisdictione inftructi, nec eam obtineant in Ecclefiis exemptis fuarum provinciarum vel diœcefium.

TITULUS IX.

De Renuntiatione.

SUMMARIUM.

1. *Quid & quoruplex fit Renuntiatio.*
2. *A quo fieri poffit.*
3. 4. 5. 6. *Et qualis effe debeat.*

Sicut

Sicut *renuntiatio* (resignatio, abdicatio, cessio &c) in genere est libera & spontanea alicujus juris dimissio, ita huic loco accommodatè est libera ac spontanea dimissio juris, quod quis habet in vel ad Prælaturam, dignitatem, vel beneficium Ecclesiasticum. Alia dicitur *Tacita*, quando nempe aliquis vel assumit statum cum beneficio &c. impossibilem, ut si beneficiatus in Minoribus constitutus contrahat Matrimonium, vel ponit actum, ex quo Jura præsumunt animum renuntiandi, aut ipso facto inducunt privationem beneficii. *Expressa* alia, quæ fit verbis expressis, vel per scripturam: quæ iterum duplex est: *simplex* seu *pura*, quando sine omni adjuncta conditione, pacto, aut modo resignatur beneficium: & *conditionalis*, cui nempe adjicitur conditio, pactum, vel modus, v.g. *si*, vel *ut* beneficium dimissum conferatur certæ personæ, & hæc dicitur *renuntiatio in favorem*: vel ut ex illo solvatur certa pensio resignanti aut alteri, & hæc appellatur *reservatio fructuum*: vel ut alter mihi vicissim resignet suum beneficium, & hæc vocatur *resignatio ex causa permutationis*.

Dico I. quamvis per se quilibet possit, renuntiare beneficio suo tam conditionatè, quàm purè. per c. 12. de for. comp. c. 16. & 23. de Regular. Infirmitas tamen (imò & sanus) invalidè renuntiat, si renuntians non 20. dies supervivat. Ita enim habet *Regula 18. Cancellaria* (quæ vocatur *Regula de viginti*) & praxis Curie Romanæ. Dies autem illi computari debent à die, quo Superior legitimus acceptavit resignationem. Si tamen beneficium esset patronatum, electivum, reserva-

Pars I.

K

tura

tum Papæ, vel litigiosum, opus foret, si quis resignare vellet in favorem certæ personæ, consensu Patroni, eligentium, Pontificis, aut resignationis in favorem colligantis fieri deberet.

3 Dico 2. Resignatio non tantum debet esse libera; cum nemo sine propria voluntate (nisi Jus vel Superior cogat) amittat res vel jura sua: sed etiam spontanea, h. e. metu gravi injustè incussa non extorta. *c. 3. 4. de his quæ vi. c. 5. h. t.* Quia verò metus hujusmodi non tollit penitus libertatem, licet minuat, communiùs censent DD. cum Panormit. contra Hostiens. & Gonzalez, taliter extortam resignationem valere quidem, cum nullum Jus eam clarè irritans ostendi possit, rescindendam tamen esse propter allegata Jura. *Nec obstat*, quòd Electio metu extorta non valeat. *c. 14. c. 43. de Elect.* quia de hac id satis clarè reperitur in Jure expressum, non de Renuntiatione. vid. Leuren. *p. 3. q. 703.* Excipe tamen renuntiationem illius, quem Sæculares captum vel detentum compulerunt ad renuntiandum; hæc enim renuntiatione nullius omnino firmitatis esse pronuntiat *Clem. 2. §. sanè de pœnis.* Siquis tamen ex justa causa à Superiore Ecclesiastico compellatur ad resignandum, non tantum valida, sed etiam firma est renuntiatione, ita ut rescindibilis non sit aut rescindenda, v. g. si compellatur propter scandalum infirmorum, alio modo non auferibile, propter irregularitatem beneficiati, in qua dispensari ordinariè non solet &c.

4 Dico 3. Resignatio, saltem ut licitè fiat, requirit justam causam. *c. 10. h. t. Const. quantæ Ecclesiæ S. Pii V.* tales causæ sunt debilitas virium,

de-

defectus scientiæ, malitia plebis suo Præsuli se opponentis &c. Respectu Episcopi voluntas ingrediendi Religionem per se non est sufficiens causa, nisi nempe vel in periculo salutis propriæ propinquo se videret, vel alium Ecclesiæ utiliolem fore. Respectu inferiorum beneficiatorum sufficiunt causæ minores, & ferè quælibet teste experientia in Germania.

Dico 4. Resignatio beneficii, non litigiosi, & in quo quis jam obtinuit jus in re, ut validè fiat, ordinariè requirit consensum legitimi Superioris, seu fieri debet in manibus Superioris. *c. 4. c. 8. h. t. c. 7. de consuetud.* quia res, per quas causas nascitur, per easdem & dissolvitur. *c. 1. de R. J.* Dixi 1. *in quo quis obtinuit jus in re*; nam jus ad rem, ex electione vel præsentatione quæsitum, dimittere sine consensu Superioris nemo prohibetur. 2. *Ordinariè*; nam beneficium Episcopatu inferioris resignari ex causa Religionis ingrediendæ potest sine consensu Superioris, *per c. 10. cit.* Demum 3. *legitimi Superioris*, qui respectu renuntiationis puræ & simplicis est ille, penes quem est potestas instituendi, & destituendi seu deponendi beneficiatum, uti est Episcopus, & Sede vacante Capitulum: non verò Vicarius Generalis sine speciali mandato. *c. 2. de offic. Vicar. in 6.* Respectu autem renuntiationis conditionatæ, scilicet *in favorem* (item cum reservatione *accessus, ingressus, regressus*) spectato Jure Communi solus Pontifex; nam renuntiatio *in favorem* prohibetur *c. 1. de concess. præb.* ed quòd ibi prohibeatur collatio beneficii, antequam vacet: sed beneficium, quod resignatur *in favorem*, nondum vacat, quia resigna-

tur sub conditione, *si conferatur certæ personæ*, quæ conditio nondum est impleta, quando fit resignatio. Si dicas, talem resignationem non fieri sub conditione, sed *sub modo*, ut conferatur certæ personæ, vel sub conditione *de presenti* & jam impleta, *si velit* collator conferre certæ personæ. R. Hujusmodi pactiones, per quas imponitur obligatio in materia beneficii, alibi in Jure Communi, in quo inferior Pontifice nihil potest, esse prohibitas, nempe *c. fin. de Poſtis*. Accedit, quòd Jura detestentur speciem hæreditariæ successionis in beneficiis. per *c. 1. de Præb.* qualis species sæpe daretur, si liceret in favorem resignare; quia passim id fieret in favorem consanguineorum. Interim resignans coram Episcopo potest huic certam personam commendare, vel pro ea rogare. Reservatio autem *accessus, ingressus, regressus* in beneficium resignatum prohibetur in Trid. *sess. 25. c. 7. de ref. & in Constit. S. Pii V. anno 1571.* edita, quæ incipit *Romani Pontificis*. Quid Episcopus possit circa reservationem pensionis aut fructuum, quam facit resignans, dicitur ad *tit. 12. lib. III.*

6 Dico §. Quamvis in *Reg. Cancell. 34. & Const. Humano vix judicio* Greg. XIII. resignatio beneficiorum publicari deberet certò modò, & cum certis solennitatibus; eas tamen consuetudo in Germania vel nunquam admittit, vel rursus per non-usum abrogavit.

TITULUS X.

*De Supplenda Negligentia
Prælatorum.*

SUMMARIUM.

1. *Quid per negligentiam, quid per Prælatos intelligatur.*
2. *In Beneficiis à quo suppleri debeat.*
3. *An etiam negligentia Episcopi in administranda Justitia ab Archiepiscopo possit.*

PER negligentiam intelligitur hic ommissio
ejus, quod ratione officii, potestatis, &
jurisdictionis fieri debet, v. g. in admini-
stratione bonorum Ecclesiasticorum, restauratio-
ne disciplinæ, extirpatione abusuum &c. maximè
in administranda justitia, & provisione beneficio-
rum, de qua duplici specie hic solùm agitur.
Nomine *Prælatorum* veniunt non modò omnes
personæ Ecclesiasticæ jurisdictionem exercentes,
sed etiam Collegia, nimirum Capitula & Con-
gregationes jurisdictionem Ecclesiasticam obti-
nentes. *Suppleri* autem negligentia potest vel
devolutione juris ad Prælatum superiorem, ad-
junctione Coadjutoris idonei, depositione ab offi-
cio, vel privatione dignitatis, excommunicatione,
vel alio modo, pro varietate circumstantiarum.

Dico I. Negligentia Prælatorum, electo-
rum, patronorum, debito tempore non facien-
tium provisionem beneficiorum Ecclesiastico-
rum

rum suppleri debet ab immediato Superiore, ad quem devolvitur pro illa vice jus providendi. *c. 3. 4. & fin. h. t. c. 41. de Elect. c. 2. de concess. Præb.* Quia verò privatio potestatis providendi, quam negligentes ipso Jure incurrunt non providendo intra debitum tempus, licet eo elapso statim providerent, est introducta Jure Positivo humano in pœnam, provisus ab ipsis nulliter post lapsum temporis non tenetur in conscientia ante sententiam nullitatis declaratoriam, & nemine se ipsi opponente, beneficium dimittere.

3 Dico 2. Negligentia Episcopi in administranda Justitia (vel munere Pastoralis) non potest suppleri à Capitulo, ut tenent omnes, nec probabilius ab Archiepiscopo (extra casum Appellationis, vel Visitationis actualis) ita ut Archiepiscopus in prima instantia à subditis Suffraganei nequeat adiri potestate judicandi ad ipsum devolutâ, vel ad Capitulum. Abb. & P. Wiestner *h. n. 46.* contra Engl & König. Ratio est partim negativa, quia id nec Capitulo nec Archiepiscopo legitur in Jure concessum, partim affirmativa, quia Jus generaliter prohibet Archiepiscopo exercere jurisdictionem in subditos Suffraganeorum, seu Episcoporum sibi subordinatorum. *c. 11. de offic. ord. c. 1. h. t. in 6.* Sed contra *Objic. 1.* In toto hoc titulo id agitur generaliter, ut Superior suppleat defectum inferioris: ergo & defectum in administranda Justitia. 2. Si nec ad Capitulum, nec ad Archiepiscopum, fieret devolutio in ordine ad supplendam negligentiam Episcopi, Justitiam non debere administrantis, non satis consultum & provisum esset subditis Episcoporum: sed hoc ad
mitti

mitti nequit. R. ad 1. n. ant. quia ferè id duntaxat agitur, ut suppleatur negligentia Prælatorum in causis *beneficialibus*. Ad 2. n. ma. quia superest aliud remedium, nempe vel recursus ad Papam, ut is negligentem Episcopum adigat ad faciendum officium: vel etiam ad Archiepiscopum, deferendo ipsum Episcopum, ut hunc, tanquam sibi immediatè subiectum, compellat ad Justitiæ administrationem. Dein concedo, quòd Capitulum tunc, quando Episcopus valde diu abesset à sua diœcesi, vel redderetur inhabilis, potestatem habeat immediatè exercendi jurisdictionem in diœcesanos, donec Papa aliter provideret. per c. 3. h. t. in 6. quia Capitulum Sede vacante (qualis tali casu moraliter esset) succedit in jurisdictionis exercitio, consequenter & in Justitiæ administratione.

TITULUS XI.

De Temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum.

SUMMARIUM.

1. Quid sit *Ordinatio*, seu *Ordo*, & quotuplex.
2. 3. An *Prima Tonsura* sit *Ordo*.
4. An *Episcopatus*.
5. Quis sit *Minister conferens Ordines*.

6. *Illicite ordinatur non Subditus sine dimissio-
riis.*
7. *Quis istas concedere possit.*
8. *Quid ex parte Ordinandi, ut valide.*
9. *Et quid, ut licite ordinetur, requiratur.*
10. *An quoque, & qualis Titulus Mensæ.*
11. *In Ordinatione certa tempora.*
12. *Et Interstitia observari debent.*
13. *Quæ sit pœna male Ordinantis & Ordinati.*

Cùm in vera Religione dari debeat Sacrificium verum ac propriè dictum, utpote præcipuus DEI cultus, & laetivicus; Sacrificium verò sine Ministro debito & Sacerdote peragi nequeat, quod in Nova Lege & in vera Christi Ecclesia aliud non est, quàm Eucharistia, seu Sacrificium Missæ, quod offerre soli Sacerdotes possunt (licet simul Sacramentum sit). Sacerdotes verò non nascantur, sed *ordinentur*, & quidem non simul & semel, sed gradatim juxta ritum à Christo in genere institutum, ab Ecclesia autem determinatum: Rursus cùm Prælati, Judices, & Ministri Ecclesiæ, de quibus hucusque, non obtineant suam potestatem regendi Ecclesias sibi commissas, & populum fidelem, sine debita vocatione seu ordinatione; idcirco hic agitur de *ordinatione* Sacerdotum & Ecclesiæ Ministrorum, per quam ipsis non modò confertur potestas in *verum Corpus Christi*, nempe illud ponendi sub speciebus panis & vini, & sic conficiendi Eucharistiam, ut *Sacrificium*, & *Sacramentum* est, offerendo Christum in Missa sub specie panis & vini, atque illum distribuendo fidelibus sub specie

cie

cie panis, sed etiam in *mysticum Corpus Christi*. h. e. in fideles, eos absolvendi à peccatis, aliisque vinculis, & regendi, dirigendique ad salutem æternam per varia ministeria sacra. *Ordinatio* igitur, seu *Ordo activè sumptus*, est *actio illa seu ceremonia sacra, qua alicui conceditur potestas ad aliquod Altaris officium stabiliter peragendum*; seu quæ traditur spiritualis & stabilis potestas consecrandi Eucharistiam, vel ad hunc finem ministrandi, vel ministerium aut functionem sacram exercendi. Et hinc *Ordo*, saltem aliquis, Sacramentum est Novæ Legis: nam plures existant, nimirum *Ostiaratus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolytatus* (& hi quatuor Ordines dicuntur *Minores*) *Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus* seu *Sacerdotium*, qui appellantur *Majores*, vel *Sacri*; quia proprius accedunt ad conficiendam Eucharistiam, & per annexum castitatis votum magis consecrant DEO suscipientes. De *Prima Tonsura*, ut vocant, quæ confertur ante omnes prædictos, controversia est, an sit *Ordo* propriè dictus, & de *Episcopatu*, an sit *Ordo substantialiter distinctus* à Presbyteratu, vel solum accidentalis extensio istius: de quibus postea. De Presbyteratu saltem certum est, quòd sit Sacramentum: de Subdiaconatu & Diaconatu communis habet doctrina: de quatuor Minoribus saltem defecto est communior sententia: de Prima Tonsura & Episcopatu, si sint Ordines veri & distincti, id ipsum per consequentiam doctrinæ affirmandum censetur. *Ordinationi*, seu *Ordini activè sumpto*, respondet *Ordo passivè sumptus*, qui est effectus ordinationis, & certus gradus Ministrorum Ec-

clesiæ, vi cuius alii dicuntur *Minorista*, scilicet *Ostiaarii, Lectores, Exorcista, Acolythi*, alii autem *Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri*. Quia verò Ordo non confertur sine legitimo Ministro, & nullus ritè ordinatur nisi debito tempore & sine debitis qualitatibus; ideo hìc agitur de qualitate *Ordinantis*, de qualitatibus *Ordinandorum*, & de *temporibus Ordinationum*; priùs tamen præmittendum aliquid videtur de Numero Ordinum, an nimirum præter 7. recensitos etiam pro Ordine propriè dicto habenda sit Prima Tonsura, & pro speciali Ordine Episcopatus.

2. Dico 1. *Prima Tonsura* (quæ in Jure etiam *Psalmistatus* vocatur *can. 20. d. 23. can. 2. d. 44. can. si quis Episcopus caus. 27. q. 1.*) probabilius est Ordo propriè dictus. Ita communis Canonistarum antiquiorum & præstantiorum cum Abb. Host. Jo. Andr. Ant. de Butrio, Pelino, quibus accedant Recentiores, Barbosa, Fagn. & Beguadellius nuper Vicarius Generalis Frisingæ, contra communem Theologorum. Prob. I. ex *c. cum contingat 11. de atat. & qualit.* ubi Innoc. III. interrogatus, an Abbates conferendo primam tonsuram conferant *Clericatus Ordinem*, respondit, quòd *per primam tonsuram, juxta formam Ecclesiæ datam, Clericalis Ordo conferatur* ab ipsis, si sint Abbates Sacerdotes, & benedicti ab Episcopo. 2. ex *can. Cleros 1. d. 21.* ibi: *Clericorum gradus & nomina hæc sunt: Ostiarius, Psalmista, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus Presbyter, Episcopus.* Et novem Ordines, ac inter hos etiam *Psalmistatum*,

tum, qui in Jure sumitur pro prima tonsura, ut notant DD. in can. Psalmista 20. d. 23. Concordat can. siquis Episcopus. 27. q. 1. ubi Psalmista, seu tonsurâ initiatus, non minùs ac alii ordinati, nempe Lector, Subdiaconus &c. jubetur deponi, si Sponsam Christi, seu Monialem, corruptit. & c. 2. de pœnis in 6. ubi præscribitur modus degradandi Clericum solemniter usque ad primam vestem inclusivè (nempe usque ad superpellicium) quæ datur in collatione tonsuræ; tuncque radatur caput illius, ne tonsuræ seu Clericatus vestigium remaneat in eodem: sed depositio, & degradatio Clerici est dejectio ab Ordine Clericali, ut omnes fatentur: ergo, cum tonsuratus possit secundùm SS. Canones deponi & degradari, & sic dejici ab Ordine, tonsura debet esse Ordo, à quo talis dejicitur. 3. ex Trident. quod sess. 21. c. 1. de ref. prohibet quidquam accipi pro collatione quorumcunque Ordinum, etiam Clericalis Tonsuræ: notetur particula etiam, quæ est implicativa præcedentium. 4. ex Bulla Sanctum Sixti V. ubi ait: ad suscipiendum Clericalem, aliosve Ordines &c. & ex decis. Congreg. Cardd. apud Fagnanum ad cit. c. 11. n. 118. quæ respondit, primam tonsuram imprimere Characterem, quod convenit Ordinis Sacramento. 5. Ex Pontificali Romano, quod tit. de Clerico faciendo, dicit: quilibet ordinandorum debet habere suum superpelliceum super brachium sinistrum: item: ordinati (nempe ad primam tonsuram) redeunt ad loca sua. ergo tonsurati sunt ordinati seu Ordinem Clericalem consecuti.

Objic. I. Pontifex in c. cum contingat 11. 3

cum

cum respondit, per collationem primæ tonsuræ conferri Ordinem, sumpsit Ordinem improprie. 2. Prima tonsura est dispositio ad Ordines: ergo non est Ordo. 3. Trid. *S. 23. c. 2.* recensendo Ordines omittit tonsuram, imò ab illis eam distinguit, dum ait: *Ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent, ita distributi sunt, ut qui jam Clericali tonsura insigniti essent, per Minores ad Majores ascenderent.* 4. Si tonsura esset Ordo, esset etiam Sacramentum: sed Sacramentum non est, quia nec habet materiam & formam specialem, nec confert specialem potestatem cum relatione ad Eucharistiæ Sacramentum, vel facientem aliquid ad Eucharistiam. *¶ ad 1.* Negando assertum; partim quia non est ratio verba Pontificis accipiendi in sensu improprio, partim quia non est credibile, quòd Pontifex interrogatus sit, an tonsura sit improprie dictus Ordo, vel Papa decidere hoc voluerit (cum nemo dubitaverit, tonsuram esse Ordinem, saltem improprie dictum) partim quia pari jure dicam, quòd reliqui Ordines Minores non sint proprie dicti Ordines. Ad 2. *dist. ant.* est dispositio ad Ordines tantum. *n. simul Ordo. c. ant. & n. conf.* Etiam quatuor Minores sunt dispositio ad Ordines Majores, & Subdiaconatus ac Diaconatus ad Presbyteratum, at non tantum, sed simul Ordines proprie dicti etiam juxta Adversarios. Ad 3. Trid. *lo. cit.* tonsuram explicitè non recensuit inter Ordines, quia nõluit sententiam oppositam damnare; propterea autem non exclusit, imò per verba, *qui jam Clericali tonsura insigniti essent*, implicitè videtur innuasse, quòd tonsura sit Ordo; cum *insigniri de-*

noter

notet impressionem signi, nempe characteris spiritualis, qui in omni Ordine imprimatur in anima. Sed de mente Trident. & S. Congreg. jam audivimus paulò antè. Ad 4. *c. ma. n. min.* Si enim Ordo est, hoc ipso non minùs Sacramentum esse meretur, ac reliqui quatuor Minores Ordines, distinctum à reliquis: nam communis Theologorum cum S. Thoma in 4. d. 24. q. 1. a. 1. & 2. Trid. sess. 14. de Sacram. Pœnit. c. 2. & de Extr. Unct. c. 1. docet, tunc dari Ordinem & Sacramentum speciale à reliquis distinctum, quando datur specialis materia & forma atque confertur specialis potestas ad certum ministerium sacrum ritè ob-eundum cum gratia interna: sed in collatione primæ tonsuræ datur specialis materia, & quidem remota *superpellicium* seu vestis alba, & materia proxima illius traditio, cum racione capillorum: datur & specialis forma, quæ consistit in verbis quæ profert Ordinans, dum tradens illam vestem dicit, *induat te Dominus &c.* & dum ita deprecatur, *oremus Dominum nostrum Jesum Christum pro his famulis suis, qui ad deponendum comas caputum suorum pro ejus amore festinant, ut donet eis Spiritum S.* (nempe internam gratiam) ut habet Pontificale Romanum *lo. cit.* Sed & confertur specialis potestas ad certum ministerium sacrum, nempe ad cantandos Psalmos, Lectiones, & Responsoria: sicut Lector deputatur ad Lectiones simpliciter pronuntiandas: si autem hæc potestas, per Ordinem *Lectoratus* collata ad simpliciter legendum, facit aliquid & habet relationem ad Sacramentum Eucharistiæ, etiam potestas, ad piè cantandum per *Tonsuram* collata, facit

facit aliquid, & relationem habet ad Eucharistia Sacramentum, scilicet excitando corda fidelium ad illud devotè suscipiendum.

- 4 Dico 2. Episcopatus probabiliùs est Ordo distinctus à Presbyteratu, consequenter & Sacramentum distinctum. Ita communis Canonistarum, quibus ex Theologis inter alios etiam consentit Tannerus *to. 4. d. 7. q. 2. n. 32.* Prob. 1. ex *epist. S. Anacleti 3. c. 1.* ubi ait: *Sacerdotum Ordo, prout Dominus eum instituit, bipartitus est, nempe Sacerdotalis & Episcopalis.* 2. ex Trident. *sess. 23. c. 4.* ubi sic loquitur: *docet insuper Sacrosancta Synodus, in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinum, nec populi &c. consensum, sive vocationem, sive auctoritatem requiri.* En! clarè insinuat, aliam esse ordinationem seu ordinem Episcoporum, quàm Sacerdotum, adeoque distinctum. 3. In collatione Episcopatus, seu in consecratione & ordinatione Episcopali adhibetur materia, & forma specialis, & confertur potestas specialis spiritualis: sed propter has causas admittitur distinctio inter alios Ordines, qui omnes juxta communem sunt Sacramenta. *Objic.* 1. si omnes Ordines, qui juxta nos sunt novem, sunt Sacramenta tunc dantur plura Sacramenta Ordinis quàm unum, consequenter male nos instruit Catechesis, dum docet tantùm septem esse Sacramenta. 2. Episcopatus essentialiter præsupponit Sacerdotium: ergo tantùm est pars Sacerdotii accidentaliter perfectiva, non Ordo substantialiter diversus à Sacerdotio. *R.* ad 1. Sunt plura Sacramenta Ordinis physica qui-

quidem distincta, unum tamen moraliter, per aggregationem, & ratione finis, ad quem referuntur omnes Ordines, nempe ad constituendum idoneum Ministrum Eucharistiæ quæ Sacramenti & quæ Sacraficii: ad quem tamen finem diversimodè se habent. Ad 2. *trans. antec. n. conf.* Episcopatus etiam essentialiter præsupponit Baptismum, ita ut invalidè conferatur non baptizato, & tamen est Sacramentum à Baptismo distinctum.

Dico 3. Minister Ordinis Ordinarius est Episcopus, & quidem consecratus necessariò. Communis ex *c. 1. de Ordinatis ab Episcopo & c. & Trident. s. 23. c. 4. & can. 7. de Sacram. Ord.* Dixi 1. *Ordinarius*, seu ad quem spectat conferre Ordines ratione officii; nam extraordinarius Minister, nempe ex delegatione & privilegio speciali Pontificis, possunt esse simplices Sacerdotes, & defacto respectu suorum Regularium, quoad primam tonsuram sunt Abbates Sacerdotes, & benedicti. *c. 11. de etat. & qualit.* item ex consuetudine quoad 4. Minores, modò habeant jus utendi mitrà, pedo, & annulo; imò aliqui ex speciali privilegio, sed pauci, quoad Subdiaconatum & Diaconatum; nullus autem quoad Presbyteratum. Dixi 2. *Consecratus*; nam electus tantùm, aut confirmatus Episcopus, & nondum Consecrationem adeptus, non habet potestatem & exercitium Ordinis Episcopalis, quia hunc nondum accepit. Dixi 3. *Necessariò*, ita nimirum, ut aliàs ordinaret invalidè; si autem consecratus sit, Ordinatio valet, licèt esset improbus; excommunicatus. suspensus, interdictus, degradatus, schismaticus, hæreticus &c. quia potestas ordinandi fundatur in cha-

charactere Episcopali indelebili, per consecrationem Episcopalem impresso, & per Ecclesiam inaufertibili; & hinc valet Ordo, quem consecratus, modò adhibeat debitam materiam ac formam, atque intentionem ordinandi habeat. Nec obstat, quòd in *c. 1. de schismat.* dicantur ordinationes, ab Episcopo hæretico factæ, esse *irritæ*; sensus enim est, quòd sint irritæ quoad executionem, quæ taliter ordinatis prohibita est, non quoad substantiam. Cætera, nempe probitas, & status gratiæ, negatio censuræ, irregularitatis, hæresis &c. solùm requiruntur ad licitam, non ad validam ordinationem, seu ut ordinando non peccet Episcopus.

- 6 Dico 4. Ut Episcopus licitè ordinet, etiam requiritur, ut sit proprius, seu ut ordinandus ipsi sit subjectus. *c. 3. h. t. in 6. Trid. s. 14. c. 2. & s. 23. c. 8. de Ref.* nisi nimirum proprius ordinandi Episcopus consentiat vel viva voce, vel, ut habet usus communis, in scripto, seu per litteras, quas vocant *dimissorias*, vel *dimissoriales*, vel *commendatitias*, aut *reverendas*, aut nisi ordinandus habeat privilegium à Papa, vi cuius ordinari possit à quolibet Episcopo habente communionem cum Sede Apostolica, quale habent Religiosi Societatis JESU, & Alumni Pontificii in Germania. *Proprius* autem Episcopus, vel Ordinandus Episcopo subditus esse potest triplici modo. 1. Ratione originis, si nempe ordinandus natus seu oriundus est in diœcesi, in qua pater habet domicilium. 2. Ratione domicilii, si nempe ordinandus è loco originis egressus habitare cœpit in aliqua

diœ-

diœcesi cum intentione ibi perpetuò manendi, nisi per accidens quid avocet: proin quasi-domicilium, dum videlicet quis habitare quidem cœpit in aliqua diœcesi, at cum animo non stabiliter manendi, sed solùm per notabilem anni partem, vel etiam per plures tantùm annos, uti Studiosi in Academiis, non sufficit. per *c. 3. cit.* Denique 3. ratione beneficii, quod nimirum quis actu obtinuit in titulum, & possidere cœpit in aliqua diœcesi. *c. 3. cit.* Si Episcopus ex nullo horum capite sibi subditum ordinet sine licentia proprii Episcopi, agit illicitè. *Objic.* Si Abbas sine licentia ordinet non subditum, v. g. Regularis sæcularem, sine licentia proprii Episcopi, agit invalidè: ergo etiam Episcopus ordinans non subditum sine licentia proprii Episcopi. *R. c. ant. n. cons.* nam Episcopus ordinat vi characteris Episcopalis, quem nisi nec Pontifex auferre potest; Abbas verò tantùm vi privilegii, quod ipsi à Pontifice restrictum est.

Quæres, quis concedere possit litteras dimissionarias? *R. 1.* Solus Episcopus proprius Ordinandi, confirmatus tamen & non excommunicatus; quia hæc concessio est actus jurisdictionis. *c. 3. cit.* Unde Vicarius Generalis sine speciali mandato, aut nisi Episcopus degat in remotis, non potest. *c. 3. cit.* Neque Capitulum Sede vacante infra annum à die vocationis, nisi arctatis ratione beneficii Ecclesiastici. *Trid. s. 7. c. 10. de ref.* *R. 2.* Superiores Regulares suis subditis Regularibus (imò & Novitiis suis ad Ordines minores. S. Pius V. in *Constit. Romanus Pontifex*) at non ad Episcopum alienum, sed ad Episcopum suæ diœcesis, nisi sint exempti. *Trid. s. 23. c. 10. de ref. vel*

nisi longo tempore ordinationem non institueret
Episcopus proprius. Sæcularibus verò, si quos
fortè habeant subditos Prælati Regulares, dante
dimissorias ad alienum Episcopum nequeunt, etiam
essent exempti. *c. 3. cit. §. fin. Trid. lo. cit.* Excep-
te, nisi essent plenissimo jure exempti, & in sæcu-
lares jurisdictionem quasi-Episcopalem obtine-
rent.

8 Dico 5. Ex parte Ordinandi, ut *validè* ordi-
netur, requiritur 1. ut sit mas. 2. Ut sit baptizatus
3. Ut non positivè invitus. *c. 8. de convers. con-
jug. c. 1. de Presbyt. non baptiz. c. 3. §. item de bap-
tismo.* Ratio, quia hæc conditiones Jure Divi-
no, & ultima Jure Naturali, necessaria sunt. *Objic.*
In Jure Canonico fit mentio Diaconissarum, Pres-
byterarum, imò & Episcoparum. *can. 23. caus. 27.
q. 1. can. 18. 19. d. 32. &c.* ergo sæminæ ordinan-
tur validè. *R. n. conf.* non enim appellantur his
nominibus, quòd Ordinem Diaconatûs, Presby-
teratûs &c. receperint, & ad ministerium Altaris
deputatæ sint, quod exercetur vi Ordinis; sed
vel ideo, quia erant conjuges virorum, qui cum
illarum consensu in Diaconos, Presbyteros, vel
Episcopos fuerunt assumpti; vel quia erant præ-
positæ Monialium: vel quia votò continentie
emissò deserviebant in temporalibus tum Eccle-
siæ tum sacris ministris, aut supellectilis lineæ ad
usus sacros deputatæ munditiam sibi habebant
commissam.

9 Dico 6. Ut *licitè* quis ordinetur, requiruntur plu-
ra, nempe 1. ut confirmationis Sacramentum
priùs susceperit. 2. Ut sit in statu gratiæ. 3. Ut
sit ordinanti subjectus secundùm dicta. 4. Ut hæc
beat

De temporibus Ordinationum. 163

beat plenum rationis usum. 5. Legitimam ætatem, nempe pro prima tonsura annos discretionis. *c. fin. h. t. in 6.* & pro 4. Minoribus etiam; cum tempus non sit determinatum in Jure: pro Subdiacnato annum 22. pro Diaconatu 23. & pro Presbyteratu 25. Trid. *sess. 23. c. 12. de ref.* sufficit autem, si hi anni sint inchoati, ut explicat communis sensus DD. & praxis: pro Episcopatu 30. annos completos. 6. Debitam scientiam. 7. Competentem morum probitatem. 8. Ut non sit Neophytus, seu recens conversus ex Judaismo vel Paganismo. 9. Ut non sit uxoratus, nisi accedat consensus uxoris, vel Religionem ingredientis, vel saltem emittentis votum castitatis. 10. Ut non sit infamis, infamiã vel Juris vel Facti, atque universim. 11. Ut non sit irregularis quacunq̃ue irregularitate, ex defectu orta vel delicto, cujusmodi irregulares comprehenduntur his versibus;

*Infirmus: demens: vitiatus: fœmina: servus:
Infamis: novus: ignorans: baptismate peccans,
Ordinẽve: occidens: mutilans: bigamũsque:
nothũsque:*

Hæresis: obstrictus: pauper: puer exulat aris.

Nota, per *fœminam* intelligi hermaphroditum, in quo nempe reperitur uterque sexus, masculus & fœmineus, modò fœmineus non prævaleat; nam fœmina mera, vel prævalens sexu fœmineo, Jure Divino est incapax Ordinis, ac invalidè ordinatur: *pauperem* verò, si sit persona vilis, referri ad infames; aliàs enim irregularis non est, nisi respectu Ordinis Sacri, qui prærequirit titulum Mensæ, de quo statim. Cœteræ irregularita-

res explicantur in titulis pluribus tum hujus libri I. tum libri V.

IO Dico 7. Ut aliquis ordinetur licite in Subdiaconum, requiritur etiam Titulus Mensæ. Trid. sess. 21. c. 2. de ref. Ratio est, ne Ordine Sacro initiatus, qui tenetur in Clericatu permanere, ex defectu alimentorum cogatur cum dedecore Status Clericalis mendicare, vel sordidum quæstum exercere. Per *Titulum Mensæ* intelligitur cautio, quæ providetur ordinando de sufficienti eaque perpetua sustentatione. Est triplex. 1. *Titulus beneficii* (qui proprie est titulus, reliqui verò solum vicem tituli obtinent, & ei tantum æquiparantur) quando nempe Ordinandus actu jam habet beneficium perpetuum, pacifice possessum, & ad congruam sustentationem sufficientes præbens redditus. 2. *Titulus patrimonii*, quando nimirum Ordinandus actu habet bona propria, ac certa, & immobilia, ad suam sustentationem sufficientia; quæ proin ab Ordinato nequeunt valide alienari, aut aliis obligari. Nec sufficit, si alius privatus (de Communitate integra, & Principe aliter ferriendum) caveat in scripto de pensione in sustentationem Ordinati singulis annis solvenda, donec consequatur beneficium, vel ubi ad beneficium redditus fuerit inhabilis, si non accedat cautio realis, seu non assignetur res frugifera, ex qua solvatur pensio. per Trid. sess. 21. c. 2. de ref. cit. quæ pensio non quidem strictè est titulus patrimonii, sed ex consuetudine ipsi substituitur, & simpliciter *Titulus Mensæ* vocatur. 3. *Titulus pauperatis*, videlicet apud Religiosos, approbatam Religionem professos. can. 1. d. 70. & in Societate

JESU

De temporibus Ordinationum. 165

JESU post emissa vota simplicia Religiosa. Gregor. XIII. in *Constit. Ascendente Domino*.

Dico 8. Tempora Ordinationum sunt dies illi, **I P**
quibus Jura permittunt conferri Ordines. *Prima Tonsura* conferri potest quolibet anni die & hora, ut patet ex Pontificali Romano & consuetudine. *Quatuor Minores* quovis dominico die, aut festo, saltem quòd celebratur in foro, manè tamen. *c. 3. h. t. & Pontif. Rom.* *Majores* autem, nempe *Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus*, non nisi Sabbathis quatuor temporum, Sabbathò sanctò, nempe ante Dominicam Resurrectionis, & Sabbathò Dominicam *Passionis* præcedente. *c. 3. cit.* Demum *Episcopatus* non nisi dominica die. *can. 5. d. 75.* suffragante consuetudine. *Extra tempora* prædicta si quis ordinetur, illicitè ordinatur, nisi habeat privilegium Apostolicum, quod subinde datur Episcopis, subinde Ordinandis. Generale hujusmodi privilegium (citra communicationem, qua aliàs gaudent alii Religiosi) Societati JESU concessit Gregorius XIII. in *Constit. Pium & Utile*, vi cujus possunt Societatis homines non solum *extra tempora*, sed etiam *non servatis interstitiis*, Ordines majores suscipere, etiam tribus diebus continuis. Et quia hoc privilegium est concessum post Tridentinum, ei nihil obest revocatio hujusmodi privilegii, aliis Regularibus olim concessi, facta ab eodem Trid. *f. 23. c. 13. de ref. junctâ f. 25. c. 22. de Regular.*

Dico 9. Inter unum & alterum Ordinem de **I 2**
Jure servanda sunt *Interstitia*, seu intervalla unius anni, scilicet à susceptis Ordinibus Minoribus ad Subdiaconatum, ab isto usque ad Diaconatum.

ab hoc usque ad Presbyteratum semper intercedere debet unius anni spatium, nisi aliud Episcopo magis expedire videatur. Trid. *sess. 23. c. 11. 13. 14. de ref.* ut nimirum major tum æstimatio, tum præparatio & aptitudo ad tam sublimia ministeria in Ordinandis procuretur. Dispensare tamen potest Episcopus, & quando Litteras dimissionarias dare possunt, etiam Vicarius Generalis, & Sede vacante Capitulum, non tamen Prælati Regulares cum suis Religiosis. *Objic.* Episcopus non potest dispensare in Jure Communi, & hinc neque in *Temporibus* Ordinationum: ergo neque in *Interstitiis*. *R. n. conf.* quia in *Interstitiis* concessit ipsi Tridentinum dispensare, non in *temporibus* Ordinationum. Cæterum annus non sumitur hic Mathematicè pro 12. mensibus, sed Ecclesiasticè & moraliter, v. g. à Pentecoste ad Pentecosten, à Paschate ad Pascha &c. licet altero anno citius veniat Pentecoste vel Pascha, nondum elapso anno Solari.

13 Dico 10. Pœna culpabiliter *ordinantis* extra tempora, vel ante legitimam ætatem, vel non subditum, est suspensio vel ferendæ vel latæ sententiæ, prout videre est in *c. 2. 8. 13. 14. h. t. c. 2. & fin. eod. in 6.* Pœna autem *ordinati*, seu culpabiliter ordinari se facientis in Majoribus extra tempora, vel ante legitimam ætatem, vel ab alieno Episcopo sine licentia proprii, est pariter suspensio latæ sententiæ ab executione Ordinum susceptorum. *Constit. Cum ex Sacrorum Pii II. c. 2. h. t. in 6.* Trid. *sess. 23. c. 8. de ref.* Cæteræ ordinationes illicitè & contra SS. Canones factæ & susceptæ ferè non habent pœnam in Jure detemi-

De temporibus Ordinationum. 167

minatam, nisi Episcopus conferat primam tonsuram illiterato, vel conjugato; tunc enim est etiam suspensus ipso Jure per annum à collatione primæ tonsuræ. *c. fm. cit.* Episcopus autem Ordinem Sacrum culpabiliter conferens non habenti Titulum mensæ contrahit obligationem eum alendi (si aliunde non habeat sustentationem) donec ei provideat de beneficio. *c. 2. 4. 16. de Prab.* quæ non tam pœna est, quàm favor Statûs Clericalis, & ideo ad successorem transit.

TITULUS XII.

De Scrutinio in Ordine faciendo.

SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex sit Scrutinium.*
2. *An examen subire debeant omnes Ordinandi.*
3. *Super quibus rebus illud instituendum.*
4. *Pœna Ordinantis ignotum, & furtivè accedentis.*

Nomine *Scrutinii* intelligitur examen Ordinandorum, quo in eorum ætatem, vitam, scientiam inquiritur. In Jure triplex occurrit Scrutinium. *Primum* à Parocho vel alio, quem Episcopus constituerit, faciendum per mensem ante Ordinationem. *Trid. s. 23. c. 5. de ref.* Sed hujus in Germania vix est usus, sed suppletur per testimonia à Professoribus &

Præfatis scholarum. *Secundum* ab Episcopo, ascitis aliis viris peritis, una vel pluribus immediate ante Ordinationem diebus instituendum. Trid. c. 7. Ex consuetudine fit à Vicario Generali & aliis ab Episcopo deputatis. *Tertium* in ipso Ordinationis actu præmittendum circa eos, qui in Diaconos vel Presbyteros ordinantur, dum nempe Episcopus Archidiaconum (hodie Sacellanum Episcopo ordinati assistentem) interrogat: *scis illos dignos esse?* is autem respondet: *quantum humana fragilitas nosse sinit, & scio & testificor, ipsos dignos esse ad hujus onus officii.* c. un. h. t. Pontif. Rom. De secundo

2 Dico I. Examen immediate ante Ordinationem institui solitum regulariter subire debent Ordinandi, saltem qui Majoribus initiari petunt, etiam Religiosi. Trid. sess. 23. cit. c. 12. can. 2. & s. d. 24. Dixi regulariter; de quorum enim dignitate & idoneitate Episcopo aliunde constat, vel qui à suo Episcopo jam examinati cum dimissoriis adveniunt, non necessariò examinantur; neque Theologiæ aut SS. Canonum *Doctores*, vel *Licentiati*, sicut qui ab aliqua Universitate, vel Generalium Studiorum Collegio, nominantur ad beneficia. per Trid. s. 7. c. 13. *de ref.* Per privilegium (non communicabile aliis Religiosis) ab hoc examine exempti sunt Religiosi Societatis JESU à Gregor. XIII. in *Constit. Pium & utile* anno 1582. quod Paulus V. in *Constit. Quantum* anno 1606. restauravit, vi cujus de vita, moribus, natalibus, ætate, & aliis in Ordinando requisitis ab Episcopis examinari non debent.

Dico

Dico 2. In præfato examine diligenter inquir-
 3
 rendum est in genus, personam, ætatem, insti-
 tutionem, mores, doctrinam, & fidem Ordinan-
 dorum. *cap. 5. cit. Trid. sess. 23. c. 7. de ref.* An
 nimirum ordinandus non descendat ex genere
 maculato, seu ex hæreticis (quod tamen in Ger-
 mania non multum attenditur) an non sit servus,
 bigamus, illegitimus, vel alia irregularitate labo-
 rans &c. Per *institutionem* meò judiciò non ma-
 lè intelligitur notitia, quam ordinandus habere
 debet circa suum officium, ad quod deputatur:
 officium autem *Tonsurati* seu *Psalmistæ* est can-
 tare Psalmos, Responsoria &c. *Ostiarium* custodire
 Ecclesiam, dignos admittere, excludere indignos:
Lectoris sacra lectione fidelium animos ad pieta-
 tem excitare: *Exorcistæ* invocare super energu-
 menos & cathecumenos: *Acolythi* deferre lumi-
 nã, vinum & aquam ad Sacrificium: quæ omnia
 licèt à Laicis fieri possint & soleant, à taliter ta-
 men ordinatis fiunt *ex officio* & speciali deputa-
 tione: *Subdiaconi* calicem in Missa solenni de-
 ferre ad Altare, cantare Epistolam, deferre habi-
 tum & tonsuram Clericalem, recitare Breviarium,
 servare castitatem ex voto tacito: *Diaconi* im-
 mediatè in omnibus ministrare sacerdoti solen-
 niter sacrificanti, cantare Evangelium, prædicare
 Verbum DEI &c. *Presbyteri* demum administra-
 re Sacramenta, docere populum necessaria ad sa-
 lutem, sacrificare &c.

Dico 3. Pœna ordinantis aliquem ignotum
 4
 sine prævio examine, est arbitraria, ordinantis
 verò aliquem, quem scit laborare impedimentò,
 privatio potestatis ordinandi per sententiam. *can.*

L §

§ 5. dist.

55. dist. 50. Pœna autem ordinari se facientis sine examine, & furtivè se immiscentis ordinandis, est suspensio per sententiam, licèt aliàs fuisset dignus, per *can. fin. d. 24.* Siquis autem suum impedimentum in Examine reticeat, deponi jubetur *can. 55. cit.* quod intelligo de impedimento aliàs manifesto, vel postea comperto, & de foro externo; nam puto, probabilius esse, Ordinandum non teneri in conscientia manifestare impedimentum vel defectum occultum Juris Ecclesiastici; quia tam difficilis obligatio vel se ipsum infamandi, vel impediendi à tanto favore, quam consequitur ex Ordinibus, non satis probatur.

TITULUS XIII.

De Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatu.

SUMMARIUM.

I. *Quid in hoc Titulo tradatur.*

I **D**ico. Episcopus, qui renuntiavit vel loco tantum, h. e. curæ, officio, & administrationi Episcopatus; vel loco & dignitati simul, h. e. Ordini Episcopali, vel potiùs hujus executioni, quia v. g. timet depositionem ob delictum, ordinat validè quidem, at non licitè, etiam cum licentia alicujus Episcopi, si confert Ordines Majores. *c. 1. h. t.* quòd validè ordinet, patet indè, quòd retineat characterem Episcopalem, utpote inaufertibilem; quòd non licitè, quia ipsi prohibe-

LUE

De Ordinatis ab Episcopo &c. 171

tur *c. 1. cit.* Unde & recipiens Ordines Majores à tali non potest exercere Ordines, donec cum ipso dispensetur. *c. 1. cit.* Episcopus autem, qui tantum renuntiavit loco, non *dignitati simul*, ordinat licitè, quando ordinat cum licentia alicujus Episcopi, cujus subditum ordinat. *c. 1. cit.* illicitè verò, si sine licentia; quia post renuntiationem non amplius habet subditos.

TITULUS XIV.

De Ætate, & Qualitate, & Ordine Præficiendorum.

SUMMARIUM.

1. *Qualis ætas in promovendo ad beneficium,*
2. *Et qualis Ordo requiratur.*
3. *Et quænam aliæ qualitates.*
4. *An valeat collatio beneficii indigno facta,*
5. *Et nondum habenti debitum Ordinem.*
6. *Beneficia Curata Dignioribus conferenda.*

Nomine præficiendorum veniunt hic illi, de quorum promotione ad beneficia & dignitates Ecclesiasticas agitur: quales igitur hi esse debeant, hoc loco examinatur.

Dico I. *Ætas* in promovendis est varia, à Jure Novissimo Tridentini potissimum determinata, & quidem ad consequendum beneficium quodcumque, etiam simplex, annus 14. *Trid. sess. 23. c. 6. de ref. ad dignitates, curam animarum non habent.*

ben-

bentes annexam, annus 22. completus: ad dignitates, quibus cura animarum annexa est, 25. inchoatus saltem. Trid. *sess. 24. c. 12. de ref.* sicut ad beneficia Curata & Parochialia atque ad Vicarias perpetuas curatarum Ecclesiarum. *c. 7. §. inferiora de Elect. Clem. 3m. de offic. Vicar.* quia de his Tridentinum nihil diversi statuit, sicut de Pensionibus, ad quas proin hodie adhuc sufficiunt 7. anni, uti & de Episcopatu, ad quem requiruntur 30. anni completi, quos requirit *c. 7. de Elect.* Ad Canonicatus, Præbendas, & Portiones denique requiritur talis ætas, ut saltem infra tempus à Iure præscriptum (h. e. infra annum, ut explicat. *Clem. 2. h. t.*) initiari valeat illo Ordine, quem Canonicatus, Præbenda, vel Portio illa requirit. Cæterùm collatio beneficii (idem est de præsentatione, electione &c. nam etiam tunc jam debet adesse legitima ætas juxta communem) ante debitam ætatem facta, est ipso Iure nulla, saltem pro foro externo. per *c. 14. de Elect. in 6.* quia facta est inhabili. Nec potest dispensare Episcopus excepto casu, quo quis 20. annos complevit, & aspirat ad dignitatem, quæ curam animarum non habet annexam; hoc enim Episcopo conceditur *c. un. h. t. in 6.*

2 Dico 2. Ordo aliquis necessarius ad omne beneficium vel dignitatem Ecclesiasticam consequendam; sed pro varietate beneficiorum varius. Adeoque nullum beneficium vel dignitas validè acquiritur, nisi promovendus saltem sit initiatus primâ tonsurâ, per quam fit Clericus, seu ponitur in statu Clericali. *c. 2. de Instit. c. 6. de transact.* Præterea ille Ordo est necessarius, quem requirit benefici-

beneficium vel de Iure, vel de Consuetudine, vel ex Fundatione: sic ad beneficia curata, & dignitates, quibus cura animarum subest, requiritur Ordo Presbyteratus, & juxta Tridentinum *sess. 22. c. 2. de ref.* Ordo aliquis sacer, saltem Subdiaconatus, ante 6. menses susceptus, antequam quis promoveatur ad Episcopatum. Notandum tamen est, quòd, ubi Ius vel Fundatio requirit certum Ordinem, v. g. Presbyteratum ad beneficium curatum, sufficiat, modò intra annum talis Ordo suscipiatur. *c. 14. de Elect. in 6. c. 8. de Præb. in 6.*

Dico 3. Præter legitimam ætatem, & præscriptum Ordinem, promovendus ad beneficium etiam habere debet illas *qualitates*, quas habere oportet promovendum ad Ordines, & ad *tit. XI.* supra recensuimus, excepta tamen Subjectione & Titulo. Qui illas autem habet, regulariter quoque *dignus* censetur beneficiò. *c. 13. h. t.* licet alius possit eas habere in gradu excellentiori, & ideo esse *dignior*. Neque de novo examinare necesse est illis qualitatibus instructum, nisi presertim beneficium curatum, vel beneficium sit in aliena diocesi, vel iusta causa aut suspicio novi impedimenti vel defectus superveniat. Singulariter attendenda est in præficiendo probitas morum, & scientia litterarum. *c. 7. de Elect. c. 29. de Præb. Clem. 1. h. t. Trid. s. 24. c. 18. de ref.* quia ex his plurimum pendet administratio beneficii, & officii, propter quod datur beneficium, executio. Idem Trid. requirit vel saltem optat in quibusdam etiam Doctoratum, vel Licentiatum, ex Theologia aut Jure Canonico, uti I. in Episcopis: ubi tamen apud hos moris non est susceptio di-

cto-

torum graduum, requirit saltem publicum alicuius Academiae testimonium, vi cuius idonei declarantur esse ad alios docendos. 2. In Scholastico, ubi apud eum est munus actu docendi. 3. In Pœnitentiario Canonico, & Capituli Vicario Generali. 4. In Archidiacono. Trid. *f. 22. c. 2. deref. f. 23. c. 18. deref. f. 24. c. 8. 12. 16. deref.* quod tamen non ubique est usu receptum. Præterea subinde quædam qualitates requiruntur ex fundatione, consuetudine, statuto, v. g. ut non alius assumatur, nisi ex certa regione, vel civitate oriundus, aut non nisi Nobiles vel Illustres ad Canonicatus aut Dignitates promoveantur: cuiusmodi statutum de meris Nobilibus assumendis, quamvis à quibusdam impugnetur, fieri probabilius potest, præsertim si ei accedat confirmatio Sedis Apostolicæ vel expressè vel tacitè; quia nulli prohibetur, & Ecclesiis per se non infertur damnum per tale statutum; licet per accidens inferri possit, si ex Nobilibus assumerentur etiam indigni & criminosi; quod utique nullo statuto vel consuetudine induci potest.

4 Dico 4. Collatio beneficii facta indigno, v. g. infami, vel penitus illiterato, qui prorsus non scit ea, quæ ad ipsius officium pertinent, aut excommunicato aut suspenso &c. est nulla, saltem pro foro externo. per *c. 7. c. 22. de Elect. c. 7. de Clerico excomm. c. 8. h. t.*

5 Dico 5. Collatio beneficii Parochialis (aut Curati) facta ei, qui intra annum, cessante legitimo impedimento, non suscepit ordinem Presbyteratus, valuit quidem, sed elapso anno rursus amittitur ipso Jure beneficium, &, si recipiens nec ani-

mm

num suscipiendi presbyteratum habuit, tenetur restituere fructus perceptos. Si tamen recipiens non quidem habuit animum intra annum suscipiendi presbyteratum, mutata tamen postea mente susciperet, peccasset quidem graviter, fructus tamen restituere non teneretur. Sumuntur hæc ex *c. 14. 35. de Elect. in 6.* Qui recipit beneficium simplex, cui annexus est certus Ordo, & infra annum non suscipit illum Ordinem, huic subtrahenda est pars fructuum. per *Clem. 2. h. t. &*, si crescat contumacia, rectè auferuntur omnes.

Dico 6. Beneficia Curata conferri debent non quomodocunque dignis, sed dignioribus, seu iis, qui attentis omnibus superant alios in requisitis qualitatibus, & Ecclesiæ ac animabus censentur *utiliores fore.* *Trid. sess. 24. c. 18. de ref.* S. Pius V. *in Constit. In conferendis.* Si tamen conferantur minùs digno, nulla est obligatio digniori aliquam faciendi restitutionem; quia non est læsum ipsius jus proprietatis, sed solùm dignitatis.

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit unctio sacra, oleum simplex, chrisma.*
2. *A quo benedici utrumque debeat.*
3. 4. *An unctio sit necessaria ad valorem Ordinis Sacerdotalis, & Episcopalis.*

Unctio

1 **U** *Nctio Sacra*, de qua hic agitur, quia in Ordinatione Sacerdotum adhibetur, est delibutio per oleum olivarum materiale & benedictum, facta secundum formam ab Ecclesia traditam. Adhibetur in 4. Sacramentis, Baptismo, Confirmatione, Extrema Unctione, & Ordine Presbyterali & Episcopali. Oleum vel est *simplex*, vel *mixtum*, ex oleo & balsamo, quod appellatur *Chrisma*. Simplex aliud dicitur *catechumenorum*, quod principaliter ad inungendos baptizandos, & aliud *infirmorum*, quod ordinatur ad inungendos moribundos in Extrema Unctione. Mixtum verò, seu *Chrisma*, applicatur in Confirmationis & Ordinis Presbyteralis & Episcopalis Sacramentis. Quamvis probabiliter valeret Sacramentum Confirmationis, quod per oleum simplex: Extrema Unctio, quæ per *Chrisma* conferretur.

2 Dico 1. Oleum simplex utrumque, & *Chrisma*, debet esse novum, seu illo anno, quo adhibetur, benedictum & confectum, juxta traditionem Ecclesiæ & *can. 18. d. 3. de Consecr.* Quamvis autem utrumque oleum benedici, & *Chrisma* confici debeat ex traditione Ecclesiæ ab Episcopis, à Summo tamen Pontifice tam benedictio Olei quam confectio *Chrisma* delegari potest simplici Sacerdoti; quia non apparet, quare id fieri non possit, cum collatio Ordinum delegari possit à Pontifice Simplici Sacerdoti. *Objic.* In Conc. Florent. §. *secundum in Decreto Eugenii* pro materia Sacramenti Confirmationis requiritur *Chrisma ab Episcopo benedictum*: ergo benedictio Episcopalis est de essentia materiæ Sacramenti Confirmationis; ergo ab alio, quam ab Episcopo, fieri non potest.

potest. R. Concilium Florentinum ibi non tantum exprimit necessaria necessitate Sacramenti; sed etiam alia, quæ sunt necessaria necessitate præcepti Ecclesiastici, in quo Papa dispensare potest.

Dico 2. Unctio Sacerdotis non est necessaria ad valorem Ordinis Sacerdotalis; partim quia id nec ex Scripturis nec aliunde probari potest, partim quia materia Sacerdotii proxima in ordine ad potestatem in verum Christi Corpus, seu ad conficiendam Evcharistiam, est traditio patenæ cum hostia & calicis cum vino: in ordine autem ad potestatem in mysticum Corpus Christi, seu ad fideles absolvendos à peccatis, est impositio manuum Episcopaliū, non inunctio chrismatica.

Dico 3. neque unctio ad valorem consecrationis Episcopalis requiritur. Ita communis contra paucos, fundata partim in *c. un. pr. h. t.* ubi unctio Episcopi, quæ secundum morem Græcæ Ecclesiæ fuerat ommissa, ex mandato Iñnoc. III. debent *suppleri* secundum morem Ecclesiæ Romanæ: ergo Pontifex declaravit, ordinem & consecrationem valuisse; aliàs *reiterari* debuisset: partim quia non satis probari necessitas unctiois ad valorem potest, cum alia sit materia consecrationis Episcopalis, nempe impositio manuum juxta *1. Tim. 4. v. 14.* ubi S. Paulus monet Timotheum Episcopum, ne negligat gratiam, quam accepit *per impositionem manuum.*

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Sacramentum, & quæ reiterari nequeant.*
2. *Quid si in his aliquid fuerit omissum.*

1 **S**acramentum Novæ Legi, ut definit Catechismus Romanus, est signum aliquod sensibile (scilicet practicum) gratiæ invisibilis ad nostram Justificationem Divinitus institutum. Unde singula Sacramenta requirunt rem sensibilem velut materiam, certa verba tanquam formam, & personam Ministri intendentis facere, quod Christus instituit, & per applicationem materiæ ac per verba significatur. Tria ex Sacramentis, que interveniente unctione conferri solent, imprimunt characterem in anima, seu signum aliquod spirituale indelebile, nimirum Baptismus, Confirmatio, & Ordo. Trid. *sess. 7. can. 9. de Sacramentis in genere.* atque ideo reiterari non possunt, h. e. semel validè collata de novo conferri validè aut suscipi. Trid. *lo. cit.* & qui hoc attentarent scienter, gravissimum Sacrilegii peccatum committerent.

- 2 Dico. Si in collatione Ordinis (Confirmationis, Baptismi) certò fuit aliquid omissum, quod pertinet ad essentiam talis Sacramenti, de novo totaliter conferri debet: si verò, quod omissum est,

De Sacramentis non iterandis. 179

est, non spectet ad valorem, sed solum requiritur ex præcepto, cautè (h. e. debita cum reverentia, & cura, ut evitetur scandalum) supplendum est. Text. & DD. in c. 1. h. t. *Obje.* in c. 3. eod. habetur, quòd, si in ordinatione Presbyteri, vel Diaconi, omissa fuerit impositio manuum, ordinatio non sit reiteranda, sed supplendum, quod omis- sum: sed impositio manuum est de essentia Ordinationis saltem Presbyteri: ergo. Resp. ibi est sermo de prima manuum impositione, quæ in Ordinatione Sacerdotis præcedit porrectionem patenæ cum hostia &c. qua confertur potestas conficiendi Eucharistiam & sacrificandi; & hæc impositio non est de essentia Ordinationis Sacerdotalis (ut nulla impositio est de essentia Ordinationis in Diaconum) ut omnes fatentur: sed tantum altera impositio manuum, qua traditur potestas absolvendi à peccatis, est de essentia Ordinationis Sacerdotalis inadæquatæ. Vel est sermo de impositione manuum, quæ non est facta per contactum physicum, qui ex præcepto Ecclesiæ tantum, non ex necessitate Sacramenti requiritur. Dixi, *certò*; si enim dubium duntaxat sit, an aliquid essentiale sit omis- sum, sub conditione conferri potest, imò Sacramentum Baptismi, & Ordinis, saltem Sacerdotalis, debet ob summam necessitatem Baptismi, & ob gravia animarum præjudicia, si sacerdotium non validè esset collatum.

TITULUS XVII.

*De Filiis Presbyterorum Ordinandi-
dis, vel non.*

SUMMARIUM.

1. Qui dicantur filii Presbyterorum, legitimi & illegitimi.
2. Omnes illegitimi sunt irregulares.
3. Et speciale quid habent filii Presbyterorum.
4. Defectus Natalium quomodo tollatur.
5. 6. Si occultus sit, etiam Episcopus dispensat.

Per filios Presbyterorum veniunt hic, qui patrem habent Clericum in Ordine Sacro constitutum: si pater post susceptos in legitimo Matrimonio filios Ordine Sacro initiatus est, sunt *legitimi*: si verò post susceptum Ordinem Sacrum eos genuit, sunt *illegitimi*. De utriusque his agitur, uti & de omnibus illegitimis, seu defectu Natalium laborantibus, quia sunt irregulares, & inhabiles tum ad Ordines, tum ad beneficia Ecclesiastica, sicut & servi, obligati ad ratiocinia, corpore vitiiati, & bigami, de quibus insequentibus *titulis*. Porro *illegitimi* in genere dicuntur, qui non sunt procreati ex legitimo thoro, h. e. ex Matrimonio vel verè vel saltem putatiuè valido. Si nati sunt ex parentibus quidem solutis, inter quos tamen potuit validum consistere Matrimo-

mo-

monium vel tempore conceptionis, vel nativitat-
tis, vel intermedio, appellantur *naturales*, vel
nothi: si verò inter parentes nec tempore con-
ceptionis potuit consistere validum Matrimonium,
nec tempore nativitat-
tis, nec intermedio, vocan-
tur *orti ex damnato coitu*, aut secundum Jus Ca-
nonicum *Spurii*, uti sunt adulterini, sacrilegi, in-
cestuosi.

Dico 1. Illegitimi omnes sunt irregulares, ita 2
ut nec ad Ordines Minores sine prævia legitima-
tione aut dispensatione promoveri licitè possint,
vel jam ordinati ad Beneficia Ecclesiastica. *c. 1. x.*
& *in 6. h. t.* *Objic.* culpa parentum non debet
nocere filiis, nec filius debet portare iniquitatem
patris. *Ezech. 18.* R. id verum est in tantum, ut
filii non propriè puniendi sint propter delicta pa-
rentum; non tamen, ut ipsis negari nequeat fa-
vor aliàs non debitus, ubi justa suppetit causa ne-
gandi, nimirum reverentia erga Ordines & Mini-
steria Ecclesiastica, ad quæ promoveri maculâ,
quam inducit defectus natalium, laborantes non
convenit, & timor, ne filii imitentur parentum
incontinentiam. Hæc igitur exclusio ab Ordini-
bus fundatur non tam in pœna, quàm in defectu
& inhabilitate quadam ex delicto parentum re-
dundante in filios.

Dico 2. Filii Presbyterorum illegitimi præter 3
inhabilitatem ad Ordines & Beneficia, aliis ille-
gitimis communem, specialiter inhabilitati sunt
ad Beneficium quodcunque, etiam dissimile, in
iis Ecclesiis, in quibus patres eorum habent, vel
habuerunt beneficium, nec in dictis Ecclesiis quo-
quo modo ministrare, nec pensiones ex beneficiis

suorum patrum capere possunt. Trid. *sess. 25. c. 15. de ref.* Dixi, *illegitimi*; nam legitimi solummodo prohibentur immediatè patri succedere in beneficio, quod pater habuit in titulum. *c. 7. 13. 17. h. t.*

¶ Dico 3, Illegitimi habilitantur ad Ordines & Beneficia non modò per subsequens Matrimonium à suis parentibus postea contractum, & per Rescriptum Papæ, vel dispensationem, ut habet communis ex variis Juribus, sed etiam per Professionem & vota Religiosa, licèt non ad Prælaturas, etiam Ordinis Religiosi. Textus & glossa in *c. 1. & fin. h. t.*

¶ Quæres, an Episcopus dispensare possit in defectu Natalium; R. 1. ad Ordines Minores, & beneficia simplicia, potest. *c. 1. h. t. in 6.* R. 2. probabiliter etiam ad Ordines Majores, ad Beneficia Curata, & ad dignitates, si defectus Natalium sit occultus. Ita cum Diana, Avila, Barb. Engel, P. Franciscus Schmier *de Potestate Ordinis c. 6. n. 86. 196. 470.* contra communem. Probatur ex Trid. quod *s. 24. c. 6. de ref.* dicit: *licet Episcopis in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus, ex delicto occulto provenientius, excepta eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare*; cum igitur irregularitas illegitimitatis oriatur ex delicto, quamvis non proprio, bene tamen ex alieno parentum, rectè ad eam videtur extendi dispositio Tridentini, utpote beneficium Principis & mera gratia, in nullius præjudicium cedens, quod est largissimæ interpretationis. *c. 16. de V. S. c. 22. de Privil.* Et sanè, si non extendere ad irregularitatem inductam propter delictum alienum, meliores forent conditionis irregula-

gula.

gulares ex proprio delicto, quàm irregulares ex delicto alieno, & ex defectu. Adde, quòd sub voce *delicti* in lata acceptione etiam venire possit *defectus*, ex aliquo tamen delicto ortus. Ergo, si defectus natalium sit occultus, seu non notorius, probabiliter in eo dispensare concessit Episcopus Tridentinum. Accedit, quòd dici valeat, Tridentinum in suo privilegio Episcopis concessio vocem *delicti* retulisse ad *suspensiones*, non ad *irregularitates*; cum irregularitates sæpe contrahantur absque delicto, suspensiones nunquam sine delicto.

Quamvis verò privilegium hoc & facultas dispensandi in vitio Natalium sit latæ interpretationis, ipsa tamen actualis dispensatio, quia derogat Juri Communi, strictè accipienda est. Quare simpliciter dispensatus ad Ordines, ad beneficia &c. non hoc ipso ceusetur dispensatus ad Ordines Majores, ad beneficia curata &c.

TITULUS XVIII.

De Servis non ordinandis, & eorum Manumissione.

SUMMARIUM.

1. *Servi alii sunt propriè, alii impropriè tales.*
2. *Omnes sunt irregulares.*

Servi alii sunt propriè tales, qui nempe I
contra naturalem libertatem Jure Gen-
tium alieno dominio instar jumentorum

M 4

sub-

subjecti sunt, quod fit vel captivitate in bello
 iusto, vel natiuitate, si quis nempe ex matre serua
 seu ancilla strictè dicta, natus est. Tales inter
 Christianos non dantur in reuerentiam nominis
 & libertatis Christianæ, in quam nos Christus ad
 seruit. Alii autem sunt improprie tales, nimirum
 homines *adscriptitii*, & qui ex istis gene
 rantur, *originarii*, vel, ut aliqui vocantur, *prop
 prii*, *Leibaigne* / qui nimirum dominis suis non
 solum ratione bonorum & possessionum suarum,
 uti emphyteutæ, & feudatarii, sed etiam perso
 naliter devincti sunt, vel ad colendos agros, aliã
 ve obsequia perpetuò adscripti, ita ut sine eo
 rum voluntate, consensu, seu manumissione ab
 hac cultura, vel obsequiis recedere non possint.
 Qui à servitute per domini consensum dimittun
 tur plenè, vocantur *manumissi*, qui verò non
 plenè, sed sub conditione operarum tempora
 lium, ex personali obligatione adhuc præstanda
 rum, dicuntur *liberti*, vel *libertini*.

2 Dico. Nec servi proprie dicti: nec liberti:
 nec homines adscriptitii, originarii, & proprii,
 licitè ordinantur, *t. h. t. de servis non ord.* item
can. 1. 5. 12. 21. & fin. d. 54. Consentit com
 munitas DD. & praxis. Ratio est, quia dignitas
 Clericalis non convenit conditioni servili, & ho
 rum hominum vilitati. Neque sine injuria Do
 minorum hi homines possunt abstrahi à debitis
 servitiis & obsequiis, quæ cum ministerio Eccle
 siæ compatible vel non sunt, vel sine indecoro
 præstari nequeunt.

TITULUS XIX.

De Obligatis ad Ratiocinia ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Quinam dicantur Obligati ad Ratiocinia.*
2. *Quomodo sint irregulares.*

Obligati ad ratiocinia dicuntur qui propter administrationem alienorum bonorum temporalium, vel publicam, qualem habent Curiales, seu qui procurant negotia & officia curiæ, uti Quæstores, tributorum Collectores, Procuratores Collegiorum, Præfeti Urbium, Commissarii militum &c. vel privatam, uti Tutores, Curatores, Testamentorum Executores &c. adstringuntur alteri ad rationes reddendas. Ad hos non pertinent administratores rerum Ecclesiasticarum, causarum & locorum piorum, defensores pauperum; neque obligati aliis ex mutuo, aut alio contractu.

Dico. Obligati ad ratiocinia non ordinantur licitè, nisi depositò priùs officiò rationes redderint, & plenam à suis Principalibus liberationem obtinuerint. *can. 59. d. 50. can. 3. d. 54. c. un. h. t.* Ratio est partim, ne contingat indè Ecclesiam litibus aliisque incommodis vexari, Ordinatos verò temporalibus curis nimium involvi, partim ne fiat præjudicium & fraus iis, quibus obli-

M 5

gati

gati sunt; si enim ordinati fuerint, consequuntur privilegium competentiae, vi cuius in ipsis plena executio fieri nequit, sed relinqui eis debet congrua sustentatio.

TITULUS XX.

*De Corpore vitiatis ordinandis,
vel non.*

SUMMARIUM.

1. *Vitiati corpore sunt in triplici classe.*
2. *An promoveri ad aliquem Ordinem, & a promoti ministrare in aliquo possint.*
3. *Quis dispenset in vitio corporis.*

I **V**itiati corpore, quos ordinari non convenit, sunt in triplici classe. In 1. *Mutilati.* In 2. *Debilitati.* In 3. *Deformes.* Ad *Mutilatos* spectant, qui carent aliquo corporis membro, v. g. linguâ, oculis, auribus, manu, uti muti, cæci, surdi, unimani: item qui cum peccato mortali sibi ipsis vim intulerunt, etiam partem membri tantum, v. g. digitum, amputando & qui se ipsos castrârunt, vel castrari fecerunt, aut sponte permiserunt. Ad *Debilitatos*, qui unum vel plura membra, quæ ad sacrum ministerium requiruntur, habent prorsus inutilia, uti quibus est lingua valde ligata, manus arida, aut digitis Canonicis, indice & pollice destituta, crus valde contractum: item laborantes morbo gravi moraliter incurabili
sive.

sive corporis, uti leprosi, epileptici seu morbo caduco correpti; sive animi, uti furiosi, lunatici &c. Ad *Deformes* denique, qui vel notabilem circumferunt maculam in vultu, v. g. fœdam cicatricem, oculos valde distortos &c. ut horrorem generent aspicientibus: vel in alia corporis parte defectum patiuntur, ex quo alii commoventur ad risum, uti truncati auriculis, habentes strumam, gibbum magnum, caput monstrosè vel magnum vel parvum, unum brachium, notabiliter brevius altero, turpiter claudicantes, pigmæi &c. Vitiatis corpore tamen non accensentur surdastri, qui blæsa sunt linguæ, qui habent unum oculum potentiâ videndi destitutum (modò non sit omnino erutus) etiamsi sit sinister, qui vocatur oculus *canonicus*, qui caret uno digito ad sacras functiones non necessario. In dubio, an vitium corporis aut deformitas sit tanta, ut inducat irregularitatem, seu inhabilitatem ad Ordines, arbitrari pertinet ad Episcopum. per *c. 2. h. t.*

Dico. Vitiati corpore ad nullum Ordinem licetè promoventur. 2. Semel tamen ordinati, si vitium superveniat, solùm prohibentur exercere illos Ordines, quorum functiones sine indecoro, scandalo, vel irreverentia peragere non amplius valent. Pars 1. Sumitur ex *can. 1. d. 36. can. 59. d. 50. can. 4. seqq. d. 55. c. 3. seqq. h. t.* ubi generaliter ordinari prohibentur, licet fortè solùm functiones sacerdotum obire nequeant. Pars 2. ex *c. 2. de Cler. agrot.* Quia jam ordinati, quibus supervenit vitium, jam obtinuerunt jus quæsitum. Unde Sacerdos, qui fit cæcus, abstinere quidem debet à celebratione Missæ, non verò ab audiendis

Con.

Confessionibus. Item si cui superveniat deformitas, ut in loco publico celebrare sine indecoro nequeat, is tamen poterit admitti ad celebrandum in loco privato juxta arbitrium Episcopi, vel Superioris Regularis, si sit Religiosus.

- 3 Quæres, quis dispensare possit in vitio corporis? R. per se solus Papa: si tamen vitium sit occultum ex occulto delicto (& juxta me etiam ex defectu occulto) poterit etiam Episcopus dispensare. per Trid. s. 24. c. 6. de ref. uti deduces ex dictis ad tit. de fil. Presbyt. Sicut etiam permittitur eidem à DD. dispensatio in vitio non notabili, item ad Ordines Minores & beneficium simplex, Pirhing. h. t. n. 15. ad fin. cum Piasec. & Laym.

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. Quid & quotuplex sit bigamia.
2. Inducit irregularitatem.
3. An, & à quo dispensabilem.

I **B**igamus, quasi bis conjugatus, constituitur per Matrimonium iteratum, & copulam carnalem affectu maritali exercitam: quod triplici modo contingere potest. 1. Quando quis duo (vel plura) Matrimonia contrahit validè, eaque per copulam carnalem consummat: & tunc datur *bigamia vera*. 2. Quando quis revera quidem unicum Matrimonium contra-

tra-

trahit, sed fictione Juris & interpretativè duplex, illudque consummat, ut si quis contrahat validè, aut invalidè, cum vidua à marito suo priùs cognita, vel cum fœmina ab alio priùs corrupta, eamque carnaliter cognoscat, vel conjugatur cum propria uxore postquam hæc commisit adulterium seu sponte, seu vi oppressa, non obstante, quòd ignoraverit adulterium uxoris, aut fornicationem cum alio commissam ab ea, cum qua conjugitur affectu Maritali, aut nullitatem Matrimonii, quam contrahit cum corrupta ab alio, propter impedimentum dirimens occultum: & hæc bigamia vocatur *interpretativa*. 3. Quando quis post Professionem Religiosam, aut susceptos Ordines Sacros, & sic in Matrimonio spirituali constitutus, attentat contrahere Matrimonium carnale cum una eaque virgine, ac maritali affectu consummat: & hæc bigamia appellatur *Similitudinaria* propter similitudinem Matrimonii spiritualis, quod oritur ex voto solenni cum Christo & Ecclesia, & carnalis. Siquis igitur non contrahat Matrimonium cum unica, eaque virgine, adeoque contrahat vel verè vel interpretativè vel similitudinariè duplex (seu scienter seu ignoranter) illudque consummet, bigamiam contrahit, quæ est impedimentum Ordinum Clericalium propter *defectum Sacramenti*, vel potiùs *significationis Sacramenti*, nempe Matrimonii, quod ex institutione sua significat perfectam conjunctionem Christi cum Ecclesia per assumptionem Carnis humanæ, & quidem unci cum unica, eaque immaculata. *c. s. h. t.* Unde

Dico

Dico. Bigami non ordinantur licitè, nisi prius cum ipsis dispensetur. De bigamis verè constat ex *can. 59. cit. c. 2. 3. 5. h. t.* De bigamis interpretativè ex *can. 9. 10. 13. 15. d. 34. c. 3. 4. eod.* De bigamis similitudinariè ex *can. 24. caus. 27. q. 1. c. 4. de Cleric. conjug.*

- 2 Quæres, quis dispensare possit cum bigamis?
 R. 1. in bigamia vera & interpretativa solus Papa regulariter. *c. 3. & fin. h. t. Trid. s. 23. c. 17. de ref.* Si tamen occulta sit, juxta me etiam Episcopus, propter *Trid. s. 24. c. 6. de ref.* per eam, quæ tradidi ad *tit. de Fil. Presbyt. R. 2.* in similitudinaria, saltem post peractam pœnitentiam, idem Episcopus. *c. 4. de Cler. conjug. c. 1. qui Clerici vel vov.* item Superiores Regulares cum suis Religiosis. *Suar. de Censur. disp. 51. sect. 6. n. 18.* quia in hos obtinent jurisdictionem quasi Episcopalem.
- 3 *Objic.* 1. Bigamia est impedimentum Juris Divini juxta illud *1. Tim. 3. Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* 2. *In bigamis contra Apostolum dispensare non licet. c. 2. h. t.* Papa non potest immutare significationem Sacramenti, ex cuius tamen defectu oritur irregularitas bigamiæ: ergo nec ejus defectum tollere potest dispensando. Ergo nec Papæ concessum est dispensare cum bigamis. R. ad 1. Ille textus non inducit Jus Divinum, quia scriptus à Paulo ut à Prælato Ecclesiæ, non ut ab Apostolo, Jus Divinum promulgante. sicut canones Apostolorum proveniunt ab Apostolis ut à Prælatis Ecclesiæ Jus Ecclesiasticum statuentibus. Ad 2. Ibi solum insinuat difficultas in dispensando in reverentiam S. Pauli, qui primus induxit irregularitatem bigamiæ.

Ad

Ad 3. Quamvis Papa nec immutare, nec tollere possit significationem Sacramenti, nihilominus tamen ea manente potest admittere ad Ordines laborantem defectu significationis Sacramenti; quia à sola Ecclesia propter hunc defectum exclusio ab Ordinibus introducta est.

TITULUS XXII.

De Clericis Peregrinis.

SUMMARIUM.

1. *Quinam Clerici dicantur peregrini.*
2. *An Ordines ulteriores suscipere, & in susceptis ministrare permittendi sint.*

Per Clericos *peregrinos* hic denotantur, qui extra suas dioceses peregrinantur, aut vagantur, ac ita ignoti sunt, ut de illorum ordinatione ac vita non constet, nihilominus tamen ulterius in Ordinibus promoveri, vel in susceptis ministrare volunt.

Dico. Clerici peregrini ad ulteriores Ordines non promoventur licitè sine litteris dimissoriis, doctrinæ morumque testibus, & licentiam ab alieno Episcopo recipiendi Ordines exprimentibus.

2. Nec admittendi ad Divina saltem publicè celebranda sine litteris fidem facientibus, quòd Ordines, in quibus ministrare volunt, susceperint, ac impedimentò eos exercendi careant; vel saltem sine alio testimonio, quo de dictis sufficiens

ciens

ciens fiat fides, v. g. per testes, famam, vel alia
indicia. Pars 1. *Liquet ex tit. XI. in 6.* ubi egimus
de Dimissoriis. Pars 2. *ex c. 1. 2. 3. h. t. de*
ex Trid. s. 22. in Decreto de observ. in Celebr. Missa.
s. 23. c. 16. de ref. nimirum ad vitandas fraudes
pravorum hominum Clericos, vel etiam Sacerdotes
se mentientium. Dixi, *saltem publicè*; nam ad
privatim celebrandum & absque stipendio faci-
lius admitti possunt, modò parati sint juramentò
se probare sacerdotes, nec adsint rationes pecu-
liares, quæ ipsos reddant suspectos de fraude. per
c. 3. cit. in privato enim non decipiunt populum,
& nemo facilè præsumitur malitiosus sine aliquo
suo commodo, aut stipendio.

TITULUS XXIII.

De Officio Archidiaconi.

SUMMARIUM.

I. 2. *Quis sit Archidiaconus, & quod ejus officium.*

I **A**rchidiaconus, quasi primus vel princeps
inter Diaconos, de Jure Communi pri-
mum ab Episcopo locum obtinet, non
quidem dignitate Ordinis Sacri, cum non sit
necessariò Sacerdos, & ratione Ordinis ipsum
præcedat Archipresbyter, sed potestate jurisdi-
ctionis quoad forum externum: hinc etiam
oculus Episcopi, & Vicarius primus salutatur,
utpote jurisdictionem cum Episcopo (huic ca-
men

men subordinatam) exercens in totum Clerum & Ecclesias in temporalibus ac spiritualibus, visitando diœcesim, examinando Ordinandos, investiendo Beneficiatos &c. *t. t. de offic. Archidiacon.* Sed Jus recentius in Trid. aliqua ademit Archidiacono, & reservavit Episcopo, uti visitationem diœcesis, examen Ordinandorum, iudicium in causis Criminalibus, Matrimonialibus, Beneficialibus, & Concubinatus. Trid. *f. 24. c. 3. 18. 20. de ref.* Adhuc plura circa officium Archidiaconi immutavit ferè ubique consuetudo. Unde

Dico. In quo hodie consistat officium Archidiaconi, & quid possit, ex consuetudine singularum Ecclesiarum dependet, & cognosci debet. Siquidem hodie in quibusdam Ecclesiis Cathedralibus ne quidem nomen *Archidiaconi* exstat amplius: in aliis autem viget quidam adhuc nomen, at sine præ eminentia & jurisdictione: in aliis retinet quidem præ eminentiam inter Canonicos, at sine jurisdictione & administratione: in aliis obtinet quidem aliquam jurisdictionem, at limitatam vel ad civitatem Episcopalem, vel ad certum diœcesis districtum, *finis Archidiaconatus*, dictum &c. Totum verò hodie officium Archidiaconi residet penes Archipresbyterum, Officialem, & Vicarium Generalem, qui ultimus etiam spectato Jure Communi, secundum quod Archidiaconus est primus Episcopi Vicarius, ab hoc plurimum differebat: nam Archidiaconus erat Vicarius *natus* & intitulatus, jurisdictionem immediatè ac directè proveniente à Jurè, eamque distinctam ab Episcopali tribunali exercens: e contra Vicarius Generalis est Vicarius *datus*,

Pars I.

N

juris-

jurisdictionem immediatè & directè ab Episcopo provenientem, ac ab ejus tribunali indistinctam obtinens.

TITULUS XXIV.

De Officio Archipresbyteri.

SUMMARIUM.

I. 2. *Quis sit Archipresbyter, & quod ejus officium.*

I **A**rchipresbyter, quasi primus ex presbyteris, alio nomine appellatur *Decanus*. *c. 7. de off. Archid.* item *Plebanus. c. 3. de offic. Jud. Ord.* De Jure Communi præest aliis presbyteris, & in iis, quæ sunt Sacerdotalis officii, imperat, ac jurisdictionem pro foro interne exercet, curatque ea, quæ pertinent ad Officium Divinum, Missarum solemnia, & Sacramentorum, præcipuè Baptismi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ administrationem. *c. 1. seqq. h. t.* In hoc Archipresbyteri officio iterum consuetudo plurimum immutavit, cum in quibusdam Ecclesiis nec nomen ejus extet amplius; in aliis extat quidem nomen, sed officium ab aliis exercetur, maximè ab eo, qui *Decanus* appellatur, præsertim quoad Officium Divinum, & ab alio, qui *Pœnitentiarius* dicitur, saltem quoad casus reservatos in sacro Pœnitentiæ tribunali; cum sacerdotes nunc valeant cuivis sacerdoti sua non reservata peccata confiteri. Unde, quid

De Officio Archipresb. & Primicerii. 195

quid hodie possit Archipresbyter, non ex Jure Communi, sed ex specialibus Ecclesiarum statutis, & consuetudinibus desumendum est. Archipresbyter seu Decanus distinguitur duplex. *c. 3. 4. h. t.* scilicet *Civitatensis*, seu *Urbanus*, qui in Urbe Episcopali præsit reliquis Ecclesiæ suæ presbyteris: & *Ruralis* seu *Forensis*, qui extra Urbem Episcopalem in plebe exercet curam animarum, & simul sub se habet alios presbyteros per certum districtum. De hoc

Dico. Officium Decani Ruralis indicatur. *c. 4. 2*
cit. vi ejus gerit curam presbyterorum sui districtus, tum ut illi rem Divinam ritè obeant & Sacramenta administrent, tum ut rixas, ebrietates, & alia scandala evitent. 2. Executioni mandat per se vel per alios decreta Episcopi. 3. Congregat Capitula. 4. Controversias inter Parochos & Clericos sibi commissos ortas disponit, at sine figurâ Judicii; nam negotia, quæ cognitionem & decisionem Judicialem requirunt, refert ad Episcopum vel Vicarium Generalem. Probabiliter tamen habet aliquam jurisdictionem, quasi *bassam*, sine jurè gladii spiritualis. Pirhing *h. t. n. 11. 12.* non tamen propriè Dignitatem, ita ut possit esse Delegatus Sedis Apostolicæ, *gl. inc. fin. eod.*

TITULUS XXV.

De Officio Primicerii.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quis sit Primicerius, & quod ejus officium.*

N 2

Præ

1 **P**rimicerius, quasi primus in cera, seu tabula cerata Ecclesiae scriptus, quod primum in Choro Psallentium, & in Schola Clericorum habuerit locum, hodie mutato nomine vocatur vel *Cantor*, aut *Præcentor*, vel *Scholasticus*, quamvis ferè munus docendi, vel præcinendi, non exerceat per se ipsum, & subinde Præbendam Canonicalem, quam Tridentinum conferri voluit docenti Clericos & adolescentes, obtineat. Eius officium insinuat in *can. 1. d. 25. c. un. h. t.* & Archipresbytero quoad hoc subest. *d. c. un. ac de Jure Dignitatem obtinet. c. 8. de const.*

2 Dico. Quale sit hodie Officium Primicerii, seu Scholastici aut Cantoris, discere rursus oportet ex peculiaribus statutis & consuetudinibus cujuslibet Ecclesiae.

TITULUS XXVI.

De Officio Sacristæ.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quis sit Sacrista, & quod ejus officium.*

1 **S**acrista, à Sacrorum custodia dictus, quia ejus officii est sacra vasa, vestimenta, ornamenta, cimelia, imò & totum thesaurum custodire, atque ideo etiam *Thesaurarius*, vel *Cimeliarcha* appellatur.

2 Dico. Sacrista habet nudum officium, non dignitatem vel personatum aut præminentiam inter Canonicos, imò in nostris Ecclesiis hodie nul-

nullus est inter Canonicos, qui hoc nomen gerat, vel officium, utpote quod ferè Laicis ædituis est commissum, vel etiam Clerico tanquam Vicario *Custodis*, qui propterea appellatur *Sub-Custos*, reservatâ tamen supremâ curâ Custodi, cujus, & Sacristæ, officia non videntur distincta.

TITULUS XXVII.

De Officio Custodis.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quis sit Custos, & quod ejus officium.*

Custos, quamvis de Jure sit minister Sacristæ, ac utensilia Ecclesiæ, & rei Divinæ instrumenta minùs pretiosa custodire debeat, panem & vinum parare ad Sacrificium Missæ, & sacras vestes sacrificantibus, signumque ad Horas dare Canonicas per pulsum &c. *c. 1. 2. h. t.* & sic merum ministerium, satis humile, habeat, vi consuetudinis tamen vix distinguitur à Sacrista, exercens munus per Sub-Custodem & ædituum Laicum, uti notavi, in quibusdam Ecclesiis. Quapropter

Dico. Vi consuetudinis in nostris partibus uni quidem ex Canonicis nomen *Custodis*, non *Sacrista*, attribuitur: in quo autem ejus versetur officium, & an non habeat præminentiam inter reliquos Canonicos, vel dignitatem, ex peculiaribus statutis & usu Ecclesiarum discendum est.

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

SUMMARIUM.

1. Quid & quotuplex sit Vicarius.
2. Vicarius Generalis qualis esse debeat.
3. Ejus jurisdictio est Ordinaria.
4. 5. Quousque se extendat.
6. Quomodo cesset.
7. Vicarius Capituli Sede Episcop. vacante.
8. Vicarius in Divinis perpetuus, & temporalis.

Vicarius in genere est, qui alterius vices gerit, ad id legitimè substitutus. Hoc loco consideratur triplex: Vicarius Episcopi: Vicarius Capituli Sede Episcopali vacante: & Vicarius Beneficiatorum, maximè Parochorum, seu in Divinis, ut appellatur, sive sit perpetuus sive temporalis. Vicarius Episcopi iterum alius est in Pontificalibus, & dicitur *Suffraganeus*, vel *Pro-Episcopus*, *Wah-Bischoff* / atque vices Episcopi gerit quoad actus Ordinis Episcopalis: alius autem in *Spiritualibus*, & appellatur Vicarius in spiritualibus, aut Vicarius jurisdictionis, geritque vices Episcopi quoad actus jurisdictionis: passim vocari consuevit *Vicarius Generalis*, & in Jure etiam *Officialis*, quamvis in nostra Germania *Officialis* dicatur, quem sibi Episcopus substituit ad

certas tantum causas, nempe Matrimoniales, in Consistorio, ut vocant, decidendas, atque distinguitur à Vicario Generali, sicut & iste à Vicario foraneo, qui pro certa diœcesis parte & ad certas causas extra Civitatem Episcopalem loco Episcopi gerendas constituitur, cum jurisdictione solum delegata: alius demum in Temporalibus, qui à Tridentino vocatur œconomus. Hic nobis præcipuè de Vicario jurisdictionali seu in spiritualibus, sive de Vicario Generali, sermo erit, non verò de aliis, uti nec de Commissariis, quibus nempe ab Episcopo certæ causæ particulares, etiam generaliter, committuntur dijudicandæ.

Dico 1. Vicarius Generalis debet esse Clericus. 2. Annum 25. saltem ingressus. 3. In Theologia vel Jure Canonico Doctor aut Licentiatatus, vel saltem aliàs rerum & Jurium peritus. Pars 1. Sumitur ex *can. 22. caus. 16. q. 7.* convenit autem, ut constituatur Clericus Sæcularis, nisi gravis causa adesset constituendi Regularem: Religiosi autem Mendicantes omnino removentur ab hoc officio. *Clem. 1. §. Ad Prioratus de Regular.* Pars 2. ex *c. 7. §. inferiora. de Elect.* Trid. *f. 24. c. 12. de ref.* Pars 3. ex Trid. *f. 24. c. 16. de ref.*

Dico 2. Jurisdictio Vicarii Generalis est Ordinaria (non Delegata) respectu eorum, quæ potest intuitu Vicariatûs. Ita communis cum Barb. *de offic. & pot. Episc. alleg. 54. n. 26. 37.* contra Goffredum, Sotum, & alios paucos. Prob. 1. Jurisdictio, quæ comperit vi officii, quod quis habet, & quæ cum ipso officio defertur ex dispositione Juris, est Ordinaria. *l. 5. ff. de jurisd.* sed jurisdictio

Etio competit Vicario Generali ratione officii, et
 que defertur cum officio ex dispositione Juris,
 non ex concessione speciali Episcopi, qui solum
 designat personam. *c. 2. b. t. in 6.* ergo. Prob. 2.
 Jurisdictio Vicarii Generalis est eadem cum juris-
 dictione Episcopi. *c. 2. de consuet. in 6. c. 3. de ap-
 pell. in 6.* & ideo ibidem negatur Appellatio
 Vicario Generali ad Episcopum, eò quòd ab eo-
 dem tribunali ad idem non detur appellatio: sed
 jurisdictio Episcopi utique est Ordinaria: ergo
 & Vicarii. Objic. 1. Si jurisdictio Vicarii est Or-
 dinaria, & eadem cum jurisdictione Episcopi,
 tunc eadem jurisdictio est penes duos: sed ejus-
 dem rei possessio & dominium non potest esse pe-
 nes duos. *l. 3. §. 5. ff. de acquir. poss. l. 5. §. 1. §.
 ff. commod.* ergo. 2. Jurisdictio Ordinaria debet
 esse perpetua: talis non est jurisdictio Vicarii,
 utpote expirans cum morte Episcopi eam conce-
 dentis. *R. ad 1. dist. ma.* eadem jurisdictio est pe-
 nes duos diverso modo. *c. ma.* eodem modo. *n.
 ma.* penes Episcopum est principaliter & independen-
 ter: penes Vicarium autem est accessorie, &
 dependenter ab Episcopo Vicarium constituyente:
 sicut fundus idem possideri potest à duobus di-
 verso modo, ab uno naturaliter, & ab altero ci-
 viliter. Ad 2. *n. ma.* quia jurisdictio Legati Pon-
 tificii, & Rectoris Magnifici, est Ordinaria, licet
 neutra sit perpetua. Dein *dist. ma.* debet esse per-
 petua, quæ alicui competit principaliter & in-
 dependenter. *transcat ma.* quæ competit accesso-
 rie & dependenter. *n. ma.* demum negatur etiam
Suppositum Minoris, quòd Vicario competat jurise-
 dictio

dictio ex concessione Episcopi; nam competit ratione officii.

Dico 3. Vicarius Generalis vi officii & Vicariatus sui generaliter potest omnia, quæ Episcopus, ut Ordinarius, seu jure Ordinario, exceptis nempe solum iis, quæ requirunt speciale mandatum, vel quæ Episcopus potest ut delegatus Papæ, vel ex speciali privilegio. Communis ex *c. 2. & fin. h. t. in 6.* cum in generali concessione non veniant, quæ speciali nota sunt digna, & quæ quis verisimiliter in specie non esset concessurus. *c. 2. de Pœnit. in 6. c. 81. de R. J. in 6.*

Quæres, quænam sint illa, pro quibus indiget Vicarius Generalis mandato speciali, vel expresso vel tacito, Episcopi? R. pro iis, quæ vel ex dispositione Juris, vel ex consuetudine, vel propter rei arduitatem juxta prudentis viri arbitrium reservantur Episcopo ipsi, & in mandato generali non comprehensa esse creduntur. In specie autem censentur esse talia. 1. *Causa Criminales* graviores. *c. 2. h. t. in 6.* uti est deponere Clericos, privare beneficiis &c. quamvis possit incarcerare delinquentes, moderatè verberare &c. 2. *Causa ardua*, uti visitare diœcesim, nisi impedito Episcopo, congregare Synodum diœcesanam, ultimas voluntates exequi, alienare res Ecclesiæ, causas feudales cognoscere, & à Vasallis Episcopi juramentum fidelitatis recipere, pensionibus aut collectis vel subsidiò charitativò onerare Clericos aut Beneficia, adire hæreditatem Ecclesiæ Cathedrali delatam, dare Coadjutorem Parocho, constituere Vicarium perpetuum in Parochia, exequi

mandata & pœnas Edictorum, judicare in causis
 Episcopi vel ejus Ecclesiæ, procedere contra Ca-
 nonicos, etiam si exempti sint, Ecclesiæ Colle-
 giatæ, interesse electioni Prælatorum, dare licen-
 tiam Clericis prorogandi jurisdictionem Judicis
 Ecclesiastici alieni. 3. *Causæ Beneficiales*, uti con-
 ferre beneficia ad liberam Episcopi collationem
 pertinentia, aut præsentare ad illa, quæ spectant
 ad jus præsentandi Episcopi, recipere resignationes
 beneficiorum, erigere novam Parochiam, trans-
 ferre Ecclesias vetustate collapsas ad Matricem vel
 aliam viciniorem, unire vel suppressere beneficia,
 dividere Ecclesias parochiales, dare consensum
 in reservationem juris Patronatûs. 4. *Actus ju-
 risdictionis voluntariae, & gratiæ liberalis*, uti con-
 cedere Indulgentias, dare dimissorias, nisi Episco-
 pus agat in remotis, absolvere à casibus Episcopo
 reservatis à Jure, dispensare in votis, juramentis,
 impedimentis Canonicis, statutis & legibus dice-
 cesanis, observatione festorum, jejuniorum, inir-
 regularitatibus &c. nisi in his casibus potestatem
 dispensandi tribuat Vicario necessitas vel consue-
 tudo (sicut hæc eidem in Germania potestatem tri-
 buit dispensandi quoad jejunia, festa, denuntia-
 tiones Matrimoniorum, & similia frequenter oc-
 currentia) demum commutare vota, vel pœnas,
 aut facere compositionem cum reis. 5. *Actus Or-
 dinis Episcopalis*, uti consecrare calices, patenas,
 benedicere Corporalia, Virgines, Abbates, & Ab-
 batissas, conficere olea sacra, conferre Ordines
 &c. licet Vicarius sit simul Episcopus: reconcilia-
 re tamen Ecclesias & benedicere paramenta, quia
 Ordinis Episcopalis actus non sunt, cum mandato
 spe-

speciali Vicarius potest, licet Episcopus non sit. 6. *Translatio suæ potestatis Vicarialis in alium.* per *c. 4. h. t. & Nov. 128. c. 20.* quamvis possit ad breve tempus unam vel alteram causam ex justa causa alteri delegare totam. Ita Begnudellius *V. Episcopus*, qui ipsemet per plures annos nuper sustinuit officium Vicarii Generalis Frisingæ in Germania. In dubio, an Vicarius Generalis indigeat mandato speciali, recurrere in negotiis arduis decet ad Episcopum, si præsens sit.

Dico 4. Jurisdictio & officium Vicarii Generalis finitur 1. renuntiatione, qua sponte dimittit Vicariatum. 2. Revocatione potestatis factâ ab Episcopo, & per ipsum, vel alium ad hoc specialiter deputatum, intimatâ Vicario. 3. Episcopi morte naturali, aut civili per depositionem, aut per translationem illius ad alium Episcopatum, aut per renuntiationem Episcopatus; cum potestas Vicarii sit eadem cum jurisdictione Episcopi: ergo, quamprimum iste suam amittit, etiam amittit Vicarius Generalis, licet causa non amplius esset integra, & de ea is jam cœpisset cognoscere. Si Episcopus esset solum excommunicatus, suspensus &c. retineret quidem Vicarius jurisdictionem habitualiter, exercere tamen non posset propter impedimentum, donec istud cessaverit, jurisdictione interea devolutâ ad Capitulum.

Dico 5. Vicarius Capituli, qui Sede vacante intra 8. dies vacationis sibi notificatæ à Capitulo (ad quod devolvitur jurisdictio. *c. 3. & fin. de suppl. negl. in 6.*) constitui debet novus, vel confirmari antiquus. *Trid. s. 24. c. 16. de ref.* Itaque plus

plus potest, quàm Vicarius Episcopi; quia etiam illa ipsi censentur esse concessa, quæ Sede Episcopali plena requirunt speciale mandatum, modò ex possit Capitulum. *Garcias de benef. p. 5. c. 7. n. 21.* cum aliis contra Barbos. & alios. Ratio; quia, si talia negotia majora componi deberent per suffragia omnium Capitularium, quæ rarò & difficulter conspirant, facilè contingeret protelari causas, & oriri confusionem; quæ fuit causa, cur Tridentinum jusserit constitui à Capitulo Vicarium. Per hoc tamen non prohibetur Capitulum suo Vicario adimere jurisdictionem in causis particulares, easque alteri delegare. Officium Vicarii Capitularis finitur, quamprimum novus Episcopus fuerit confirmatus, & possessionem Episcopatus adierit; quia ipsius Capituli jurisdictionis non durat diutiùs.

8 Dico 6. Vicarius perpetuus in Divinis, qui potissimum in Parochiis, quæ sunt unitæ Monasteriis, Collegiis, & locis piis, constitui solet, habet verum beneficium propriè dictum. *c. 27. de Rescr.* ita ut pro libitu & absque causa in Jure expressa amoveri nequeat. *c. 3. h. t. Clem. un. eod.* quia est intitulatus, seu titulum in beneficio & jus obtinet. Equiparatur vero Parocho in cura animarum & ferè in omnibus, ita ut Rector Ecclesiæ, cui parochia incorporata est, qui appellatur *Parochus principalis*, & in habitu tantùm, se immiscere non possit in cura animarum vivente Vicario & invito; ut adeò, quidquid in Jure statutum reperitur de Parocho, etiam intelligendum veniat de Vicario Perpetuo. *Clem. cit.* Aliud est in Vicario temporalis, qui Parocho v. g. ægrotante, vel ab-

sen-

sente, ad tempus constituitur; is enim jus in beneficio & titulum non obtinet, atque ideo ad nutum amovibilis est: sicut etiam *Cooperatores* Parochorum, ut vocamus, qui quidem vicini sunt Vicariis temporalibus, differunt tamen per hoc, quod illi habeant jurisdictionem solum delegatam, atque distinctam à jurisdictione Parochi, Vicarii autem temporales ordinariam. *Objic.* Quando præsens est Principalis, cessat potestas vices gerentis: ergo etiam præsente Rectore principali Ecclesiæ cessat potestas Vicarii perpetui, & actualis animarum rectoris. *R. dist. ant.* Si Principalis retinet potestatem & curam actualem, uti retinent, qui constituunt Vicarios temporales. *c. ant. secus. n. ant.* Vel: si vices gerens habet suam jurisdictionem ab eo, cujus vices gerit. *trans. ant.* si ab alio, uti Vicarius Perpetuus ab Episcopo. *n. ant. & conf.* Cæterum Vicario Perpetuo debetur congrua sustentatio ex redditibus Ecclesiæ Parochialis, quam administrat, nimirum tertia eorum pars. *Trid. s. 7. c. 7. de ref.* ita tamen, ut arbitriò Episcopi major vel minor portio pro ratione locorum & temporum determinari possit, vel aliunde assignari. *Trid. lo. cit.*

TITULUS XXIX.

*De Officio & Potestate Judicis
Delegati.*

SUMMARIUM.

1. Quid & quoruplex sit Judex.

2. Or.

2. Ordinarius, & Delegatus.
3. Quid & quotuplex sit Jurisdictio, & Imperium.
4. Quinam delegare, & delegari Judices possint.
6. Et in quibus causis.
7. In quo consistat officium.
8. Et potestas Delegati.
9. Quomodo finiatur.

i **J**udex jurisdictionis est persona publica ad iudicandum ordinata, ut secundum leges & consuetudines locorum populo jus dicat. *c. 10. de Verborum Significatione. l. 78. ff. de Judiciis.* Dixi 1. Jurisdictionis datur enim & Judex, minus tamen proprie, qui notionem duntaxat habet sine jurisdictione, seu facultatem cognoscendi tantum vel circa causam ipsam vel circa depositiones testium, ac postea suam mentem dicendi, & referendi ad suos principales, non vero causam decidendi, ac in Jure vocatur *Pedaneus*, vel *Notionalis* Judex; in foro Civili quibusdam in locis appellatur *Consulens*, aut *Commissarius*, in Foro Ecclesiastico *Auditor*. Dixi 2. *Persona publica*, h. e. auctoritate publica vel Juris, vel Consuetudinis, vel Principis, vel alterius, qui dare Judicem potest, constituitur. Dixi 3. *Jus dicat*, scilicet praevia causarum cognitione eas juste dicat ferendo sententiam. Alius est *Summus*, seu supremus, cui nempe competit suprema jurisdictionis, uti est Papa in foro Ecclesiastico, cujus jurisdictionis vocatur *Potestas Clavium*, & in foro Civili Imperator, & alii in suis terris Superiorem non recognoscentes, ac horum

jurisdictio appellatur *Majestas*. Alius *Subalternus*, qui obtinet jurisdictionem summæ Potestati subordinatam, quam dicunt *Territorialem*, qualem in foro Ecclesiastico habent principaliter Episcopi in suis diocæsibus, in Sæculari Principes & Status Imperii in suis ditionibus. Germanicè appellatur *Landts-Gürstliche Obrigkeit*.

Specialiter hoc loco consideratur Judex Delegatus, & Ordinarius. *Ordinarius* est, qui habet jurisdictionem ordinariam, vel propriam, h. e. ratione officii proprii competentem, eamque proprio nomine exercet. *Delegatus*, qui habet jurisdictionem delegatam (alio nomine mandatam, vel alienam,) h. e. ex commissione & mandato alterius, sive Juris, & tunc vocatur *delegatus Juris*, qualis in multis causis, præsertim in exemptos, à Tridentino constituitur Episcopus: sive Hominis, & tunc vocatur *delegatus hominis*, seu Judicis Ordinarii: si delégans sit supremus Princeps, Papa vel Imperator, est *Delegatus Principis*; si alius, *Delegatus inferioris*; si alicui omnes causæ universim, vel saltem in aliquo genere subalterno, v. g. omnes causæ decimales, committantur, appellatur *delegatus ad universitatem causarum*; si verò una, vel plures quidem, sed certo numero, vel inter certas personas, *Delegatus simpliciter, & propriè*, vel *specialis* dicitur. Qualiscunque sit Delegatus, differt à Vicario per hoc, quòd Vicarius quidem nomine & vice alterius exerceat jurisdictionem, sed eandem cum suo Principali, Delegatus verò distinctam à jurisdictione illius, qui vices suas alteri committit ad judicandum;

nam *Delegatio* nihil est aliud, quàm unius vel plurium causarum terminandarum, ab alio facta commissio. per c. 3. & 40. h. t. Unde & tales Judices à Practicis vocantur *Commissarii*, à Jure Civili etiam *Judices dati*. l. 5. C. de *Judic.* quavis alibi *Judex* datus confundatur cum *Pedaneò*.

3 *Jurisdictio*, qua omnem *Judicem* instructum esse oportet, est *potestas publica* (nempe à publica auctoritate *Juris*, vel *Principis* aut *Magistratús* acquisita, & hinc differt à potestate patria, dominica, & æconomica) *de causis controversis jus dicendi, ordinata ad gubernationem subditorum*: alia est *simplex*, seu sine imperio, quæ respicit causas civiles, sine jussione, coërcitione, & jure exequendi sententiam: alia est *imperium*, quæ nimirum exercetur per jussionem & coërcitionem, Imperium aliud vocatur *merum*, quod est potestas gladii ad animadvertendum in facionorosos. l. 3. ff. de *Jurisd.* à Practicis dicitur *jurisdictio Alta*, vel *Judicium Sanguinis*. Ad illud referuntur etiam *Regalia*, ut vocant: & quæ pertinent ad *Justitiam Vindicativam*, uti causæ criminales. Aliud verò mixtum, quod nempe conjunctum est cum *jurisdictione simplici*, licet principaliter in jussione vel coërcitione consistat. Ad hoc pertinent causæ civiles, vel criminales civiliter intentatæ, item pænæ mitiores propter leviora delicta, v. g. pæna carceris, multa pecuniaria &c. saltem vi consuetudinis. Hoc imperium mixtum à modernis vocatur *jurisdictio Bassa*, vel *Vogteia*. Nider: *Gerichtbar*
keit

keit / oder Hoffmarchts = Gerichtbarkeit. Hodie non facile conceditur, vel concessa esse censetur jurisdictio (sive ordinaria sive delegata) sine omni imperio, seu sine potestate coercendi & puniendi inobedientes (cum aliàs ferè esset inutilis) imò rarò etiam sine potestate exequendi sententiam. Et hinc, quando conceditur jurisdictio, censentur concessa hoc ipso esse omnia, quæ sunt necessaria ad cognitionem & expeditionem plenariam causarum. *c. 5. 11. 26. h. t. l. 2. ff. de jurisdict. & clarissimè l. fin. ff. de offic. ejus, cui mandata est jurisd.*

Porro alia jurisdictio (consequenter & Judex) est *Ecclesiastica*, quæ personas sacras, vel res sacras aut spirituales, vel spirituali annexas respicit, sive pro *foro interno* conscientiæ, quæ in sacro Pœnitentiæ tribunali, sive pro *externo*, quæ extra Pœnitentiæ tribunal locum habet, & à solis personis Ecclesiasticis exerceri potest. Alia verò *Politica* seu *Sacularis*, quæ in solos Laicos, & circa res profanas exercetur. Rursus alia vocatur *Voluntaria*, quæ afficit volentes, ac sine contentione Partium, & coërcitione, exercetur: cujus actus sunt concedere privilegia, legitimare, dispensare, absolvere, administrare Sacramenta &c. Alia *Contentiosa*, quæ exercetur in invitos, vel cum aliqua contentione Partium, aut coërcitione, cujus actus sunt ferre Leges vel Statuta, causas civiles vel criminales definire &c.

Dico 1. Delegare possunt omnes Judices Ordinarii, seu jurisditione ordinaria pollentes. 2. Non verò Judices delegati subdelegare totam causam. 3. Nisi sint Delegati ad universitatem cau-

Pars I.

O

sa-

farum. 4. Delegati Juris, aut Principis Supremi. Pars 1. constat ex *l. 5. 16. 17. ff. de jurisd. & c. 7. de off. ord. in 6.* Pars 2. ex *l. 12. ff. de Jur. l. fin. cit. c. 27. h. t. c. 62. f. de appellat.* possunt tamen & isti aliquem causæ articulum alteri committere, & sic dare Judicem. Pars 3. ex communi sensu DD. cum *gl. in l. 1. ff. quis & a quo appell. & gl. in l. 12. ff. de offic. Procons.* Pars 4. ex *c. 3. h. t. & c. 2. cit.* Excipe, nisi Princeps alicui committat nudum ministerium, ut si Papa dispensationem in particulari casu. *c. fin. ff. fin. h. t.* Aliud esset, si Papa alicui concederet potestatem dispensandi perpetuò. *Objic.* in omni delegatione censetur electa personæ industria: sed, quando censetur electa personæ industria, non potest causa committi alteri. *c. fin. cit.* ergo à nullo delegato potest causa alteri committi, seu subdelegari. *R. n. ma.* nisi nimirum delegans specialiter exprimat, se elegisse industriam personæ, aut præcipiat, ut delegatus personaliter per se ipsum agat causam vel negotium.

§ Dico 2. Delegari Judices possunt omnes qui non prohibentur esse Judices Ordinarii in tali causa. Text. & DD. *in l. 12. cit. & in c. 11. de Rescript. in 6.* Pontifex tamen non solet delegare causam nisi personis in Dignitate Ecclesiastica vel Personatu constitutis, aut Canonicis Cathedralibus. *c. 11. cit.* Ratio; quia quoad qualitates æquiparatur Judex Ordinarius & Delegatus, excepta sola ætate: nam Ordinarius debet esse 25. annorum. *l. 41. ff. de receptis.* Delegatus autem tantum 20. annorum. *l. cit.* imò cum consensu Partium 18. annorum completorum. *c. 41. h. t.* Addidi, in tali causa:

De Officio & Potestate Delegati. 211

causa: hinc, quia Laicus nequit esse Judex Ordinarius in causis Ecclesiasticis, & personarum Ecclesiasticarum, neque Delegatus esse potest etiam cum Clerico. Non obstante, quod Laicus possit esse Consiliarius, imò & Arbitrarius unà cum Clerico; quia in Consiliariis & Arbitris, qui præcisè suam dicunt sententiam, seu mentem, quid sentiant, aperiant, jurisdictio non requiritur.

Dico 3. Delegari causæ regulariter possunt omnes, quæ jurisdictioni delegantis subiciuntur. 2. Etiam imperium merum supponentes in Judice, saltem de Jure Canonico. 3. Nec integræ tantùm causæ, sed etiam singulæ partes, v. g. citatio, examen testium, inspectio instrumentorum &c. licet ille, cui delegatur hujusmodi pars, non verò cognitio de justitia causæ, vel decisio causæ, non sit propriè Judex, sed merè delegatus. Pars 1. patet ex *l. 1. & ult. de Offic. ejus, cui mand. l. un. C. qui pro sua jurisd.* nam potest quis per alium, quod potest facere per se ipsùm. *c. 68. de R. J. in 6.* Pars 2. ex *c. 2. de offic. Vicar. in 6. c. 7. de off. Ord. in 6.* De Jure Civili merum imperium delegari nequit, nisi delégans esset absens, vel infirmus. *l. 1. & ult. citt. Const. Crim. Caroli V. a. 2.* Vi tamen consuetudinis id fieri notant aliqui DD. Pars 3. eruitur argumentò fortiori. Dixi, *regulariter;* nam aliquæ causæ, uti Regalia Majora Principum, quia inferioribus non possunt competere, vel soli Summo Principi reservantur, delegari non valent, vel certè non solent. Sic Summo Pontifici reservantur causæ majores, uti sunt controversias Fidei de-

finire, Concilium generale convocare, Laicis concedere jura spiritualia. &c.

- 7 Dico 4. Officium Judicis Delegati, quò delegati, consistit in his. 1. tenetur, si una vel utraque pars litigantium petat, fidem authenticam facere de sua delegatione, vel ostensis litteris, si sit delegatus Principis. *l. 1. C. de Mandatis Princ. c. 24 de Rescr.* vel saltem per testes &c. si sit delegatus inferioris: aliàs partes non tenentur comparere vel, licèt compareant, acta sunt nulla. 2. Non procedere ante præsentatas sibi litteras suæ delegationis. *c. 12. inf. de appell.* licèt sciat, eas jam expeditas esse. 3. Observare formam in delegationis mandato præscriptam. *c. 37. h. t. c. 22. de Rescr. l. 5. ff. Mandati*; aliàs, nisi aliunde constet, formam non esse substantialem, procedit nulliter, ut si certum tempus, vel certus locus sit ipsi præscriptus, & partes non consentiant in locum vel tempus aliud, & sic prorogent delegato jurisdictionem. Pariter nec potest cognoscere de causis aliis, quàm in mandato sit expressa, & expressa non necessariò sit connexa, nec procedere contra personam in commissione non nominatam, ita quidem, ut nec cum consensu Partium delegati jurisdictione à causa ad causam, & à persona ad personam (nisi sit delegatus ad universitatem causarum) extendi & prorogari valeat. *c. 32. c. 40. h. t. Dist. 1. officium*; hoc enim strictè loquendo differt à potestate; nam potestas denotat actum primum, & quid possit; officium verò actum secundum, & quid debeat facere delegatus vi suæ commissionis. Dixi 2. quò delegati; quippe quò Judicis officium est admittere probationes, exceptiones, appel-

appellationes, concedere dilationes, Jurisque ordinem observare, ac alia, quæ incumbunt Judici, item gratis exercere Judicium, nullumque à Partibus munus accipere, exceptis tamen esculentis & poculentis ex mera liberalitate oblatis, ac in ea quantitate, quæ intra paucos dies absumi possint; id enim Judici delegato permittitur. *l. 11. §. in super de Rescr. in 6.* uti & repetere sumptus, v. g. itineris, siquos facere debuit in gratiam Partium.

Dico §. Potestas Delegati est tanta, quantum sonat mandatum seu commissio. Ratio, quia delegans non omnem suam potestatem committit alteri, nec propriam, sed distinctam, suæ tamen subordinatam, ampliori & principali sibi reservatâ. *l. 6. de jurisd.* Unde à Judice delegato, si appelletur, appellandum est ad delegantem (vel ad ejus successorem) & à subdelegato ad subdelegantem (nisi iste omnem suam potestatem demandasset Subdelegato; tunc enim ad Superiorem fieret appellatio) *l. 1. §. fin. ff. quis & à quo appelletur. c. 27. §. porro. h. t.* Interim tamen delegatus potest omnia, sine quibus causa sibi commissa expediri nequit, etsi in mandato delegationis expressa non sint. *c. 5. 7. eod. l. 2. ff. de Jurisd. l. ult. ff. de Offic. ejus, cui mand.* Quod etiam verum est de Subdelegato. *c. 29. h. t.* Quare in specie potest 1. punire citatos, & contumaciter non comparentes. 2. Impedientes suum judicium coercere, si delegatus sit Papæ, per censuras, licet impediens foret Episcopus, quem tamen prius oporteret interdicare ingressu Ecclesiæ. *c. 11. eod.* 3. Assumere Officiales necessarios. 4. Spoliatum mittere in possessionem. 5. Admittere trans-

actionem. 6. Exequi suam sententiam, probabilius etiam, licet non sit Delegatus Principis, vel executionem demandare Judici Ordinario loci, vel relinquere deleganti. Abb. & alii ex *c. 4. de for. comp. & l. 15. ff. de re jud.* contra Bartolum. Cæterum si plures sint Delegati ad eandem causam, tunc videndum est, an cumulativè & indivisim delegatio sit facta, seu simpliciter, ut ordinariè contingit: vel an in solidum aut divisim, v. g. hoc modo, *ut omnes, vel duo, vel unus procedat.* In priori casu, si vel unus non concurrat, licet morbo impeditus, vel morte abreptus, processus est nullus. *c. 16. 42. h. t. l. 39. ff. de re jud.* In posteriori valet Processus, & datur locus præventioni, ita ut, si unus cæperit causam, reliqui nec licitè nec validè se amplius immiscere possint, nisi, qui cæperat, non posset vel non veller ulterius in causâ progredi. *c. 8. h. t. in 6. l. un. ff. de Offic. Consul.* Si verò adjiciatur hæc clausula conditionalis, *si nequeant, aut nolint omnes interesse, judicent reliqui, vel duo, vel unus,* non est necesse concurrere omnes, vel subdelegatum admittere. *c. 21. 34. h. t.*

8 Dico 6. Officium & potestas Delegati finitur 1. Morte delegantis vel naturali vel civili, si mors sit publicè nota, & delégans delegavit nomine propriæ personæ, non dignitatis, atque causa adhuc integra sit, h. e. quando nullus adhuc actus substantialis Judici exercitus, v. g. citatio Partium. *c. 20. 30. h. t. l. 6. ff. de jurisd. 2.* Revocatione delegantis vel expressâ vel tacitâ, atque delegato per delegantem aut ejus substitutum intimatâ. *c. 30. de elect. l. 58. ff. de Judic.* etsi res non amplius sit integra.

tegra. Laym. *ad c. 37. n. 4. h. t.* Excepto casu, quo Compromissariis data est potestas eligendi ad Prælaturam. *c. 30. cit. 3.* Morte delegati, et si res non ampliùs sit integra. per *c. 42. eod. l. 27. 57. ff. mand.* Aliud foret, si fuisset delegatio non personalis, sed realis, seu facta intuitu & sub nomine Dignitatis aut Officii, ut si Papa delegaret Episcopo, aut Vicario Generali certæ Diœcesis, non expresso nomine Episcopi, vel Vicarii; tunc enim delegatio transit ad Successorem. *c. 14. h. t.*

4. Lapsu temporis à delegante præfixi. *c. 4. 24. eod.* nisi ante lapsum communi Partium consensu fuerit ipsi ulterius prorogata jurisdictio. 5. Confectio negotiò sive per transactionem vel pactum, sive per sententiam latam, & executioni datam, vel si alteri demandata & jam cœpta sit executio. *c. 9. eod.* quia tunc delegatus ad unam hanc causam censetur esse functus suò officio. Excipe eum, qui solum est delegatus executor gratiæ; is enim, si prima provisio fuisset nulla, posset aliam facere. 6. Recusatione delegati tanquam suspecti, si in termino competente causa suspicionis allegata & probata fuerit. *c. 5. eod. in 6.* Si recusetur delegatus Principis supremi, pronuntiare de justitia recusationis spectat ad arbitros à Partibus eligendos: si delegatus inferioris, ad delegantem: si plures delegati, ad condelegatum. *c. 39. h. t. c. 4. eod.*

in 6.

TITULUS XXX.

De Officio Legati.

SUMMARIUM.

1. Quid & quotuplex sit Legatus.
2. 3. 4. 5. Quod sit ejus officium & Potestas.
6. Quomodo finiatur.

1 **L**egatus in genere est, qui à Principe vel Magistratu quodam mittitur ad tractandum aliquod negotium. Si mittitur à Papa, dicitur *Legatus Apostolicus*. Mitti autem potest vel sine jurisdictione, v. g. ad excipiendum Imperatorem, ineundum fœdus &c. & est *Nuntius merus*, vel cum jurisdictione spirituali, & est *Legatus Judex*, de quo hîc agitur. Est autem triplex: *Legatus à Latere*, qui nempe Cardinalitia dignitate eminet, & quasi de latere Summi Pontificis, cui in arduis negotiis Romæ assistere debent Cardinales, assumitur ad legationem: *Legatus Missus*, seu *Nuntius Apostolicus*, qui non est Cardinalis, quamvis subinde mittatur *cum potestate Legati à Latere*, quales in Germania sunt, qui constanter residere solent Viennæ in Austria, Coloniae ad Rhenum, & Lucernæ in Helvetia: ac demum *Legatus Natus*, qui non mittitur, sed *manus Legati auctoritate Apostolica annexum habet*

bet suæ dignitati, & quasi adnatum; qualis in Germania, olim erat Archiepiscopus Magdeburgensis, hodie Salisburgensis, in Gallia Rhemensis, in Hispania Toletanus, in Hungaria Strigoniensis, in Bohemia Pragensis, qui ferè solent esse harum Nationum Primate.

Dico 1. Officium & potestas Legatis Judicibus omnibus communis est exercere jurisdictionem Ordinariam in diœcesibus & provinciis sibi commissis, concurrentem cum jurisdictione Episcopi & Archiepiscopi locorum, ubi agunt Legatos. *c. 1. seq. c. 7. h. t. & c. 2. eod. in 6.* In specie ipsis competit inspectio in Episcopos, Principes, & populos in ordine ad negotia Ecclesiastica, ad reformandos mores, ad Constitutiones Pontificias in usum deducendas &c. Concurrunt quoque cum Episcopis in collatione Beneficiorum, sed non in Germania; quia ipsis obstant Concordata Germaniæ cum Nicolao V. inita, nisi Beneficia sint reservata Summo Pontifici, vel Episcopi (non inferiores Collatores) debito tempore ob negligentiam non provideant, quam utique etiam in Germania supplere possunt. per Trid. *f. 24. c. 20. de ref.* Vi cujus Trid. etiam non possunt adiri in prima instantia Legati in causis Ecclesiasticis, nisi Ordinarii per biennium à die litis motæ causam terminare negligant.

Dico 2. Legati à latere possunt 1. exercere jurisdictionem in exemptos. *gl. in c. 1. h. t. v. universas.* 2. Confirmare electiones Archiepiscoporum, Episcoporum, & Abbatum exemptorum. *c. 36. f. fin. de Elect. in 6.* non tamen in Germania propter Concordata. 3. à die egressûs ex Urbe quos-

Q 5 cunque

cunque absolvere ob percussionem Clerici etiam enormem excommunicatos, ex quocunque loco advenientes. *c. 9. h. t. c. 20. de sent. excomm.* 4. Ipso præsente suspenditur aliorum Legatorum jurisdictionis & potestas. *c. 8. h. t.*

4 Dico 3. Legatus non Cardinalis, seu Nuntius Apostolicus, plus non potest, quàm Ordinarius provinciae, ad quam mittitur. *c. 2. h. t. in 6.* & ea, quæ omnibus Legatis communia esse dixi; nisi nimirum in litteris Legationis plus ipsi sit concessum. In specie tamen ipsi competit potestas absolvendi subditos suæ provinciae ob percussionem Clerici, etiam enormem, excommunicatos. *c. 9. cit.* Si tamen sit missus *cum potestate Legati à latere*, probabilius potest omnia, quæ Legatus à latere; quia verba privilegiorum debent accipi cum effectu, & operari id, quod significant. *c. 10. de privil. in 6.* *Objic.* Talis Nuntius habet se ad Legatum à latere, sicut se habet Vicarius Generalis ad Episcopum: sed Vicarius Generalis constitutus cum hac clausula, ut *possit omnia, quæ potest Episcopus*, non hoc ipso potest omnia, quæ Episcopus, sed solum ea, quæ non requirunt mandatum speciale: ergo. *R. n. ma.* Dein, quòd Vicario Generali per clausulam illam generalem non sint concessa absolutè omnia, quæ potest Episcopus, constat ex Jure: quòd verò Legatus cum clausula seu cum *potestate Legati à latere* missus non possit omnia, quæ Legatus à latere, non constat ex Jure, imò colligitur oppositum ex *c. 10. cit.*

5 Dico 4. Legatus Natus per se plus non potest, quàm quod ipsi competit ratione Dignitatis Archiepiscopalis, cui Legatio perpetua est annexa.
per

per *c. 9. cit.* Nisi nempe per privilegium speciale ipsi plus concedatur, v. g. conferre beneficia in Mensibus Papalibus, dispensare in certis gradibus consanguinitatis ad Matrimonium &c. ut concessum esse perhibent Archiepiscopo Salisburgensi.

Dico 5. Officium & potestas Legati finitur 1. ⁶ Revocatione Pontificis Legato debite intimata, saltem post hujus egressum è provincia. per *l. 3. ff. de off. Pras. c. 2. h. t. in 6.* 2. Egressu spontaneo ex provincia cum animo non revertendi. *c. fin. h. t. arg. l. 3. cit.* 3. Lapsu temporis præfixi, aut finitò negotiò, ad quod conficiendum missus est. *arg. c. 4. de off. deleg.* 4. Morte ipsius Legati: non tamen morte Pontificis. Quia jurisdictio Legati est ordinaria. *c. 2. cit.* dein Legati dicuntur esse *Sedis Apostolicæ*, quæ nunquam moritur. Officium tamen Legati Nati est perpetuum, & durat, quamdiu obtinet Dignitatem, cui annexum est.

TITULUS XXXI.

De Officio Judicis Ordinarii.

SUMMARIUM.

1. *Judex Ordinarius, præsertim Ecclesiasticus, quis.*
2. *Papa est infallibilis, & suprema pollet potestate legislativa universali, etiam extra Concilium.*

3. *Quæ*

3. *Quæ sit potestas Cardinalium.*
4. *Patriarcharum Minorum.*
5. *Archiepiscoporum.*
6. 7. *& Episcoporum.*
8. *An & quando in Exemptos.*
9. *Quæ sit Prælatorum Regularium.*
10. *Et Parochorum potestas & officium.*

1 **J**udex Ordinarius, uti dictum tit. XXIX. est, qui exercet jurisdictionem ordinariam, seu nomine proprio, & vi officii, v. g. Prælatu-
ræ, Magistratûs &c. quem gerit, nec vices agit
alterius, ut Delegatus, & Legatus. In Statu Ec-
clesiastico alii Ordinarii sunt superiores Episcopis,
uti Papa per totum Mundum Christianum, tan-
quam Pastor omnium fidelium à Christo consti-
tutus per verba, *pasce oves meas.* Jo. 21. item
Cardinales, Patriarchæ, Primate, Archiepisco-
pi seu Matropolitani: alii sunt ipsi Episcopi; ac
alii inferiores Episcopis, uti Vicarii Generales, Præ-
lati Regulares, Parochi.

2 Dico 2. Summus Pontifex non tantum est
infallibilis in definiendis Fidei dogmatis, sed
etiam suprema pollet potestate & jurisdictione
spirituali in omnes Christi fideles, ita ut per le-
ges obligare omnes possit, etiam extra Concilium
Generale. Patet ex textibus Scripturæ Sacræ.
Rogavi pro te (Petro, & ejus in Pontificatu Suc-
cessoribus dixit Christus) *ut non deficiat fides*
tua. Luc. 22. *Porta inferi non prævalent ad-*
versus eam Matth. 16. nempe Ecclesiam, quam
Pontifici Christus regendam commisit: *tibi dabo*
claves regni cælorum: quodcumque ligaveris super
ter-

terram, erit solutum & in cœlis: & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. Matth. 16. cit. *Pasce oves meas.* Jo. 21. Ubi notandum, quòd Christus soli Petro in singulari, licèt præsentes fuerint & alii Apostoli ac Discipuli, dictam infallibilitatem promiserit, & illimitatam potestatem ligandi, solvendi, pascendi dederit, adeoque soli in Cathedra Petri successori seorsim, & independenter ab aliis Ecclesiæ Prælatis, ac Episcopis, in Concilio Generali congregatis: ergo Papa, etiam extra Concilium Generale, cujus Superior & Caput est constitutus à Christo (cùm Episcopi in Concilio Generali congregati maneant oves Christi, quas omnes Petro subjecit, & pascendas commisit idem Christus) prædicta omnia potest, ita ut ab ejus sententia appellari nequeat, cùm non habeat ullum Superiorem in terris etiam Concilium: imò nec ad Christum, cùm à Vicario, qualis est Papa respectu Christi in terris, ad Principalem non detur appellatio, ut ad *titulum XXVIII.* dictum.

Objic. Papa est pars Ecclesiæ: ergo est minor totâ Ecclesiâ, quam repræsenterat Concilium Generale, & nihil potest in ipsum Concilium Generale. *R. trans. ant. dist. conf.* est minor extensivè, h. e. in Concilio Generali sunt plures Prælati & homines. *c. conf.* est minor intensivè, auctoritate, infallibilitate, potestate, præsertim respectu Concilii sine Papa associato tanquam Capite sumpti. *n. conf.* Totam infallibilitatem, vim, & efficaciam consequitur Concilium Generale ab influxu Papæ assistentis, dirigentis, & approbantis, sine quo
nihil

nihil potest Concilium. Si hoc jungatur Pontifici, accedit major auctoritas humana, non divina. Cæterum Papa in suo territorio temporali obtinet quoque potestatem temporalem summam, sicut Principes Sæculares Summi in suis territoriis.

3 Dico 2. *Cardinales*, præterquam quod assistant Pontifici consiliò & auxiliò in regenda Ecclesia Universalì, & eligant hodie Pontificem, eaque facere possint Sede Papali vacante, quæ sunt necessaria ad defendendam Ecclesiam. per *c. 3. de Elect. in 6. Clem. 2. eod.* in Ecclesiis sui Tituli obtinent jurisdictionem quasi-Episcopalem, ita ut circa subditos suarum Ecclesiarum quoad actus jurisdictionis omnia possint, quæ Episcopi in suis diocæsis, etsi tantum sint Diaconi. per *c. 11. de major.* Plus non legitur ipsis concessum, imò nec vacante Papatu succedunt in jurisdictionem Papæ. *Clem. 2. cit.* Sicut tamen Capitulum Sede Episcopali vacante succedit in jurisdictionem Episcopi.

4 Dico 3. *Patriarchæ Minores*, uti Venetus, Aquileiensis &c. item *Primates*, qui ab ipsis non nisi titulò & nomine differunt, præter jurisdictionem Episcopalem in suas diocæses, sunt etiam Judices Ordinarii Archiepiscoporum, & Episcoporum sui districtus. per *c. 9. b. t.* exceptis tamen hodie causis criminalibus, quas Trid. *f. 24. c. 5. de ref.* si majores sint, nempe depositionem vel privationem promerentes, à solo Papa, minores verò à Concilio Provinciali, vel ab illo deputatis, cognosci ac terminari voluit. Præterea iisdem Patriarchis nulla competit potestas immediatè in subditos dictorum

rum

rum Archiepiscoporum & Episcoporum. *c. 9. cit.* uti nec Archiepiscopis in suorum Suffraganeorum subditos, quod statim exponam, Dixi, *Patriarcha minores*: nam quatuor *maiores* per Orientem, nempe Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Jerosolymitanus, hodie tantum sunt titulares; cum eorum provincias & Ecclesias teneant Pagani. De Patriarcha Romano per totum Occidentem, qui est Episcopus Romanus, seu Summus Pontifex, nihil attinet amplius dicere.

Dico 4. *Archiepiscopi* præter jurisdictionem 5
Episcopalem, quam habent in suas diœceses, aliis Episcopis communem, sunt etiam Judices Ordinarii suorum Suffraganeorum, seu Episcoporum suæ provinciæ. *c. 11. b. t. c. 54. de appellat. c. 1. de off. Vicar. in 6.* exceptis tamen hodie iterum causis horum Episcoporum criminalibus juxta Trid. *lo. cit.* Quamvis autem obtineant jurisdictionem in ipsos Episcopos suæ provinciæ, eorumque Vicarios, quoad personas ipsorum, in subditos tamen illorum immediatè jurisdictionem non obtinent. *c. 11. cit. & c. 1. eod. in 6.* extra hos casus.

1. Quando actualiter visitant diœceses suorum Suffraganeorum; sed tunc cum suis limitationibus. *c. 1. & fin. de Censib. in 6. c. 1. de panis in 6. & Trid. s. 24. c. 3. de ref.*
2. Quando subditi appellant à suis Episcopis vel Vicariis ad Archiepiscopum. *c. 3. de appel. in 6.*
3. Quando Suffraganei sunt negligentes in collatione Beneficiorum. *c. 3. de suppl. negl.*
4. Quando iter instituunt per diœceses suorum Suffraganeorum; tunc enim possunt solenniter benedicere populo, sicut ubique, etiam in loco exempto, celebrare in pontifi-

tifi-

rificalibus, & curare sibi crucem præferri &c.
Clem. 2. de privil.

6 Dico 5. *Episcopi*, qui ordinariam in sua diocesi & supremam potestatem spiritualem obtinent in Clerum & populum, etiam principem, atque etiam *Ordinarius loci* vocari consuevit, officium est partialem Ecclesiam regere. *Act. 20. v. 28.* & Summum pontificem iuvare juxta mensuram potestatis ab eo sibi concessæ; nam *Episcopi sunt vocati in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. can. 12. caus. 2. q. 6.* item diocesanos instruere in rebus Fidei, Verbò Divinò pascere, Sacramenta, præsertim Pœnitentiæ, administrare vel per se, vel per alios idoneos, corrigere excessus Regularium extra Monasteria degentium, visitare Ecclesias & diœcesin &c. *c. 15. h. t. Trid. s. 5. c. 2. de ref. s. 6. c. 3. 4. de ref. s. 21. c. 4. 6. &c. de ref.*

7 Dico 6. *Episcopi* potestas est duplex, *Ordinis*, vi cujus consecrat Ecclesias, confert Ordines, & Sacramentum Confirmationis, solenniter benedicit &c. & *Jurisdictionis*, vi cujus in sua diocesi potest omnia, ad jurisdictionem pertinentia, quæ Papa in tota Ecclesia, exceptis tamen iis, quæ Pontifici specialiter sunt reservata, & quæ sunt Juris Communis. *c. 1. & fin. de offic. Archiep. c. 16. h. t. Clem. 1. eod. &c.* In specie autem potest
1. Ferre leges & statuta. 2. Cognoscere & decidere omnes causas ad forum Ecclesiasticum pertinentes, invocato etiam, si opus sit, ad id brachiò Sæculari. 3. Punire malefactores. 4. Turbantes suam jurisdictionem excommunicare, & alias ferre censuras, atque ab iisdem absol-
verè.

vere. 5. Instituere & destituere Clericos Beneficiatos. 6. Conferre beneficia. 7. Dispensare in votis non reservatis, observatione festorum & jejuniorum, denuntiationibus Matrimonio præmittendis, relaxare juramenta &c. visitare diocesim, Ecclesias, Beneficia, Monasteria, Collegia, & Hospitalia non exempta &c. Potestatem jurisdictionis acquirit per *Confirmationem*, Ordinis per *Consecrationem*. Multi Interpretes ex *c. 16. b. t.* totam Episcopi potestatem reducunt ad duplicem *legem, diocesanam* nempe, & *jurisdictionis*: ad hanc referunt omnia, quæ ex parte Episcopi consistunt in dando & faciendo, sive sint actus Ordinis sive Jurisdictionis, uti conferre Ordines, consecrare templa, ferre sententias, dispensare, punire, & alia facere, quæ jam recensuimus, omittis tamen plurimis, quæ videri possunt apud Barb. *de off. & potest. Episcopi*. Ad *legem diocesanam* verò, quæ ex parte Episcopi consistunt in recipiendo, uti sunt exigere Cathedriticum & Synodaticum, subsidium charitativum, quartam decimationum, quartam mortuorum seu *portionem Canonicam*, procuraciones in visitatione diocesis, seu moderata victualia. &c. Sed ab hac lege diocesana exempti sunt omnes Regulares & Monasteria, aliàs etiam non exempta à jurisdictione Episcopi. *can. 1. q. 1. can. 8. q. 3. caus. 10.* exceptis procuracionibus visitabilibus.

Dico 7. Episcopus jure extraordinario & delegato in multis casibus etiam in Regulares, aliàs per generale privilegium ab ejus jurisdictione exemptos, jurisdictionem obtinet, & quidem de *Jure Novo Tridentini* in his casibus. I.

Pars I.

P

Quo-

Quoad editionem librorum sine approbatione Ordinarii. 2. Quoad visitationem & correctionem Regularium extra Monasterium habitantium. 3. Quoad prædicationem Verbi Divini in eorum Ecclesiis curatis. 4. Quoad reparationem Ecclesiarum Parochialium. 5. Quoad celebrationem Missæ extra Ecclesias non faciendam. 6. Quoad Ordinationem, & prævium examen Ordinandorum, nisi quoad hoc speciali privilegio muniti sint. 7. Quoad approbationem in ordine ad Confessiones Sæcularium audiendas. 8. Quoad Censuras in Ecclesiis publicandas, si ita petat Episcopus. 9. Quoad observationem festorum diœcesis. 10. Quoad promulgationem Indulgentiarum non faciendam sine consensu Ordinarii. 11. Quoad clausuram & gubernationem Monialium, quæ non sunt sub Ordinis Prælati &c. Vid. Trid. s. 4. 5. 6. 7. 22. 23. 24. *de ref.* Idem de *Jure Antiquiore* in causa hæresis & criminum ad S. Inquisitionis tribunal pertinentium. c. 9. s. *fin. de hæret.* in executione ultimarum voluntatum. *Clem. un. de Testam.* quoad Sacramenta Eucharistiæ & Extremæ unctionis non conferenda (extra necessitatem extremam) conferenda parochianis sine licentia Parochi. *Clem. 1. de Privil.* in petitione Chrismatis, consecratione Ecclesiarum, & omnibus, quæ sunt Ordinis Episcopalis. c. 19. *de Præscr.* quoad Confessarios Monialium, quoad electionem Abbatis, cui per se vel per alium præesse potest cum Superioribus Regularibus. Vid. Barbof. qui *de Off. & Pot. Episc.* alleg. 105. à n. 14. refert § 2. casus, & Chokier, qui *de Jurisd. Ord. in Exempt.* to. 1. p. 2. q. 45. ad-

adducit 116. casus, in quibus Exemptos ait sub-
jectos esse Episcopis.

Dico 8. *Prælati Regulares* in suos Religiosos 8
præter potestatem dominativam propter votum
obedientiæ etiam habent jurisdictionem ordina-
riam quasi-Episcopalem in foro tam externo quàm
interno. Sumitur ex *c. 2. de sent. Excomm.* &
communi DD. Ut aded Episcopus quoad ea, quæ
spectant ad disciplinam domesticam, observatio-
nem Regularum, Votorum, modum vivendi, offi-
cia, promotiones, coërcitiones Religiosorum se
immiscere nequeat. per *c. 5. de tempor. ord.* nisi
fortè discretio Prælati non sufficiat. per *c. 2. cit.*
vel nisi Prælati Regularis negligens sit, aut nisi
Religiosus extra claustra degens scandalosè delin-
quat. Trid. *f. 6. c. 3. de ref.* Dixi, *Prælati Regu-
lares*, nempe Abbates, Generales, Provinciales,
& Superiores locales. Abbatissæ autem, & Præ-
fectæ Monialium pollent quidem in suas subditas
potestate dominativâ, gubernativâ, œconomicâ,
& maternâ, vi cujus possunt Monialibus præci-
pere, delinquentes corrigere, officia dividere,
bona temporalia administrare, & alia agere, quæ
cuius Matrifamilias competunt; jurisdictionem
tamen propriè spirituales, quæ supponat *Ordi-
nem Sacramentalem*, non habent, imò nec ex di-
spensatione Papali ejusdem capaces sunt; licet
ipsis non malè tribuatur aliqua jurisdictio spiri-
tualis impropriè talis in ordine ad præcipiendum
ea, quæ ad salutem animæ, & Regularum obser-
vationem pertinent, cum talem potestatem videat-
ur exigere utilitas spiritualis, & salutare regimen
Monialium.

Dico 9. *Parochi* (seu *Curionis*, *Plebani*, an
proprii Sacerdotis) sicut *jurisdictio* est ordinaria
pro foro interno in suos parochianos, non in
externo, *gl. in can. 38. caus. 11. q. 1.* communiter
recepta; ita officium est per se ipsum, vel (si im-
peditus est) per alios idoneos suis parochianis ad-
ministrare Sacramenta Baptismi, Extremæ Unctio-
nis, Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Matrimonii: diebus
Dominicis & festis quibus populus tenetur audi-
re Sacrum, celebrare Missam: iisdem diebus Do-
minicis & festis suos subditos instruere Verbo
DEI & rebus ad salutem necessariis tum in Cate-
chesi tum dicendo pro concione: habere certas
Matriculas, videlicet librum, in quo diligenter an-
notet eos, qui ex suis parochianis contraxerunt
Matrimonium cum testibus, die, & loco; item li-
brum, in quo describat omnes baptizatos cum eo-
rum parentibus, patrinis, anno & die, ut de
contracta cognatione spiritali inter certas personas
legitimè constare possit; & propter eandem ra-
tionem deberet etiam ita describere Confirmatos
cum eorum parentibus & patrinis. Aliqui etiam
requirunt librum mortuorum, seu in parochia se-
pultorum. &c. Sumuntur hæc ex *can. 8. caus. 16.*
q. 1. c. 2. de Parochiis. Trid. *s. 5. c. 2. de ref. s. 24.*
c. 1. & 2. de ref. Matrim. Volebant olim aliqui,
quod parochiani sint obligati diebus festis & Do-
minicis audire Sacrum in Ecclesia parochiali, aliàs
non satisfacturi præcepto Ecclesiæ, si alibi audiant:
quibus etiam favere videtur *c. 2. cit. & Extray.*
2. de Treuga. int. comm. Verùm hanc obligatio-
nem, si qua fuit aliquando, pridem sustulit tum
univèrsalis consuetudo in contrarium, tum
pri-

privilegia Ordinum Religiosorum, per quæ indulgetur omnibus audire Sacrum etiam diebus festis apud Religiosos, uti & Eucharistiam, saltem extra tempus Paschale, sumere, imò sua peccata confiteri etiam tempore Paschali apud Mendicantes Ordines Regulares, tum Trid. s. 22. in Decreto de observ. & evit. in celebr. miss. ubi populum monendum (non cogendum) ait, ut saltem Dominicis diebus & majoribus festis ad suas parochias accedant.

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

SUMMARIUM.

1. *Judicis jurisdictionalis officium Nobile & Mercenarium.*
2. *Quis possit esse Judex.*
3. *In quo consistat ejus officium Mercenarium.*
4. §. *Non potest condemnare Juridicè probatum Reum, quem privatim scit esse innocentem.*
6. *Debet supplere, quæ Juris, non, quæ Facti sunt.*
7. *An possit acceptare munera, sportulas, xenia.*
8. *Ad quid teneatur malè judicans.*

1 **J**udex dicitur à jure dicundo, seu à judicando inter Partes litigantes. Debet ergo esse instructus jurisdictione, sibi communicata vel à Jure, aut consuetudine, præscriptione, vel à Principe aut alio constituere Judicem valente. Ejus officium aliud vocatur Nobile, aliud Mercenarium. Ex *Officio Nobili* procedit, quando vel motu proprio, ut si pupillis constituit tutores, inquirat in crimina &c. vel ad instantiam quidem partis, actionem tamen propriè dictam non habentis, vel non proponentis; ut si Minorem, aut læsum infra dimidium, qui strictè dictam actionem de Jure non habet, implorat tamen Judicem, restituit in integrum: si restituit illegitimum Natalibus: si lite per sententiam finitâ facit executionem &c. Ex *Officio Mercenario* autem, quando procedit ad instantiam partis, actionem propriè dictam proponentis, & ex stricto jure Actoris ea facit, quæ Jus præscribit, ut sunt citare partes, audire testes, concedere dilationes, ferre sententiam vel interlocutoriam vel definitivam. &c. Mercenarium igitur officium deservit actioni.

2 Dico I. Judex esse potest quilibet, qui non prohibetur vel à Natura vel à Jure. Quibus modis prohibentur amentes, surdi, muti, servi, impuberes, fœminæ, senatu moti ob turpem causam, infames. l. 12. §. 2. ff. de *Judic.* l. 2. §. 2. ff. de *R. J.* l. 2. C. de *dignit.* lib. 12. item excommunicati. c. 24. de *sent. & re jud.* Impuberes & fœminæ, exceptis locis, in quibus (ut in Germania subinde contingit) jurisdictio politica transit ad hæredes per successionem, exercenda tamen per

per tutores, curatores, vel administratores; tunc enim quasi in habitu sunt Judices.

Dico 2. Judex tenetur ex officio Mercenario 3
audire Partes litigantes, rationes & momenta, quæ pro se afferunt, ponderare, secundum Jura & æquitatem ferre sententiam & exequi, atque sic jus dicere, seu cuilibet jus suum tribuere. Ad hoc enim constituitur, & per quasi-contractum se obligat. Unde, si non sit Judex Supremus (qui solus regulariter potest moderari pœnas à Jure statutas in Judicio Criminali) tenetur procedere & ferre sententiam secundum leges, statuta, consuetudines, maximè in causis Civilibus. *6. 1. de constit. pr. Inst. h. t. Nov. 82. c. 13.* Statuta & consuetudines particulares præferendæ sunt Juri Communi, utpote Jus novissimum, quod derogat antiquiori. *l. 1. ff. ad L. Aquil.* Dein in iisdem causis Civilibus tenetur Judex pronuntiare pro illa parte, quæ pensatis & discussis diligenter omnibus ipsi videtur habere probabiliorē causam, & majus jus; ita enim exigit pactum tacitum cum Republica & Partibus in itum, atque Innoc. XI. prohibens hanc propositionem: *probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem, etiam minus probabilem.* Sed hinc

Objicies: ergo saltem poterit Judex judicare 4
secundum opinionem æqualiter probabilem, & in pari causa favere, cui voluerit. *q. n. illatum.* Quia Judex non est dominus rei controversæ, atque ideo, ubi æqualis utrinque apparet probabilitas, & æqualia causæ merita, eam non potest totam adjudicare uni Parti sine injusta personarum acceptione, sed debet, ut cuique

tribuatur jus suum, vel rem, si divisibilis sit, dividere, & cuilibet partem assignare, vel Partes inducere ad transigendum, aut ad compromittendum in arbitros, aut ad rem committendam sorti, si indivisibilis sit res. Dixi, in *causis Civilibus*; nam in *causis Criminalibus*, si Reus habeat causam æquè probabilem, vel etiam minus, verè tamen probabilem, Reo magis favorendum est, quàm Accusatori. per *c. 11. de R. J. in 6. l. fin. C. de probat. cum satius sit impenitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare. l. 5. ff. de pœnis* Cæterùm in dubio facti, pro qua Parte stet major probabilitas, vel ubi æqualis utrinque videtur esse probabilitas, etiam in *causis Civilibus* pronuntiandum est pro illa Parte, quæ præsumptionem pro se habet, vel possessionem. per *c. 65. de R. J. in 6.* vel causam in Jure favorabilem, quales causæ favorabiles sunt causæ dotis, Matrimonii, libertatis, pietatis, & ultimæ voluntatis. *c. fin. de sent. & re jud. l. 10. ff. de inoff. testam.*

4 Dico 3. Judex casu, quo privatim certò scit Reum esse innocentem, vel nihil debere, probabiliùs non potest illum condemnare, tam in *causis Civilibus*, quàm in *Criminalibus*, licèt Juridicè, *secundùm allegata & probata*, ut loquuntur, probatus sit reus delicti, vel debitor esse. Ita cum Abb. in *c. 28. §. quia verò. n. 8. de off. & pot. jud. deleg.* multi & graves DD. contra S. Thomam & affectas, maximè antiquos Theologos, qui ex toto nobis adversantur, & contra Haunold. qui cum Less. Laym. Lug. & Pirhing nobis contradicunt ex parte, nimirum quoad causas

fas civiles, & criminales minores, ubi nempe non agitur de pœna mortis vel mutilationis. Prob. 1. ex Jure Naturali, & natura Justitiæ Commutativæ & Vindicativæ, quæ exigit æqualitatem & proportionem inter obligationem & solutionem; inter pœnam & delictum: sed inter obligationem nullam, & solutionem veram: inter delictum nullum vel apparens tantum, & pœnam, nulla datur æqualitas vel proportio: ergo. Cùm igitur non sufficienter probetur, Jura Humana recessisse à Jure Naturali fundato in natura Justitiæ tam Commutativæ quàm Vindicativæ, imò in causis criminalibus majoribus, ubi agitur de vita & membris hominum, non potuerint recedere, ipso DEO *Exod. 23.* prohibente Judici, *non suscipies vocem mendacii: nec in Judicio plurimorum (testium) acquiesces sententiæ, ut à vero devies - - insontem & justum non occides,* adeoque potestas in vitam vel membra innocentis Reipublicæ Humanæ, aut Judici, non legatur esse concessa, sed potius negata; ideo etiam nec Jura Humana permittunt innocentem quemcunque, à Judice cognitum ut talem, condemnari ad solutionem, vel ad pœnam. Ex quibus insuper positivè Prob. 2. Imprimis ex *Jure Canonico*, quod *t. 1. de sent. & re jud.* jubet Judices procedere *secundum conscientiam & justitiam, solùmque DEUM præ oculis habere; cùm æterni tribunal Judicis illum reum non habeat, quem injustè Judex condemnat.* Confirm. Judex non potest ferre sententiam juxta opinionem minùs probabilem, uti dictum *n. 3.* ex propositione damnata: ergo multò minùs juxta opinionem vel testimonium

certò falsum. Dein ex *Jure Civili*, quod quidem vult Judicem procedere secundum allegata & probata, at unicè ideo, ut Judici certius innotescat veritas, & ut minùs fallatur circa meritã causæ, non verò, quando jam aliunde certò ipsi constat de veritate, ut patet ex *l. 6. ff. de offic. Pras.* ibi: *Prases provinciæ id sequatur, quod convenit eum ex fide eorum, quæ probabuntur, ne veritas vitietur erroribus*: sed quod falsum esse certò cognoscitur, *probari* ut verum non potest: & nullius sunt *fidei* testes, qui sciuntur falsum testari: item quando veritas, quam velut finem obtineri volunt Jura per testes, jam aliunde ex privata certa notitia habetur, cessat testimonium, velut inutile medium ad veritatem detegendam. Confirmatur 1. Jùs Civile prohibet fidem adhiberi testi suspecto: ergo multò magis testi certè falso. Confirm. 2. Idem Jus vult Judicem procedere secundum suam, non aliorum, sententiam & judicium. per *l. 1. §. 6. C. de vet. Jure enucl.* Confirm. 3. Idem Jus tot cautelas quoad testes & probationes adhiberi exigit præcisè ideo, ne innocens opprimatur: quis ergo credat illud velle, ut condemnetur & sic opprimatur innocens per testimonia & probationes, quas Iudex certò scit esse falsas, & sic detorqueatur in dispendium, quod in innocentis favorem est introductum, contra *reg. 61. in 6.*

§ *Objic.* 1. In ore duorum vel trium stabit omne verbum. *Matth. 18.* ergo per duos testes convictus condemnari potest ac debet. 2. Iudex plus debet credere pluribus aliquid testificantibus, quàm sibi soli. 3. Iudex tenetur sequi

sequi scientiam publicam *Juris*, h. e. judicare secundum Jura & Leges: ergo etiam tenetur sequi scientiam publicam *facti*, quæ habetur per duos testes, vel alias probationes Juridicas. 4. Executor debet exequi sententiam, licet *sciat eam esse injustam. c. 28. §. quia verò. de off. jud. deleg.* ergo etiam Judex ferre sententiam, licet sciat esse injustam. 5. Juridicè probatus nocens non est innocens: ergo rectè condemnatur. *R.* ad 1. Illo textu probatur quidem sufficere ordinariè duos testes ad plenè probandum (& pauciores regulariter non sufficere) at non pro omni casu, maximè illo, quando scitur, testes deponere falsum. Ad 2. Judex tunc debet plus credere aliis, quàm sibi, quando non habet evidentiam vel certitudinem veritatis ex sua, & falsitatis ex parte aliorum; hoc enim casu aliis credere ac fidem aliis habere esset impossibile: neque propriè *credit* sibi, sed scit. Ad 3. *n. conf.* vel suppositum, quòd, ubi Judex certò scit, factum aliter se habere, quàm testes asserant, detur *scientia* publica contra Reum; cùm sit error vel calumnia, quam utique sequi non tenetur. Ad 4. *n. conf.* & paritatem; quia executor, cui à Superiore demandatur executio, parère tenetur, & *obsequi mandanti*, ut jubet textus, nec ipsi conceditur examinare sententiam: econtra Judex non tenetur obsequi ex ullo Juris præcepto testibus, sed potest, imò debet eorum fidem examinare. Deinde nec Executor potest exequi sententiam *notoriè* injustar; cùm talis sit nulla: neque sententiam, quæ condemnat ad mortem, si eam privatim tantùm sciat esse injustam, vel, ut S. Thomas loqui-

loqui-

loquitur, intolerabilem continere errorem; aliam
 excusare posses etiam Carnifices, qui SS. Mar-
 tyres occiderunt, & Judæos Christum crucifigen-
 tes. Ad §. *dist. antec.* non est innocens apparen-
 ter. *c. ant.* re ipsa, & Judici, qui veram inno-
 centiam attendere debet. *n. ant. & conf.* Si tes-
 tes falsi possent facere nocentem, nec Christus
 fuisset innocens, sed justè condemnatus. Quid
 ergo Judex in tali casu, ubi privatim scit inno-
 centiam Rei, debet facere? R. omnia tentare,
 ut talem liberet, increpare testes, repellere acto-
 rem vel accusatorem, dicendo, sibi constare de op-
 posito: differre sententiam, ut interim veritas
 detegatur magis: vel negotium deferre ad Supe-
 riorem, ibique testem agere pro innocente: vel,
 si hæc non sufficerent, & ipse periclitaretur de
 amittendo officio, si non condemnaret, posset se
 conformare aliorum opinioni probabili, & con-
 demnare, saltem in causis Civilibus, & Crimina-
 libus minoribus; quia cum tam notabili suo in-
 commodo non tenetur alteri consulere: id tamen
 fortè non posset in Criminalibus majoribus, ubi
 agitur de vita innocentis, sed potius deberet su-
 stinere privationem Officii; nisi sententiam illo-
 rum, qui etiam in his causis potestatem condem-
 nandi tribuunt Judici, judicet æquè probabilem,
 & sequi malit.

- 6 Dico 4. Judex debet supplere ea, quæ Juris sunt,
 & à Partibus omissa; non autem, quæ sunt Facti.
 Text. & DD. *in l. un. C. ut, quæ desunt Advocatis.*
 Quia debet administrare Justitiam secundùm Jura.
Juris autem sunt v. g. examinare libellum, & in-
 eptum rejicere: deferre juramentum calumniæ,
 ubi

ubi opus est: dilationes concedere: testes non legales repellere: exceptionem præscriptionis, Senatus consulti Vellejani suggerere: præscriptionem illegitimam, instrumentum falsum &c. rejicere, & similia. *Facti* autem sunt producere testes, instrumenta, vel alias probationes: exceptiones opponere, quæ non sunt Juris: allegare privilegium speciale &c. si enim ista suppleret Judex, redderet se suspectum de studio Partium. Interim tamen potest imò debet Judex supplere etiam, quæ facti sunt, si factum sit notorium, aut reluceat ex Actis, v. g. quòd Reus jam præscripserit, quòd habeat privilegium: vel ubi versatur periculum animæ: vel agitur de bono publico, aut de causa pia.

Dico 5. Judex peccat accipiendo munera. 2. Probabilius tamen non tenetur accepta restituere ante sententiam Judicis superioris. 3. Nisi dans non sponte obtulerit, sed præcisè ad redimendam vexam iniquam, eò quòd v. g. viderit, Judicem, nisi ei dederit pecunias, notabiliter fore segnem & tardum in expedienda causa, vel omnino injustæ sententiæ periculum esse &c. Pars 1. probatur partim ex Jure Naturali & Divino; quia munera nimis propensum reddunt animum danti, & excæcant intellectum. *Deut. 16.* ut ad eò communitè sit periculum pervertendæ Justitiæ; partim ex legibus humanis. *c. 11. de rescr. in 6. §. 4. l. 3. ff. de L. Jul. repetund. Auth. Novo Jure C. de pœna Judicis.* etsi per accidens periculum recedendi à Justitia non incurreret Judex ob serium propositum non recedendi. Pars 2. probatur indè, quia hæc obligatio non sufficienter probatur.

Pars

Pars 3. ex communi Doctorum; quia in dante deest animus sufficienter liber ad donandum, & sic injustè extorquentur munera. Dixi autem, *munera*; nam *sportulas*, quas utraque Pars solvit æqualiter per modum stipendii vel mercedis juxta loci consuetudinem, vel ubi Judex aliunde salarium sufficiens non habet: item *xenia*, quo nomine vocantur liberaliter oblata in modica quantitate, ac ferè in esculentis & poculentis consistunt, licitè potest accipere (quamvis melius non acceptet) per *c. 11. §. 4. cit. & l. 18. ff. de Offic. Pras.* quia ex sportulis nullum, ex xenii autem saltem non notabile aut verisimile nasci censetur periculum pervertendæ justitiæ.

8 Dico 6. Judex injustè judicans, sive per imperitiam sive per malitiam, litem facit suam, h. e. conveniri potest de Syndicatu ad refarciendum damnum Parti indè illatum. *pr. Inst. de oblig. quasi ex delicto. l. 15. ff. de Judic. & Auth. cit. c. 1. de sent. & re jud. in 6.* in quo etiam statuitur suspensio latæ sententiæ per annum in Judicem Ecclesiasticum. Sed cum discrimine: si *ex imperitia* tantum malè judicavit in gravamen Partis, & sic tantum ex quasi-delicto, non condemnatur in totum damnum, sed solum in id, quod æquo Judici videbitur. *pr. Inst. cit. l. ult. ff. de Extraord. cognit.* Si verò *ex malitia*, scilicet inductus odio, gratiâ, timore, in totum damnum, & fit infamis; imò si corruptus pecuniâ jam acceptâ, insuper in triplum, si tantum promissâ, in duplum ultra totam æstimationem litis, ac simul dignitatem amittit; in causa verò criminali confiscatis omnibus bonis mittendus est in exilium. *auth. cit. & Nov.*

Nov. 124. c. 2. Præterea ex malitia vel culpa mortaliter peccaminosa malè judicans tenetur in conscientia, & ante omnem sententiam, omne damnum Parti illatum refarcire; sic enim exigit Justitia commutativa.

TITULUS XXXIII.

De Majoritate & Obedientia.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Majoritas, & Obedientia.
2. Quibus competat præcedentia.
3. Quis sit Judex in causa præcedentiæ.
4. Quibus in rebus præstanda obedientia.

Per Majoritatem intelligitur prærogativa, vel excellentia unius præ altero, & inde ortum jus præcedentiæ; quod personis Ecclesiasticis competit vel ratione Ordinis majoris, consecrationis aut benedictionis, quam quis habet, jurisdictionis, vel dignitatis, privilegii, antiquitatis vel senii; imò & ratione Ordinantis, ut si quis sit Ordinatus à Papa. c. 1. 7. h. t. Per obedientiam vero reverentia erga Majores & Superiores, paritio, ac executio mandatorum. c. 8. de Offic. Jud. Ord. c. 2. h. t.

Dico I. Quamvis in Clero Sæculari de Jure Communi (olim Archidiaconus) hodie autem Vicarius Generalis Episcopi obtineat primum locum post Episcopum, & Sede vacante nulli cedat, nisi præcipuam dignitatem in Capitulo obtinenti;

nenti; de consuetudine tamen, præsertim Ger-
 manicæ, Canonicos Cathedrales non præcedit,
 saltem seniores se, si & ipse sit Canonicus. Barb.
de off. & pot. Episc. allegat. 54. n. 167. Item
 quamvis in Clero Regulari de Jure præcedant
Canonici, tum *Clerici Regulares*, dein *Monachi*
 demum *Mendicantes Religiosi*. In concursu au-
 tem Cleri Sæcularis & Regularis post Episco-
 pum primi sint Abbates & Prælati Regulares in
 dignitate constituti, adeoque Canonicos singula-
 riter & solitariè (non Capitulariter & in Corpo-
 re) incedentes præcedant tum propter jurisdic-
 tionem, quam habent, tum propter benedictionem;
 in hac tamen re maximè attendenda est consue-
 tudo locorum, vel etiam conventiones. Sic
 vidi in aliqua civitate ex Ordinibus Religiosis
 præcedere, qui antiquiorem in illa stationem ob-
 tinent.

3 Dico 2. Si controversia inter personas Eccle-
 siasticas Episcopò inferiores, vel inter Confrater-
 nitates, super præcedentia, Judex est Episcopus,
 qui illam statim componet remota omni appella-
 tione. Trid. *f. 25. c. 13. de Regular.* nimirum
 ne per similes controversias non statim sopitas,
 quarum fundamentum videtur esse ambitio, cul-
 tus Divinus minuatur, vel populus scandalizetur.

4 Dico 3. Quamvis omni Jure Superioribus
 debeatur obedientia, hæc tamen ad alia se non
 extendit, quàm in quibus alteri quis subest.
 Ratio; quia in aliis se habet instar non-subditi;
 sic Religiosus habens parochiam Episcopo sub-
 jectam tenetur quidem ipsi obedire in iis,
 quæ spectant ad curam animarum, non verò

in

in iis, quæ spectant ad observantiam Regularem, nisi quoad hanc curandam Prælatus Regularis esset negligens.

TITULUS XXXIV.

De Treuga & Pace.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Treuga, Pax, Bellum.
2. Quid si Treuga & Pax violetur.
3. Quid requiratur, ut licitum sit Bellum offensivum.

Treuga, probabiliter à Germanica voce *Treu* / fidem vel securitatem denotante, dicta, est securitas rebus aut personis præstita nondum finitâ discordiâ aut bellô. per *c. 2. h. t.* Alio nomine dicitur Armistitium, Induciæ, *Waffen Stillstandt*. Dividitur in Conventionalem & Canonicam: *Conventionalis* est, quando ipsi dissidentes, vel bellum gerentes, ex pacto solenniter consentiunt in cessationem ab armis ad tempus: & hæc est Juris Gentium, imò & Juris Naturalis, quod jubet etiam hostibus servari fidem. *Canonica* autem, quam SS. Canones statuunt; hi enim *c. 1. & 2. h. t.* Treugam servari volunt ab occasu solis in die Mercurii usque ad ortum solis diei Lunæ, & ab Adventu usque ad Octavam Epiphaniæ.

Pars I.

Q

item

item à Septuagesima usque ad octavam Paschæ. Dein securitate inter arma gaudere volunt Clericos, Religiosos, Peregrinos, Mercatores, Rusticos in agricultura existentes, eorúmque animalia, quibus arant, vel semina portant in agrum. Sed tristes bellorum experientia ostendit, etiam has leges inter arma filere, & abrogatas, vel nunquam receptas esse. *Pax* est pax ac perpetua discordiæ vel belli sedatio: unde differt à *Treuga*, quòd discordiam vel bellum omnino tollat, *Treuga* autem ad tempus & secundum quid tantum, seu securitatem præstet durante adhuc discordia. *Bellum*, quod opponitur *Paci*, est discordia Principum vel Rerumpublicarum, vim & arma sibi mutuò inferentium per exercitus. Si discordia vel pugna oriatur inter Principem & Subditos, *Rebellio*, si inter Rempublicam & Subditos, *Seditio*, si inter privatos, *Rixa* vel *Duellum* appellatur.

2 Dico 1. Si *Treuga* vel *Pax* frangatur factò publicò ab una Parte, ab altera possunt arma resummi sine nova belli indictione. Gonzal. *ad c. 1. b. t. n. 16.* quia, ut habet commune proverbium, *frangenti fidem fides frangatur eidem.* Si vero frangatur factò privatò, pax non debet dissolvi, vel ad arma convolari, sed à violante satisfactio præstanda est. Gonz. *ibid.* cum Grotio.

3 Dico 2. Ut bellum *offensivum*, seu aggressivum, sit justum & licitum, requiritur 1. justa causa, moraliter certa, v. g. ut recuperetur provincia, urbs, vel res aliæ magni momenti, ab alio injustè detentæ; ut vindicetur gravis injuria Principi vel Reipublicæ, aut grave damnum illa.

illatum; ut bellum justum gerenti afferantur suppetiæ; ut defendatur Vera Religio &c. 2. Ut inferatur ab habente potestatem inferendi, uti sunt Principes, & Reipublicæ Superiorem in temporali- bus non recognoscentes. 3. Ut, antequam indicatur bellum, tententur omnia alia media mi- tiora ad resarciendum damnum injustum, impe- diendam vel reparandam injuriam &c. 4. Ut, qui bellum infert, recta ducatur intentione, non odio ad vindicandum &c. sed amore Justitiæ, Religionis, Reipublicæ, Pacis stabiliendæ &c. 5. Demum ut in belli prosecutione serventur leges belli, nimirum ut Ecclesiæ maneat illæsæ, & lo- corum personarumque Ecclesiasticarum bona non diripiantur, uti & innocentum, saltem directè, ut personæ innocentes, putà Clerici, Religiosi, Agricolæ, scemina, infantes, & alii arma non tractantes, directè non occidantur, imò nec mi- litantes finitâ jam pugnâ, & partâ victoriâ, nisi aliunde ob speciale delictum promeriti sint mor- tem, multò minùs obsides &c. Ita communis DD. cum S. Thoma. Videri potest Schiara in *Theologia Bellica*.

Objic. 1. Bellum offensivum est contra dilectio- nem inimicorum Christianis præceptam à Christo. *Mat. 5.* & à Paulo *Rom. 12.* ibi: *nulli malum pro malo reddentes.* 2. Ex bello plerumque, & ferè inevitabiliter, gravissima peccata, uti cædes inno- centum, expilationes templorum, oppressiones pauperum, corruptiones Virginum &c. item ma-ximæ calamitates ac devastationes provinciarum & urbium consequuntur: ergo bellum offensi- vum nunquam potest esse licitum. ¶ ad 1. Chri-

flus quidem præcipit dilectionem proximi, magis tamen Reipublicæ, & Paulus vetat quidem vindictam privata auctoritate, non publicâ querendam, dum ipse ait *c. seq.* Magistratus non frustra portat gladium; est enim *Minister DEI, vindex in iram ei, qui malum agit.* Igitur per bellum aliàs justum inferitur quidem inimicis malum, non tamen ut ipsis est malum, sed prout Reipublicæ, quam oportet tueri, est bonum; nec inferitur privatâ, sed publica auctoritate. Ad 2. Sit, quòd ista mala plerumque sequantur ex bello præter intentionem bellum moventis, & per accidens, majora tamen forent timenda, si bellum non inferretur; quia perversis hominibus daretur animâ audendi, invadendi, & rapiendi omnia. Adde, quòd DEUS ipse in SS. Litteris sæpe approbaverit vel jusserit bella. Accedit communis sensus & praxis omnium populorum.

TITULUS XXXV.

De Pactis.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Pactum, quid Contractus.*
2. *Quotuplex sit Pactum, præsertim Nudum & Vestitum.*
3. *Qualem requirat consensum.*
4. *Quinam pacisci, & contrahere possint.*
5. 6. 7. *An & quomodo pupilli. Quinam dicantur pupilli, minores, filii-familias,*
im-

impuberes & puberes: quotuplicia illorum bona.

8. *An & quomodo Minores.*
9. *An & quomodo filii familias.*
10. *Super quibus rebus iniuri pacta valeant.*
11. *Ex pacto nudo non datur Actio de Jure.*
12. *Quæ sint substantialia, naturalia, solennia, & accidentalia contractuum.*
13. *Divisio contractuum.*
14. *Quid sit dolus, & culpa, & quotuplex, quid casus fortuitus.*
15. *In contractibus innominatis licet pœnitere.*
16. *Quis in contractibus præstare debeat dolum, culpam, casum fortuitum.*

P Actum in genere est duorum pluriúmve in idem placitum consensus *l. 1. §. 2. ff. de Pact.* Et sic idem est atque *Conventio*, quæ est genus respectu *pacti in specie*, & *contractus in genere sumpti*, imò comprehendit omnes species obligationum, quas sibi ipsi aliquis per suum consensum imponit. *Pactum in specie* autem, seu *specificè acceptum*, & prout contradistinguitur à contractu in genere, non malè definitur esse *conventio ultro citròque (seu mutuò) habita, ex se non pariens actionem, seu obligationem civilem*: Contractus autem in genere: *Conventio ultro citròque habita pariens per se actionem civilem*. Harprecht in §. 2. *Inst. de oblig. n. 5. 8.* Haun. de J. & J. tr. 8. n. 12. 17. *Obligationem naturalem quidem parit omne Pactum & omnis Contra-*

Caus. c. 1. & 2. h. t. l. 1. ff. eod. *Civilem* verò, seu
 actionem vi cuius alter in *Judicio* conveniri pos-
 set, *Pactum* per se non parit, bene tamen *Con-*
tractus, & per hoc inter se differunt. Est autem
Obligatio in genere *Juris vinculum*, quo *necessi-*
tate adstringimur alicujus rei solvenda (vel *facien-*
dæ, vel *omittendæ*.) *pr. Inst. de oblig.* Quamvis
 enim *Pacta vestita*, uti vocantur, & *Legitima*,
 etiam pariant actionem, seu obligationem *Civi-*
lem, hanc tamen non pariunt *per se* & *ex se*, si-
 cut *Contractus*, sed *ex adjecto* & *per accidens*,
 vel *ex speciali Juris assistentia*, vel *Consuetudinis*.
 Sumo hic occasionem aliqua principia tradendi
 de *Contractibus* in genere, quia de his in nostro
Jure nullus est *titulus* specialis, utut scitu maxime
 necessariis, licet in *lib. III.* multi existant tituli de
 variis *Contractibus* in specie, ubi supponi debent
 principia de *Contractibus* in genere.

2. *Pactum* dividitur in *expressum*, quod fit cõ-
 sensu verbis, litteris, vel aliis signis manifestato,
 & in *tacitum*, quod elicitur ex præsumpta paci-
 scientium voluntate, eò quòd à lege præsumatur,
 vel fingatur ex justa causa consensus, ut si creditor
 debitori reddat chirographum. *l. 2. §. 1. ff. h. t.*
 præsumitur enim remisisse debitum, & *pactum*
liberatorium ab obligatione inivisse, seu *pactum*
 de non petendo. Omissis aliis famosa *Pacti* di-
 visio est in *Nudum* & *Vestitum*. *Pactum Nu-*
dum dicitur, quod in sola conventionione & con-
 sensu paciscentium consistit, neque nomen certi
 contractus, v.g. mutui, emptionis-venditionis, for-
 titur, neque causam habet (per *causam* intelligi-
 tur datio vel traditio, aut factum, quo inita con-
 ventio

ventio ab uno iam impleta est) neque Juris assistentiam, paciscenti actionem tribuentis: *Vestitum* verò, quod præter consensum habet aliud adminiculum Juris, nempe vel nomen certi contractus, vel causam, vel Juris assistentiam. Unde pacta vestiuntur variis modis. 1. Si transeant in contractum specificum. 2. Si in continenti adjiciantur tali contractui. 3. Si ex alterutra Parte traditio secuta est. 4. Si fiant in Judicio. 5. Si super iis conficiatur instrumentum publicum. 6. Si accesserit stipulatio, h. e. si interroganti, an promittas te daturum vestem v. g. respondeas, promitto. 7. Si accesserit juramentum, saltem in casu, quo Jura tribuunt actionem ex promissione jurata. Demum 8. Si Jus Civile specialiter assistat tribuendo actionem Civilem, uti assistit donationi simplici, promissioni dotis acceptatæ, pactis Sponsalitiis, constituto, seu promissioni de solvendo debito, proprio vel alieno, item pacto de usuris, & de pignore. Et hæc pacta vocantur propterea *Legitima. l. 6. ff. h. t.*

Dico 1. Consensus in omni Pacto (ut & Contractu) essentialiter necessarius, debet esse verus, seu non fictus. Item liber à dolo, errore, ac metu. Quamvis enim dolus vel error accidentalis circa rem conventam, etsi antecedens sit & causa negotii, uti & metus, etiam gravis injustè incusus, non tollant consensum omnino, & sic negotium non reddant irritum, tamen reddant aliquo modo infirmum, vel rescindibile, ut magis declarabitur ad *tit. de his, quæ vi. & ad tit. de Dolo*. Debet insuper consensus sufficienter manifestari.

Dico 2. Pactum (vel Contractum) inire

Q 4

pos.

possunt omnes, qui ponere liberum consensum eumque satis manifestare, & sic se obligare nec à Jure Positivo prohibentur. Ratio, quia spectato Jure Naturali plus non requiritur, quam consensus. Prohibentur autem de *Jure Canonico* Prælati Ecclesiastici circa alienationem rerum Ecclesiasticarum sine certis solennitatibus, ut exprimitur ad *tit. de Reb. Eccl. alien.* & Religiosi circa res temporales sine consensu Superioris vel expresso, vel tacito, vel saltem præsumpto, propter votum Paupertatis, & incapacitatem domini inde ortam ex dispositione Ecclesiæ. per *c. 2. de testam. in 6. c. 2. 4. 6. de Statu Monach.* & *Trid. s. 25. c. 2. de Regular.* Rursus de *Jure Civili* prohibentur (ita ut saltem obligationem Civilem non contrahant) servi propriè dicti. *l. 14. ff. de O. & A.* item prodigi Juridicè tales, quibus nempe à Magistratu interdicta est administratio bonorum. *l. 6. ff. de V. O.*

¶ Quæres, an Pupilli, Minores, & Filii familias pacisci vel contrahere possint? Antequam respondeam, notandum I. *Pupillos* vocari liberos impuberes, patre orbatos; & his constitui solet Tutor: *Minores* verò seu *Minorenes*, illos liberos, qui patre quidem orbatum sunt, sed annos pubertatis (qui in masculis sunt 14. in foemellis 12. completi) jam sunt consecuti; & his dari solet Curator, qui res ipsorum & utilitatem curet patris loco. Postquam verò impleverunt annum 25. (& de Jure Bavarico annum 21.) appellantur *Majorenes*, vel *Majores*. *Filios familias* (vel *filiis familias*) dici liberos, qui patrem adhuc habent, adhuc tamen in patria potestate sunt constituti,

tuti, five dein sint *majorenes*, five *minorenes* seu *puberes*, five *impuberes*, five etiam *infantes*; quæ infantia durat usque ad 7. ætatis annum completum; quamvis autem & hi sint, sæpe tamen non appellantur, *impuberes*. Notandum 2. Bona istorum, præsertim filiorumfamilias, quadruplicis generis considerari. 1. *Castrensia*, quæ filius habet independenter à patre vel matre, sed acquisivit vel intuitu Militiæ, vel ex liberalitate Principis, vel per industriam in Officio Militari vel Aulico. 2. *Quasi castrensia*, quæ obtinuit vel ex officio publico Medici, Judicis, Consilarii, Professoris &c. vel ex Beneficio Ecclesiastico, aut post susceptum Clericatum. Utriusque hujus *peculii* (sic vocantur) plenum dominium, & si pubes sit, etiam libera administratio est penes filiumfamilias. 3. *Profectitia*, quæ ipsi obveniunt à patre, vel principaliter intuitu patris, uti alimenta, vestes, libri, & ea, quæ ipsi donantur intuitu, vel ad instantiam patris, uti v. g. stipendium ad prosequenda studia, item quæ ipsi conceduntur à patre ad negotiandum. Et horum tam administratio & ususfructus, quàm dominium plenum ad patrem spectat. 4. *Adventitia*, quæ consequitur filius aliunde, puta ex hæreditate de linea materna, ex donatione alterius quàm Principis, ex artificio, eventu fortuito &c. Et hæc sunt in duplici classe, aliqua vocantur *Regularia*, uti ordinariè sunt; & horum ususfructus ac administratio competit patri, dominium verò directum est penes filiumfamilias: alia *Irregularia* & *Extraordinaria*, quando nimirum pater concedit filio aut filiæfamilias tacitè vel expressè eorum ususfructum

præter dominium, quod aliunde jam ipsi competit. Jam

6 Dico 3. Pupillus paciscendo (vel contrahendo) sine autoritate tutoris non solum non contrahit obligationem Civilem. 2. Sed probabiliter nec Naturalem, & in conscientia, si tutorem habeat. 3. Nisi inde factus sit ditior. 4. Quamvis alterum sibi obliget civiliter & naturaliter, casu quo rem suam facit meliorem. Pars I. certa est ex *pr. Inst. & l. 5. & c. ff. de Auth. Tutor.* Pars 2. est valde controversa, probatur tamen valde efficaciter ex *l. 59. ff. de O. & A.* ibi: *Pupillus matrem suam pecuniam accipiendo ne quidem Jure Naturali obligatur.* Et ex *l. 41. ff. de condict. indebit.* ibi: *quod pupillus sine autoritate Tutoris stipulanti promiserit, solverit, repetitio est; quia nec naturaliter debet:* quod enim naturaliter, ac in conscientia, debetur, & solutum est, repeti non potest. *l. 10. ff. de O. & A.* ergo, cum pupillus sine autoritate tutoris solutum repetere possit generaliter, & sine dubitatione, ut ait *l. 29. ff. de condict. indebit.* clarum est signum, quod in conscientia, seu naturaliter non obligetur. Atque ita sentiunt multi Juristæ cum Covarruv. & Wesenbec. multique Theologi Recentiores cum Haunoldo *tr. 8. c. 3. n. 196. seqq.* & Wadingo, contra Theologos plerosque præsertim antiquiores, & non paucos Juristas. Pars 3. iterum est certa ex *l. 5. cit.* ubi tam Civilem quam Naturalem contrahere obligationem dicitur in hoc casu: uti & in casu, quo pupillus dolum committit. per *l. 1. §. 15. ff. de depositi.* Pars 4. Rursum est certa ex *pr. cit. & l. 28. ff. de Pact.* vi quarum legum alios sibi quidem obligat
tam

tam in pacto vel contractu oneroso & bilaterali, quam in gratuito & unilaterali, quamvis ipse, non obligetur aliis: potest igitur pupillus rem suam facere meliorem sine autoritate tutoris, non vero deterio-rem.

Objic. contra 2. partem 1. Multi exstant textus in Jure Civili, in quibus adstrui videtur obligatio naturalis pupilli, paciscentis vel contrahentis sine autoritate tutoris, v. g. *in l. 25. §. 1. ff. quando dies Legator.* ubi pupillus, quod solvit, repetere non posse dicitur, quod est signum obligationis naturalis. per *l. 10. cit.* 2. Spectato Jure Naturali certè obligatur pupillus naturaliter ex pacto vel contractu: spectato autem Jure Positivo & Legibus dubium est ac incertum, an obligetur naturaliter, cum Leges allegentur in utramque partem. Sed in dubio non est asserenda correctio Jurium, aut divortium Juris Positivi à Naturali, atque in concursu Juris dubii & certi standum est certo: ergo. *¶ ad 1.* Quamvis in oppositum afferantur plures Leges, eæ tamen nullatenus sunt tam claræ, sicut sunt, quas pro nostra sententia adduximus, rotundè ac disertè negantes obligationem Juris Naturalis. Leges autem minùs claræ debent explicari secundùm clariores. Deinde Leges, quæ allegantur in oppositum, vel intelligendæ sunt de pupillo ditio- re effecto, ut *l. 21. ff. ad L. falcid. l. 1. ff. de Novat. l. 64. ff. Ad S. C. Trebell.* vel de non habente tutorem, ut *l. 26. ff. de fidejussor.* & in hoc casu naturalem obligationem admittimus propter *l. 3. C. de in integr. restit.* Vel de obligatione ad libitum pupilli, etiam extra Judicium, revocabili, ut multi discurrunt de obligatione orta

ex

ex promissione gratuita per dolum obtenta: talis obligatio in effectu nulla est. *Ad l. 25. cit. in specie, quæ valde obscura est, ut legenti pareo dico, ibi sermonem esse de pupillo tutorem non habente. Nicol. de Passer. apud Haun. n. 224. Vel de pupillo, qui solvit, vel solutionem approbavit jam majorennis. Dein huic legi admodum obscuræ oppono longè clariorem, nempe cit. l. 41. ubi in terminis conceditur repetitio. Ad 2. hoc argumentum supponit, quod est in quæstione; tota enim quæstio est facti, consistens in eo, utrum Jus Positivum sustulerit obligationem naturalem, quam aliàs induceret Jus Naturale, seu an recesserit à Jure Naturali: ergo, dum Adversarii sic arguunt: Jus Naturale certò obligat pupillum naturaliter, supponunt, certò adhuc dari Jus Naturale, & ab eo per Leges positivas non esse recessum: ergo supponunt, quod est in quæstione, quia de hoc ipso quæritur; & spectatis Legibus positivis longè probabilius est, Jus Naturale iis stantibus non ampliùs stringere, & esse per leges ab illo recessum, uti ostensum est.*

3 Dico 4. Minor sine Curatore, si quem habet, paciscens (vel contrahens) pariter nec civiliter nec naturaliter obligatur. Auctores iidem ex similibus principiis, maximè ex *l. 3. C. de integr. restit. cit.* Ratio; quia Curator non minùs à Jure datur Minori, ne sibi propter inconsultam ætatem præjudicet in rebus suis, quàm Tutor Pupillo. Hoc tamen à Pupillo singulare habet Minor, quòd sine Curatore se validè obliget personaliter, seu ad actiones, personales, v. g. per Sponsalia, Matrimonium, Professionem Religiosam, & ad operam

ram personalem quamcunque. per *l. 101. ff. de V. O. & commune brocardicum: Curator non datur personæ, sed rebus, Nov. 117. c. 1.* Econtra Tutor datur & personæ & rebus. Cæterùm si agatur de rebus immobilibus, vel mobilibus pretiosis, Pupilli vel Minoris per pactum (vel contractum) alienandis, præter auctoritatem Tutoris vel Curatoris requiritur etiam Decretum Judicis. *l. 22. C. de Administr. Tutor. & Curat.* nisi disponant per Testamentum, vel Professionem Religiosam; quia tali casu non ampliùs indigent bonis & rebus suis, & sic cessat finis legum.

Dico 5. Filiusfamilias pubes circa bona Adventitia Regularia, vel Profectitia, paciscens (vel contrahens) sine consensu patris saltem tacito, agit invalidè. per *l. 4. §. 1. ff. l. 2. C. Castrens. pecul. lib. 12. l. fin. §. 5. C. de bonis, qua liberis.* Impubes autem etiam cum consensu patris. *§. 10. Inst. de inutil. stipul.* Personaliter autem obligare se potest filiusfamilias pubes, & ad operam personalem, sine consensu patris, etiam ad alienandum pro tempore, quo fuerit sui juris; licet durante patria potestate immobilia bona, & mobilia pretiosa, alienare nequeat sine Decreto Judicis, sicut Minor & Pupillus. *Objic.* Pupillus cum consensu tutoris paciscens obligatur: ergo & Filiusfamilias impubes cum consensu patris. *R. n. conf.* & paritatem; nam pupillus permittitur tutorem suo tempore convenire ob consensum malè præstitum, non verò filius patrem.

Dico 6. Pacta (& Contractus) iniuri possunt de rebus, & actionibus, omnibus, ubi speciale Jus non obstat. Communis. Obstat autem I.
Quan-

Quando convenitur de re spirituali danda pro temporali; id enim esset Simoniacum. 2. Quando convenitur de rebus à commercio humano exemptis, & communibus, uti sunt forum publicum, platea &c. 3. Quando de rebus alienis in ordine ad transferendum dominium. 4. Quando de factis illicitis, primùm committendis, & que sunt contra bonos mores. vid. *pr. §. 1. seqq. & §. 7. Inst. de R. D. l. 26. 27. ff. de V. O.* Pariter invalidum est pactum de delicto, quod nondum est pertratum, remittendo, v. g. de non accusando, de non agendo actione injuriarum, vel doli *l. 7. §. 15. 16. & l. 27. §. 4. ff. h. t.* quia invitatur ad liberius peccandum. Imò nec valet pactum de delicto non committendo pro pretio; quia turpe reputatur pro pretio, & non gratis, abstinere à scelere.

II Dico 7. Ex Pacto Nudo non datur actio de Jure Civili. *l. 7. §. 4. l. 10. & 13. C. h. t. &c.* Imò probabilius nec de Jure Canonico; quia nullibi clarè reperitur concessa actio in hoc Jure: ergo juxta regulam *c. 1. de N. O. N. SS.* Canones censentur sequi Jus Civile; maximè cùm de Jure Canonico pugnet eadem ratio, nempe ne tribunalia obruantur litibus nimis frequentibus. Ita multum Covar. & Fachin. contra plurimos cum Bald. & Butr. Dixi 1. *actio*; nam exceptio contra eum, qui ex pacto me vult urgere in Judicio, conceditur de Jure, uti & imploratio Officii Judicis, ut compellat stari pacto nudo. Dixi 2. *de Jure*, nimirum scripto; nam ex consuetudine in utroque foro datur actio in Judicio ex pacto nudo, quæ propterea vocatur *condictio ex moribus*. *Objic. I.* Violatio pacti nudi est peccatum; ergo de Jure
Ca-

Canonico ex eo datur actio, quia aliàs non sufficienter impediret peccata. 2. Cùm Antigonus Episcopus in Concilio Carthagenensi quereretur contra Optantium Episcopum, quòd pactum, quo dividerunt plebes, ab utraque parte manuscriptum, nollet servare, Gratus Episcopus dixit: *aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus Ecclesiasticam sentiat disciplinam*, ut habetur *c. 1. h. t.* ac universi subjunxerunt: *pax servetur, pacta custodiantur*. Ubi notetur verbum *conventus*, nimirum actione in Judicio. R. ad 1. *n. conf.* & *retorq. argumentum* in læsione infra dimidium justii pretii, quæ etiam peccatum est, & tamen nec de Jure Canonico indè datur actio. sufficit ad absterrendum à violatione pactorum, quòd de Jure Canonico. *c. fin. de for. compet. in 6. & c. 3. h. t.* detur denuntiatio Canonica, & imploratio Nobilis Officii Judicis, ut is compellat ad pacta custodienda. Ad 2. imprimis nihil inferitur ex verbis: *pax servetur, pacta custodiantur*; nam similibus verbis generalibus, quibus pacta servari vult, utitur etiam Jus Civile, specialiter. *l. 7. cit. §. 7. l. 5. §. 2. ff. de solut.* Neque ex verbo *conventus*, partim quia incertum est, an denotet conventionem seu actionem, partim, quia licet hanc indicaret, & in casu *d. c. 1.* fuisset ex pacto concessa actio, illud tamen non fuit nudum, sed vestitum, tum quia fuit redactum in scripturam, tum quia accessit divisio actualis plebium, & sic traditio facta, ex qua *actio præscriptis verbis* oritur. *Gonz. ad c. 1. h. t. n. 13.*

De Contractibus in genere.

- 12 Quid iste sit, jam supra diximus *n. 1.* Aliqua in contractibus sunt *substantialia*, sine quibus non habetur essentia contractus, v. g. consensus signò externò manifestatus, & in emptione v. g. in super merx & pretium: alia sunt *naturalia*, quæ tanquam proprietates insunt, ita tamen ut à contrahentibus per pactum speciale possint tolli salvo valore contractûs: sic venditor obligatur de evictione, licet specialiter ad hanc se non obligaverit; quamvis ab ea liberare se possit per pactum speciale: alia sunt *solemnia*, quæ nimirum, præter substantialia & naturalia, requiruntur à Lege, vel Statuto, vel Consuetudine ad formam vel ritum contractûs: si requiruntur tanquam forma substantialis, & ad valorem, vocantur *intrinseca*, si præcisè ad licentiam, *extrinseca*: demum alia sunt *accidentalialia*, quæ possunt adesse vel adesse à contractu pro libitu contrahentium, v. g. in emptione pactum de redimendo vel retrovendendo.
- 13 Contractus dividitur I. in *Nominatum*, qui certum & specificum in Jure nomen habet, uti commodatum, depositum, mandatum, societas, ludus, pignus &c. & *Innominatum*, qui certum & specificum in Jure Civili nomen non habet, sed generali permutationis nomine venit, cujus 4. species recensentur, *do, ut des: do, ut facias: facio, ut des: facio, ut facias.* Dividitur 2. in *consensualem*, qui perficitur solo contrahentium consensu, ut emptio-venditio: in *verbalem*, qui certa verborum solemnitate,

tate, uti stipulatio, & verborum obligatio: in *litteralem*, qui pro sua constitutione requirit scripturam, uti obligatio chirographaria, & emphyteusis saltem Ecclesiastica: ac in *realem*, qui re contrahitur, seu qui non perficitur, nisi secuta traditione rei, uti sunt Mutuum, Depositem, Commodatum, Pignus, seu contractus Pignoris. 3. In *Bilateralem* vel *Onerosum*, qui obligat utrumque contrahentem vel principaliter & initid statim, ut Emptio-Venditio, vel per accidens & ex postfacto, ut Commodatum, Administratio tutelæ: & in *Unilateralem* vel *Lucrativum*, qui unum duntaxat obligat, ut Mutuum, Chirographum, Stipulatio, Precarium, Donatio, si sit contractus verus. 4. In Contractus *Juris Civilis*, qui suam originem debent Juri Civili Romano, uti hi quatuor, Stipulatio, Donatio propter Nuptias, Emphyteusis, & Obligatio litterarum: atque in contractus *Juris Gentium*, quales sunt cæteri omnes. 5. In contractus *bonæ fidei*, in quibus nempe non præcisè ad verba contrahentium & ad Leges attendere debet Judex, sed ex æquo & bono extendere permittitur ad ea, ad quæ mens contrahentium verisimiliter se potuit extendere, ut est Emptio-Venditio &c. Sic, qui vendidit equum, censetur etiam unà cum eo vendidisse frænum & ephippium, quibus ille instructus erat: & in contractus *stricti Juris*, in quibus Judex adstringitur ad Leges, verba contrahentium, & ad id, quod expressis verbis conventum est: quales sunt Mutuum, aditio hæreditatis, solutio indebiti, donatio, & omnes unilaterales ac lucrosi, item Permutatio & contractus æstimatorius, ac probabiliter etiam

Pars I.

R

COR-

contractus innominati. Glette *de Pactis* c. 3. §. 1. Actiones (consequenter & Contractus) *bonae fidei* recensentur §. 28. *Inst. de Act.*

14. Cùm verò sæpius contingat, ut res in contractum deducta, antequam fiat traditio, pereat aut deterior reddatur, vel dolò, aut culpâ unius contrahentium, vel casu fortuito, quæstio movetur, quisnam teneatur ferre damnum, seu (ut Juriste loquuntur) quisnam teneatur præstare dolum, culpam, vel casum fortuitum. Per *Dolum* intelligitur hîc omnis voluntaria læsio, non verò callida machinatio læsione non secuta: per *Culpam* negligentia ab aliquo contrahentium commissa, omittente, quod facere, vel faciente, quod omittere debuerat, si indè secutum est damnum: quæ triplex consideratur. 1. *Lata*, quando omittitur illa diligentia in re aliena custodienda, quam homines ejusdem conditionis etiam parùm diligentes adhibere solent in rebus hujusmodi propriis custodiendis, ut si quis relinquat rem in loco, quò patet accessus etiam ignotis hominibus. 2. *Levis*, quando omittitur illa diligentia, quam homines ejusdem conditionis diligentiores adhibere solent, detinendo nimirum rem in ædibus suis, vel in cista, & quidem, si qualitas rei aut circumstantiæ exigere videntur, etiam clausâ. 3. *Levissima*, quando omittitur diligentia, quam homines ejusdem conditionis solertissimi adhibere solent: hi enim non solum claudunt ostia, & obferant cistas, sed etiam manu v. g. tentant, an ferra sit bene clausa. Quæ tamen omnia in particularibus casibus pro qualitate rerum, magis vel minùs pretiosarum, & pro varietate circumstan-

stantiarum, prudentis Judicis arbitrio æstimanda relinquuntur. Itaque culpa *lata* est omiffio diligentia communis & ordinaria: culpa *levis* omiffio diligentia mediæ: culpa *leviffima* omiffio diligentia exactæ & extraordinaria. Et hæc triplex culpa appellatur *Juridica* quamvis quælibet conjungi possit cum *Theologica* (h.e. coram DEO) seu gravi seu levi. Denique per *casum fortuitum* intelligitur eventus inopinatus, qui prævideri non potuit, vel prævisus non præcaveri, uti fulmen, grando, furta, rapina, hostiles incurfus, naufragia &c. Alio nomine vocatur *Fatum*, vel *Fortuna*.

Dico 1. In contractibus innominatis regulariter pœnitere (seu resilire) potest Pars, quæ ex sua parte jam implevit, etiam re non amplius integra, seu licet altera pars jam fecerit præparatoria ad implendum, modò re ipsa nondum impleverit: vel potest alteram partem compellere ad pariter implendum actione *præscriptis verbis. l. 3. §. 2. 3. l. 5. ff. de condict. causa data causa non secuta. Objic.* Contractus innominatus, antequam & altera Pars eum impleat dando, vel faciendo, habet saltem rationem Pacti: sed stante Pacto non licet pœnitere altera Parte invita: ergo. R. Habet quidem rationem Pacti, sed de Jure aliter regulatur contractus innominatus propter imbitam conditionem, *nisi rem traditam repetivero: vel nisi pœnituerit. l. 5. cit.*

Dico 2. Dolum, & culpam latam, quæ in 16 contractibus æquiparatur dolo, præstare tenetur, qui illum, vel hanc commisit. 2. Culpam levem verò, qui illam commisit, in iis contractibus, qui cedunt in utriusque contrahentis utilitatem.

R 2

3. Cul-

3. Culpam levissimam, qui illam commisit, in iis contractibus, qui in solius accipientis utilitatem cedit, uti est Commodatum, excepto tamen Precario. 4. Casum fortuitum verò nemo, ut adedò dominus rei ferre debeat damnum; nisi quis specialiter ad id se obligaverit, vel per dolum aut culpam dederit causam casui fortuito, quia cuilibet mora sua debet esse nociva. *c. 25. de R. J. in 6.* vel nisi debeat rem non in specie, sed in genere tantum, v. g. aliquam pecuniam, aliquem equum indeterminatum, quia genus perire non censetur. Pars 1. constat ex *l. 1. §. 5. ff. de O. & A. l. 23. ff. de R. J.* cum cuilibet debeat nocere factum proprium, non alteri. *arg. c. 22. de R. J. in 6.* Pars 2. ex *l. 5. §. 2. l. 18. pr. ff. commod.* Pars 3. ex *LL. citr. juncta l. 8. §. 3. ff. de Precario.* Pars 4. ex *dd. l. 5. §. 4. 7. l. 18. & l. 23.*

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Transactio, & quomodo ineatur.*
2. *Quinam transigere valeant.*
3. *Et super quibus rebus.*
4. *Transactio non facile rescinditur: probabilius neque propter lesionem ultra dimidium.*

Trans

Transactio, Vergleich/ Vertrag/ latè & generaliter sumpta denotat modum quemcunque, quo negotium inter Partes componitur; pressè autem pactionem non gratuitam, qua Partes terminant litem, vel rem dubiam: ac definitur esse *conventa decisio rei dubia vel controversa, aliquo dato, aliquo retento. l. 1. ff. l. 38. C. h. t. c. 7. eod.* Res dubia, vel lis incerta, dicitur propter dubium & incertum eventum, sive dein lis jam sit mota, sive timeatur movenda. Dein aliquid dari aut remitti, & aliquid retineri vel accipi debet; aliàs esset gratuita remissio, vel donatio, & non pactio *non gratuita*. Iniri potest vel nudò pactò, & tunc de Jure scripto non datur actio, bene tamen *exceptio litis finita. c. 1. de lit. contest. in 6.* vel per stipulationem, & tunc datur actio *ex stipulatu*: ac per contractum innominatum, & tunc, si Pars una implevit, datur actio *prascriptis verbis*. Nihilominus tamen in transactione pœnitere non licet, sicut in contractibus innominatis. *l. 39. C. h. t.*

Dico I. Transigere possunt omnes & soli illi, qui pacisci, & rerum suarum liberam administrationem, ac alienandi potestatem habent, per *l. 27. C. h. t. l. 21. C. Mandati*. Ratio, quia transactio involvit conventionem, qua devenitur ad alienationem. Unde Pupillus, Minor, Hæres fideicommissio gravatus, Prælatus Ecclesiæ, circa res suas, vel fideicommissio subjectas, aut immobiles ad Ecclesiam pertinentes, sine Juris splennitatibus & aliis requisitis transigere possunt tunc tantùm, quando rem suam faciunt meliorem, aut rem retinent datâ

pecuniâ; non verò, quando rem alienant, vel faciunt deteriorem suam conditionem.

3 Dico 2. Transigi potest super omni & sola re dubia vel litigiosa, si non specialis obstet prohibitio Juris. *l. 1. 2. ff. h. t.* Prohibetur autem transactio 1. de Beneficiis Ecclesiasticis, ac de omni re spirituali, vel huic annexa, si interveniat pretium temporale. *c. 7. h. t.* ubi tamen permittitur gratuita & amicabile compositio. 2. Super Matrimonio in ordine ad illud dissolvendum, si validum, vel ad continuandum, si invalidum fuerit. 3. Super alimentis per ultimam voluntatem relictis sine auctoritate Prætoris. *l. 8. ff. & C. eod.* 4. Super eo, quod in testamento relictum est, antequam inspectæ sint tabulæ & verba testamenti. *l. 6. 12. ff. eod.* 5. Super causis criminaliter intentatis, si non agitur de pœna capitali, & sanguinis, excepto forsitan crimine falsi; ne delicta maneant impunita contra Jus & bonum publicum. Si autem agatur de pœna mortis (exceptâ causâ adulterii) permittitur Reo transigere. *l. 18. C. eod.*

4 Dico 3. Transactio legitimè iuta (h. e. sine dolo, metu gravi injustè incusso, errore substantiali, ac sine falsis instrumentis) ita stringit, ut altera Parte iuta rescindi aut revocari nulla ratione possit. *c. 1. h. t.* etiam per Rescriptum Principis. *l. 17. C. eod.* aut sub prætextu novorum instrumentorum repertorum. *l. 19. 29. C. eod.* cum habeat vim rei judicatæ. *l. 20. C. eod.* & Reipublicæ expediat, lites semel sopitas non ampliùs resuscitari. Excipe, nisi versetur causa publica. *l. 35. ff. de re jud.* vel nisi cum Minore, vel Ecclesia transactum; his enim ob gravem læsionem conceditur restitutio

tio

tio in integrum: vel nisi læsio sit *enormissima*, ut communiter notant Doctores; quia tunc præsumitur dolus. Unde nec ob læsionem gravem majorennis, etiam sufficienter probatam, ad rescissionem transactionis agi potest. An verò ob læsionem *enormem*, seu ultra dimidium, concedatur rescissio, quæstio est. Ego cum Bald. Menoch. & Manzio contra Bart. Fachin. & Molin. censeo veriore esse negativam spectato rigore Juris propter textum in *l. 65. §. 1. ff. de condict. indeb.* ibi: *quod transactionis nomine datur, licet res nulla media fuerit* (adeoque læsio ultra dimidium) *non repetitur.* & propter *l. 2. C. de re jud. & l. 2. C. sentent. rescindi non posse*, ubi negatur rescissio rei judicata sub prætextu læsionis ultra dimidium: sed transactio æquivalet rei judicatae, ut dictum.

Objic. In *l. 5. C. de dolo* tribuitur filiae actio *in factum* propter immodicam læsionem, quam passa est ex transactione cum patre: ergo. *R.* Ibi conceditur rescissio non propter læsionem, sed propter dolum, qui intervenerat, ut indicat ipse textus, & species actionis concessæ, quam lex vocat *in factum* nempe ob reverentiam patri debitam, non *doli*. Per hoc tamen non negatur, quòd lædens in foro interno teneatur ad damnum refarciendum, nisi læserit bona fide; si enim bona fide læsit, securus est in conscientia quoque, sicut, qui præscripsit. Cæterum læsio ultra dimidium in transactione difficulter probatur ob dubium litis eventum; fieri enim potuisset, ut læsus per sententiam parùm consequeretur.

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit postulare, & quis dicatur Advocatus.*
2. *Quis possit esse Advocatus.*
3. *Quod ejus officium & obligatio.*
4. *Quando peccet graviter, & obligetur ad restitutionem.*
5. *Licitè suscipit causam minùs probabilem.*

Postulare hic idem est, ac Patronum vel Advocatum agere in causa aliena; siquidem *Advocatus* vel *Causidicus* dicitur, qui litigantibus, in Judicio præsentibus (per quod maximè differt à Procuratore Judiciali, qui partes absentis sustinet, & ut dominus litis) patrocinium præstat, causam legitimè deducendo secundùm Jura. Constituitur vel à Partibus, vel, si Partes per se ipsas agere, & Advocatum habere nequeant, v. g. ob paupertatem &c. à Judice. *l. 1. §. 4. l. 2. seqq. ff. h. t.* Officium Advocati est publicum, honoratum, gaudens multis privilegiis, & exigit virum Jurium peritum, non item Officium Procuratoris per se; quamvis hodierno usu sæpe confundantur *Advocatus* & *Procurator*, vel saltem *Advocatus* simul constituatur *Procurator*.

2 Dico I. Postulare, seu Advocatos agere pos-

possunt omnes, qui non specialiter prohibentur. *arg. l. 43. ff. de Procurat.* est ergo de re generaliter permissa, & edictum hoc est prohibitorium, sicut illud de dandis Procuratoribus. Imò etiam per se prohibiti agere Advocos, uti minores 17. annis, fœminæ, surdi, cæci &c. postulare permittuntur, seu desiderium suum in Judicio exponere, vel alterius desiderio contradicere, pro se ipsis, personis valde propinqua consanguinitate conjunctis, pro pupillis, & fatuis. *l. 1. ff. h. t. inf.* Prohibentur insuper, qui legitimam personam standi in Judicio non habent, qui fuerunt Judices vel Arbitri in causâ, in qua patrocinari volunt, potentiores contra infirmiores, Jurium imperiti, & qui salarium à civitate vel domino aliquo recipiant, contra hunc vel illam &c. DD. passim. Item Religiosi sine consensu sui Prælati, & extra casum utilitatis Monasterii. *c. 2. eod.* Clerici Sæculares in Majoribus constituti coram Judice Laico, & coram Ecclesiastico contra Ecclesiam, in qua habent Beneficium. *c. 1. & 3. eod.* Quamvis hi Clerici omnes etiam in tribunali Laico advocare possint in causâ propria, vel suæ Ecclesiæ, item pro personis sanguine junctis usque ad quartum gradum, & pro personis miserabilibus. *c. 1. & 3. eod. junct. gloss.*

Dico 2. Advocati officium & obligatio est 3
 sedulo rimari factum cum suis circumstantiis, inspicere Jura, consulere libros, & omnia facere, quæ in utilitatem clientis serviunt: econtra abstinere à fallaciis & falsis allegationibus, à studiosa litis protractione, à conviciis & sarcasms, à collusionione cum Parte adversa, ei revelando arcana

R §

causæ

causæ sibi creditæ, aut iis cognitis ad partem adversam transeundo, à pacto de *quota* litis sibi solvenda, aut de *plamario* seu de aliquo extraordinario ultra salarium, in eventum victoriæ, dum lis adhuc durat, vel priusquam inchoetur, à defensione causæ certò injustæ &c. Ita DD. communiter ex variis Legibus, & conformiter Juri Naturali.

4 Dico 3. Advocatus peccat graviter, & tenetur ad restitutionem Parti læsæ 1. Si vel ex malitia, vel ignorantia culpabili, suscipiat causam injustam. 2. Si ad hanc in Judicium deducendam inducat clientem. 3. Si post acquisitam in Processu notitiam injustitiæ non statim desistat. 4. Si sciens injustitiam causæ sui clientis disponat Adversarium ad transactionem. 5. Si Adversario pandat secreta sibi credita, ut cliens perdat causam. 6. Si lucri capiendi gratiâ protrahat notabiliter litem & ad longum tempus. 7. Si culpabili negligentia, aut ignorantia legum, vel meritorum causæ perdat litem, si nempe cliens ignoravit imperitiam, vel negligentiam sui Advocati; si enim scivit, & tamen elegit, sibi imputare debet damnum. Ratio dictorum omnium est, quia Advocatus in his casibus est injusta causa damnorum in Partes redundantium. Advertendum verò est, quòd Advocatus, si causam injustam sui clientis, quem prius de injustitia non monuit, perdat, huic solùm obligetur resarcire expensas, quia in his solis eum læsit: si verò causam injustam sui clientis lucretur, teneatur alteri Parti non solùm restituere litem principalem, seu æstimationem litis, sed etiam expensas.

Dico

Dico 4. Licitè tamen defendendam suscipit Advocatus causam, etiam minùs probabilem, modò verè sit probabilis, & prudens victoriæ spes affulgeat. Communis contra Sotum. Ratio est partim, quia non rarò minùs probabilia sunt vera, partim quia ipse cliens potest suam minùs probabilem defendere causam: ergo & per Advocatum. Tenetur tamen Advocatus monere clientem de minori probabilitate, non litigaturum fortè, si scivisset causæ suæ statum. Nec suscipere potest etiam verò probabilem causam, si prudens victoriæ spes non affulgeret, ut, si sciret, in suo Dictionario constanter praticari sententiam suo clienti adversantem: vel Reum, contra quem suscipit patrocinium, esse in possessione rei litigiosæ, probationes tamen contra ejus possessionem, vel dominium præsumptum, sufficientes afferri non posse. *Objic.* Illi tenetur favere Advocatus, cui favent Jura: sed Jura favent habenti causam probabiliorum: ergo. *R. dist. ma.* cui favent Jura certa ac vera. *c.ma.* apparentia tantùm & existimata. *n.ma.*

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

SUMMARIUM.

1. Quid & quotuplex sit Procurator. Indiget Mandato.
2. 3. Quis constituere, & constitui possit.

4. Ac

4. *Ac in quibus causis Procurator.*
5. *Quanta sit potestas,*
6. *Et quod sit officium Procuratoris.*
7. *Qualis Actio competat ex Mandato procuratorio.*

Procurator, Germanicè ein Anwald/ *St*
vollmächtiger / in genere est, qui alie-
 na negotia administrat mandatò Domini.
l. 1. ff. h. t. scilicet absentis, vel per se ipsum ne-
 gotia sua tractare non valentis aut non volentis.
 Differt à Negotiorum gestore, quia hic aliena gerit
 negotia sine mandato. *l. 2. ff. de negot. gest.*
 Alius est procurator *ad litem*, vel *ad lites*, seu
Judicialis, qui nempe ad litigandum in Judicio:
 alius *ad Negotia*, seu *Extrajudicialis*, qui ad
 unum vel plura negotia extra Judicium gerenda
 constituitur. Si ad omnia negotia, vel ad omnes
 lites constituitur *Generalis* appellatur, ac subin-
 de constituitur *cum libera*, h. e. cum plena liber-
 tate ac potestate agendi omnia, quæ posset ipse
 Dominus, seu Principalis. Judicialis alius est
 procurator *in rem suam*, cui nempe actiones &
 jura sua cessit Principalis vel per donationem, vel
 per venditionem, vel per simplicem cessionem,
 ut adeò præter mandatum habeat etiam titulum
 ad transferendum dominium habilem, consequen-
 ter, si rem obtinet, eam acquirat sibi: alius au-
 tem, & ordinariè, *in rem alienam*, qui nimirum
 litem gerit in utilitatem domini constituentis.
 Post litis contestationem Procurator fit dominus
 litis, ita ut ipse, non dominus, deinceps citetur
 & in Procuratorum feratur sententia; licet in

Camera Imperiali ordinariè feratur directè in Dominum, & in Foro Ecclesiastico sæpe. Constitui autem potest Procurator, vel coràm, & in Judicio, vel per litteras, & extra Judicium. Si per litteras seu instrumentum, privatum vel publicum, debent exprimi 1. nomina constituentis, & Procuratoris constituti, Adversarii, & Judicis. 2. Qualitas causæ demandatæ. 3. Actus, ad quos gerendos datur potestas; post quos specificè expressos plerumque additur clausula: *& ad reliqua omnia, qua ego ipse, si præsens essem, agere possem.* 4. Clausula; per quam constituens ratum habet, quidquid Procurator egerit: 5. Annus, & dies. DD. passim. De reliquo *Madatum Procuratorium* (*Gewalt/ Vollmacht*) ita est regulariter necessarium, ut Procurator eo destitutus dicatur *falsus*, & nihil agat validè, ac sententia subsequens, nisi ante hanc Dominus rata haberet acta talis procuratoris, ipso Jure sit nulla. *c. 4. & l. 24. C. h. t.* Excipe, nisi Jura voluntatem eorum, pro quibus aliquis intèrvenit, præsumant, & speciale mandatum non requirant, uti fit, si persona interveniens sit valde conjuncta cum Principali, v. g. pater, filius, frater, maritus, socius, consors litis, vel si Dominus sciat, aliquem suo nomine agere, & non contradicat. Quòd si dubium sit, an Procurator habeat legitimum Mandatum, admitti quidem potest sed cum cautione *de rato*, seu quòd Dominus ratum habiturus sit, quod ejus nomine aggreditur agere. *l. 1. C. eod.*

Dico 1. Procuratorem constituere potest, quisquis rei dominus est, & liberam administrationem habet; quia hoc edictum est prohibitorium. *l. 43. ff. h. t.*

ff. h. t. adeoque quisquis non prohibetur specialiter, ei permissum esse censetur. Si sermo sit de procuratore in litem, requiritur, ut constituens sit dominus litis, & ipse per se ipsum stare in iudicio possit. Unde tutor, Curator, Syndicus, & Procurator sibi alium substituere non valet ante litem contestatam. *l. 11. C. eod.* bene tamen post litis contestationem, per quam hæ personæ sunt domini litis. Sic etiam pupillus, minor, filius familias sine consensu eorum, quibus subsum, item excommunicatus, saltem ad agendum, procuratorem constituere prohibentur. Pro Minore Curatorem non habente dandus est à Magistratu. *l. 43. cit. c. fin. de Judic. in 6.*

3 Dico 2. Procurator constitui potest, & quidem ad negotium extrajudiciale quilibet, qui capax est illud gerendi, & ad litem, qui suo nomine in iudicio stare potest, nisi prohibeatur. Communis. Prohibentur autem milites, & fœminæ. *l. 7. C. h. t. l. 4. 41. ff. eod.* nisi in rem suam, & pro personis valde conjunctis in defectu alterius constituantur. Item (de Jure Canonico saltem) minorennes, & infames. *c. 5. eod. in 6. can. 1. 2. caus. 3. q. 7.* Item Clerici Sæculares in causis Laicorum & coram iudice Laico, sicut à munere Advocati pro hoc casu repelluntur juxta dicta *tit. præcedenti n. 2.*

4 Dico 3. Procuratorem admittunt omnes causæ & negotia, quæ sunt in arbitrio Domini seu Principalis. Iterum communis ex *l. 1. C. 41. ff. h. t.* Excipiuntur causæ criminales, in quibus de Jure statuta est pœna relegatione major. *l. penult. C. ad crimen ff. de publ. Judic. c. 15. de accusat.* ne Judicium reddatur elusorium, aufugiente forsan

forſan Accuſatore, ſi in probatione deficeret, vel Reo, ſi ſuccumberet; nam in Procuratorem pœna corporalis ſtatui nequit. Defenſor tamen Rei abſentis admittendus eſt. In cauſis Criminalibus *famoſis* (ſeu condemnato infamiam irrogantibus) præſtat litigare per Procuratorem, ut evitetur infamia Juris; non enim infamis redditur Procurator, qui excipit ſententiam, utpote non reus delicti, neque Principalis, quia in ipſum non fertur ſententia: quod procedit ſaltem in iis delictis, in quibus infamia non principaliter, ſed per confequentiam tantum infligitur.

Dico 4. Potestas Procuratoris tanta eſt, quantum ei concedit Jus, Conſuetudo, & Mandatum Domini. Ratio, quia omnem poteſtatem non à ſe, ſed à Domino vel tacite ſecundum Jura, vel ſpecialiter & expreſſe in mandato ſibi conceſſam obtinet. Unde ſi in forma communi eſt conſtitutus, ejus poteſtas eſt ſolum *generalis*, prout ex diſpoſitione Juris vel ex conſuetudine communis eſt omnibus Procuratoribus, & vi hujus poteſtateſtari litem, ſubſtituere ſibi alium, appellare &c. Si autem in forma ſpeciali conſtitutus eſt, & ipſi conceſſa aliqua ſunt, quæ aliàs ſpeciale mandatum exigunt, uti ſunt jurare de calumnia, deferre Parti adverſæ juramentum litis deciforium, compromittere in arbitros, tranſigere, fidejuberè, debitum remittere, donare, petere reſtitutionem in integrum, tractare cauſam Matrimonialeſm ſui Principalis, vel criminaleſm criminaliter intentatam &c. poteſtas ipſius eſt *ſpecialis*, & ex Mandato procuratorio tota dependet Cenſetur quoque talis poteſtas, ſe extendens ad ea, quæ ſpeciale man-

man-

mandatum aliàs exigunt, ipsi concessa per clausulam *cum libera* Mandato adjectam. Text. & DD. *inc. 4. h. t. in 6. l. 58. ff. eod.* vel si est Procurator in rem suam. *gl. fin. in d. c. 4.* Non verò per hanc clausulam, *possit omnia, licet mandatum speciale exigant.* per *c. 4. cit.* & ibi Layman. quia adhuc generalis est concessio, per quam non veniunt ea, quæ speciali nota sunt digna. per *l. 81. de R. J. in 6.* Excipe, nisi in Mandato per modum concessionis (non exceptionis) aliqui articuli, speciale aliàs mandatum requirentes, essent specificati; tunc enim posset alia etiam, quæ requirunt speciale mandatum, specificatis similia aut minora, non verò majora. *Clem 2. h. t.*

- 6 Dico 5. Officium Procuratoris consistit in hoc, ut negotium sibi demandatum fideliter agat, nihilque ex necessariis omittat, nec Principali suo sive per dolum, sive per culpam, seu omissionem diligentiam, quam aliàs requirit natura negotii, præjudicet aut damnum inferat, atque finitò negotiò rationes reddat Domino, eique restituat, quæ consecutus est. Ita communis. Sed quam culpam tenetur præstare Procurator? R. I. Per se ex contractu *Mandati*, quia redundat in favorem solius Mandantis (nisi Mandatarius vel Procurator mercedem accipiat) præstanda foret solùm culpa lata & dolus. *l. 5. §. 2. ff. commod.* R. tamen 2. Procurator ad litem tenetur præstare etiam culpam levissimam. per *l. 5. cit. & l. 13. C. Mandati.* Quia gravitas negotiorum Judicialium censetur exigere diligentiam exactissimam. Iste etiam, si condemnatus fuerit, tenetur appellare à sententia, vel Dominum moneere, ut appellare possit,

possit, si sibi consultum censuerit, quamvis non teneatur appellationem prosequi, ut habetur *l. 14. h. t.*

Quæres, an & qualem actionem adversus se habeant Dominus, & Procurator. Resp. uterque habet *actionem Mandati*, si unus ab altero sit læsus: & quidem Dominus *directam* ad prosequendum id, quod suâ interest ratione litis non exactissimè administratæ, vel negotii non cum debita diligentia gesti. *l. 9. 13. 21. C. Mandati*. Procurator autem *contrariam* ad consequendum id, quod ex causa Mandati bona fide præstitit, vel expendit. *l. 46. §. 5. ff. h. t.* Si autem Procurator salarium accipiat pro suo munere, Domino & Procuratori non actio Mandati, sed actio *locati & conducti* ipsis competit. *§. 13. Instit. de Manum.* De reliquo Contractus *Mandati* nihil est aliud, quàm contractus consensualis, bilateralis, quo negotium gratis gerendum alteri committitur, & suscipitur.

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

SUMMARIUM.

1. Quis dicatur Syndicus.
2. Quæ sit ejus potestas & officium.

Syndicus est procurator, non qualiscunque & alicujus privati, sed universitatis, constitutus ad solas lites ejusdem generaliter

Pars I.

S

omnes

omnes: unde pleraque de Procuratoribus dicta etiam Syndico conveniunt. Per *Universitatem* intelligitur omnis collectio hominum, unum morale corpus constituens, & res communes habens, uti Civitas, Ecclesia, Monasterium, Collegium Clericorum &c. Differt à *Procuratore* tanquam species à genere; & à *Fiscali*, quia hic tantum causas criminales tractat, & multas Universitatis debitas ac pœnas persequitur; ab *Actore* autem, quia hic non ad omnes generaliter lites, sed ad unam, vel ad certas tantum constituitur.

- 2 Dico. Potestas & officium Syndici ferè coincidit cum potestate ac officio Procuratoris; quia revera Procurator est, sed generalis, & integre communitatis, non hominis privati. Amplior tamen est potestas Syndici, quia censetur esse constitutus *cum libera*. Gail l. 2. observ. 72. n. 11. Unde & ea, quæ speciale aliàs mandatum exigunt, potest, præterquam donare, & liquidum remittere debitum. Et quando jurat, non in animam Universitatis, sed in suam propriam jurat. per c. 3. de juram. cal. Et quamvis constituatur communi omnium, vel majoris partis communitatis consensu, revocari tamen à solo Prælato vel capite Universitatis potest. per c. 21. de Rescr. ubi soli Prælato conceditur administratio, & ut per se solum procuret causas communitatis.

TITULUS XL.

*De his, quæ vi metusque causâ
sunt.*

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid sit vis, ac metus, & quotuplex.*
3. *An metus faciat actionem licitam.*
4. *An invalidam, vel rescindibilem, si metus ab
intrinsicco, vel justè sit incussus, aut levis sit.*
5. 6. *Valent Actus per metum etiam gravem & in-
justum extorti de Jure Naturali, imò & Po-
sitivo.*
7. *Licet sint rescindibiles, & rescindendi.*

Vis, nempe absoluta, seu præcisa, quæ di-
citur esse majoris rei impetus, qui repelli
non potest. l. 2. ff. quod met. caus. h. e.
corporalis coactio ad faciendum vel patiendum
aliquid; ut si tibi violentè curventur genua coram
Idolo, vel è manibus eripiatur liber: hæc om-
nino tollit voluntarium & liberum consensum.
Vis conditionalis, seu *compulsiva*, quæ coincidit
cum *Metu*, definitur esse *instantis vel futuri peri-
culi causâ mentis trepidatio*. l. 1. ff. eod. seu est vio-
lencia externa, compellens aliquem, ut consen-
tiant in aliquam actionem vel omissionem, non con-
senserunt, si talis violentia abesset; ut si quis te
minis compellat, ut des ei 10. aureos: hæc vis
(seu *Metus*) non tollit omnino voluntarium &
liberum consensum, sed tantùm secundum quid, &
facit,

facit, ut consensus non sit spontaneus; nam *coacta voluntas est voluntas*, ut habet axioma desumptum ex *l. 21. §. 5. ff. eod.* ibi: *quamvis, si liberum esset, noluissem, tamen coactus volui.*

- 2 Porro Metus, de quo hic potissimum sermo, potest incuti *ab intrinseco*, ut loquuntur DD. h. e. à causa naturali non libera, v. g. morbô, incendiô, periculô naufragii &c. & *ab extrinseco*, seu à causa libera creata, puta ab homine. Si homo metum inferens habet jus incutiendi, vel patiens metum sua improbitate causam dedit, *justè incussus*, vel *justus* appellatur Metus: si verò inferens nullum habet jus inferendi, vel minitandi malum, nec patiens dedit causam ullam, *injustè incussus*, vel *injustus* dicitur propter injuriam, quæ inferitur alteri, ut si latro tibi minetur mortem, nisi ipsi solvas 100. vel si homo privatus minetur occisionem deprehenso cum puella impudicè agenti, nisi hanc sibi Matrimonio jungat. Præcipuè verò dividitur metus in gravem & levem: *Gravis*, quam aliqui etiam *justum* vocant & *probabilem*, est, qui cadit in virum constantem, vel constantissimum. *l. 6. ff. eod.* h. e. qui hominem, aliàs fortem, & non nimis meticulosum, movere potest, ut aliquid faciat vel omittat, quòd aliàs non faceret, vel non omitteret. Si malum, quod timetur, est tantum, ut quemlibet virum constantem à proposito dimovere valeat, ut est mors, mutilatio, carcer diuturnus, atrox cruciatus, amissio statûs honorifici, amissio bonorum fortunæ in notabili valde quantitate &c. dicitur metus *absolutè gravis*: si verò malum sit tale, quod non quemlibet virum fortem,

tem,

tem, sed tantum magis meticulosos homines, uti pueros, minores, senes, fœminas, vel viros etiam minus cordatos, dimovere à proposito possit, *respective gravis*; quia hujusmodi homines subinde malum levius perturbare magis potest, v. g. verberatio non nimis sæva, indignatio &c. quam viros fortes majus. Ad metum gravem igitur requiruntur hæ conditiones. 1. ut malum sit grave, seu magnum vel absolutè respectu omnium, vel respectivè ad certas personas. 2. ut metum inferens possit minas exequi. 3. ut metum patiens non ex vano, sed verisimiliter saltem, credat, illum minas executurum, adeoque sibi grave malum imminere. 4. ut aliâ viâ, v. g. rogando, fugiendo, Judicis vel aliorum auxilium implorando, non facillè malum avertere queat, sive à se, sive à personis valde conjunctis, v. g. parente, liberis, uxore, consanguineis vel affinibus propinquis; quia talium personarum mala putamus nostra. Unde facillè apparet, quid sit *Metus levis*, qui nempe non cadit in virum constantem, seu quando vel malum non est magnum, vel si quidem sit magnum, tamen illud à minitante inferri non potest aut non solet, vel solùm ex vanis conjecturis apprehenditur inferendum, vel alio modo haud difficulter evitabile est. Ad metum levem reducitur probabiliùs *metus reverentialis*, seu ortus ex pudore, verecundia aut reverentia certis personis debita, qualem liberi debent parentibus, uxor marito, subditus superiori. Suar. & Sanch. l. 4. de Matrim. d. 6. n. 7. contra Bart. & Menoch. nisi nempe accedat aliquid aliud, v. g. rigida tractatio, continua exprobatio, perpetua vultus aspe-

ritas, importunæ preces ac repetitæ, minæ graves, rixæ, vel saltem probabilis horum malorum existimatio; tunc enim evadit gravis. Palao. p. 1. tr. 2. d. 1. pu. 7. n. 6. seq. cum aliis.

3 Dico 1. Non licet ex metu quocunque aliquid committere, quod est contra Jus Naturale, & intrinsicè malum, aut contra Jus Divinum utilitatem publicam spectans. *c. 5. h. t.* quia Deus & natura tam arctè possunt & solent obligare; nec enim habemus rationem dicendi, quod stante quocunque metu obligare cessent.

4 Dico 2. Valet actus, aut contractus, quem extorquet metus ab intrinseco incussus. 2. gestus ex metu levi, etiam injustè incusso. 3. extortus per metum gravem, justè tamen incussum. 4. nec tales actus sunt rescindibiles in foro externo per Judicem. Pars 1. est omnium, qui cessent, votum v. g. emissum metu mortis, ex morbo, naufragio, vel alio casu sinistro imminenti valere. Favet *c. 17. de Regular.* Pars 2. sumitur ex *c. 6. h. t. l. 7. ff. quod met. caus. l. 184. ff. de R. J.* Conspirant iterum plerique omnes. Pars 3. quam tenet communis contra paucos, ex *l. 21. cit. pr.* & ex ratione, quia adest consensus absolutè liber, licèt non spontaneus, nec intervenit injuria. Sicut ergo actus, quem Leges extorquent per metum v. g. excommunicationis, ab omnibus habetur pro valido, etiam actus, quem extorquet homo justè, v. g. Judex Ecclesiasticus, ad contrahendum Matrimonium compellens per minas excommunicationis eum, qui cum aliqua priùs contraxit sponsalia, erit validus, cum

metus

metus ab homine justè incussus non magis minuat voluntarium & liberum, quàm metus à Lege incussus. Pars 4. patet indè, quòd Jura non dent actionem hujusmodi metum passis, & quòd in his casibus nulla interveniat injuria, propter quam rescissio peti possit, excepto metu levi injustè incusso, qui tamen à Jure Positivo non attenditur, neque conceditur actio ad rescissionem, ne tribunalia nimirum multis obruantur litibus. *c. 6. & l. 184. cit.* Interim tamen metum levem injustè incutiens in conscientia obligatur rescindere contractum, quem extorsit, si metum passus exigat (exceptò Matrimonio & Professione Religiosa, quæ dissolvi nequeunt) vel damnum illatum refarcire. Molina, Sanch. Less. &c. contra Med. & Pontium. Ratio, quia metum levem injustum inferens alteri fecit injuriam: ergo Jure Naturali pro hac tenetur satisfacere: sed non satisfaciet, nisi rescindat actum altero petente, vel damnum refarciat. Si tamen metum passus vellet stare contractui, quia forsan ipsi est utilis, teneretur metum inferens illum implere; quia libere & sine injuria sibi illata consensit.

Dico 2. Valet quoque actus, vel contractus, etiam metu gravi injustè incusso extortus spectato Jure Naturali. 2. Imò & regulariter spectato etiam Jure Positivo, paucis tantum exceptis. Pars prior, quam tenet communis cum Palao contra Molin. & Tambur. dissentientes quoad contractus lucrativos, probatur exinde, quia Jus Naturale ad valorem actus non plùs requirit, quàm consensum simpliciter voluntarium, & absolutè liberum, atque justam titulum; sed metus voluntarium &

liberum simpliciter non tollit; cum *coacta voluntas sit voluntas*, & interna potentia volendi cogi nequeat: nec metus excludit titulum empti, donati &c. dati & accepti: ergo. Interim tamen metum incutiens tenetur in conscientia ad omnia, ad quæ obligatum esse diximus eum, qui metum levem injustum incussit, & contractum, vel ex contractu aliquid extorsit. Pars posterior, quam rursus amplectitur communis cum Sanch. *l. 4. de Matrim. d. 8. n. 4.* Less. Palao &c. contra Molin. & Sot. probatur 1. negativè; quia nullum existat Jus Positivum generaliter irritans, consequenter standum Juri Naturali. 2. positivè ex *J. 1. Inst. de Except. §. 27. Inst. de Act. l. 1. §. 9. J. 3. 4. ff. quod Met. caus. ubi datur exceptio, & actio quod metus causâ ad actum rescindendum, & quod metus causâ gestum est, Prætor ratum non habet. l. 1. cit.* adeoque rescissionem indulget Jus Positivum: item ex *l. fin. C. h. t.* ubi venditiones, donationes, transactiones per metum extortæ jubentur *infirmari*. & ex *c. 2. 4. eod. X.* ubi per metum gesta *de Jure in irritum revocari debere* dicitur, & conceditur *restitutio*: Sed actio ad rescindendum, infirmandum, irritandum manifesta sunt indicia valoris; quod enim nunquam valuit, vel coaluit, irritari & rescindi non potest. Addidi, *paucis tamen exceptis*, nempe 1. Matrimonio. 2. Professione Religiosa. 3. Testamento, ad quod testes sunt metu coacti. 4. Promissione per incarcerationem directè extorta. 5. Absolutione à censuris. 6. Promissione & traditione rerum Ecclesiæ, ac juramento de iis non repetendis. 7. Actis tutoris per vim retenti. Hi actus spe-

specialibus Juribus sunt irritati propter metum gravem injustè incussum. Quibus addunt multi sponsalia: promissionem, & solutionem dotis: constitutionem procuratoris: jurisdictionis prorogationem metu obtentam. Sed alii reclamant.

Objic. 1. Metus tollit consensum; quia consensui, ut ait *l. 116. ff. de R. J.* nihil est tam contrarium, quàm vis & metus. 2. Est iniquum, ut aliquis ex injuria sua consequatur commodum: sed metum injustum inferens ferret commodum ex sua injuria, si actus, quem per injuriam extorsit, valeret, & sibi alterum sic obligaret. 3. Et contra Jus Naturale, ut ex injuria oriatur obligatio justitiæ, & ex injuria obtineatur jus: sed hoc fieret, si actus metu injustè extorti valerent: ergo Jure Naturali debent esse invalidi. 4. In *l. 1. C. de Rescind. Vend.* venditio metu extorta dicitur *irrita*: ergo saltem Jure Positivo actus metu extorti non valent. *R.* ad 1. *dist.* Metus tollit consensum spontaneum. *C.* liberum simpliciter. *N.* & retorqueo argumentum in metu gravi justè incusso. Ad 2. retorq. imprimis in metu levi injustè incusso. Dein commodum, quod acquirit metum injustum inferens, vix æstimabile est, partim quia in conscientia tenetur liberare alterum ab obligatione, & si quid emolumenti accipit, alter verò damnum, tenetur ad restitutionem, imò ad idem tenetur in foro externo, si metum passus instituat *actionem quod metus causa*, quam habet contra quemcunque possessorem rei per metum sibi extortæ. *l. 14. §. 3. ff. quod met. caus.* partim quia optabilius est metum passo, si contractus valeat;

nam casu, quo contractus est ipsi utilis, habet sibi obligatum alterum ad standum contractui, ad quod alter non esset obligatus, si contractus non valeret: si verò metum passo contractus est noxius, potest petere rescissionem, restitutionem in statum antiquum, adeoque & refarcitionem damni. Ad 3. Retorq. iterum in metu levi injusto. Dein *N. Min.* non enim obligatio iustitiæ nascitur ex injustitia, aut jus ex injuria, sed ex contractu per consensum absolutè liberum inito. Ratione autem injuriæ fit actus infirmus & rescindibilis. Ad 4. *dist. antec.* pronuntiatur irrita quoad effectum, seu debet irritari. *C. ant.* immediatè & in se. *N. ant. & conf.* Ratio sic respondendi est partim, quia illa lex ponitur ad Rubricam de *rescind. vendit.* partim quia addit, quòd Præses Provinciæ debeat *interponere auctoritatem suam*, partim quia plures, & aliæ leges satis clarè dicunt, actus metu gestos valere.

7 Dico 3. Actus & Contractus, metu gravi injustè incusso extorti, rescindibiles sunt, & rescindendi. *l. 7. §. 1. ff. quod met. caus. l. fin.* & aliis pro priori assertione *citt.* Conspirat communis ex ratione, quòd æquitas postulet, ut injuriam passis, & gravi metu injustè læsis, per Juris & Judicis remedia succurratur. Unde duplex remedium Jura suppeditant. Primum est *actio quod metus causa*, quæ est actio Prætoria, personalis in rem scripta, rei persecutoria, & perpetua, ac transiens utrinque ad hæredes, lædentis & læsi, nimirum quatenus est rei persecutoria (nam quæ pœnalis ad quadruplum annalis est, nec transit ad hæredes) *§. 27. Inst. de act. l. 1. 9. 12. 14. 16. ff. quod*

quod met. caus. Alterum est exceptio quod metûs
causâ. in rem scripta. §. 1. Inst. de Except. l. 4. §.
33. ff. de doli mali & met. except. Et hæc datur,
quando res nondum est tradita, quæ intervenien-
tè metu fuit promissa, ad repellendum, qui pe-
tit traditionem: Actio verò datur, quando res
jam est tradita, vi cujus ita restitui debet metum
passus, ut non tantùm res illi tradatur, sed etiam
emolumenta & fructus, quos percepit metum in-
ferens, vel qui mala fide rem detinuit, imò &
quos metum passus percipere potuisset. l. 12. cit.
quia mala fide detinens fuit injusta causa hujus lu-
cri cessantis. Si tamen res metu extorta perve-
nit ad possessorem bonæ fidei, is per sententiam
solum ad rem & fructus formaliter exstantes re-
stituendos condemnatur, ut magis declarabo ad
tit. de caus. possess. & propr.

TITULUS XLI.

De in integrum Restitutione.

SUMMARIUM.

1. Quid sit restitutio in integrum, & quando ha-
beat locum.
2. Competit per se Minoribus, & quando.
3. Item Ecclesiis, Communitatibus, & quandoque
Majoribus.
4. An etiam contra Minores, vel Ecclesias.
5. Ubi & quomodo petenda sit.
6. Ac intra quale tempus. Ignoranti lesionem
currit hoc tempus.
7. Qualiter fieri debeat restitutio.

Resti-

I **R** *Restitutio in integrum* formaliter sumpta ac in genere est repositio in pristinum statum: causaliter verò & specificè est remedium extraordinarium à Prætore introductum, quo læsi ex æquitate vel justa causa per officium Judicis reponuntur in statum, in quo fuerunt ante læsionem. Dicitur *extraordinarium*; quia conceditur pro casu, quo deficit remedium Juris ordinarium, seu actio. *l. 16. pr. ff. de Minor. uti apud Minores, quibus ratione ætatis lubricæ de actione provisum in Jure non est.* Per accidens tamen competere etiam potest, licet non desit remedium ordinarium, si nimirum illud extraordinarium sit isto pinguius. *l. 3. & ult. C. si tut. vel curat. intervenerit.* v. g. si Minor est læsus ultra dimidium, habet quidem actionem ex *l. 2. C. de rescind. vendit.* potest tamen, & rectè petit restitutionem in integrum; quia in hac non tenetur probare læsionem ultra dimidium, sed solum notabilem, quod facilius est; ac insuper rem ipsam recuperat, cum tamen in arbitrio lædentis ultra dimidium esset vel rem redhibere, vel supplere pretium, si ageret ex *d. l. 2.* Ab initio est quidem introducta restitutio in integrum à Prætore. *l. 1. ff. h. t.* postea tamen ab Imperatoribus extensa. Petitur non per actionem, sed per implorationem officii Judicis.

2 Dico 1. Beneficiò Restitutionis in integrum regulariter gaudent Minores utriusque sexûs. 2. eorûmque hæredes & successores. 3. modò probent notabilem læsionem. 4. quam passi sunt ex negotio civili, valido, & ex se rescindibili, ob ætatis infirmitatem, vel aliorum nequitiam, aut curatorum

De in integrum Restitutione. 285

rum negligentiam. &c. Pars 1. manifesta fit ex l. 1. 6. seqq. l. 31. seqq. ff. de Minor. l. 1. 2. 7. 8. ff. h. t. Dixi, regulariter; nam nec Minores restituuntur, si dolum commiserunt in contractu, vel alios per injuriam & delictum, v. g. per furtum læserunt, licet ipsi simul sint læsi: si casu fortuito sunt læsi: si fraudulentur se finxerunt majorenes, seu 25. annis majores: si post impetratam ætatis veniam contraxerunt, nisi immoderatam donationem facerent: si actum vel contractum juramento firmarunt, vel jurati renuntiârunt huic beneficio: si majorenes effecti approbârunt in minorennitate gestum, vel in hac cteptum perfecerunt majorenes: si lædantur à parentibus. Pars 2. ex l. 6. ff. eod. l. 18. §. 5. ff. de Minor. non obstante, quòd hoc privilegium sit personale, quia aliquo modo est reale, utpote concessum non tantum ratione personæ, sed etiam ratione damni: qua de causa etiam privilegium S. C. Velleiani transit ad hæredes. l. 20. C. ad S. C. Vellei. hæredes igitur & successores Minorum restituuntur toto tempore, quo poterunt ipsi Minores restitutionem petere. Pars 3. ex l. 3. 4. 8. ff. h. t. nam de minimis non curat Prætor, ut habet commune axioma, &, nisi læsio, unde unde orta, deberet vel esse manifesta, vel convincenter probari, nemo vellet contrahere cum Minoribus, uti &, si ipsis concederetur restitutio ob casu fortuito evenientem læsionem; & sic in ipsorum dispendium retorqueretur, quod est in eorum favorem introductum, contra c. 61. de R. J. in 6. Pars 4. tum ex l. 1. C. si advertus delictum. ibi: in criminibus atatis suffragiò Minores non juvantur; etenim malorum mores infirmitas animi non

excusat: ergo negotium non debet esse criminale, vel delictum, sed civile, five dein sit contractus vel aliud negotium extrajudiciale, gratuitum vel onerosum, five sententia, vel actus Judicialis, ex quo damnum, aut lucrum cessans ipsis secutum est: tum *ex l. 16. §. 3. ff. de Minor. & ex ratione*; si enim negotium non esset validum (vel rescindibile non esset, uti Matrimonium à Minorenni validè contractum) locum non haberet restitutio in integrum propriè dicta, utpote remedium rescissorium *t. t. ff. de in integr. restitutionibus. & de Minor.*

3 Dico 2. Ad exemplum Minorum etiam Ecclesiarum gaudent restitutionis in integrum beneficiò. 2. & aliqui majorennis ex justa causa. Pars prior constat *ex c. 1. seqq. h. t. & c. 1. eod. in 6.* quia earum res etiam curari debent alienà industrià & administratione, sicut res Minorum, atque idcirco facilè læduntur vel negligentia, vel malitià administratorum, in proprium commodum illarum bona vertentium. Nomine *Ecclesiarum* autem veniunt omnia loca Pia & Religiosa, uti Collegia Clericorum, Monasteria, Hospitalia auctoritate Episcopi erecta, confraternitates ad Religionis augmentum institutæ: Respublica, civitates, Princeps seu Caput Reipublicæ, imò & vici, castra &c. quæ habent bona communia, per administratores curari solita. Pars posterior *ex l. 1. ff. ex quibus causis Majores.* ubi Ulpianus ex Edicto Prætorio recitat hanc clausulam generalem: *item si qua alia mihi justa causa esse videbitur in integrum restitutam.* Justæ autem causæ sunt I. si quis fuit læsus tempore, quo fuit absens Reipublicæ causâ, vel propter morbum, pestem, metum, captivitatem,

vel

vel injustam detentionem. 2. si sint personæ, in quibus toleratur ignorantia Juris, uti mulieres, rustici, milites in actuali expeditione morantes. 3. justus error, & probabilis ignorantia, at probabilius non ignorantia facti in ordine ad restituendum contra Præscriptionem completam.

Quæres, an Minor contra Minorem, & Ecclesia contra Ecclesiam restituenda sit? *¶* affirmativè. *l. 11. §. 6. ff. de Minor. c. 3. h. t.* Si objicias, privilegiatum non gaudere suò privilegiò contra pariter privilegiatum, *¶* id verum esse, si par sit utriusque conditio, non verò, si dispar, ut si unus sit lædens, & certet de lucro captando, alter autem læsus, & certet de damno vitando: quia tali casu lædens non est privilegiatus. Aliud foret, si uterque esset læsus, & certaret de damno vitando, ut si minor dedisset minori mutuam pecuniam, & iste hanc absumpsisset prodigè, vel perdidisset; tunc enim non daretur restitutio. *l. 6. §. cit.*

Dico 3. Restitutio in integrum peti debet à Judice, qui competens est respectu Rei, contra quem petitur. 2. citata parte adversa, & causâ cognitâ, nisi læsio sit notaria. 3. intra debitum tempus. Pars I. sumitur ex *c. 8. de for. comp.* ubi habetur, quòd Actor debeat sequi forum Rei, præfertim ubi actio realis (qualis non datur petenti restitutionem ob læsionem, imò nulla actio propriè dicta, sed solum, imploratio officii Judicis) locum non habet, quæ posset etiam in loco rei sitæ proponi. Nihil autem interest, utrùm Judex sit Ordinarius, vel Delegatus Principis, vel inferioris, modò non sit pedaneus, vel subdelegatus ad

unum tantum causæ articulum, ac omni jurisdictione & imperio destitutus, vel arbiter: & modo non attentet restituere adversus sententiam Superioris. per *l. 18. ff. de Minor.* Pars 2. ex *l. fin. ff. h. t. l. 11. cit. §. 3.* Pars 3. ex *l. ult. C. de tempor. in integr. Restit. c. 1. in 6. & Clem. un. h. t.*

- 6 Quæres igitur, intra quod tempus peti debeat Restitutio? R. 1. Respectu Minorum, si non petita est durante minorennitate, intra quadriennium ab adepta majorennitate. *l. ult. cit.* ubi correctum est Jus antiquum *l. 19. ff. de Minor.* ubi annus utilis tantum fuit concessus. Quadriennium verò in decursu est *continuum*, initio tamen est *utile*, h. e. non incipit fluere, nisi cessante impedimento. R. 2. Respectu Majorennium pariter concessum est quadriennium, quod statim incipit à die læsionis factæ, & cessantis impedimenti, v. g. absentia: si tamen illud impedimentum fuit dolus, per biennium tantum, si metus, per annū duntaxat impeditur initium quadriennii. *l. fin. C. de dolo. l. 14. §. 1. ff. quod met. caus.* R. 3. Respectu Ecclesiæ, vel Reipublicæ, rursus quadriennium à die factæ læsionis, & cessantis impedimenti, licet impedimentum sit dolus vel metus, quod saltem respectu Ecclesiæ perpetuò impedit initium quadriennii, & probabiliter usque ad 30. vel 40. annos. per *c. 1. cit. c. penult. de reb. Eccl. alien. & arg. l. 3. C. de Præscr. 30. vel 40. annor. juncta gl. marg. litt. C.* quia Ecclesia semper manet quasi Minor, & res ejus semper curantur per administratores. Quæstionis est, utrum ignorantia læsionis sit impedimentum & causa talis, propter quam Ecclesiæ non incipiat

epiat currere quadriennium, seu, an respectu Ec-
 clesiae incipiat quadriennium à die læsionis factæ
 vel cognita? R. cum Arnaldo Rath *de usucap. c.*
5. ff. 45. P. Wiestner h. n. 71. & multis Recentio-
ribus (contra Engel, König, Menoch. & pleros-
que Antiquos, qui ajunt sibi suffragari praxin) à
die læsionis factæ; adeoque ignorantia læsionis
nec Ecclesiae patrocinator. per c. 1. 2. in 6. & Clem.
un. h. t. Confirmatur 1. ab exemplo Majorenni-
um, & Minorennium majorennitatem adeptor-
um. 2. quia aliàs nemo facilè contraheret cum
Ecclesia, ed quòd nunquam foret securus, ne Ec-
clesia post 40. 100. 1000. annos sub prætextu non
cognitæ priùs læsionis peteret Restitutionem. 3.
ex paritate cum præscriptione, quæ currit etiam
contra ignorantes: ergo etiam præscribitur con-
tra Ecclesiam, quæ ignorat læsionem, intra qua-
driennium, sicut aliis actionibus, quas habet Ec-
clesia, præscribitur tempore à Jure determinatò
non obstante ignorantia; aliàs enim præscriptio
nunquam haberet locum; quis enim sciens rem
suam ab alio detineri non repetit? vel quis sciens
contra jus suum aliquid fieri, vel damnum ab al-
tero sibi illatum esse, non reclamat?

Dico 4. Restitutio in integrum ita fieri debet. 7
 ut læsus recuperet rem suam absque ullo detri-
 mento, lædens verò (si bona fide egit) nihil per-
 dat de suo, adeoque ut neuter fiat ditior. Ra-
 tio, quia restitutio est repositio in pristinum sta-
 tum. *c. 1. h. t. l. 24. ff. 4. ff. de Minor. Unde*
restitutus debet compensare expensas utiles in
rem factas restituenti, & æstimationem laboris in
colligendis fructibus. l. 27. 39. ff. eod. l. 10. C.

Pars I.

T

de

de pradiis Minorum. Econtra si Minor, qui restituitur, pretium, pro re sibi solutum sine decreto Judicis, dilapidasset, non cogendus esset ad illud refundendum; quia non factus est ditionis? & tunc debent restitui unà cum re fructus formaliter exstantes, si lædens fuit in bona fide, item fructus omnes post litis contestationem percepti. *l. 22. C. de R. V.* Si verò fuit in mala fide, etiam consumpti præter exstantes, imò & præcipiendi, ut alibi docetur, & insinuat *l. 22. cit.* Si verò restituatur Minor vel Ecclesia, tunc ipsi debent restitui fructus rei, quando & quatenus in his est læsus vel læsa. *Objic.* Res fructificat domino: ergo fructus non debent restitui à lædente; quia per actum vel contractum, qui supponi debet tanquam validus, ut locum habeat Restitutio, acquisivit dominium rei. *R.* Lædens factus est quidem dominus rei & fructuum, qui per se cedunt domino, sed solùm revocabiliter, & non absolute, propter privilegium restitutionis in integrum.

TITULUS XLII.

De Alienatione Judicii mutandi causa.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit alienare Judicii mutandi causa.*
2. *Quale remedium competat læso per talem alienationem.*

Alien-

Alienare Judicii mutandi causâ dicitur, 1
 qui rem, de qua litem timet vel suspi-
 catur sibi movendam, dolosè transfert
 in alium vel quoad dominium, vel quoad posses-
 sionem, ut Adversario rem faciat difficiliorem,
 ut si credat potentiori, vel valde rixoso, vel exi-
 stenti sub aliena jurisdictione. *l. 1. seqq. ff. c. 2. h. t.*
 non verò, si ex justa causa vel morbi, senii, ad
 solvenda debita, alienat, vel per ultimam volun-
 tatem, quia tunc dolò non facere censetur.

Dico. Læsis ex prædicta alienatione succurri- 2
 tur duplici remedio pro ipsorum voluntate eli-
 gendo. 1. *actione in factum* Prætoria adversus
 alienantem, vi cujus restitui debet in integrum,
 quanti nempe interest læsi alium Adversarium non
 habere, solvo tamen alienationis valore. *l. 1. 3.*
4. ff. h. t. ut aded dolosè alienans resarcire de-
 beat petitori expensas & alia damna atque lucrum
 cessans ex alienatione secutum. 2. *Actione in rem,*
seu utili rei vindicatione. l. un. C. eod. vi cujus pot-
 est læsus contra possessorem rei alienatæ, imò &
 contra alienantem (quia dolò desit possidere, &
 hinc pro possessore habetur. *l. 27. §. 3. l. 36. ff.*
de R. V.) petere potest restitutionem in integrum,
 contra quem ex prædictis voluerit.

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

SUMMARIUM.

1. *Quid & quoruplex sit arbiter, & quid arbi-
 trator.*

T 2

2. 3. A

2. 3. *A quibus, & in quos arbitros compromitti possit, ac in quibus causis.*
 4. 5. *Qua sit potestas & officium Arbitri.*
 6. *Quis sit effectus Arbitrii, seu laudi.*
 7. *An laudum reduci possit ad arbitrium boni viri.*

Arbiter (*Schid-Richter / Ob-Mann*) est vir bonus, qui constituitur ad aliquod negotium arbitrandum seu æstimandum, vel terminandum. Si eligatur libero Partium consensu, quæ ad parcendum tempori & sumptibus rectè deferunt causam vel litem suam ad unum, vel plures, ut secundum æquum & bonum pronuntient *laudem* (sic appellatur sententia seu arbitrium ab arbitris pronuntiatum) & litem dirimant, vocatur *Arbiter compromissarius*, vel *voluntarius*, de quo potissimum hinc agitur: unde & *arbitrium* dicitur *compromissum l. 1. ff. de Receptis, qui arbitrium*. Si verò constitui debeat ex præscripto Legis, vel statuti, vel Judicis, appellatur *Arbiter Juris*, vel *Necessarius*: sic si recusetur Judex delegatus ut respectus, jubet *c. 39. de off. & pot. Jud. Deleg. constitui arbitros*: item si Episcopus habeat controversiam cum Clerico sibi subiecto. *can. 46. caus. 11. q. 1.* debent eligi arbitri, qui causam dirimant. *Arbiter Juris*, utpote *Authoritate publica* constitutus, habet aliquam jurisdictionem quasi mediam inter ordinariam & delegatam: non verò *Arbiter Compromissarius*; adeoque iste multum discrepat à *Judice*, & *Arbitrium* à *Judicio*, licet *Arbitrium* aliquam cum *Judicio* similitudinem habere dicatur *l. 1. cit.* quia nempe lites dirimit, & ordinem

dinem ac formam Judicii requirit. Arbitro vicinus est *Arbitrator* (*Schid-Mann*) qui assumitur ad complananda negotia extrajudicialia, v. g. contractus. Iste per *arbitramentum*, (sic vocatur ejus sententia) secundum æquitatem naturalem sine ullo Judicii ordine & forma Judiciali, v. g. citatione Partium, examine testium &c. ac sine jurisdictione pronuntiat, quid sentiat, cui Arbitramento stare tenentur Partes, nisi illud velint reduci ad *arbitrium boni viri*, h. e. submitti vero Judici; nam *vir bonus* in Jure dicitur *Judex* competens. *l. 1 §. ff. judicatum solvi*. Et per hoc, quod Partes stare debeant pronuntiato Arbitratoris, iste differt à *Mediatore*, vel *Amicabili Compositore*, potius consilium dante, quàm sententiam edicente.

Dico 1. Compromittere in arbitros possunt omnes & soli, quibus permissum est transigere: arbitrium verò recipere seu arbitri esse possunt (non tenenter) omnes & soli, qui possunt esse *Judices*. per *c. 5. 9. h. t. l. 1. 3. seqq. ff. de Receptis &c.* Arbitri tamen esse non prohibentur (licet nequeant esse *Judices*) infames, *l. 7. ff. eod.* item Laici unà cum Clerico (non sine isto) in causa spirituali cum consensu Episcopi. *c. 9. cit.*

Dico 2. Compromitti in Arbitros potest super omnibus & solis causis, super quibus transigere licet. Communis ex *c. 9. cit. & l. 32. §. 6. 7. ff. de Receptis &c.* cum Panormit. in *c. 9. de in integr. Restit.* Videatur igitur *titulus de transactionibus*.

Dico 3. Potestas arbitri tota dependet à voluntate compromittentium, seu ex compromisso, quod diligentissimè custodire debet *l. 32.*

cit. §. fin. c. 6. h. t. quia totam facultatem iudicandi habet à Partibus: illa tamen se extendit ad necessario connexa, uti ad cognoscendum & pronuntiandum de fructibus & expensis, ad condemnandum in pœnam à compromittentibus conventam, ad diem solutionis præfigendum &c. executionem tamen laudi debet relinquere Judici Ordinario; quia executio supponit jurisdictionem.

§ Dico 4. Officium Arbitri consistit in his. 1. ut illud semel susceptum non deponat invitis partibus absque gravi causa. *l. 13. l. 15. ff. de Receptis* dein 2. ut proferat laudum justum, servato ordine Judiciali (nisi Partes velint, ut Summariter & de plano procedat) adeoque sententiam edicat in præsentia Partium, quas proin citare oportet. *l. 27. §. 5. ff. eod. c. 10. h. t.* quamvis enim propriè Judex non sit, nec exerceat actus jurisdictionales, exercet tamen Judiciales. 3. ut, si plures sint arbitri, vel omnes proferant laudum, vel unus in præsentia aliorum (de Jure Canonico sufficit omnes fuisse vocatos, & saltem majorem partem esse præsentem *c. 2. h. t. in 6.*) & quidem nomine omnium in numero plurali: *nos &c. per c. 21. de Elect. in 6.* nam ut singulis, non ut Collegio, committitur pluribus arbitrium. 4. ut non pronuntiet in feriis. per *l. 36. ff. de Receptis*. 5. ut laudum semel pronuntiatum non mutet. *l. 19. 20. ff. eod.*

6 Dico 5. Effectus Arbitrii prolati est 1. quòd finem causæ imponat ita, ut ab eo, licèt iniquum fuerit, appellari nequeat. *l. 1. C. de Receptis Arbitris. c. 1. 9. 11. h. t.* cùm æquivalet transactioni, & sententia propriè Judicialis non sit. 2. quòd Acta coram

ram

ram arbitro retineant vim probandi inter eosdem compromittentes in quolibet Judicio. 3. quòd producat *actionem*, non quidem *judicati*, sed, si pacto nudo sit compromissum, *condictionem ex moribus*, adeóque ex consuetudine, non de Jure Scripto, nisi laudum sit homologatum; tunc enim parit *actionem in factum l. 5. C. de receptis*, vel *condictionem ex lege*, vi cujus compelli potest, qui laudo non vult stare, & reddere rem, alteri adjudicatam: sicuti rem possidenti datur similis exceptio ad alterum repellendum. Si verò compromissum sit per juramentum, de Jure Canonico quidem indè datur actio. *c. 2. h. t.* non verò de Jure Civili noviore. *Nov. 82. c. 11. Auth. decernit C. de Receptis.*

Quæres an laudum non possit saltem reduci ad arbitrium boni viri, seu à Parte, quæ se læsam existimat, submitti Judici, ut is revideat & corrigat? R. Si sit homologatum, non potest de Jure. *c. 5. h. t. l. 27. cit. §. 2.* Aliud est, ut observat P. Wiestner *h. n. 52.* de consuetudine in casu enormis læsionis. Porro *homologatum* dicitur, quando à Partibus est approbatum vel expressè, vel tacitè intra 10. dies nihil contrà movendo. *c. 9. h. t. l.*

5. C. de Recept.

